

שבוע פרשת חיי שרה

(8 – 14 November 09)

כ"א – כ"ז מרחשון ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמרך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקֶה שְׂכָם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדֶּךָ:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רָאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוִם
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוִם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תְּשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשַׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֶר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשַׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשַׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּם: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֵּד יַחְגְּרֶה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְיעוֹן רָאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג)	מאמר ד"ה ואברהם זקן (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשל"ז	ה
ד)	שיחות שבת פרשת חיי שרה, מברכים החודש כסלו, ה'תשי"ג	טו
ה)	לקוטי שיחות לשבוע פרשת חיי שרה (בלה"ק) כרך י	כב
ו)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת חיי שרה	כה
ז)	לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי שרה	לט
ח)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מא

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט)	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי שרה	מד
י)	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי שרה	סד
יא)	– ספר המצוות לשבוע פרשת חיי שרה	עב
יב)	נביאים וכתובים שמואל א פרק ב, דברי הימים-ב פרק כ	עד
יג)	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף עט עד דף עח	עו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קד
טו)	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קו
טז)	תורה אור – ד"ה יגלה לך טעמי' - אדמו"ר הזקן	קז
יז)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קח
יח)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קט
יט)	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קי
כ)	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיא
כא)	ספר המאמרים התרפ"ט - אדמו"ר מוהריי"צ	קיא
כב)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהריי"צ	קיב
כג)	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהריי"צ	קיג
כד)	אגרות קודש – אדמו"ר מוהריי"צ	קטז
כה)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת חיי שרה ע"פ חומש "תורה תמימה"	קיח
כו)	לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה	קלד
כז)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קלה

1 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־¹, וּמִדִּיק
2 אֲדָמוֹר (מֵהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עָדָן בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל
3 זֶה (דִּשְׁנָת תַּרְס"ו²) עַל מָה שָּׂאוֹמֵר בְּכָל סֵתָם וְאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ
4 בְּמָה בִּרְכוּ. וְנִקְדָּת הַבְּאוּר³, דְּכָל־הוּא בְּחִינַת הָעֵלָם הָעֲצָמִי

5 [דרגה הגבוהה ביותר, שאינה

6 שייכת כלל לגילוי], שְׁמֶשׁ

7 נִמְשָׁכִים כָּל הַגְּלוּיִם.

8 ולאברהם נתגלתה דרגה זו.

9 כְּדֹאִיתָא בְּזוּהַר⁴ עַל

10 הַפְּסוּק וְה' בֵּרַךְ אֶת

11 אַבְרָהָם בְּכָל־דְּאַבְרָהָם

12 אֲתִבְרָךְ מֵאַתֵּר דְּכָל

13 בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן

14 [=אברהם נתברך ממקום שכל

15 הברכות יוצאות משם]. וְלָכֵן

16 אוֹמֵר בַּפְּסוּק בְּכָל סֵתָם

17 וְאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ פְּרָטִים, לְפִי

18 שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלִי גָבוּל

19 שְׁלֵמָעֵלָה מִפְּרָטִים.

20 וְצִירָף לְהַבִּין א. הַקָּשֶׁר

21 וְהַשְׂכִּיחוֹת דְּפִירוּשׁ הַזוּהַר

22 שֶׁבְּכָל הוּא אֲתֵר דְּכָל

23 בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן עִם

24 פִּירוּשׁ רִשְׁיִי עַל הַפְּסוּק⁵

25 שֶׁבְּכָל קָאִי [=מוֹסֵב] עַל

26 יִצְחָק (שאברהם נתברך בלידת

27 בנו, כָּל־בְּגִימָטְרִיאָא בְּנִי).

28 ב. וְגַם, דְּמִתְקַשְׁף

29 הַכְּתוּבִים מִשְׁמַע שְׁפִסּוּק

30 זֶה (וְאַבְרָהָם זָקֵן וְגו')⁶

31 הוּא הַקְּדָמָה לְוִיֵּאמֹר

32 אַבְרָהָם אֶל עֲבָדוֹ גו'⁷

33 וְלִקְחָתָא אִשָּׁה לְבָנִי

34 לְיִצְחָק⁶, וְצִירָף לְהַבִּין

35 מֵהִי הַשְׂכִּיחוֹת דְּוְה' בֵּרַךְ

36 אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־

37 שְׁנֵתִבְרָךְ מֵאַתֵּר דְּכָל

38 בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן, לְזֶה

39 שֶׁשָּׁלַח אֶת עֲבָדוֹ לִקְחָתָא

40 אִשָּׁה לְבָנִי⁷ וּמְדוּעַ דּוּקָא

41 לְאַחֵר שְׁנִמְשָׁכָה אֵלָיו דְּרַגְתָּא כְּלִי

42 שֶׁלַח אֶת עֲבָדוֹ לִקְחָתָא אִשָּׁה

43 לְיִצְחָק? ג. גַּם צִירָף לְהַבִּין

44 גוֹדֵל הָעֵלּוּי דְּנִשְׁוֹאִי

45 יִצְחָק וְרִבְקָה שֶׁהוּא

46 נִעְלָה יוֹתֵר גַּם מִבְּחִינַת

בס"ד. שבת פרשת חיי שרה, מבה"ח

כסלו ה'תשל"ז*

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם
בְּכָל־¹, וּמִדִּיק אֲדָמוֹר (מֵהוֹרֶשׁ"ב)

נִשְׁמָתוֹ עָדָן בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה (דִּשְׁנָת
תַּרְס"ו²) מָה שָּׂאוֹמֵר בְּכָל סֵתָם וְאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ בְּמָה

בִּרְכוּ. וְנִקְדָּת הַבְּאוּר³, דְּכָל הוּא בְּחִינַת הָעֵלָם
הָעֲצָמִי, שְׁמֶשׁ נִמְשָׁכִים כָּל הַגְּלוּיִם. כְּדֹאִיתָא

בְּזוּהַר⁴ עַל הַפְּסוּק וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־

דְּאַבְרָהָם אֲתִבְרָךְ מֵאַתֵּר דְּכָל בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן. וְלָכֵן אוֹמֵר בְּכָל סֵתָם

וְאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ פְּרָטִים, לְפִי שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלִי גָבוּל שְׁלֵמָעֵלָה מִפְּרָטִים.

וְצִירָף לְהַבִּין הַקָּשֶׁר וְהַשְׂכִּיחוֹת דְּפִירוּשׁ הַזוּהַר שֶׁבְּכָל הוּא אֲתֵר דְּכָל

בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן עִם פִּירוּשׁ רִשְׁיִי עַל הַפְּסוּק⁵ שֶׁבְּכָל קָאִי עַל יִצְחָק

(בְּכָל בְּגִימָטְרִיאָא בְּנִי). וְגַם, דְּמִתְקַשְׁף הַכְּתוּבִים מִשְׁמַע שְׁפִסּוּק זֶה

(וְאַבְרָהָם זָקֵן וְגו') הוּא הַקְּדָמָה לְוִיֵּאמֹר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדוֹ גו' וְלִקְחָתָא

אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק⁶, וְצִירָף לְהַבִּין מֵהִי הַשְׂכִּיחוֹת דְּוְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם

בְּכָל־שְׁנֵתִבְרָךְ מֵאַתֵּר דְּכָל בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן, לְזֶה שֶׁשָּׁלַח אֶת עֲבָדוֹ

לִקְחָתָא אִשָּׁה לְבָנִי⁷. גַּם צִירָף לְהַבִּין גוֹדֵל הָעֵלּוּי דְּנִשְׁוֹאִי יִצְחָק וְרִבְקָה

שֶׁהוּא נִעְלָה יוֹתֵר גַּם מִבְּחִינַת בְּכָל (אֲתֵר דְּכָל בִּרְכָאָן נִפְקִי מִתַּמָּן), וְעַד

דְּזֶה שֶׁהוּא בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל הוּא רַק הַקְּדָמָה לְנִשְׁוֹאִי יִצְחָק וְרִבְקָה.

(* יצא לאור בקונטרס כ"ה מרחשון – תשנ"ג, "לקראת יום הבהיר כ"ה מרחשון הבעל"ט, – שבשנה זו הוא גם יום התחלת לימוד הרמב"ם במחזור השביעי. . . מוצש"ק כ"ח שנת ה'תשנ"ג. 1) פרשתנו (חיי שרה) כד, א. 2) נדפס בהמשך תרס"ו ע' עז ואל"ך. 3) המשך הנ"ל ע' פד"ה. 4) ח"א פרשתנו קל, ב. 5) דנוסף לזה שכל הפירושים שבאותו הפסוק שייכים זל"ז* – מכיון שפירוש רש"י על התורה הוא "וינה של תורה" ("היום יום" כט שבט), יש לו שייכות מיוחדת עם הפירוש ע"ד הסוד (זהר). וראה בארוכה לקו"ש ח"ה בתחלתו, ובהערות שם. 6) פרשתנו שם, ב"ד. 7) בנצוצי אורות לזהר שם, שוה"י ברך את אברהם בכל (לפירוש הזהר) הוא טעם על זה שצוה שלא לקחת אשה מבנות הכנעני. ואולי י"ל, דכמו שלפירוש רש"י, וה' ברך גו' בכל הוא טעם גם על השליחות לקחת אשה לבנו ("מאחר שהי' לו בן הי' צריך להשיאו אשה"), עד"ז הוא גם לפי פירוש הזהר (ראה לעיל הערה 5).

(* להלומדים ג' פרקים ליום. וגם התחלת מחזור השלישי להלומדים פרק אחד ליום (וכן בספר המצוות).

(** כידוע הראי' לזה מ"שעטנ"ז (נדח טא, ב) – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) ויובן זה בהקדים מה דאיתא במדרש⁸ אין הקב"ה מעלה
2 את האדם לשפירה עד שבודק ובוחר אותו וכו' וכן אתה
3 מוצא באבינו אברהם נסוהו הקב"ה עשר נסיונות ועמד בהן
4 ואחר כך ברכו שנאמר וה' ברוך את אברהם בכל. ומבאר
5 הצמח צדק⁹, דעשר
6 נסיונות הם כנגד עשר
7 ספירות - של עולם האצילות,
8 מה שאין בן 'כל' הוא
9 פנימיות הפתר שאינו¹⁰
10 בחשבון עשר ספירות
11 (בשונה מחיצוניות הכתר - אריך,
12 הנמנה לעתים בכלל הספירות).
13 דבבחינה זו, אין
14 אתערוותא דלתתא
15 [=התעוררות התחתון. עבודת
16 האדם] מגעת לשם. בכל
17 מצוה שהיהודי מקיים ממשך
18 על עצמו אור אלוהי מלמעלה,
19 וככל שהאדם מודרך וזכה הוא
20 להרגיש זאת יותר, אך את
21 פנימיות הכתר אין בכח עבודת
22 האדם להמשיכה. ולאחרי
23 שעמד אברהם בעשר
24 נסיונות כנגד עשר
25 ספירות שבהן שיך
26 אתערוותא דלתתא, אזי
27 הקב"ה ברכו בכל,
28 פנימיות הפתר. - דרגת
29 עתיק. ויש לומר, דזהו גם
30 דיוק לשון הפתוב א.
31 ואברהם זקן בא בימים ב.
32 וה' ברוך את אברהם
33 בכל, דזהו שהיה במעלות
34 זקן בא בימים, עם היות
35 שזהו ברפת הקב"ה, שה'
36 ברכו שיהיה זקן ובא בימים -
37 מניחם הכתוב ברכות אלו
38 לאברהם (ואברהם זקן
39 בא בימים) כיון שהגיע
40 למעלות אלו בשכר עבודתו,
41 (והן כינוי לדרגת 'אריך', כדלהלן
42 (סעיף ג)), מה שאין בן
43 בנוגע למעלה כל אינו
44 אומר שאברהם היה לו
45 (קיבל זאת) בזכות עצמו 'כל'
46 כי אם שהיו ברכו בכל

(ב) ויובן זה בהקדים מה דאיתא במדרש⁸ אין
הקב"ה מעלה את האדם לשפירה עד
שבודק ובוחר אותו וכו' וכן אתה מוצא באבינו
אברהם נסוהו הקב"ה עשר נסיונות ועמד בהן
ואחר כך ברכו שנאמר וה' ברוך את אברהם בכל.
ומבאר הצמח צדק⁹, דעשר נסיונות הם כנגד
עשר ספירות, מה שאין בן כל הוא פנימיות
הפתר שאינו¹⁰ בחשבון עשר ספירות. דבבחינה
זו, אין אתערוותא דלתתא מגעת לשם. ולאחרי
שעמד אברהם בעשר נסיונות כנגד עשר ספירות
שבהן שיך אתערוותא דלתתא, אזי ברכו בכל,
פנימיות הפתר. ויש לומר, דזהו גם דיוק לשון
הפתוב ואברהם זקן בא בימים וה' ברוך את
אברהם בכל, דזהו שהיה זקן בא בימים, עם היות
שזהו ברפת הקב"ה, מניחם הכתוב לאברהם
(ואברהם זקן בא בימים), מה שאין בן בנוגע כל
אינו אומר שאברהם היה לו 'כל' כי אם שהיו

ברכו בכל, ויש לומר הבאור בזה¹¹, דזה שנתברך בזקנה ובימים הוא
אתערוותא דלעילא שמתעוררת ונמשכת על ידי אתערוותא דלתתא¹²,
עבודתו של אברהם, מה שאין בן זה שנתברך בכל הוא אתערוותא
דלעילא הבאה מלמעלה שאין אתערוותא דלתתא מגעת לשם [וזה
שברכה זו באה דוקא לאחרי שעמד בעשר נסיונות הוא לפי שצריך
להיות אתר¹³ שלים¹⁴], ולכן פתיב בה וה' ברוך גו'.

(8) במדבר פט"ו, יב. (9) בד"ה זה באוה"ת פרשתנו (כרך ד) תשעט, סע"א. (10) ע"ח שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א, הובא בלקו"ת בחוקותי מו, ג. אוה"ת שם. ובכ"מ. ע"ח שער כג (שער מוחין דצלם) פ"ה, הובא בלקו"ת ש"ה י, ב. ובכ"מ. (11) ראה עד"ד ד"ה ואברהם זקן תרע"ג בסופו (המשך תער"ב ח"א ע' קצ). (12) באוה"ת שבעה ערה 9, שגם "זקן בא בימים" הוא פנימיות הכתר שאין שייך בו אתערוותא דלתתא. ואולי יש לומר, שזהו בכללות, אבל בפרטיות, ענין זה (המשכה מלמעלה שלא ע"י אתערוותא דלתתא) הוא דוקא בבחינת בכל - ראה לקמן סוף ס"ג ובהערה 31 שם. ועפ"ז מובן: (א) לשון הכתוב "ואברהם זקן בא בימים", ולא שהיו ברכו כמ"ש בנוגע ל"בכל", כבפנים. (ב) זה שבמדרש שבעה ערה 8 מעתיק רק "וה' ברוך את אברהם בכל" (ולא תחלת הכתוב) - כי רק לזה הוצרך להיות קדימת עשר נסיונות (שלימות העבודה, שרק אז נמשכת האתעדל"ע מלמעלה), מה שאין בן "זקן בא בימים". (13) ראה זהר ח"ג צ, ב. (14) ראה בארוכה לקו"ת ש"ה כד, סע"א ואילך.

47 שקיבל זאת במתנה. ויש לומר הבאור בזה¹¹, דזה שנתברך
48 בזקנה ובימים הוא אתערוותא דלעילא [=התעוררות העליון. גילוי
49 אור אלקי מלמעלה] שמתעוררת ונמשכת על ידי אתערוותא
50 דלתתא¹², עבודתו של אברהם, מה שאין בן זה שנתברך
51 בכל הוא אתערוותא
52 דלעילא הבאה מלמעלה
53 שאין אתערוותא דלתתא
54 מגעת לשם והיא דרגה שאין
55 לעבודת האדם ערך אצלה [וזה
56 שברכה זו באה דוקא
57 לאחרי שעמד בעשר
58 נסיונות הוא לפי שצריך
59 להיות אתר¹³ שלים¹⁴]
60 [=מקום שלם, לא פגום] ואזי
61 הוא כלי לקבל שפע הברכה,
62 ולמרות מעלת הכנת הכלי, מכל
63 מקום אין ההכנה ממשכה ברכה
64 זו, ולכן פתיב בה -
65 בברכת 'כל' - וה' ברוך גו' כי
66 זוהי ברכה מה שאינה נמשכת
67 מעבודתו. נתבאר אם כן,
68 שאברהם מצד עצמו השיג את
69 דרגות 'זקן' ו'בא בימים' - אריך,
70 והקב"ה ברכו שיקבל גם את
71 דרגת 'כל' 'פנימיות הכתר' -
72 עתיק. וכעת יבא מדרש ממנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מובן כי גם 'זקן' ר'בא בימים' מכונים בתואר 'עתיק'! ויבאר, שנקראים כך
2 במדרש רק בשם המושאל, כיון שדרגות אלו שב'אריך' יונקות מדרגת 'עתיק'.
3 (ג) וְהָגַם שֶׁגַם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים הוּא בַּחֲנִינָה עֵתִיק יוֹמִין,
4 כְּדֹאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ¹⁵ שְׁאָמַר הַקֶּבֶ"ה לְאַבְרָהָם בֹּא וּלְבוֹשׁ
5 לְבוּשֵׁי שְׂנָאִמַר וְאַבְרָהָם
6 זָקֵן בָּא בַּיָּמִים - 'זקן' ר'בא
7 בימים' הם לבושיו של הקב"ה,
8 כדלהלן, ופירש ב'מתנות
9 כהנה' (ממפרשי המדרש)
10 דְּזָה שְׂבָא בַּיָּמִים הוּא
11 לְבוּשׁוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הוּא
12 כִּי הַקֶּבֶ"ה נִקְרָא¹⁶ עֵתִיק
13 יוֹמִין [וְהַצֵּמַח צֶדֶק]¹⁷
14 מוֹסִיף שֶׁגַם זָקֵן
15 (דִּיקְנָא¹⁸) הוּא לְבוּשׁוֹ
16 דְּהַקֶּבֶ"ה, כִּי בְּדִרְגַּת עֵתִיק
17 יוֹמִין כְּתִיב¹⁶ לְבוּשִׁיהָ
18 כְּתִלְגַּ חֲיוֹר [=לבושו כשלג
19 לבן]¹⁹ שֶׁהוּא²⁰ בַּחֲנִינָה
20 י"ג תְּקוּנֵי דִּיקְנָא [= 13
21 תיקוני זקן. צינורות שפע עליונים
22 הנקראים 'דיקנא' ובשם
23 'לבושיה'] אס כן, גם מעלות
24 'זקן' ר'בא בימים' נקראות בשם
25 'עתיק', ולא 'אריך'? ויש
26 לומר, שֶׁהַכְּנָנָה בְּזָה הִיא
27 (לא) לְעֵתִיק מִמֶּשׁ,
28 אֱלָא²¹ לְאָרִיךְ שְׁנִקְרָא
29 גַּם כֵּן בְּשֵׁם עֵתִיק
30 יוֹמִין²² וְיִשׁ לֹמַר דְּזָה
31 שְׁאָרִיךְ נִקְרָא בְּשֵׁם עֵתִיק
32 יוֹמִין הוּא לְפִי שְׁבו
33 מְלַבָּשִׁים ז' תַּחְתּוֹנוֹת
34 דְּעֵתִיק [=שבע המדות שהן
35 המדרגות התחתונות של מדרגת
36 עתיק]²³ שכל דרגא מקבלת
37 חיותה מהדרגה שלמעלה ממנה,
38 ו'אריך' מקבל מדרגות אחרונות
39 של 'עתיק'], מִזֶּה שְׂאֵין כֵּן
40 'כָּל' הוּא עֵתִיק עֲצָמוֹ.
41 וְיִתִּירָה מְזוֹ, שְׂבַעֲתִיק
42 גּוֹפָא הוּא בַּחֲנִינָה ג'
43 רִאשׁוֹנוֹת [=חכמה בינה ודעת
44 שהן הבחינות העליונות]
45 דְּעֵתִיק שְׂאֵינָם מְלַבָּשִׁים
46 בְּאָרִיךְ שג' ראשונות דעתיק הן

47 למעלה מהתלבשות באריך²⁴, וְעַד - ש'כל' הוא כניו - לְבַחֲנִינָה
48 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק שלמעלה מג' ראשונות וּלְמַעַלָּה יוֹתֵר, והוא כְּנָ"ל
49 (סְעִיף א) מִהֶמְאָמַר של הרבי הרש"ב ש'כל' הוּא בַּחֲנִינָה הָעֶלֶם
50 הָעֲצָמִי שהוא סתום וגנוז לגמרי. וְזָהוּ שֶׁהַעֲנִין דְּזָקֵן בָּא בַּיָּמִים
51 מִיָּחָס הַפְּתוּב לְאַבְרָהָם
52 (וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים)
53 מִזֶּה שְׂאֵין כֵּן בְּנוֹגַע 'כָּל'
54 אוֹמַר שְׁהוֹי בְּרַךְ אֶת
55 אַבְרָהָם כָּל, כִּי זֶה
56 שְׁהִיָּה לְאַבְרָהָם בַּחֲנִינָה
57 זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, שֶׁהוּא
58 בַּחֲצוֹנוֹת הַפֶּתֶר - אַרִיךְ -
59 הַמְשִׁיךְ זֶה עַל יְדֵי
60 עֲבוֹדָתוֹ וּלְכֵן מִתְיַחֵס אֵלָיו
61 מַעַלָּה זו, אֵךְ דְּרַגְת 'כָּל' נִמְשָׁכָה
62 אֵלָיו מִלְּמַעַלָּה בְּתוֹרַת 'מִתְנַה'.
63 וְיִשׁ לֹמַר, דְּזוֹהֵי גַם
64 הַשִּׁיכּוֹת דְּהַפְּרוּשׁ (של)

(ג) וְהָגַם שֶׁגַם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים הוּא בַּחֲנִינָה עֵתִיק
יוֹמִין, כְּדֹאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ¹⁵ שְׁאָמַר
הַקֶּבֶ"ה לְאַבְרָהָם בֹּא וּלְבוֹשׁ לְבוּשֵׁי שְׂנָאִמַר
וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וּפִירֵשׁ ב'מִתְנֹת כְּהִנָּה'
דְּזָה שְׂבָא בַּיָּמִים הוּא לְבוּשׁוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הוּא כִּי
הַקֶּבֶ"ה נִקְרָא¹⁶ עֵתִיק יוֹמִין [וְהַצֵּמַח צֶדֶק]¹⁷ מוֹסִיף
שֶׁגַם זָקֵן (דִּיקְנָא¹⁸) הוּא לְבוּשׁוֹ דְּהַקֶּבֶ"ה, כִּי
בְּעֵתִיק יוֹמִין כְּתִיב¹⁶ לְבוּשִׁיהָ כְּתִלְגַּ חֲיוֹר
שֶׁהוּא²⁰ בַּחֲנִינָה י"ג תְּקוּנֵי דִּיקְנָא], יִשׁ לֹמַר,
שֶׁהַכְּנָנָה בְּזָה הִיא (לא) לְעֵתִיק מִמֶּשׁ, אֱלָא²¹
לְאָרִיךְ שְׁנִקְרָא גַם כֵּן בְּשֵׁם עֵתִיק יוֹמִין²² וְיִשׁ
לֹמַר דְּזָה שְׁאָרִיךְ נִקְרָא בְּשֵׁם עֵתִיק יוֹמִין הוּא

לְפִי שְׁבוּ מְלַבָּשִׁים ז' תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֵתִיק²³, מִזֶּה שְׂאֵין כֵּן 'כָּל' הוּא עֵתִיק
עֲצָמוֹ. וְיִתִּירָה מְזוֹ, שְׂבַעֲתִיק גּוֹפָא הוּא בַּחֲנִינָה ג' רִאשׁוֹנוֹת דְּעֵתִיק
שְׂאֵינָם מְלַבָּשִׁים בְּאָרִיךְ²⁴, וְעַד לְבַחֲנִינָה פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק וּלְמַעַלָּה יוֹתֵר,
וְכָנָ"ל (סְעִיף א) מִהֶמְאָמַר ש'כל' הוּא בַּחֲנִינָה הָעֶלֶם הָעֲצָמִי. וְזָהוּ
שֶׁהַעֲנִין דְּזָקֵן בָּא בַּיָּמִים מִיָּחָס הַפְּתוּב לְאַבְרָהָם (וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים) מִזֶּה שְׂאֵין כֵּן בְּנוֹגַע 'כָּל' אוֹמַר שְׁהוֹי בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם כָּל,
כִּי זֶה שְׁהִיָּה לְאַבְרָהָם בַּחֲנִינָה זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, שֶׁהוּא בַּחֲצוֹנוֹת הַפֶּתֶר,
הַמְשִׁיךְ זֶה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ. וְיִשׁ לֹמַר, דְּזוֹהֵי גַם הַשִּׁיכּוֹת דְּהַפְּרוּשׁ

(15) ב"ר פרשתנו ספנ"ח. וראה אוה"ת שם תשעט, א. תשפא, ב ואילך. תשפג, ב ואילך. שם כרך ז
תתתו, א ואילך. ד"ה זה (הא') תרכ"ז פ"ו ואילך (סה"מ תרכ"ז ע' לו ואילך). (16) דניאל ז, ט.
(17) באוה"ת שם תשפא, ב. ועד"ז בד"ה זה (הא') תרכ"ז פ"ה (סה"מ שם ע' לה). (18) ראה ב"ר
פס"ה, ט (ועד"ז בב"מ פז, א) "אברהם תבע זקנה . . כיון שעמד אברהם נתן לו זקנה ואברהם זקן",
וביפ"ת שם (הובא באוה"ת שם תשעח, ב. תשעט, ב. ד"ה הנ"ל תרכ"ז בתחלתו – ע' כח) שמקודם
ה' הזקנה ניכר מהפנים והגוף, ומאברהם הותחל חתימת זקן (דיקנא). (19) בחדא"ג מהרש"א לב"מ
שם, שגם מקודם ה' חתימת זקן, והחידוש ד"ואברהם זקן" הוא שנעשה הזקנה בליבון שער. ועפ"ז
מובן הקשר ד"ואברהם זקן" עם "לבושי" כתלג חיזור. (20) ראה לקו"ת אחרי כז, ד. שם כח, ד.
ובכ"מ. (21) וכמפורש באוה"ת שם תשפה, ב בהקיצורים "בא בימים . . א"א הנק' עתיק יומין".
(22) ראה מאו"א שבהערה הבאה. ובכ"מ. ובלקו"ת שלח נא, ג "א"א שנק' ג"כ עתיקא, כנודע".
(23) ראה מאו"א מערכת ע' אות נה (הובא בהמשך תער"ב ח"ג ע' א'תלט) "וא"א המלביש אותו נק'
ג"כ ע"ש שמו עתיק יומין". (24) לקו"ת שה"ש מו, ב, מע"ח שער יב (שער אריך אנפין) פ"א-ב.
ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (המדרש) שְׁזָקַן בָּא בַּיָּמִים הוּא לְבוּשׁוֹ דְּהַקְבָּ"ה עִם הַפִּירוּשׁ²⁵
 2 שְׁזָקַן - אוֹתוֹת 'זֶה קִנָּה' - הוּא זֶה שְׁקִנְהָ חֲכָמָה²⁶ (תוֹרָה) וּבָא
 3 בַּיָּמִים בא בימים מלאים במצוות, (שכל יום מימיו של אברהם היה מנוצל
 4 במלואו לעבודת ה' והיה גרוש במצוות) והוּא לְבוּשׁוֹ הַמְצֻוֹת (הנקראות

5 'לבושים')²⁷, כִּי זֶה שְׁהִיָּה

6 לְאַבְרָהָם לְבוּשׁוֹ שֶׁל

7 הַקְבָּ"ה, הַמְשִׁיךְ זֶה עַל

8 יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצֻוֹת שֶׁלוֹ

9 נִמְצָא שֶׁבִּמְעֵשׂוֹ הַמְשִׁיךְ אֶת

10 לְבוּשׁוֹ שֶׁל הַקְבָּ"ה. וְכַעַת יִפְרֹט

11 כִּי בַּהֲמַשְׁכָּה זֶה שֶׁעַל יְדֵי תוֹרָה

12 וּמִצְוֹת, הֵנָּה עַל יְדֵי תוֹרָה

13 הַמְשִׁיךְ אֲבָרָהם דְּרָגָה חִיצוֹנִית

14 שֶׁבֶּאֱרִיךְ, וְעַל יְדֵי מִצְוֹת הַמְשִׁיךְ

15 דְּרָגָה פְּנִימִית יוֹתֵר אֶךְ גַּם הִיא

16 בֶּאֱרִיךְ.

17 וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה בְּפִרְטוּיּוֹת

18 יוֹתֵר, דְּזָקַן וּבָא בַּיָּמִים

19 הֵם שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת. זָקַן

20 שֶׁהוּא י"ג תְּקוּנֵי דִּיקְנָא,

21 הוּא בְּמוֹחָא סְתִימָאָה

22 דְּאֶרִיךְ - חֲכָמָה, וּבָא

23 בַּיָּמִים הוּא אֶרִיךְ עֲצָמוֹ -

24 רִצּוֹן - [דְּזֶה שְׁאֶרִיךְ נִקְרָא

25 בְּשֵׁם עֵתִיק יוֹמִין²⁸ הוּא

26 בְּעִיקָר בְּעֲצָמֵיּוֹת אֶרִיךְ

27 שֶׁהִיא דְּרָגַת 'בֵּא בִּימִים'],

28 גְּלַגְלֶתָא דְּאֶרִיךְ - רִצּוֹן -

29 שֶׁהוּא מִקִּיף עַל הַחֲכָמָה, כְּעֵס

30 הַגּוֹלְגּוֹלֹת הַמְּקִיפָה עַל הַמוֹחַ.

31 וְזוֹהִי הַשְּׂכִיכוֹת דְּשִׁנִּי

32 עֲנִינִים אֱלוֹ (זָקַן) וּבָא

33 בַּיָּמִים) שְׁלִמְעָלָה

34 (לְבוּשׁוֹ שֶׁל הַקְבָּ"ה) עִם

35 שְׁנֵי עֲנִינִים אֱלוֹ בְּעִבּוּדַת

36 הָאָדָם, כִּי מוֹחָא

37 סְתִימָאָה דְּאֶרִיךְ הוּא

38 פְּנִימִי, הַשּׁוֹרֵשׁ דְּתוֹרָה²⁹

39 - שֶׁהִיא חֲכָמְתוֹ שֶׁל הַקְבָּ"ה -

40 כַּחֲכָמָה הַנִּמְצָאָה בְּמוֹחַ הָאָדָם -

41 פְּנִימִי, וְגְלַגְלֶתָא דְּאֶרִיךְ

42 הוּא מִקִּיף, הַשּׁוֹרֵשׁ

43 דְּמִצְוֹת²⁹ שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן רִצּוֹנוֹ

44 שֶׁל הַקְבָּ"ה, וְהֵן כְּרִצּוֹן שֶׁהוּא כַּח

45 מִקִּיף מִלְּמַעְלָה וְעַל יְדֵי עֵסֶק

46 הַתּוֹרָה דְּאַבְרָהָם, זָקַן

1 שְׁקִנְהָ חֲכָמָה, הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדִּיקְנָא וּמוֹחָא סְתִימָאָה⁴⁷
 2 דְּאֶרִיךְ (זָקַן) דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה בֶּאֱרִיךְ, וְעַל יְדֵי שְׁהִיָּה בָּא בַּיָּמִים,
 3 לְבוּשֵׁי הַמְצֻוֹת, הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת גְּלַגְלֶתָא³⁰ דְּאֶרִיךְ (בָּא
 4 בַּיָּמִים) דְּרָגָה נְעִלִית שֶׁהִיא עֲצָמֵיּוֹת אֶרִיךְ. וּבְחִינּוֹת אֱלוֹ נִמְשְׁכוּ כְּתוּצָאָה

5 מִעֲבֻדָּתוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. אוֹלָם

6 מֶה שְׁאִין כֵּן 'כָּל' שֶׁהוּא

7 בְּחִינַת עֵתִיק, אֵין

8 אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא מִגַּעַת

9 לְשֵׁם גַּם לֹא עֲבֻדַת תּוֹרָה

10 וּמִצְוֹת, וְלִכֵּן כְּתִיב וְה' ⁵⁶

11 בְּרַךְ אֶת אֲבָרָהָם בְּכָל,

12 אֲתַעְרוּתָא דְּלִעִילָא הַבָּאָה

13 מִלְּמַעְלָה. אֱלֹא

14 שֶׁאֲתַעְרוּתָא דְּלִעִילָא זִו³¹

15 שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה דִּיקְנָא

16 לְאַחֲרֵי שְׁלֵמוֹת הָעֲבֻדָּה

17 (וְהָאֲתַעְרוּתָא דְּלִעִילָא

18 שְׁעַל יְדֵי הָאֲתַעְרוּתָא

19 דְּאֶרִיךְ. וְזוֹהִי הַשְּׂכִיכוֹת דְּשִׁנִּי עֲנִינִים אֱלוֹ (זָקַן) וּבָא בַּיָּמִים) שְׁלִמְעָלָה

20 (לְבוּשׁוֹ שֶׁל הַקְבָּ"ה) עִם שְׁנֵי עֲנִינִים אֱלוֹ בְּעִבּוּדַת הָאָדָם, כִּי מוֹחָא

21 סְתִימָאָה דְּאֶרִיךְ הוּא פְּנִימִי, הַשּׁוֹרֵשׁ דְּתוֹרָה²⁹, וְגְלַגְלֶתָא דְּאֶרִיךְ הוּא

22 מִקִּיף, הַשּׁוֹרֵשׁ דְּמִצְוֹת²⁹. וְעַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה דְּאַבְרָהָם, זָקַן שְׁקִנְהָ

23 חֲכָמָה, הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדִּיקְנָא וּמוֹחָא סְתִימָאָה דְּאֶרִיךְ (זָקַן), וְעַל יְדֵי

24 שְׁהִיָּה בָּא בַּיָּמִים, לְבוּשֵׁי הַמְצֻוֹת, הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת גְּלַגְלֶתָא³⁰ דְּאֶרִיךְ (בָּא

25 בַּיָּמִים). מֶה שְׁאִין כֵּן 'כָּל' שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵתִיק, אֵין אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא

26 מִגַּעַת לְשֵׁם, וְלִכֵּן כְּתִיב וְה' ⁵⁶

27 בְּרַךְ אֶת אֲבָרָהָם בְּכָל, אֲתַעְרוּתָא דְּלִעִילָא

28 הַבָּאָה מִלְּמַעְלָה. אֱלֹא שֶׁאֲתַעְרוּתָא דְּלִעִילָא זִו³¹

29 שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה דִּיקְנָא

30 לְאַחֲרֵי שְׁלֵמוֹת הָעֲבֻדָּה (וְהָאֲתַעְרוּתָא דְּלִעִילָא שְׁעַל יְדֵי הָאֲתַעְרוּתָא

25) אוֹה"ת שֵׁם תִּשְׁעֻט, א. תִּשְׁפַּד, א. ד"ה הַנ"ל (הב') תִּרְכ"ז פ"ח (סה"מ שם ע' מד.) 26) רֹאה

קִידוּשִׁין לִב, ב. תו"כ עה"פ קְדוּשִׁים יט, לִב. 27) רֹאה זח"א רכד, א. תו"א פִּרְשָׁנוּ טז, א וְאֵילֶךְ.

וּבִאֲרוּכָה בִּד"ה זֶה ה'תִּשְׁל"ח (תוֹרַת מִנְחָם סִפְר הַמֵּאמָרִים מְלוּקֵט חֲשׁוֹן ע' שז וְאֵילֶךְ). וּש"נ. בְּתו"א

שֵׁם סע"א וְאֵילֶךְ, שֶׁהַלְבוּשִׁים הֵם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. וְכ"ה בְּתו"א מִשְׁפָּטִים עט, סע"ג (הוֹבָא בִּאוּה"ת

שֵׁם תִּשְׁפַּב, א. ד"ה הַנ"ל תִּרְכ"ז פ"ו (סה"מ תִּרְכ"ז ע' לח)) "הַיָּמִים הֵם בְּחִינַת לְבוּשִׁים וְהֵם לְבוּשֵׁי

הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת". אֲבָל בְּפִרְטוּיּוֹת, רַק הַמִּצְוֹת הֵם לְבוּשִׁים ("יָמִים"), מֶה שְׁאִין כֵּן הַתּוֹרָה הוּ"ע "זָקַן",

כַּמְפּוֹרֵשׁ בִּאוּה"ת וְסֵה"מ תִּרְכ"ז שֶׁבִּהְעֵרָה 25. 28) "בֵּא בִּימִים" הוּא כְּמוֹ "עֵתִיק יוֹמִין". מֶה שְׁאִין כֵּן

"זָקַן" שֶׁהוּא "לְבוּשֵׁי" כְּתִלַּג חִיּוּר" (כְּנ"ל מֵהַצ"צ), אִינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "עֵתִיק יוֹמִין" וְרַק לְבוּשׁוֹ שֶׁל

"עֵתִיק יוֹמִין". 29) רֹאה לְקו"ת אַחֲרֵי כח, ד. וּבִכ"מ. 30) בְּלִקוּת שֶׁה"ש כד, ב מִשְׁמַע שֶׁאֲתַעְרוּתָא

דְּלִתְתָּא מִגַּעַת רַק עַד עֵצֶם ח"ס, מֶה שְׁאִין כֵּן בְּגִלְגָּלֶתָא. אֲבָל רֹאה לְקוּטִי לוי"צ לִתְנ"ךְ וּמַחֲזו"ל ע'

קט, שֶׁבְּכָללוֹת - אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא מִגַּעַת גַּם בְּגִלְגָּלֶתָא דֶּאֱרִיךְ. עֵי"ש בִּאֲרוּכָה. 31) רֹאה בִּאֲרוּכָה

לְקו"ת שֶׁה"ש שֶׁבִּהְעֵרָה 14, שֶׁבִּאֲתַעְדֵּל"ע שְׁאִין אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא מִגַּעַת לְשֵׁם - שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת:

אֲתַעְדֵּל"ע שֶׁלִּפְנֵי הָאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא, וְאֲתַעְדֵּל"ע שֶׁלִּאֲחֲרֵי שְׁלִימוֹת הָעֲבֻדָּה. וּבְלִקוּטִי לוי"צ שֵׁם ע'

ביאור בדרך אפשר

1 דִּלְתַּתָּא), לָכֵן, מַה שֶּׁבֵּרַךְ ה' אֶת אַבְרָהָם בְּכָל הָיָה זֶה דְּוָקָא
2 לְאַחֲרֵי שֶׁעָמַד בְּעֶשֶׂר נְסִינֹת, כִּנ"ל (סְעִיף ב' בְּתַחֲלָתוֹ). עַד
3 כָּאן נִתְבָּאָר, שֶׁעַל יְדֵי קִיּוֹם הַמְצוֹת - 'בָּא בִּימֵי' זָכָה אַבְרָהָם לְדִרְגָּה גְבוּהָה
4 שֶׁב'אֲרִיךְ' (לְמַעַל מִהַמְשַׁכָּה שֶׁהַמִּשְׁכָּךְ עַל יְדֵי תוֹרָתוֹ - 'זָקֵן'). וּמַעַתָּה יִתְבָּאָר,
5 כִּי לִיתֵּר דְּיוֹק, זָכָה לְדִרְגָּה נְעִלִית
6 זֹו עַל יְדֵי קִיּוֹם מְצוֹת 'עֲשֵׂה', אֵךְ
7 עַל יְדֵי קִיּוֹם מְצוֹת 'לֹא תַעֲשֶׂה'
8 זָכָה לְדִרְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר - דִּרְגָּת
9 'כָּל' - פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק, וְלֹאחֲרֵי
10 שֶׁעָמַד בְּנִסְיוֹנֹת זָכָה לְדִרְגָּה
11 נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר בְּדִרְגָּת 'כָּל'
12 עֲצֻמָּה.
13 (ד) וְהִנֵּה גַם בְּכַחֲנִית כָּל
14 (עֵתִיק) שֶׁלְּמַעַל מִבְּחִינַת
15 בָּא בִּימֵי (אֲרִיף) יֵשׁ
16 כְּמָה מְדֻרְגָּוֹת. וְהַהֲוֹכַחָה
17 לֵכֵךְ הִיא, כְּמוֹכֵן מִהֶמְבָּאָר
18 בְּהֶמְאָמְרֵי (דְּבוּרֵי הַמִּתְחִיל
19 וְאַבְרָהָם זָקֵן) דְּהֶצְמַח צֶדֶק³², שֶׁבְּתַחֲלָה אוֹמֵר,
20 צֶדֶק³², שֶׁבְּתַחֲלָה אוֹמֵר,
21 שֶׁאַבְרָהָם זָכָה לְבְּחִינַת
22 כָּל עַל יְדֵי קִיּוֹם מְצוֹת
23 לֹא תַעֲשֶׂה, וְגַם בְּכַחֲנִית
24 זֹו דְּכָל, אוֹמֵר שֶׁהוּא
25 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק [כְּמִבְּאָר
26 שֵׁם, דְּזֶה שְׁוֵהוּי בִּרְךָ אֶת
27 אַבְרָהָם בְּכָל הוּא לְאַחֲרֵי
28 שֶׁנֶּאֱמָר בָּא בִּימֵי, כִּי
29 יָמִים הֵם מְצוֹת עֲשֵׂה -
30 'יוֹם' מוֹרָה עַל אוֹר וְגִלּוֹי, וְעַל
31 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּבָא בִּימֵי
32 שְׁהִיא קִיּוֹם מְצוֹת עֲשֵׂה
33 זָכָה לְבְּחִינַת אֲרִיף
34 (בְּחִינַת בָּא בִּימֵי
35 דְּלְמַעַל - הִרְגָּה הִנְעִלִית
36 שֶׁבְּאֲרִיךְ), מַה שֶּׁאֵין פֶּן
37 זֶה שֶׁזָּכָה לְבְּחִינַת כָּל
38 שֶׁזָּכָה לְזֶה עַל יְדֵי קִיּוֹם
39 מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הוּא
40 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק - ג' רֹאשׁוֹנוֹת
41 דְּעֵתִיק - שֶׁלְּמַעַל
42 מֵאֲרִיף³³, וְהִיא שֶׁלְּאַחֲרֵי
43 זֶה אוֹמֵר שֶׁאַבְרָהָם זָכָה
44 לְזֶה (לְבְּחִינַת 'כָּל') עַל יְדֵי
45 הָעֲשִׂיָּה נְסִינֹת (כִּנ"ל)
46 סְעִיף ב' מִהֶמְדֻרְשׁ), דִּישׁ

ביאור בדרך אפשר

47 לוֹמַר, שֶׁב'כָּל' - עֵתִיק - ב' מְדֻרְגָּוֹת וּבְחִינַת כָּל שֶׁזָּכָה עַל יְדֵי
48 הִנְסִינֹת הוּא נֶעְלָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת כָּל שֶׁזָּכָה עַל יְדֵי קִיּוֹם
49 מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּבְּחִינַת עֵתִיק (כָּל)
50 שֶׁזָּכָה עַל יְדֵי קִיּוֹם מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, יֵשׁ לוֹ שִׁכּוֹת לְסִדְר'
51 הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת, וְלָכֵן,
52 עֲבוּדַת הָאָדָם שֶׁעַל יְדֵי
53 זָכָה לְזֶה הִיא עֲבוּדָה
54 שֶׁתְּלוּיָה בְּרִצּוֹנוֹ כֹּאשֶׁר
55 מְקִיִּים מְצוֹת 'לֹא תַעֲשֶׂה'
56 (הֵינּוּ עֲבוּדָה שֶׁבְּסִדְר'
57 וְהִדְרָגָה), אֲלֵא שֶׁבְּזֶה
58 גּוּפָא [=כּוּזָה עֲצֻמָּה], מְפִינֵן
59 שֶׁעֵתִיק הוּא לְמַעַל
60 מִהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת,
61 לָכֵן הָעֲבוּדָה הִיא לֹא
62 בְּעֲשִׂיָּה חַיּוּבִית - כִּיּוֹן שֶׁעֵשִׂית
63 הָאָדָם אֵינָה פּוֹעֶלֶת בְּמִדְרָגָה
64 נְעִלָה זֹו מֵאוֹמָה, אֲלֵא בְּשֵׁב
65 וְאֵל תַּעֲשֶׂה, שְׁלִילָה אֵךְ
66 בְּכָל זֹאת יֵשׁ נִגִּיעָה
67 לְמִצִּיאוֹת³⁴. מַה שֶּׁאֵין פֶּן
68 בְּחִינַת עֵתִיק (כָּל) שֶׁזָּכָה
69 עַל יְדֵי הִנְסִינֹת, הוּא
70 עֵנִין שֶׁנֶּעֱתַק וְנִבְדֵּל לְגִמְרֵי
71 וְאֵין לוֹ כָּלל שִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת,
72 וְכִנ"ל (סְעִיף א')
73 מִהֶמְאָמְרֵי שֶׁהוּא בְּחִינַת

כִּי, שְׁבַחֲנָה הָרֹאשׁוֹנָה הִיא כְּב"ן דְּעֵתִיק, וְהַשְּׁנִי בְּמ"ה דְּעֵתִיק. עֵי"שׁ בְּאוֹרוֹכָה. (32) אוֹה"ת שֵׁם
תִּשְׁפָּד, ב. וְכֵן הוּא גַם בְּסִדְרָה הַנ"ל (הַב') תִּרְכ"ז (סִה"מ תִּרְכ"ז ע' מֵה). (33) וְי"ל שֶׁהַכּוּנָה כֹּאן
בְּפְנִימִיּוֹת עֵתִיק שֶׁלְּמַעַל מֵאֲרִיף" הִיא לְגַר דְּעֵתִיק שֶׁאֵינָם מִתְלַבְּשׁוֹת בְּאֲרִיךְ. וְלֹהֲעִיר מִהַמִּשְׁכָּךְ
תִּרְס"ו ע' רסא, דְּשֵׁרשׁ הַמ"ע הוּא בְּאֲרִיךְ וּבְזוֹת דְּעֵתִיק שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּאֲרִיךְ, וְשֵׁרשׁ הַמִּלָּת הוּא בְּגִר'
דְּעֵתִיק שֶׁאֵינָן מִתְלַבְּשׁוֹת בְּאֲרִיךְ. (34) רֹאה לְקוּ"ת ר"פ פְּקוּדֵי. וְכִכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

הָעֵלָם הָעֵצָמִי. וְלֹכֵן, כְּשֶׁעֲבֹדֶת הָאָדָם הִיא תְלוּיָה בְּרִצּוֹנוֹ, אֵין לָהּ שׁוּם דְּמִיּוֹן³⁵ לְבַחֲנֶיהָ זֹו דְּעֵתִיק שְׁנַעְתַּק וּמִבְדֵּל לְגַמְרִי. וְרַק עַל יְדֵי הָעֲבֹדָה דְּנִסְיוֹנוֹת שְׁאִינָה תְלוּיָה בְּרִצּוֹן הָאָדָם [שְׁהָרִי אָסוּר לְאָדָם לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ בְּנִסְיוֹן, וְלֹא עוֹד אֱלָא שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְבִקְשׁ בְּבִרְכּוֹת הַשָּׁחַר אֶל תְּבִיאָנוּ לְיַדִּי נִסְיוֹן³⁶], וְהַתְּבִיעָה מִן הָאָדָם לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן הִיא רַק לֹאחֵר שְׂבֵא לְיַדִּי נִסְיוֹן מִלְּמַעְלָה, לִכֵּן עַל יְדֵי זֶה (מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ שְׁלִמְעֵלָה מִהֲרִצּוֹן) דְּוָקָא זֻכִּים לְגַלּוּי בַּחֲנִיָּה זֹו. לֹאחֵר שְׂבֵאָר שְׁגַם בְּדִרְגַת עֵתִיק - 'כָּל' - יִשְׁנָה דִּרְגָה שְׁשִׁיכַת לְסֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת וְדִרְגָה נְעִלִית יוֹתֵר שְׁאֵין לָהּ כָּלל שְׁיִיכוּת לְסֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, יוֹסִיף וַיִּפְרֹט לְדִרְגָה נְעִלִית זֹו - גִּלּוּי הָעֵלָם הָעֵצָמִי שְׁלִמְעֵלָה מִהֲרִצּוֹן - זִכָּה עַל יְדֵי נִסְיוֹן הָעֵשֶׂרִי דְּוָקָא הוּא נִסְיוֹן הָעֲקֵדָה, שְׂבֵו מִסֵּר אֲבִרָהָם עֲצָמוֹ בַּתְּכִלִּית.

(ה) וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּזֶה שְׁהוּי בְּרַךְ אֶת אֲבִרָהָם בְּכָל דְּוָקָא לְאַחֲרֵי שְׁעֵמֵד בְּנִסְיוֹן הָעֵשֶׂרִי הוּא, כִּי עֲשָׂרָה הַנִּסְיוֹנוֹת הֵם כְּנֶגֶד עֶשֶׂר סְפִירוֹת (כַּנִּ"ל סְעִיף ב'), וְהַשְׁלָמוֹת דְּכָל עֲנָן הוּא כְּשֶׁהוּא פָּלוּל מִכָּל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת. וּבְעוֹמֶק יוֹתֵר יֵשׁ לֹמֵר, שְׁכַבְדִּי לְזֻכוֹת לְבַחֲנִית כָּל שְׁנַעְתַּק וּמִוְבְּדֵל לְגַמְרִי מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הוּא דְּוָקָא עַל יְדֵי עֲבֹדָה שְׁלִמְעֵלָה מִמְדִּידָה וְהַגְבָּלָה לְגַמְרִי. וְכִינֵן שְׁעֶשֶׂר הַנִּסְיוֹנוֹת הֵם כְּנֶגֶד עֶשֶׂר סְפִירוֹת (הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת), וְעַד שְׁהֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת³⁷ (שְׁהֵם לְמַטָּה מִהַסְפִּירוֹת עֲצָמָם³⁸), הָרִי זֶה שְׁעֵמֵד בְּנִסְיוֹנוֹת אֱלוֹ קָשׁוּר עֲדִיין עִם מְדִידָה וְהַגְבָּלָה, וְלֹכֵן הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת נִסְיוֹן הָעֵשֶׂרִי, הוּא נִסְיוֹן הָעֲקִידָה³⁹, הַמְּיוּחָד דְּכָל הַנִּסְיוֹנוֹת, שְׁלִמְעֵלָה מִמְדִּידָה וְהַגְבָּלָה. דְּהַגֵּם שְׁגַם נִסְיוֹן זֶה הוּא בְּכָלל עֶשֶׂר הַנִּסְיוֹנוֹת, יֵשׁ לֹמֵר, שְׁבִנְסִיוֹן זֶה יֵשׁ (גַּם) עֲנָן שְׁלִמְעֵלָה מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁴⁰ עַל הַפְּסוּק⁴¹ אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מִחוּרָב שְׁקָאֵי עַל הַדְּבֹר אֲנָכִי שְׁמִסְפֵּר 'עֶשֶׂר' פִּירוּשׁוֹ (לֹא מִסְפֵּר, אֱלָא) הַמְּיוּחָד שְׁבַעֲשָׂרָה. וּמִבְּאָר בַּחֲסִידוֹת⁴² (שְׁאִפְשֵׁר לְבֹאֵר שְׁנִקְרָא 'אֶחָד עֶשֶׂר' גַּם כְּפִשׁוּט כְּמִסְפֵּר), דְּזֶה שְׁהַדְּבֹר אֲנָכִי נִקְרָא בְּשֵׁם אֶחָד עֶשֶׂר, הַגֵּם

ביאור בדרך אפשר

שְׂבֵהֵם בְּרָא הַקב"ה אֶת הַבְּרִיאָה כּוֹלָה³⁷ (שְׁהַמְאֻמְרוֹת הֵם לְמַטָּה מִהַסְפִּירוֹת עֲצָמָם (מִפְנֵי שֶׁהַסְפִּירוֹת הֵן אֱלוֹקוֹת וּמְאֻחָדוֹת עִם הַקב"ה)³⁸), הָרִי זֶה שְׁעֵמֵד בְּנִסְיוֹנוֹת אֱלוֹ קָשׁוּר עֲדִיין עִם מְדִידָה וְהַגְבָּלָה, וְלֹכֵן הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת נִסְיוֹן הָעֵשֶׂרִי, הוּא נִסְיוֹן הָעֲקִידָה³⁹, הַמְּיוּחָד דְּכָל הַנִּסְיוֹנוֹת, שְׁלִמְעֵלָה מִמְדִּידָה וְהַגְבָּלָה כְּפִי שִׁיתְבָּאָר בַּהֲמִשָּׁךְ. דְּהַגֵּם שְׁגַם נִסְיוֹן זֶה הוּא בְּכָלל עֶשֶׂר הַנִּסְיוֹנוֹת, יֵשׁ לֹמֵר, שְׁבִנְסִיוֹן זֶה יֵשׁ (גַּם) עֲנָן שְׁלִמְעֵלָה מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת. וְכּוֹדוּמַת זֹאת מְצִינוּ גַם בְּעֵינֵי הַדִּיבּוּר 'אֲנָכִי' שְׁבַעֲשָׂרָה הַדִּיבּוּר וְעַל דֶּרֶךְ דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁴⁰ עַל הַפְּסוּק⁴¹ אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מִחוּרָב שְׁפִסּוּק זֶה הִינוּ תּוֹכַחָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עַל 'חֲטָא הַעֲלִי' שְׁסוֹתֵר אֶת הַדִּיבּוּר 'אֲנָכִי ה' אֱלֹקֶיךָ' שְׁתּוֹכְנוּ קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם שְׁקָאֵי עַל הַדְּבֹר אֲנָכִי ה' אֱלֹקֶיךָ (דְּבֹר הִרְאָשׁוֹן דְּעֲשָׂרַת הַדְּבֹרוֹת), וְהַכִּינוּ 'אֶחָד עֶשֶׂר' פִּירוּשׁוֹ (לֹא מִסְפֵּר, אֱלָא) הַמְּיוּחָד שְׁבַעֲשָׂרָה. וּמִבְּאָר בַּחֲסִידוֹת⁴² (שְׁאִפְשֵׁר לְבֹאֵר שְׁנִקְרָא 'אֶחָד עֶשֶׂר' גַּם כְּפִשׁוּט כְּמִסְפֵּר), דְּזֶה שְׁהַדְּבֹר אֲנָכִי נִקְרָא בְּשֵׁם אֶחָד עֶשֶׂר, הַגֵּם

(35) וְהַגֵּם שְׁצוּרֵךְ הָעֲבֹדָה לְהַמְשִׁכַת בַּחֲנִיָּה זֹו הִיא (לֹא שֶׁהָעֲבֹדָה מְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ, וְרַק) מִפְּנֵי שְׁצ"ל אֶתֶר שְׁלִים (כַּנִּ"ל ס"ב) – הַשְׁלִימוֹת דִּהְיָמוֹק (שְׂבֵו נִמְשַׁכַת הָאֵתֶדֶל"ע) צָרִיךְ לְהִיּוֹת לוֹ אִיזָה שְׁיִיכוּת וְעֶרֶךְ לְהַמְשִׁכָּה. (36) נוֹסֵחַ בְּרִכּוֹת הַשָּׁחַר, מְבִרְכּוֹת ס, ב. וְרֹאֵה מֵאֻמְרֵי אֲדָה"ז עַל פְּרִשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה ח"א ע' רו. (37) פְּרִשִׁי" לֵאבּוֹת פ"ה מ"ג – הוֹבֵא בְּאוּה"ת שֶׁם תִּשְׁטַע, סֵע"א וְאִילָךְ. (38) רֹאֵה שְׁעִהוּיָא פ"א. וּבִכ"מ. (39) תִּרְגוּם יְרוּשְׁלָמִי וִירָא כב, א. פִּדְר"א פ"א. מִפְּרִשִׁי הַמְשַׁנָּה לֵאבּוֹת שֶׁם. וּבִכ"מ. (40) שְׁמוֹר"ר פמ"ב, ח. (41) דְּבָרִים א, ב. (42) סֵה"מ עֲטֵר"ת ע' תִּקְפוֹ.

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא ממנין עשרת הדברות והרי בעשרת הדיברות ישנם עשר דיברות
2 ואין 'אנכי' הוא דיבור ה'אחד עשר' והביאור הוא, כי הדבור אנכי
3 הוא בכתר. וכיון שבכתר יש ב' מדרגות, חצוניות הכתר –
4 אריך - שנמנה במנין העשר ספירות ופנימיות הכתר – עתיק -
5 שאינו נמנה עמהם⁴³,
6 לכן, זה שהדבור אנכי
7 הוא ממנין עשרת
8 הדברות הוא מצד
9 חצוניות הכתר שבו, אבל
10 מצד פנימיות הכתר שבו
11 הוא אחד עשר שאינו
12 במנין עשרת הדברות⁴⁴,
13 חד ולא בחושבון [=אחד
14 ולא מן החשבון. שאינו בגדר
15 מנין ומספר]⁴⁵. ויש לומר,
16 שעל דרך זה הוא בנסיון
17 העקדה, שהיה נסיון
18 גדול יותר מהנסיונות
19 שלפניו (בדגמת הכתר
20 שלמעלה
21 הספירות), שיש בזה שני
22 ענינים. א. זה שהגם
23 שאברהם בטבעו היה
24 איש החסד (וטבע החסד
25 שלו היה מצד שרשו),
26 מכל מקום עקד את
27 יצחק בנו ולקח את
28 המאכלת לשחוט את
29 בנו, הפך הטבע שלו
30 (שמצד שרשו)⁴⁶. וזהו
31 שכתוב לאחר עמידתו בנסיון
32 העקדה⁴⁷ עתה ידעתי כי
33 ירא אלקים אתה, עתה
34 דוקא, כי הנסיונות
35 שלפני נסיון העקדה לא
36 היו הפך הטבע דחסד
37 ויכול להיות שעמידת אברהם
38 בניסיונות אלה היתה עדיין רק
39 מצד טבעו, ועתה (לאחרי
40 הנסיון דעקדה) ידעתי כי
41 ירא אלקים אתה, שהרי
42 מדת היראה והגבורה
43 שגילה אברהם בנסיון זה היא
44 הפך טבעו. ב. וזה שכל
45 הנסיונות היו בנוגע
46 לעצמו, ונסיון העקדה

ביאור בדרך אפשר

47 היה בנוגע לבנו יחידו. דאהבת אדם לבנו, ובפרט לבנו
48 יחידו, היא גדולה יותר מהאהבה לעצמו, וכל אשר לאיש
49 יתן בעד בנו. ולכן, נסיון העקדה הוא למעלה מהנסיונות
50 שלפני העקדה ודוקא על ידי שהיה נסיון זה בנוגע לבנו, זכה לדרגת
51 'העלם העצמי'. ויש לומר,
52 דענו הראשון בנסיון
53 העקדה, שזה היה הפך
54 טבע החסד דאברהם,
55 מפיו שגם ענין זה הוא
56 בנוגע לעצמו שהפך את
57 טבעו, יש לו איזה ערך
58 לנסיונות שלפניו, אלא
59 שהוא נעלה מהם. ויש
60 לומר, דזה שנסיון
61 העקדה הוכיח שגם
62 נסיונות הקודמים יש
63 בהם ממש⁴⁸, הוא מפני
64 שיש ערך ביניהם.
65 דבדברים שאין שום ערך
66 ביניהם, אין שייך להביא
67 הוכחה מזה על זה.

ממנין עשרת הדברות, הוא, כי הדבור אנכי הוא
בכתר. וכיון שבכתר יש ב' מדרגות, חצוניות
הכתר שנמנה במנין העשר ספירות ופנימיות
הכתר שאינו נמנה עמהם⁴³, לכן, זה שהדבור
אנכי הוא ממנין עשרת הדברות הוא מצד
חצוניות הכתר שבו, אבל מצד פנימיות הכתר
שבו הוא אחד עשר שאינו במנין עשרת הדברות
⁴⁴, חד ולא בחושבון⁴⁵. ויש לומר, שעל דרך זה
הוא בנסיון העקדה, שהיה נסיון גדול יותר
מהנסיונות שלפניו (בדגמת הכתר שלמעלה מכל
הספירות), שיש בזה שני ענינים. זה שהגם
שאברהם בטבעו היה איש החסד (וטבע החסד
שלו היה מצד שרשו), מכל מקום עקד את יצחק
בנו ולקח את המאכלת לשחוט את בנו, הפך
הטבע שלו (שמצד שרשו)⁴⁶. וזהו שכתוב⁴⁷ עתה ידעתי כי ירא אלקים
אתה, עתה דוקא, כי הנסיונות שלפני נסיון העקדה לא היו הפך הטבע
דחסד, ועתה (לאחרי הנסיון דעקדה) ידעתי כי ירא אלקים אתה, מדת
היראה והגבורה. וזה שכל הנסיונות היו בנוגע לעצמו, ונסיון העקדה
היה בנוגע לבנו יחידו. דאהבת אדם לבנו, ובפרט לבנו יחידו, היא
גדולה יותר מהאהבה לעצמו, וכל אשר לאיש יתן בעד בנו. ולכן,
נסיון העקדה הוא למעלה מהנסיונות שלפני העקדה. ויש לומר, דענו
הראשון בנסיון העקדה, שזה היה הפך טבע החסד דאברהם, מפיו
שגם ענין זה הוא בנוגע לעצמו, יש לו איזה ערך לנסיונות שלפניו,
אלא שהוא נעלה מהם. ויש לומר, דזה שנסיון העקדה הוכיח שגם
נסיונות הקודמים יש בהם ממש⁴⁸, הוא מפני שיש ערך ביניהם.
דבדברים שאין שום ערך ביניהם, אין שייך להביא הוכחה מזה על

הטבע שלו (שמצד שרשו)⁴⁶. וזהו שכתוב⁴⁷ עתה ידעתי כי ירא אלקים
אתה, עתה דוקא, כי הנסיונות שלפני נסיון העקדה לא היו הפך הטבע
דחסד, ועתה (לאחרי הנסיון דעקדה) ידעתי כי ירא אלקים אתה, מדת
היראה והגבורה. וזה שכל הנסיונות היו בנוגע לעצמו, ונסיון העקדה
היה בנוגע לבנו יחידו. דאהבת אדם לבנו, ובפרט לבנו יחידו, היא
גדולה יותר מהאהבה לעצמו, וכל אשר לאיש יתן בעד בנו. ולכן,
נסיון העקדה הוא למעלה מהנסיונות שלפני העקדה. ויש לומר, דענו
הראשון בנסיון העקדה, שזה היה הפך טבע החסד דאברהם, מפיו
שגם ענין זה הוא בנוגע לעצמו, יש לו איזה ערך לנסיונות שלפניו,
אלא שהוא נעלה מהם. ויש לומר, דזה שנסיון העקדה הוכיח שגם
נסיונות הקודמים יש בהם ממש⁴⁸, הוא מפני שיש ערך ביניהם.
דבדברים שאין שום ערך ביניהם, אין שייך להביא הוכחה מזה על

(43) ע"ח שבעה ערה 10. (44) וראה סה"מ עטר"ת שם שזהו גם ביאור הפלוגתא (ראה סה"מ צ' להרמב"ם
מ"ע א' ובהשגות הרמב"ם שם) אם אנכי נמנה בתרי"ג מצוות. עיי"ש בארוכה. (45) תקו"ז בהקדמה
("פתח אליהו" יז, א. 46) ראה אגה"ק סי"ג (ק"ט, ב). סט"ו (קכא, סע"א ואילך). (47) וירא כב, יב.
(48) סנהדרין פט, ב. תנחומא וירא כב. פרש"י עה"פ וירא שם. — נתבאר בלקו"ש ח"כ שיחה ג' לפ'
וירא (ע' 73 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּדִגְמַת חֲצוֹנוֹת הַכֶּתֶר (אֲרִיף), שְׁעַם הָיִיתָ לְמַעַל מִשְׁאֵר
2 הַסְּפִירוֹת, מִכָּל מְקוֹם הוּא שָׂרֵשׁ וּמְקוֹר לָהֶם, וְעַד שֶׁהוּא
3 נִמְנָה בְּמִנְיַן הַסְּפִירוֹת. וְעֵנִין הַשְּׁנִי שֶׁבְּנִסְיוֹן הָעֵקֶדָה, שְׁנִסְיוֹן
4 זֶה הָיָה בְּנוֹגֵעַ לְבִנּוֹ יְחִידוֹ, הוּא עֵנִין חֲדָשׁ לְגִמְרֵי שְׁלֹא הָיָה

5 דְּגִמְתוֹ בְּנִסְיוֹנוֹת שְׁלֹפְנִי

6 העמידה בנסיכון עקידת בנו
7 דורשת ביטול המציאות
8 בתכלית. ובדגמת עתיק
9 (פנימיות הכתר) שהוא

10 נֶעְתָּק וּמִבְדֵּל. וְזֶהוּ
11 שְׁכָתוֹב (לאחר נסיון העקידה
12 מבטיח הקב"ה)⁴⁹ בִּי
13 נִשְׁבַּעְתִּי גו', בִּי מִמָּשׁ

14 בְּחִינַת עֵתִיק⁵⁰, וְהִטַּעַם
15 לָזֶה הוּא כִּי יַעַן גו' וְלֹא
16 חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת
17 יְחִידְךָ⁴⁹. וְעַל פִּי כָל

18 הַנִּ"ל מוֹכֵן שְׁלֹאֲחֵרִי
19 שְׁעַמֵּד אֲבֵרָה בְּנִסְיוֹן
20 הָעֵקֶדָה, אֲזִי דִּוְקָא בְּרַף
21 ה' אֶת אֲבֵרָה בְּכַל, כִּי

22 זֶה שְׁעַקֵּד גַּם אֶת בְּנוֹ
23 יְחִידוֹ הִיא עֲבוּדָה
24 שְׁלֹמְעֵלָה מְמַדִּידָה
25 וְהַגְּבִלָה לְגִמְרֵי, וְלֹכֵן אֲזִי

26 דִּוְקָא בְּרַף ה' אֶת אֲבֵרָה
27 בְּכַל, פְּנִימִית עֵתִיק,
28 הָעֵלֶם הָעֲצָמִי. לאחר

29 שהסביר שה' ברך את אברהם
30 בדרגת 'העלם העצמי' רק לאחר
31 שעמד בנסיכון עקידת בנו יחידו,

32 יבאר עתה מטרות הגילוי הזה
33 לאברהם, שהיא על מנת שיומשך
34 גילוי זה באמצעות בנו יצחק עד
35 למקומות הנחותים ביותר.

36 (ו) והנה הפונה בהמשכת
37 העלם העצמי שגממשך
38 לאברהם היא, שהעלם
39 זה יהיה לא רק כמו

40 שהוא במקומו,
41 בעצמותו, אלא שימשך
42 ממנו למטה השפעה בלי
43 גבול. וכדאיתא בזוהר⁵¹,

44 מאי בכל, אתר דנהרא

45 דלא פסיק מימיו לעלמין

46 [=מקום שהוא כנהר שאין מימיו

זֶה]. בְּדִגְמַת חֲצוֹנוֹת הַכֶּתֶר (אֲרִיף), שְׁעַם הָיִיתָ
לְמַעַל מִשְׁאֵר הַסְּפִירוֹת, מִכָּל מְקוֹם הוּא שָׂרֵשׁ
וּמְקוֹר לָהֶם, וְעַד שֶׁהוּא נִמְנָה בְּמִנְיַן הַסְּפִירוֹת.
וְעֵנִין הַשְּׁנִי שֶׁבְּנִסְיוֹן הָעֵקֶדָה, שְׁנִסְיוֹן זֶה הָיָה
בְּנוֹגֵעַ לְבִנּוֹ יְחִידוֹ, הוּא עֵנִין חֲדָשׁ לְגִמְרֵי שְׁלֹא
הָיָה דְּגִמְתוֹ בְּנִסְיוֹנוֹת שְׁלֹפְנִי. וּבְדִגְמַת עֵתִיק
(פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר) שֶׁהוּא נֶעְתָּק וּמִבְדֵּל. וְזֶהוּ
שְׁכָתוֹב⁴⁹ בִּי נִשְׁבַּעְתִּי גו', בִּי מִמָּשׁ בְּחִינַת עֵתִיק⁵⁰,
וְהִטַּעַם לָזֶה הוּא כִּי יַעַן גו' וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ
אֶת יְחִידְךָ⁴⁹. וְעַל פִּי כָל הַנִּ"ל מוֹכֵן שְׁלֹאֲחֵרִי
שְׁעַמֵּד אֲבֵרָה בְּנִסְיוֹן הָעֵקֶדָה, אֲזִי דִּוְקָא בְּרַף ה'
אֶת אֲבֵרָה בְּכַל, כִּי זֶה שְׁעַקֵּד גַּם אֶת בְּנוֹ יְחִידוֹ
הִיא עֲבוּדָה שְׁלֹמְעֵלָה מְמַדִּידָה וְהַגְּבִלָה לְגִמְרֵי,
וְלֹכֵן אֲזִי דִּוְקָא בְּרַף ה' אֶת אֲבֵרָה בְּכַל, פְּנִימִית
עֵתִיק, הָעֵלֶם הָעֲצָמִי.

(ו) וְהִנֵּה הַפּוֹנֶה בְּהַמְשַׁכַּת הָעֵלֶם הָעֲצָמִי שְׁגִמְשֵׁךְ
לְאֲבֵרָהּ הִיא, שֶׁהָעֵלֶם זֶה יִהְיֶה לֹא רַק
כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמִקְוָמוֹ, בְּעֲצָמוֹתוֹ, אֲלֵא שְׁיִמְשֵׁךְ

מִמֶּנּוּ הַשְּׁפָעָה בְּלִי גְבוּל. וּכְדֹאִיתָא בְּזוּהַר⁵¹, מֵאִי בְּכַל, אֲתֵר דְּנִהְרָא
דְּלֹא פְּסִיק מִימּוֹי לְעֵלְמִין. וְזֹהִי הַשְּׁיִכּוֹת דְּפִרוּשׁ הַזּוּהַר שֶׁבְּכַל הוּא
הָעֵלֶם הָעֲצָמִי עִם פִּרוּשׁ רַש"י שֶׁבְּכַל קָאִי עַל יִצְחָק (בְּכַל בְּגִימְטְרִיא
בֵּין), כִּי אֲבֵרָהּ הוּא חֶסֶד דְּעֵתִיק וְיִצְחָק גְּבוּרָה דְּעֵתִיק⁵², וְזֶהוּ שְׁבִיִּצְחָק
כְּתִיב⁵³ וְאַרְבֶּה אֶת זֶרְעוֹ וְאַתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק, דְּרַבּוּי הַשְּׁפָעָה (וְאַרְבֶּה
אֶת זֶרְעוֹ) הוּא מִהַגְּבוּרוֹת דִּוְקָא, תְּגִבּוּרַת הַשְּׁפָעָה, כְּמִבְאָר בְּאַרְוֶכָה
בְּסִדּוּר (עִם דֹּא"ח) דְּבוּר הַמַּתְחִיל לְהִבִּין עֵנִין תְּקִיעַת שׁוּפָר עַל פִּי
כְּנֻת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁵⁴. וְהִגָּם שְׁרַבּוּי הוּא הַתְּחַלְקוֹת פְּרָטִים, הִנֵּה הָרַבּוּי
שְׁגִמְשֵׁךְ מִהַגְּבוּרוֹת דְּיִצְחָק, הוּא בְּאוּפֵן שְׁגָם בְּפְרָטִים נִרְגָּשׁ בְּגִלּוּי

פוסקים לעולם]. וְזֹהִי הַשְּׁיִכּוֹת דְּפִרוּשׁ הַזּוּהַר שֶׁבְּכַל הוּא הָעֵלֶם
הָעֲצָמִי עִם פִּרוּשׁ רַש"י שֶׁבְּכַל קָאִי עַל יִצְחָק (בְּכַל
בְּגִימְטְרִיא בֵּין) (קוּשִׁיא הָא' בַּתְּחִילַת הַמֵּאמֶר), כִּי אֲבֵרָהּ שְׂרָשׁוּ הוּא
חֶסֶד דְּעֵתִיק וְיִצְחָק גְּבוּרָה דְּעֵתִיק⁵², וְזֶהוּ שְׁבִיִּצְחָק כְּתִיב⁵³

וְאַרְבֶּה אֶת זֶרְעוֹ (של

אברהם) וְאַתָּן לוֹ אֶת
יִצְחָק, דְּרַבּוּי הַשְּׁפָעָה
שְׂרָד עַד לְמִטָּה בִּיּוֹתָר

(וְאַרְבֶּה אֶת זֶרְעוֹ) הוּא
מִהַגְּבוּרוֹת דִּוְקָא עֵנִינוּ שֶׁל
יִצְחָק, תְּגִבּוּרַת הַשְּׁפָעָה,
כְּמִבְאָר בְּאַרְוֶכָה בְּסִדּוּר
(עִם דֹּא"ח [=דְּבָרֵי אֱלֹקִים

חַיִּים. בִּיאורֵי חֲסִידוֹת]) דְּבוּר
הַמַּתְחִיל לְהִבִּין עֵנִין
תְּקִיעַת שׁוּפָר עַל פִּי כְּנֻת
הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁵⁴ שִׁישׁ

בַּגְּבוּרוֹת הַרְבֵּה כַח וְחִיּוּת,
וְכֹאשֶׁר הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד נִמְשַׁכַּת
דְּרַכִּים יוֹרֶדֶת הִיא בְּרִיבּוּי. וְהִגָּם
שְׁרַבּוּי הוּא הַתְּחַלְקוֹת
פְּרָטִים וְכַל שִׁישׁ רִיבּוּי פְּרָטִים

לֹא מוֹרֶגֶשׁ הַהֵעֶלֶם הָעֲצָמִי
(שֶׁנִּמְשַׁךְ לְאֲבֵרָהּ) שֶׁהוּא
מוֹפְשֵׁט מִפְּרָטִים, הִנֵּה הָרַבּוּי
שְׁגִמְשֵׁךְ מִהַגְּבוּרוֹת
דְּיִצְחָק, הוּא בְּאוּפֵן שְׁגָם
בְּפְרָטִים נִרְגָּשׁ בְּגִלּוּי

בְּפְרָטִים נִרְגָּשׁ בְּגִלּוּי

(49) וירא שם, טז. (50) זהר ח"ג קל, ב. "קיצורים והערות" לתניא ע' נג. ד"ה תניא כו' משיעין אותו להצ"צ ("קיצורים והערות" לתניא הוצאת קה"ת תשמ"ט ע' קסח). (51) שבעה ערה 4 – הובא בד"ה ואברהם זקן תרס"ו בסופו (המשך תרס"ו ע' פה). (52) לקו"ת ברכה צו, ג. (53) יהושע כד, ג. (54) רמז, א"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁשׁוּרֵשׁ הַמִּשְׁכָּתָם הוּא מִהִפְשִׁיטוֹת דְּהֶעֱלָם הָעֲצָמִי דְּלֹא
2 פָּסִיק מִימּוֹי לְעֶלְמִין. וְעַל יְדֵי שְׁגָם בְּפָרְטִים נִפְרַר הִפְשִׁיטוֹת,
3 עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוֹת וְהָעֲצָמִיּוֹת שְׁלֹו, שְׁאִינוּ מְגִדֵּר
4 בְּשׁוּם גִּדֵּר (אף לֹא בְּגִדֵּר פְּשִׁיטוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה מִפְּרִטִּים) וּבִיכְלָתוֹ לְבֹא
5 (בְּגִלּוֹי) גַּם בְּפָרְטִים.

שְׁשׁוּרֵשׁ הַמִּשְׁכָּתָם הוּא מִהִפְשִׁיטוֹת דְּהֶעֱלָם
הָעֲצָמִי דְּלֹא פָּסִיק מִימּוֹי לְעֶלְמִין. וְעַל יְדֵי שְׁגָם
בְּפָרְטִים נִפְרַר הִפְשִׁיטוֹת, עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה
הַפְּנִימִיּוֹת וְהָעֲצָמִיּוֹת שְׁלֹו, שְׁאִינוּ מְגִדֵּר
גִּדֵּר וּבִיכְלָתוֹ לְבֹא (בְּגִלּוֹי) גַּם בְּפָרְטִים. וְזֶהוּ
שְׁלַעֲתִיד לְבֹא יֹאמְרוּ לְיִצְחָק כִּי אֲתָה אָבִינוּ כִּי
אֲבָרְהָם לֹא יִדְעֻנוּ⁵⁵, כִּי לַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה גִלּוֹי
פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁵⁶, וְהַגִּלּוֹי דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק הוּא
דְּוָקָא עַל יְדֵי הַגְּבוּרוֹת דְּיִצְחָק⁵⁷.

וְזֶהוּ שְׁוִהוּי בְּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל הוּא הַקְּדָמָה
לְנִשְׁוֹאֵי יִצְחָק וְרַבְּקָה, כִּי תַכְלִית הַפְּנוּנָה
הוּא שְׁפְנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר יִמְשֹׁךְ בְּגִלּוֹי עַד לְמִטָּה
מִטָּה, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי יַחֲוֹד יִצְחָק וְרַבְּקָה, כִּי
יִצְחָק וְרַבְּקָה, הַשְׁוֹרֵשׁ דְּשִׁנְיָהֶם הוּא בְּגִבּוּרָה
דְּעֲתִיק, אֵלָּא שְׁיִצְחָק הוּא בְּחִינַת מ"ה וְרַבְּקָה
הִיא בְּחִינַת ב"ן, וְהַגִּלּוֹי לְמִטָּה הוּא עַל יְדֵי שָׁם

ב"ן⁵⁸. וְזֶהוּ שְׁוִהוּי בְּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל הוּא רַק הַקְּדָמָה לְנִשְׁוֹאֵי יִצְחָק
וְרַבְּקָה, כִּי תַכְלִית הַפְּנוּנָה דְּבִרְכָּה זוֹ הוּא שְׁבַחֲחִינַת כָּל יִמְשֹׁךְ גַּם בְּבִרְיָאָה
יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן, וְעַד בְּמָקוֹם שְׁבֹו הֵיטָה רַבְּקָה,
שׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים⁵⁹, שְׁגָם שָׁם יִמְשֹׁךְ הַגִּלּוֹי דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק.

ז) וְהִנֵּה זֶה שְׁמִסְפָּר בַּתּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה שְׁאֲבָרְהָם זָכָה לְבַחֲחִינַת כָּל עַל
יְדֵי שְׁעֵמֶד בְּעֶשֶׂר נְסִינּוֹת הוּא (כָּכָל הָעֲנִינִים שְׁבַתּוֹרָה
מְלִשׁוֹן הוֹרָאָה⁶⁰) הוֹרָאָה שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת (דְּגִמַּת⁶¹) הָעֲבוּדָה דְּנְסִינּוֹת,
הֵינּוּ, שְׁהָעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בִּיגִיעָה גְּדוּלָּה, יִגִּיעָה שְׁלֹא עַל דְּרַף
הָרְגִיל, בְּדִגְמַת הָעֲבוּדָה דְּנְסִינּוֹת. וְזֶהוּ דְּאִיתָא בְּזוּהַר שָׁם עַל הַפְּסוּק⁶²
עֵין לֹא רָאָתָה גו' יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ, מֵאִי לְמַחֲכָה לוֹ כו' אֲנֹנִן דְּדַחֲקִין
לְמַלְּה דְּחִמְקָתָא כו' [וְעֵינִן זֶה שְׁבַחֲחִינַת בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְהַפְּרוּשׁ מֵאִי בְּכָל,

(55) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב. 56) פ"ח שער ז (שער הק"ש) פט"ו. לקו"ת שה"ש ט, רע"ג (מרמ"ז
— הובא במקדש מלך — לזח"א ד, ב). שם נ, ג. 57) ראה לקו"ת ברכה שם. 58) לקו"ת שם צו, סע"ג
ואילך. 59) ב"ר פס"ג, ד. 60) ראה זח"א נג, ב. רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית. 61) אבל
לא ממש — שהרי נצטוונו לבקש אל תביאנו לידי נסיון (כנ"ל סוף סעיף ד). 62) ישע"י סד, ג.

1 שְׁשׁוּרֵשׁ הַמִּשְׁכָּתָם הוּא מִהִפְשִׁיטוֹת דְּהֶעֱלָם הָעֲצָמִי דְּלֹא
2 פָּסִיק מִימּוֹי לְעֶלְמִין. וְעַל יְדֵי שְׁגָם בְּפָרְטִים נִפְרַר הִפְשִׁיטוֹת,
3 עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוֹת וְהָעֲצָמִיּוֹת שְׁלֹו, שְׁאִינוּ מְגִדֵּר
4 בְּשׁוּם גִּדֵּר (אף לֹא בְּגִדֵּר פְּשִׁיטוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה מִפְּרִטִּים) וּבִיכְלָתוֹ לְבֹא
5 (בְּגִלּוֹי) גַּם בְּפָרְטִים.
6 וְזֶהוּ שְׁלַעֲתִיד לְבֹא יֹאמְרוּ לְיִצְחָק כִּי אֲתָה אָבִינוּ כִּי
7 אֲבָרְהָם לֹא יִדְעֻנוּ⁵⁵, כִּי לַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה גִלּוֹי
8 פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁵⁶, וְהַגִּלּוֹי דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק הוּא
9 (בְּעוֹלָם) הוּא דְּוָקָא עַל יְדֵי
10 הַגְּבוּרוֹת דְּיִצְחָק וְלֹכֵן
11 לַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה הַגְּבוּרוֹת נְעִלִים
12 מִהַחֲסִידִים⁵⁷.
13 וְזֶהוּ שְׁוִהוּי בְּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל הוּא הַקְּדָמָה
14 לְנִשְׁוֹאֵי יִצְחָק וְרַבְּקָה, כִּי תַכְלִית הַפְּנוּנָה
15 הוּא שְׁפְנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר יִמְשֹׁךְ בְּגִלּוֹי עַד לְמִטָּה
16 מִטָּה, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי יַחֲוֹד יִצְחָק וְרַבְּקָה, כִּי
17 יִצְחָק וְרַבְּקָה, הַשְׁוֹרֵשׁ דְּשִׁנְיָהֶם הוּא בְּגִבּוּרָה
18 דְּעֲתִיק, אֵלָּא שְׁיִצְחָק הוּא בְּחִינַת מ"ה וְרַבְּקָה
19 הִיא בְּחִינַת ב"ן, וְהַגִּלּוֹי לְמִטָּה הוּא עַל יְדֵי שָׁם
20 ב"ן⁵⁸. וְזֶהוּ שְׁוִהוּי בְּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל הוּא רַק הַקְּדָמָה לְנִשְׁוֹאֵי יִצְחָק
21 וְרַבְּקָה, כִּי תַכְלִית הַפְּנוּנָה דְּבִרְכָּה זוֹ הוּא שְׁבַחֲחִינַת כָּל יִמְשֹׁךְ גַּם בְּבִרְיָאָה
22 יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן, וְעַד בְּמָקוֹם שְׁבֹו הֵיטָה רַבְּקָה,
23 שׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים⁵⁹, שְׁגָם שָׁם יִמְשֹׁךְ הַגִּלּוֹי דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק.
24 ז) וְהִנֵּה זֶה שְׁמִסְפָּר בַּתּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה שְׁאֲבָרְהָם זָכָה לְבַחֲחִינַת כָּל עַל
25 יְדֵי שְׁעֵמֶד בְּעֶשֶׂר נְסִינּוֹת הוּא (כָּכָל הָעֲנִינִים שְׁבַתּוֹרָה
26 מְלִשׁוֹן הוֹרָאָה⁶⁰) הוֹרָאָה שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת (דְּגִמַּת⁶¹) הָעֲבוּדָה דְּנְסִינּוֹת,
27 הֵינּוּ, שְׁהָעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בִּיגִיעָה גְּדוּלָּה, יִגִּיעָה שְׁלֹא עַל דְּרַף
28 הָרְגִיל, בְּדִגְמַת הָעֲבוּדָה דְּנְסִינּוֹת. וְזֶהוּ דְּאִיתָא בְּזוּהַר שָׁם עַל הַפְּסוּק⁶²
29 עֵין לֹא רָאָתָה גו' יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ, מֵאִי לְמַחֲכָה לוֹ כו' אֲנֹנִן דְּדַחֲקִין
30 לְמַלְּה דְּחִמְקָתָא כו' [וְעֵינִן זֶה שְׁבַחֲחִינַת בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְהַפְּרוּשׁ מֵאִי בְּכָל,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהַמְשֹׁךְ לְהַפְרוֹשׁ מֵאֵי כָּל, (שֶׁמֶבָּאָר ש'בְּכָל' הִיא דְּרַגַּת 'הָעֵלֶם
2 הָעֶצְמִי') כְּמוֹכָא בְּמֵאמְרָא, שְׁעַל יְדֵי הִיגִיעָה, יְגִיעָה שְׁלֹא עַל
3 דְּרָף הָרְגִיל [וְכִמְבָּאָר בְּמֵאמְרָא (שֶׁל שְׁנַת תרס"ו) דְּדַחְקִין לְמַלְהָ
4 דְּחִכְמָתָא הוּא יְגִיעָה בְּתוֹרָה בְּדִרְפָּא אִזְרָא חוֹזֵר [שְׁלֹמֹד וְשׁוֹנָה
5 וּמִתִּיגַע רַבּוֹת עַד שְׁמִינִי

19 לְהִיּוֹת יְגִיעָה מִיּוֹחֶדֶת לְהַפִּיץ אֶת הַמַּעֲנִיּוֹת חוּצָה, לְהִבְיָא
20 אֶת הַמַּעֲנִיּוֹת גַּם לְאֵלּוּ שְׁנִמְצָאִים חוּצָה, "בֵּין הַחוּחִים",
21 וְעַל יְדֵי זֶה יְהִיָּה אֲתִי מֵרָא מְלָכָא מְשִׁיחָא=בִּיאָתוֹ שֶׁל הָאֲדוֹן
22 הוּא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחָא⁶⁴, שְׁאֵז יְהִיָּה גְלוּי הָעֵלֶם הָעֶצְמִי, עֵין לֹא
23 רְאֵתָה, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
24 מְשִׁיחָא.

כְּמוֹכָא בְּמֵאמְרָא, שְׁעַל יְדֵי הִיגִיעָה בְּתוֹרָה, יְגִיעָה

שְׁלֹא עַל דְּרָף הָרְגִיל [וְכִמְבָּאָר בְּמֵאמְרָא דְּדַחְקִין

לְמַלְהָ דְּחִכְמָתָא הוּא יְגִיעָה בְּדִרְפָּא אִזְרָא חוֹזֵר,

וּמִזְהָ נִמְשָׁךְ שְׁגָם קִיּוֹם הַמַּעֲנִיּוֹת יְהִיָּה בְּיָגִיעָה גְּדוּלָּה (עַל דְּרָף מֵאמְרָא
11 רַז"ל⁶³ גְּדוּלָּה לְמוֹד שְׁמִבְיָא לִידֵי מַעֲשָׂה), כּוֹלָל גַּם הִיגִיעָה בְּהַפְצַת
12 הַמַּעֲנִיּוֹת חוּצָה, דְּנוֹסָף לִיְגִיעָה שְׁצָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּלִמּוּד וְהַכְנַת הַמַּעֲנִיּוֹת
13 (דְּדַחְקִין לְמַלְהָ דְּחִכְמָתָא), צָרִיכָה לְהִיּוֹת יְגִיעָה מִיּוֹחֶדֶת לְהַפִּיץ אֶת
14 הַמַּעֲנִיּוֹת חוּצָה, לְהִבְיָא אֶת הַמַּעֲנִיּוֹת גַּם לְאֵלּוּ שְׁנִמְצָאִים חוּצָה, "בֵּין
15 הַחוּחִים", וְעַל יְדֵי זֶה יְהִיָּה אֲתִי מֵרָא מְלָכָא מְשִׁיחָא⁶⁴, שְׁאֵז יְהִיָּה
16 גְלוּי הָעֵלֶם הָעֶצְמִי, עֵין לֹא רְאֵתָה, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מְשִׁיחָא.

(63) קידושין מ, ב. ב"ק יז, א. 64) אגה"ק דהבעש"ט, נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יצחק זלמן שי

שלום וברכה!

... הראה לי חותנו הרה"ג והרה"ח כו' הרש"א שי מכתבו אודות פרוכת בתוך הארון קדש. ומה
שהעיר עד"ז והפלוגתא שבין תוסי' ורש"י במגילה כ"ב ע"ב.

אבל המחלוקת שבין רש"י ותוספת הוא רק בדין הפרוכת אם תהי' בתוך הארון קדש אבל אין זה
פלוגתא במציאות. ולכן משם אדרבה ראוי שהיתה הנהגה כזו לתלות פרוכת בתוך הארון קדש. ואעפ"כ
יש חשש בדבר לתלות עתה בזמנינו הפרוכת בתוך הארון קודש אף אם תהי' פרוכת גם על הארון הוא
מפני שזהו שינוי במנהג בית הכנסת בני ישראל בדורות האחרונים עכ"פ. וידוע עד כמה הקפידו על שינוי
המנהגים אף בדברים שלא הי' בהם חשש של איסור וכיו"ב, ובפרט במנהגי בית הכנסת שבמדינה זו
שצריכים חיזוק ביותר.

כיון שלא הורה לאיזה קופה שולח המחאתו, הנה נמסרה ללשכת חשאיין, שהיא ממעלות המעלות
דמצות הצדקה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת חיי שרה, מברכים החודש כסלו ה'תשי"ג.

בלתי מוגה

א. מאמר דבור המתחיל ויהיו חיי שרה וגו'.

אחר כך צוה שיאמרו לחיים וינגנו ניגון שמח, באמרו, שהגאולה העתידה (שדובר אודותה בהמאמר) תהיה בשלימות וגם בשמחה.

* * *

ב. דובר לעיל (בהמאמר) ש"מעשה אבות סימן לבנים"¹, היינו, שכל הענינים המסופרים אודות האבות – בספר בראשית, "ספר הישר"², "זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו³ תמות נפשי מות ישרים"⁴ – מהווים "סימן", הוראה ונתינת כח לבנים שגם אצלם צריך להיות כן. ובהתאם לכך, הרי גם סיפור התורה אודות ירידת אברהם ושרה למצרים, שהירידה למצרים לא פעלה אצלם גרעון וחלישות, ואדרבה כו', ובלשון הזהר דפרשתנו⁵ "נחתת וסלקת" – יש בו הוראה ונתינת כח בנוגע אלינו, כדלקמן.

ג. ויש לבאר תחילה ענין הירידה למצרים:

ובהקדמה – שנוסף לכך שהציאה מארץ ישראל וההליכה לארץ מצרים כשלעצמה הוא ענין של ירידה, אלא יתירה מזה, שגם הסיבה שגרמה לכך – "ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה . . כי כבד הרעב בארץ"⁷ – הוא ענין של ירידה, העלם והסתהר גדול.

והגע עצמך:

אברהם אבינו מגיע "אל הארץ אשר אראך" – כפי שנצטוו על ידי הקב"ה⁸: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" – ושם מקדם את פניו... רעב כבד, שבגללו מוכרח הוא לעזוב את הארץ ולירד מצרימה, "ערות הארץ"⁹, מקום שהוא ההיפך לגמרי מארץ ישראל, ודוקא שם ימצא מחייתו (היפך הרעב). נקל לשער גם שאומות העולם לעגו ממנו ("און זיך גערייזט מיט אים"), באמרם: הנה האיש אשר עזב את ארצו ומולדתו ובית אביו והלך לארץ זרה אך ורק בגלל שמאמין בה' שצוה עליו לבוא לארץ זו, ומה מצא בה – רעב! ... ויתכן גם שבאו אליו בטענות שסיבת הרעב בארץ אינה אלא באשמתו – בגלל שעלה לארץ אדם שמאמין ועובד את ה' אחד ושמו אחד – וראיה לדבר, שקודם בואו לארץ לא היה רעב. ואברהם אבינו – לא היה לו מה להשיב להם, שכן, הוא בעצמו הוצרך לעזוב את הארץ ולירד מצרימה! ונוסף על ההעלם וההסתהר שבסיבת הירידה למצרים, ובירידה למצרים כשלעצמה, הרי, מיד בבואו למצרים נלקח ממנו דבר הכי עיקרי ונעלה – "ותוקח האשה", ולהיכן נלקחה – "בית פרעה"¹⁰, מלך מצרים, התוקף דקליפת מצרים – שזוהי ירידה הכי גדולה.

ד. ומבלי הבט על גודל הירידה – "נחתת וסלקת":

בעלותם ממצרים ("ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו"¹¹) היו אברהם ושרה במעמד ומצב דתכלית השלימות כמקודם, ולא זו בלבד שהירידה למצרים לא פעלה אצלם גרעון וחלישות, אלא אדרבה, שהם פעלו חלישות בקליפת פרעה, כמו שכתוב¹² "וינגע ה' את פרעה . . על דבר שרי אשת אברם", והוכרח להודות לעין כל ולהשיבה לאברהם.

בצורתה המקורית (המור"2).

(7) לך לך יב, יו"ד.

(8) שם, א.

(9) מקץ מב, ט, שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.

(10) לך לך יב, טו.

(11) שם יג, א.

(12) שם יב, יז.

(1) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

(2) שמואל-ב א, יח.

(3) בלק כג, יו"ד.

(4) ע"ז כה, א.

(5) ח"א קכב, ב.

(6) חלק משיחה זו – עובד (בשילוב עם עוד שיחות) ונדפס בלקו"ש ח"ה ע' 59 ואילך. ולשלימות הענין – באה כאן השיחה

- 1 ויתירה מזה – שעל ידי הירידה למצרים ניתוסף עילוי גדול יותר:
- 2 ובהקדם הביאור בדרשת חז"ל¹³ (בנוגע ליעקב, ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע לאברהם) "וירד מצרימה
- 3 אנוס על פי הדיבור", היינו, שהסיבה האמיתית לירידה למצרים לא היתה בגלל ההכרח להרעב,
- 4 – וראיה לדבר, ממה שנאמר ביצחק "ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך
- 5 יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה"¹⁴, ואם כן, יש אפשרות לילך לארץ פלשתים הסמוכה לארץ ישראל
- 6 (ולאחרי זה נכבשה על ידי בני ישראל ונעשית חלק מארץ ישראל¹⁵), ואין הכרח לירד למצרים דוקא –
- 7 אלא "אנוס על פי הדיבור", היינו, שהקב"ה סיבב כמה סיבות שאברהם ושרה ירדו למצרים דוקא.
- 8 וטעם הדבר – בגלל המעלה שיש בעבודה בארץ מצרים דוקא, אשר, על ידי בירור ניצוצות הקדושה
- 9 הנמצאים שם נעשה עילוי גדול יותר – כמוכך גם מהמסופר בפשטות הכתובים שעל ידי הירידה למצרים נתעשר
- 10 אברהם בעושר רב, כמו שכתוב¹⁶ "ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובהב", ודוקא "בחזרתו (מארץ מצרים לארץ
- 11 ישראל) פרע הקפותיו"¹⁷.
- 12 ולהעיר, שזה שנתעשר ביותר מצינו רק בנוגע לירידתו למצרים, ולא (כל כך) בנוגע לירידתו לגרר¹⁸ – כי,
- 13 הירידה למצרים היתה ירידה גדולה ביותר, ולכן, על ידה דוקא נעשית גם עליה גדולה ביותר.
- 14 ה. ומעשה אבות סימן לבנים – הוראה ונתינת כח בנוגע אלינו:
- 15 למרות גודל הירידה, ההסתר וההעלם שבזמן הגלות, כאשר בני ישראל נמצאים תחת הממשלה והשלטון
- 16 של אומות העולם, ועד כדי כך, שכאשר יהודי נמצא ביניהם מצווים עליו להסיר את ה"צלם אלקים"¹⁹ – בכחם
- 17 של בני ישראל שלא להתפעל מההעלם וההסתר ולעמוד על עמדם בתכלית השלימות,
- 18 – וכדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר²⁰ בשם אחד מאבותינו הקדושים (אדמו"ר מהר"ש): "רק גופותינו
- 19 ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות" –
- 20 וכמו באברהם, שלא זו בלבד שלמצרים לא היתה שום שליטה עליו, אלא אדרבה, שפעל חלישות בקליפת
- 21 מצרים – כך גם בנדון דידן, שכאשר אומות העולם רואים שיהודי עומד בתוקף ואינו נכנע לדרישתם להסיר
- 22 את ה"צלם אלקים", הרי זה פועל חלישות ב'קליפה' שלהם.
- 23 ויתירה מזה:
- 24 כשם שאצל אברהם הרי לא זו בלבד שהירידה למצרים לא פעלה גרעון וחלישות, "נחתת וסלקת", אלא
- 25 אדרבה, שעל ידי זה ניתוסף אצלו עילוי גדול יותר – כן הוא בה"סימן לבנים", שעל ידי הירידה לגלות ניתוסף
- 26 אצלם עילוי גדול יותר,
- 27 כפי שמצינו בגלות מצרים – שהיא שרש לכל הגלויות²¹ – שעל ידה נתקיים בהם ה"יצאו ברכוש גדול"²²,
- 28 ובאופן שהמצריים עצמם נתנו להם "כלי כסף וכלי זהב ושמלות"²³, עד ש"וינצלו את מצרים"²⁴, "עשאוה
- 29 כמצודה שאין בה דגן". כמצולה שאין בה דגים"²⁵, שבזה מרומז גם בירור כל ניצוצות הקדושה שבמצרים²⁶,
- 30 [ולהעיר, שבכסף וזהב שהוציאו עמהם ממצרים היו קונים מתגרי אומות העולם כל משך הארבעים שנה
- 31 שהיו במדבר²⁷, ונמצא, שנוסף על בירור הניצוצות שבמצרים, ביררו על ידי זה ניצוצות קדושה גם משאר אומות
- 32 העולם],

(21) ראה לקר"ש חט"ז ע' 91. וש"נ.

(22) לך לך טו, יד.

(23) בא יב, לה. ובפרש"י: "אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם. אתה אומר אחד, טול שנים ולך".

(24) שם, לו.

(25) ברכות ט, ב.

(26) ראה לקר"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.

(27) ראה יומא עה, ב.

(13) נוסח הגש"פ.

(14) תולדות כו, א.

(15) ראה דברים ב, כג ובפרש"י ורמב"ן.

(16) לך לך יג, ב.

(17) פרש"י שם, ג.

(18) וירא כ, א.

(19) כנראה המדובר אודות אחד שגוייס לצבא האמריקני, ודרשו

ממנו להסיר את זקנו (המו"ז).

(20) לקו"ד ח"ד תרצב, א. וראה סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

וכן הוא בשאר הגלויות, עד לגלות האחרון, שעל זה נאמר²⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – שלא זו בלבד שיוצאים מהגלות בתכלית השלימות, אלא עוד זאת, שניתוסף עליו גדול יותר על ידי בירור ניצוצות הקדושה, כמוזכר לעיל (בהמאמר) בפירוש מאמר רז"ל²⁹ "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים".

ו. ויש להוסיף בביאור ההוראה והנתינת-כח ד"סימן לבנים" בנוגע להמעלה שבענין הגלות גופא: כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אמר³⁰: "לא מרצונו גלינו מארץ ישראל ולא בכחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו יתברך הגלה אותנו וכו'" (ובהמשך לזה אמר "רק גופותינו ניתנו בגלות כו'", "כנ"ל). ובסגנון האמור – שירידתנו בגלות היא "על פי הדיבור", בגלל מעשינו ועבודתנו שצריכים לפעול בגלות, ובמילא, אין לנו – בכחותינו אנו – לרצות ולעלות לארץ ישראל.

– לאחד החסידים³⁰ שהביע רצונו לעלות לארץ ישראל, אמר הצמח-צדק: לר' הלל – החסיד ר' הלל מפאריטש – לא חסר ארץ ישראל, ולך חסר ארץ ישראל!... עשה כאן – בחוץ לארץ – ארץ ישראל!

כלומר: בעשיית חוץ לארץ לארץ ישראל, יש מעלה לגבי ארץ ישראל עצמה, ובמילא, צריכים אנו לעסוק בעבודתנו לעשות בחוץ לארץ ישראל, ומעצמנו, אין לנו לרצות ולעלות לארץ ישראל.

משל למה הדבר דומה – לאיש-צבא העומד על משמרתו, ורוצה ומחליט מעצמו – מבלי לשאול את "שר הצבא" – לעזוב את מקומו ולילך למקום אחר שנראה לו טוב יותר, שלא זו בלבד שאינו מביא תועלת בכך, אלא אדרבה, על ידי זה גורם קלקול והרס כו', ונחשב למורד!

[וכל זה – נוסף לכך שבארץ ישראל יש צורך בזהירות יתירה כו', כולל גם בנוגע לשמירת המצוות הנוהגות בארץ, כתורות ומעשרות, שמיטה וכו'³¹. ובמילא, אלה שנמצאים בארץ ישראל – וזאלן זיי זיין דאָרטן געזונטערהייט" מתוך זהירות וכו', בכל הנ"ל; אבל אלה שנמצאים בחוץ לארץ – הלואי שיצליחו להקפיד ולהזהר בכל הענינים השייכים גם בחוץ לארץ ("גענוג די פעקלאַך וואָס מ'האַט אין חו"ל"), לפני שמקבלים על עצמם זהירות בענינים נוספים ("נאָך פעקלאַך").]

ז. וכשם שיש מעלה בכללות ענין הגלות, כך יש גם מעלה בהתעסקות בדברים גשמיים: כאשר יהודי עושה חשבון-צדק מחיי היום-יום, ורואה ששעות ספורות בלבד מוקדשות לתורה ותפלה, ואילו את רוב שעות היום ממלא העסק בענינים גשמיים, ולא עוד אלא שבמשך רוב שעות היום צריך להזהר בכמה מיני זהירות שהעסק בעניני העולם לא יבלבל לזמן המוגבל לתורה ותפלה – יכול לחשוב לעצמו: מהי התועלת והתכלית שבזה?...!

הנה: לכל לראש – אין צורך לחפש חשבונות ותכלית כו', כי אם, לעשות את העבודה שצריכים לעשותה, כל אחד בעניניו; אמנם, אם בחשבונות עסקינן – הרי החשבון הוא שיש מעלה בדברים הגשמיים, אשר, דוקא על ידי ההתעסקות בהם נדבעי למהוי (לשם שמים וכו'), הנה לא זו בלבד שאין זה פועל הגשמה וירידה, אלא אדרבה, על ידי זה ניתוסף עליו גדול יותר גם בתורה ותפלה.

דוגמא לדבר – על דרך שמצינו בגמרא³² בנוגע לדין "חמשה חצאי בקר", "האי דלא אמרי לך באורתא דלא אכלי בשרא דתורא", היינו, שעל ידי אכילת בשרא דתורא ניתוסף בתורה.

ח. ודוגמת המעלה בגשמיות מצינו בתורה גופא – המעלה בנגלה דתורה: מהחילוקים שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה – שנגלה דתורה נתלבה בדברים גשמיים, ועד לטענות של שקר שצריך לדחותם וכו', מה שאין כן פנימיות התורה שעוסקת בענינים רוחניים, עניני אלקות.

(31) ראה גם תשב"ץ (קטן) בסופו אות תקנט. הובא בלקו"ש ח"ב

ע' 620.

(32) ב"ק עא, סע"ב ואילך.

(28) מיכה ז, טו.

(29) פסחים פז, ב.

(30) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה (נעתק ב"רשימות"

חיברת ט (ילקוט) ע' 5).

- 1 וענין זה מתאים גם עם המבואר³³ בפירוש הכתוב³⁴ "עוטה אור כשלמה" – שפנימיות התורה היא ה"אור"
- 2 דתורה, ונגלה דתורה היא ה"שלמה" (לבוש) דתורה.
- 3 ולכאורה יכולים לשאול: לשם מה צריכים לעסוק בנגלה דתורה, שנתלבשה בדברים גשמיים ועד לטענות
- 4 של שקר כו', ובכללות אינה אלא בבחינת "שלמה", לבוש חיצוני, שבה צריכים לגלות את הפנימיות, ה"אור"
- 5 דתורה – הרי מוטב "ליקח" את הפנימיות וה"אור" דתורה (לא באמצעות ה"שלמה", אלא) באופן ישיר, על
- 6 ידי לימוד פנימיות התורה לבד?
- 7 והמענה לזה – על דרך האמור לעיל שיש מעלה בגשמיות שעל ידי זה ניתוסף עילוי גדול יותר בתורה
- 8 ותפלה, כן הוא גם בתורה גופא – שיש מעלה בנגלה דתורה שעל ידי זה ניתוסף יותר בפנימיות התורה.
- 9 אלא, שלימוד נגלה דתורה צריך להיות באופן שמגלים את הפנימיות שבה (ועל ידי זה מגלים גם את
- 10 הפנימיות שבדברים הגשמיים שעל ידם ניתוסף בתורה ותפלה), וענין זה נעשה על ידי הקדמת עבודת התפלה,
- 11 כמאמר אבא בנימין "על תפילתי שתהא לפני (סמוכה ל)מטתי"³⁵, שעל ידי זה נעשה לימוד התורה כדבעי, שגם
- 12 בלימוד נגלה דתורה ניכר ומתגלה הפנימיות, ועל ידי זה ניתוסף עילוי גדול יותר גם בפנימיות התורה.
- 13 ט. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע ללימוד נגלה דתורה ופנימיות התורה:
- 14 דבר ברור הוא שאין להסתפק בלימוד נגלה דתורה בלבד, אלא צריכים ללמוד גם פנימיות התורה³⁶ – שהרי
- 15 זה חלק בתורה, ומי שאינו מקבל ("ער נעמט ניט אָן") חס וחלילה חלק בתורה, הרי ידוע פסק הרמב"ם³⁷ אודות
- 16 "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת וכו'" – שכותב שם ביטוי הכי חריף ("דעם
- 17 שווערסטן וואָרט וואָס מ'קען נאָר זאָגן"), ועל אחת כמה וכמה בנוגע לחלק שלם בתורה, פנימיות התורה.
- 18 בדורות הראשונים היתה פנימיות התורה "נסתרה" . ונעלמה מכל תלמידי חכמים כי אם ליחיד סגולה",
- 19 אבל "בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"³⁸, ובפרט בזמן האחרון שמדפיסים תורת
- 20 החסידות גם באידית, וגם בשאר לשונות, כדי שיהיו הדברים מובנים לכולם ממש, ובמילא, כל מי שהגיעה
- 21 אליו הידיעה שקיימת מציאות של פנימיות התורה – בין אם ראה בעצמו מאמר חסידות, או ששמע על זה על
- 22 ידי מכתב, טלגרם וכיוצא בזה – חייב הוא ללמדה, כיון שזהו חלק בתורה.
- 23 ומוכן גם שאין לדחות הלימוד דפנימיות התורה לאחר זמן נכפי שישנם הטוענים שהן אמת שצריך ללמוד
- 24 גם את החלק דפנימיות התורה, אבל לכל לראש צריך למלא כרסו בש"ס ופוסקים, ורק לאחר זה – כשיהיה
- 25 בן ארבעים שנה, או לכל הפחות בן עשרים שנה ומעלה (בהתאם להשיטות בנוגע לזמן התחלת לימוד הקבלה³⁹)
- 26 – ילמד גם פנימיות התורה – כיון שאמרו בגמרא⁴⁰ "לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא – שבזה נכלל
- 27 גם פנימיות התורה⁴¹ – שליש במשנה שליש בתלמוד", ומסיק שם שהכוונה ד"ישלש שנותיו" היא "ליומיו"
- 28 ("בכל יום ויום"⁴²), שהרי "מי יודע כמה חיי".
- 29 ויש להוסיף בהפירוש ד"מי יודע כמה חיי":
- 30 יכול יהודי להאריך ימים וללמוד תורה במשך מאה ועשרים שנה, אבל, כדי שלימוד התורה יהיה אצל
- 31 באופן ד"חיי", "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"⁴³ – צריך ללמוד גם פנימיות התורה⁴⁴, ואם לא
- 32 ילמוד פנימיות התורה בנערותו, "מי יודע כמה חיי", מי יודע אם יזכה אחר כך למעמד ומצב ד"ואתם הדבקים
- 33 גו' חיים" על ידי פנימיות התורה.

(41) ראה לקו"ת (ויקרא ה, רע"ג. שה"ש ג, סע"ג): "לימוד הזהר וכהאריז"ל הוא בכלל שליש במקרא", "שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי התורה, ועוד שגם בלימוד זיין דאורייתא אינו משיג רק המציאות כו'", "וה"ז כעין לימוד המקרא שהוא קורא בשמותיו של הקב"ה אף על פי שאינו משיג כלל עצמיות הגנוז בהן . . . וכעין זה הוא בלימוד הזהר וע"ח".

(42) לשון אדה"ז – בהל' ת"ת שם. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(43) ואתחנן ד, ד.

(44) ראה קונטרס עץ החיים פי"ג ואילך.

(33) ראה רשימות הצמח צדק לתהלים (יהל אור) ע' שצה ואילך.

(34) תהלים קד, ב.

(35) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(36) ראה בארוכה שיחת י"ט כסלו תשי"ב ס"ד. ס"ט ואילך (תו"מ ח"ד ע' 157. 162 ואילך).

(37) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(38) תניא אגה"ק רס"ו (קמב, ב).

(39) ראה ש"ך יו"ד סרמ"ו סק"ו. כף החיים אר"ח סקנ"ה סקי"ב.

(40) קידושין ל, א. והובא להלכה – רמב"ם הל' ת"ת פ"א הי"א. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ד. הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב.

ולהעיר גם מסיפור הגמרא⁴⁵ "אמר ליה ר' יוחנן לר' אלעזר תא אגמך במעשה המרכבה, אמר ליה לא קשאי (לא זקנתי, ובעינן לבו דואג⁴⁶), כי קש, נח נפשי דר' יוחנן. . אי זכאי גמירתא מר' יוחנן", היינו, שכיון שלא למד בצעירותו, לא זכה לכך גם בזקנותו. ואם הדברים אמורים בנוגע לתנאים – בנוגע לאנשים כערכנו על אחת כמה וכמה.

— אחד מצדיקי פולין הסביר פעם הלימוד שלמדים מ"רכבת" (שהרי מכל דבר יכולים ללמוד משהו⁴⁷), שכאשר מאחרים ברגע אחד, מפסידים את הכל!...

אלא, שביחד עם זה שצריכים ללמוד (נוסף על נגלה דתורה, גם) פנימיות התורה, ואי־אפשר לדחות לימוד פנימיות התורה לאחר זמן – צריכים לידע שיש גם מעלה בנגלה דתורה, ועל ידה ניתוסף עליו גדול יותר בפנימיות התורה, על דרך המעלה שבגשמיות שעל ידי זה ניתוסף עליו גדול יותר בתורה ותפלה, ועל דרך המעלה שבעבודה דבירור הניצוצות בזמן הגלות, "שיתוספו עליהם גרים", כפי שהיה ביציאת מצרים (כנ"ל בארוכה) – כן תהיה לנו, ביציאה מגלות זה האחרון, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "ממצרים גאלתנו"].

* * *

י. (לאחד⁴⁸ שנפטרה אשתו – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
כאשר נפטרה הרבנית⁴⁹ של הצמח־צדק היה במרירות גדולה כו', עד שנכנס אליו אחד החסידים המקורבים, ואמר לו: רבי, הרי בפירוש שמענו מכם שמה שכתוב⁵⁰ "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" – "תורה היא"⁵¹, ויענהו הצמח־צדק: החייתיני.

— אף על פי שזהו מאמר חז"ל מפורסם, ובודאי ידעו הצמח צדק שהיה בקי בש"ס וכו', מכל מקום, כאשר מישוהו אחר אומר זאת, הרי זה פועל⁵².

* * *

יא. הפעם⁵³ הראשונה שהתורה מספרת בפירוש אודות שידוך וחתונה, היא, בפרשת השבוע – בנוגע לחתונת יצחק.

[בנוגע לאדם וחיה מצינו במדרש⁵⁴ שחתונתם מרומזת בתורה, אבל, רק ברמז, ובתיבות ספורות בלבד].

ומהפרטים שמספרת התורה בזה – שכאשר אליעזר סיפר פרטי הדברים אודות השליחות ששלחו אברהם ובואו לארם נהרים, אמר⁵⁵: "ואבוא היום", ומפרש רש"י⁵⁶ "היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ".

ובביאור טעם הצורך בקפיצת הדרך, וסיפורו של אליעזר על זה – ישנם שתי הסברות (כדלקמן).

ובהקדם – שההסברה השניה (דלקמן) היא ברוח תורת החסידות ("א חסידישע"), ובזה רואים את ההפשטה והנשמתיות ("די נשמה'דיקייט") שבהסברה חסידית.

(51) קידושין ל, ב.

(45) חגיגה יג, א.

(46) פרש"י שם.

(52) ראה גם אג"ק ח"ה ע' רסו. ח"ז ס"ע שנה ואילך. חכ"ב ע'

רעט ואילך (נעתקו בתורת מנחם – מנחם ציון ח"ב ע' 484. 487 ואילך. 528 ואילך).

(47) ראה "היום יום" ט אייר. כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ג־רכה. וש"נ.

(53) מכאן ועד סיום השיחה – תרגום משיחה שהוגעה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 34 ואילך.

(48) כנראה לר' אלכסנדר ריינין, שבשבוע זה נפטרה אשתו (המו"ל).

(49) להעיר מהשייכות להמסופר בפרשת השבוע ע"ד פטירת שרה (המו"ל).

(50) קהלת ט, ט.

(54) ראה ב"ר רפ"ח. ועוד.

(55) כד, מב.

(56) מסנהדרין צה, א. ב"ר פנ"ט, יא.

1 יב. הסברה הא' 57:

2 כאשר אברהם שלח את אליעזר לארם נהרים, מסר לו שטר מתנה שכתב ליצחק על כל אשר לו (ושטר זה
3 הראה להם אליעזר) לצורך השידוך⁵⁸.

4 השאלה היא אבל בנוגע לזמן (תאריך) השטר – האם לכתוב את התאריך שבו יוצא אליעזר לדרכו, או לכתוב
5 את התאריך שבו אמור אליעזר להגיע לארם נהרים, י"ז ימים לאחר זה (שזהו משך זמן הנסיעה⁵⁹):

6 לכתוב התאריך המוקדם, היום שבו יצא אליעזר – למה לו להקדים להוציא מרשותו את כל נכסיו לפני שיש
7 צורך בדבר, במשך י"ז ימי הנסיעה? ! ובפרט ע"פ פסק המשנה⁶⁰ ש"אדם חייב להיות חס על נכסיו", ואם כן,
8 בשלמא מאותו יום שאליעזר מגיע לארם נהרים, מוכרח הוא ליתן כל נכסיו ליצחק לצורך השידוך, אבל לא
9 י"ז יום קודם לכן;

10 ולכתוב את התאריך שבו אמור להגיע אליעזר לארם נהרים – הרי זה שטר מאוחר, אשר, עם היותו כשר,
11 הרי אין לעשות זאת לכתחילה, כיון שאינו "גלצטיק" כל כך, דמחזי כשיקרא⁶¹.

12 ולכן: כדי שאברהם יוכל לכתוב את התאריך של היום שבו נכתב השטר, היום שבו יצא אליעזר, וביחד עם
13 זה, לא יוציא מרשותו את כל נכסיו קודם שיש צורך בכך – היה צורך בקפיצת הדרך ("היום יצאתי והיום
14 באתי").

15 ובבוא אליעזר לארם נהרים, שאז הוצרך להראות את השטר מתנה לבתואל ולבן – הנה כדי שלא ישאלוהו
16 על זמן השטר, היתכן שזמן השטר הוא מהיום, הרי זה שטר מאוחר, שאצל אברהם הרי הוא "מחזי כשיקרא"
17 – הקדים ואמר: אל תשאלו קושיות – "היום יצאתי והיום באתי".

18 יג. והסברה הב':

19 אודות רבקה בהיותה בבית בתואל ולבן – איתא במדרש⁶² "למה היא דומה כשושנה בין החוחים", אשר,
20 דוקא "בין החוחים" גדלה השושנה, והם (החוחים) שייכים לגידולה וצמיחתה של השושנה⁶³, וכדי להוציא את
21 השושנה מבין החוחים – למרות התנגדותם של החוחים שאין מניחים להוציאה מביניהם, כיון שבזכותה יונקים
22 גם הם חיותם, על ידי זה שמשקים את כל שטח המקום שבו גדלה השושנה – יש צורך בטענה וכת כו'.

23 וכשמלאו לרבקה שלש שנים ויום אחד, שאז נעשית ראויה לביאה, להנשא ליצחק – היה זה הכח והטענה
24 לקשר את רבקה עם קדושה ולהוציאה מבין החוחים. ומיד שלח אברהם – שהרגיש בדבר זה – את אליעזר
25 להביא את רבקה, באמרו: "אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק"⁶⁴.

26 ולכן: לא היתה אפשרות להתחיל את הוצאתה של רבקה מבין החוחים – על ידי שליחתו של אליעזר –
27 לפני שרבקה נעשית בת שלש שנים ויום אחד (כיון שלא היה עדיין הכח לכך); ולאידך, כשנתאפשר להוציאה
28 מבין החוחים (כשנעשית בת שלש שנים ויום אחד), יש להוציאה משם מיד, ולא להשאירה בין החוחים זמן
29 מיותר. ומשום זה הוצרכה להיות קפיצת הדרך – "היום יצאתי והיום באתי".

30 וכיון שבבואו לארם נהרים לקחת את רבקה הבין אליעזר שבודאי יטענו לבן ובתואל שרבקה תשאר עמהם
31 עוד משך זמן (ואכן "ויאמר אחי" ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור"⁶⁵) – הקדים ואמר: "היום" – דעו
32 לכם שהמדובר הוא בענין שתלוי ברגעים ("עס האגדלט זיך אין מינוטן"), וחבל על כל רגע, והראיה – ש"היום
33 יצאתי והיום באתי".

34 יד. סיפור הנ"ל בתורה – ככל עניני התורה – מהוה הוראה גלויה אלינו, כדלקמן.

61 ראה שו"ע חו"מ סמ"ג סי"ג ובש"ך שם.

62 שהש"ר פ"ב, ב (א).

63 ראה זח"ב כ, ב.

64 פרשתנו כד, ד.

65 שם, נה.

57 ראה תורה תמימה עה"פ.

58 ב"ר שם (ופליג בזה על פדר"א פט"ז) – הובא בפרש"י

פרשתנו כד, י"ד. שם, לו.

59 פדר"א שם.

60 ערכין פ"ח מ"ד.

- ובהקדמה⁶⁶ – שנוסף על הביאורים בפנימיות התורה שיש בכל ענין, יש בו גם הוראה גלויה, וראיה לדבר,¹
שישנם כאלה שלעת-עתה אינם לומדים פנימיות התורה, ואף על פי כן לומדים חומש, כך שההוראה מהסיפורים
שבחומש צריכה להיות הוראה גלויה ומובנת גם אליהם.³
- סוף סוף ילמדו כל בני ישראל פנימיות התורה, כרצונו של רבינו הזקן – שבודאי יתקיים ("ער וועט דאָס
אויספירן") – שתורת החסידות תהיה נחלת כלל ישראל⁶⁷. ובפרט עכשיו, כשנמצאים בזמן הסמוך לביאת
המשיח, ודאי ילמדו כל בני ישראל תורת החסידות, כיון שזוהי ההכנה והכלי לביאת המשיח, כהמענה של
משיח להבעש"ט על שאלתו אימתי קא אתי מר – לכשיפוצו מעינותיך חוצה⁶⁸.⁷
- וביאור השייכות דהפצת מעיינות החסידות לביאת המשיח:⁸
- ענינו של משיח – שיגלה פנימיות התורה⁶⁹. וכמו שכתב הרמב"ם⁷⁰ "לא נתאו החכמים והנביאים ימות
המשיח. . . אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה", וממשיך – כדי שלא יהיה מקום לטעות לאיזה חלק בתורה
מכוונים הדברים – "וישיגו דעת בוראם. . . שנאמר⁷¹ כי מלאה הארץ דעה את ה'", שזהו לימוד פנימיות התורה,
ידעת השתלשלות והספירות כו'.¹²
- ועל פי זה יש לבאר זה שהרמב"ם מביא גם סיום הפסוק, "כמים לים מכסים" – כיון שלימוד פנימיות
התורה פועל רגש הדביקות עם אלקות, שאינו דבר נפרד ומציאות לעצמו, אלא כל מציאותו היא אלקות, בדוגמת
דגים שמכוסים במי הים עד שכל מציאותם היא מציאות הים⁷². – ולהעיר גם מדברי רבי עקיבא שבני ישראל
ותורה הם כדגים שבים⁷³, אלא, שרבי עקיבא אומר איך שמתחייב הדבר על פי שכל, "ומה במקום חיתונו וכו'",
ואילו לימוד פנימיות התורה פועל שנעשים באמת כמו דגים שבים. וגם אם לא אוחזים בזה ("מ'האָלט ניט
דערביי"), הרי, מצד פנימיות התורה כן הוא, וסוף סוף מגיעים לזה.¹⁸
- וכיון שענינו של משיח הוא גילוי פנימיות התורה, מובן, שההכנה והכלי לזה נעשה על ידי לימוד פנימיות
התורה.²⁰
- ובכל אופן, כיון שלעת-עתה ישנם עדיין כאלה שאינם לומדים פנימיות התורה, ובכל זאת לומדים חומש,
הרי זה ראיה שבכל ענין שבתורה יש גם הוראה גלויה.²²
- טו. וההוראה מסיפור התורה הנ"ל אודות קפיצת הדרך – היא בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים":
קפיצת הדרך שנעשתה כדי שרבקה לא תשאר בבית בתואל רגע מיותר, מהוה "סימן לבנים" – שאין ליהודים
ליפול ברוחם ("אַרָאפּפּאַלן ביי זיך") בגלל חשכת הגלות, כיון שבודאי ימהר הקב"ה את הגאולה שלא נצטרך
להשאר בגלות רגע מיותר.²⁶
- כשם שבגלות מצרים, שרש לכל הגלויות, נאמר⁷⁴ "בעצם היום הזה יצאו גו'", ואינא במכילתא⁷⁵ "כיון
שהגיע הקץ לא עיכבן המקום כהרף עין", כך גם – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – ביציאה
מגלות זה;²⁹
- צריכים רק להשלים את ה"פכים קטנים"⁷⁶, ומיד לאחר זה תהיה הגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו.³⁰

(71) ישע"י יא, ט.
(72) ראה תורת מנחם – הדרינים על הרמב"ם וש"ס ע' פח. ועוד.
(73) ברכות סא, ב. וראה גם ע"ז ג, סע"ב.
(74) בא יב, מא.
(75) הובא בפרש"י עה"פ.
(76) ראה תו"מ ח"ב ע' 181 ואילך.

(66) מכאן ועד סוף הסעיף – מהנחה בלתי מוגה.
(67) ראה סה"ש תש"ד ע' 93. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש.
לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.
(68) תר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.
(69) ראה פרש"י שה"ש א, ב. לקו"ת צו יז, א ואילך.
(70) בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

לקוטי שיחות פרשת חיי שרה כרך י

1 א. על הפסוק¹ ויתן לי את מערת המכפלה גר'
2 בכסף מלא יתננה לי פירש רש"י: "בכסף מלא אשלם"²
3 כל שוויי וכן³ דוד אמר לארונה בכסף מלא⁴.
4 וצריך להבין:

5 (א) מה מדגיש רש"י בפירוש "בכסף מלא" כל
6 שוויי, דלכאורה הרי זהו מובנו הפשוט של הפסוק?
7 (ב) מהי הראיה מ"כסף מלא" שבדבור המתחיל,
8 מאחר שהיא אותה הלשון ממש הנאמרה בכתוב
9 שלפנינו⁵.

10 ב. והנה לכאורה היה אפשר לבאר כוונת רש"י
11 להביא ראייה ו"חבר"⁶:
12 דקשה ליה הלשון "מלא" בשייכות ל"כסף" -
13 דלכאורה אין הלשון "מלא" מתאימה אלא בדבר
14 שיצויר בו היפוכה - רק, וכמו בכלי: ותמלא כדה⁷
15 והבור רק⁸; אבל בכסף מתאים הביטוי "חסר" -
16 שלם⁹, או רב - מעט וכדומה, ולא הלשון מלא¹⁰ -
17 ולזה אומר רש"י שמצא לו חבר "וכן דוד אמר לארונה
18 בכסף מלא", והיינו להוכיח שדרך המקרא לומר גם
19 ב"כסף" לשון "מלא" תמורת לשון "שלם" (המתאימה
20 יותר) וכיוצא בזה.

21 אבל לפי זה אינו מובן: (א) הוה ליה למימר "וכן
22 בדוד" וכמו "וכן ביונה"¹¹ ובכמה מקומות. (ב) מכיון
23 שכל כוונתו של רש"י, לפי ביאור זה, להודיע שיש
24 חבר ללשון "כסף מלא" ואין כוונת רש"י להודיע
25 פירוש "כסף מלא", כי מובן הוא - אם כן הוה ליה
26 רק להביא¹² את הראיה "וכן דוד אמר לארונה בכסף
27 מלא" להשמיט הפירוש "אשלם כל שוויי"?

28 ג. עוד יש להקשות בפירוש רש"י שלפנינו:

- (1) פרשתנו כג, ט.
- (2) בדפוס ראשון (שנת רל"ה) של רש"י: שלם כל שווי. אבל ברוב הדפוסים הוא אשלם ככפנים. וכן הובא ברא"ם וגו"א.
- (3) בדפוס ראשון ליתא הראי' מד"ה.
- (4) דה"א א כא, כב-כד.
- (5) ואין לומר שהכוונה ב"וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא" היא [לא להביא ראי' לפירושו כגון אלא] לומר שגם שם הפי' כל שווי, שהרי אין דרכו של רש"י לפרש מקודם דבר הנאמר אח"כ שה"בן חמש למקרא" לא למדו עדיין.
- (6) ראה רא"ם ובאר מים חיים עה"פ.
- (7) פרשתנו כד, טז.
- (8) וישב לו, כד.
- (9) וכן משמע מהגירסא שבדפוס ראשון שלם. אבל גם לפ"ז אינו מובן למה צריך לפרש (גם) "כל שוויי".
- (10) אבל ראה מנחות פח, א: מלאים שלא יחסר. ראב"ע עה"פ.
- (11) רש"י וירא כב, ב.
- (12) וע"ד פרש"י וירא (כח, יא): "ויפגע. וכמו ופגע ביריחו גו"

29 (ג) מכיון שרש"י מעתיק ומפרש התיבות "בכסף
30 מלא", הוה ליה למימר "כל שוויי", ומהי ההוספה
31 "אשלם (כל שוויי)"?

32 (ד) מהי האריכות בראייתו "וכן דוד אמר לארונה"
33 - הוה ליה למימר (כמו בכל מקום) "וכן בדוד בכסף
34 מלא".

35 ד. והביאור בכל זה:
36 בהשקפה ראשונה "בכסף מלא", משמע ש"מלא"
37 קאי על הכסף, היינו שאברהם מודיע בזה שמטבעות
38 הכסף יהיו מלאים (מבלי חסרון) במשקלם¹³ (או על דרך
39 פירוש הירושלמי¹⁴ בכסף מלא - "קינטרין", וכפירוש
40 רש"י¹⁵ שעפרון לקח מאברהם שקלים גדולים).

41 ופירוש זה בא רש"י לשלול בדבריו: "אשלם כל
42 שוויי", שתיבת "מלא" אינה תיאור בשייכות לכסף
43 עצמו (כמותו, משקלו), אלא בנוגע לשדה ומחירה
44 ה"מלא" - אברהם אמר: "בכסף מלא" היינו "אשלם
45 כל שוויי" של השדה¹⁶ (שהכסף הוא בסכום כזה
46 שימלא את מחירה - ישלם "כל שוויי" - של השדה)¹⁷.

47 ומכריחו לפרש כן:

48 מהמשך הכתובים מובן, שבבקשתו זו של אברהם
49 "לבני חת" - "ויתן לי את מערת המכפלה גר' בכסף
50 מלא יתננה לי" - הוא בא לשלול את מה שאמרו לו
51 בני חת לפני זה: "נשיא אלקים אתה בתוכינו במבחר
52 קברינו קבור גר' לא יכלה ממך גר'¹⁸ היינו שיקח מהם

שמכיון שפי' הפסוק של ויפגע מובן, ורק שקשה איך מתאים לי
"ויפגע (על) במקום" אין רש"י מפרש, ורק מביא דוגמא ו"חבר" "כמו
ופגע כו" (ראה לבוש האורה וש"ח שם).

(13) כפי' הרד"ק עה"פ.

(14) קידושין פ"א ה"ג.

(15) כג, טז.

(16) ועפ"ז יובן גם לפי הגירסא שבדפוס ראשון (ראה לעיל הערה
2) מה שהוצרך רש"י להוסיף "כל שוויי", כי באם הי' כותב רק
"שלם" הי' אפשר לפרש ש"מלא" קאי על הכסף - שיהיו מטבעות
שלמות וכדומה.

ולכן מוסיף שאין הכוונה על הכסף, אלא "כל שוויי" (של השדה).
(17) ולכן מפרש רש"י אח"כ עה"פ וישקול אברהם לעפרן "חסר
וי", לפי שאמר הרבה ואפי' מעט לא עשה שנטל ממנו שקלים גדולים
קנטרין שנא' עובר לסוחר, כי אברהם אמר רק שישלם כל שוויי כו'
ולא שקלים גדולים כו'. (וכן הוא בב"מ פז, א) רשעים אומרים הרבה
כו' ויליף דעפרון שקל קנטרין מעובר לסוחר, וגם בבכורות (נ, א)
שהוא אותה המימרא דר' חנינא "כל כסף האמור בתורה כו' חוץ
משקלי עפרון כו' המובא בירושלמי (קדושין שם) הנה הלימוד דהוי
קנטרין הוא מעובר לסוחר ולא מ"בכסף מלא" כבירושלמי.

(18) שבוה שני ענינים: א) "במבחר קברינו קבור גר" - שיקבור
את שרה בכל מקום שירצה. ב) "איש ממנו גר' לא יכלה גר'" - שיטלנו

33 שבדבריו של דוד (לארונה), כי מזה הוכחתו, כנ"ל.
 34 ו. עוד יש לומר במה שנקט רש"י "וכן דוד אמר
 35 לארונה" (שעל פי זה יומתק מה שדוקא בתיבות אלו
 36 מרמז שכוונתו היא על הענין המדובר שם ולא רמזו
 37 באופן אחר):
 38 דהנה מקום לשאול - מאי טעמא דאברהם שרצה
 39 לקנות את השדה והמערה דוקא "בכסף מלא" הלא
 40 היה יכול ליטול אותם (בלא תשלומין) "מן הדין
 41 שאמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת"²³? ועל
 42 זה "משיב" רש"י באמרו שכן מצינו גם אצל דוד,
 43 ש"אמר לארונה בכסף מלא" ומהתם יתבאר להכא:
 44 דוד המלך כבש את ירושלים מארונה המלך ובמילא
 45 זכה בכולה מדין כיבוש²⁴ - ומכל מקום כשבא לבנות
 46 בה מזבח, לא הסתפק בזכיותו בכיבוש, ואף לא בזה
 47 שארונה יתננה לו, אלא שתהיה שלו על ידי קנייתו
 48 "בכסף מלא", והטעם על זה אמר דוד: "כי לא אשא
 49 אשר לך²⁵ לה' והעלות עולה חנם".
 50 כלומר: אם היה דוד לוקח את הגורן וכו' רק משום
 51 שהוא שלו מדין כיבוש, אזי אין זה שולל לגמרי²⁶ את
 52 שייכותו של ארונה להגורן; ועוד יותר, גם כשיתנו לו
 53 ארונה במתנה²⁷ (שנותן לו גם את שייכותו זו
 54 המועטת), בכל זאת נשאר הגורן עדיין בבחינת "אשר
 55 לך" שיש לו עוד לארונה איזו אחיזה וזכות בגורן -
 56 "כי לא אשא אשר לך".
 57 ולכן שילם דוד עבורו "בכסף מלא", כל השווי,
 58 בכדי לסלק כל זכותו של ארונה מכל וכל, שלא תהיה
 59 לו שום אחיזה ושייכות למזבח והקרבנות וכו'.
 60 ועל דרך זה הוא באברהם שלא רצה שהמערה
 61 שבה יקבור את שרה (ובה יהיה קבור גם הוא ושאר

1 את מערת המכפלה מבלי שישלם מחירה, כי אם חנם;
 2 ועל זה באה תשובתו של אברהם שאינו מסכים לזה,
 3 אלא "בכסף מלא" ישלם "כל שוויי".
 4 אבל אם תרצה לומר שפירוש "כסף מלא" -
 5 "שקלים גדולים" וכיוצא בזה, הרי מענתו של אברהם
 6 (בצורתן של השקלים) אינה מעין טענתם של בני חת
 7 (באופן של נתינת השדה), כי רק לאחר זה שאברהם
 8 היה עונה בנוגע לאופן הנתינה (שתהיה לא במתנה)
 9 היה מתאים דיבורו בענין הכסף עצמו.
 10 וזהו טעמו של רש"י שלא הסתפק בתיבות "כל
 11 שוויי" אלא הוסיף תיבת "אשלם"¹⁹ - היפך מתנת
 12 חנם - כי בזה מבואר ההכרח לפירושו.
 13 ה. אבל מכל מקום עדיין אפשר לדחוק ולפרש
 14 ש"מלא" קאי על ה"כסף". ואף שלפי זה אין דבורו
 15 של אברהם מכוון לדבריהם של בני חת - שהרי אין
 16 בדבריו שלילה מפורשת למתנת חנם שהציעו בני חת
 17 - מכל מקום, יש מקום לדחוק ולומר שבזה שאמר
 18 "בכסף מלא" שיתן מטבעות שלים (או) שקלים
 19 גדולים, נכלל בדרך ממילא סירובו לקחת את השדה
 20 בחנם, כי אם שישלם עבורה.
 21 ולכן, בכדי לשלול לגמרי ה'קא-סלקא-דעתך'
 22 הנ"ל, מוסיף רש"י ואומר: "וכן דוד אמר לארונה
 23 בכסף מלא"; אין כוונתו של רש"י להביא עוד מקום
 24 שנאמר בו הלשון "בכסף מלא", אלא לחזק את פירושו
 25 הנ"ל בתיבות "בכסף מלא"²⁰ (שהוא לשלול מתנת
 26 חנם) ממה שנאמר בדברי הימים²¹:
 27 הטעם מדוע רצה דוד לשלם (בעד הגורן) לארונה
 28 "בכסף מלא" מפורש שם בכתובים: "כי לא אשא אשר
 29 לך לה' והעלות עולה חנם", הרי מוכחא מילתא שמה
 30 שאמר "בכסף מלא" כוונתו שישלם "כל שוויי".
 31 ולכן האריך רש"י בלשונו, "וכן דוד אמר
 32 לארונה"²², להורות על הענין המדובר שם (היינו הטעם

בו בסוף שמואל ב') ולא לארנן (השם שנק' בד"ה שם נאמר "בכסף מלא") שמרמז גם על אותו הסיפור כפי שהוא בשמואל, ששם מפורש (ש"ב כד, כד) שדוד אמר "לא כי קנה אקנה מאתך במחיר גר".
 (23) פרש"י פרשתנו כג, ד. ראה פ"י החזקוני, לבוש האורה וש"ח שם. ומש"כ רש"י ע"ז "ומ"א", י"ל שזהו רק בנוגע לפי התיבות "גר ותושב", אבל עצם הענין שהי' יכול ליטול מן הדין ס"ל לרש"י גם לפי פשוטו של מקרא, אלא שאי"ז הפי' דמה שנאמר אברהם גר ותושב. וראה וישלח לה, יב. פרש"י לך טו, יח. פרש"י דברים ג, יג (לענין ארץ עוג). פרש"י ד"ה ואשריהם תשרפון - ע"ז נג, ב. וראה פרשת דרכים דרוש ט.
 (24) כי גם בפשוטו של מקרא כ"ה, שע"י כיבוש נעשה שלו. ראה פרש"י לך יד, כא. פרש"י חקת כא, כו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 8 ואילך.
 (25) ולכאורה אין זה נוגע, והול"ל רק שלא יעלה עולה חנם.
 (26) ראה לקו"ש שם ס"ע 13.
 (27) ראה ד"ה שם כא, כג: ראה נתתי גר'.

בחנם (ראה פ"י הרשב"ם: ואין אתה צריך לקנות). וע"ז אמר אברהם (א) ויתן לי את מערת המכפלה (דוקא), (ב) בכסף מלא יתננה לי. ועפ"ז יומתק מה שאחרי "בכסף מלא" אמר עוה"פ "יתננה לי", דלכא"ו אמר כבר ויתן לי את מערת המכפלה גר'.
 (19) לפי הגי' שבדפוס ראשון (הובא לעיל הערה 2) י"ל שההוכחה הנ"ל (המובאת בפנים) פשוטה ומובנת מעצמה לבן חמש למקרא, ורש"י אינו צריך לרמוזה.
 (20) ראה ע"ז במשכיל לדוד וראה הערה הבאה.
 (21) במשכיל לדוד דהרא"י מד"ה היא, ד"אם איתא דכסף מלא אינו ר"ל אלא קנטרין התם אמאי הוצרך לכתוב כסף מלא הא בל"ז פשיטא דקנטרין הן דהא כל כסף דכתובים קנטרין". אבל בפשוטו של מקרא (שווה דרכו של רש"י בפ"י עה"ת) א"א לפרש כן, דא"כ הו"ל לרש"י להביא הכלל דכסף דכתובים קנטרין.
 (22) ואולי י"ל שלכן כתב רש"י "וכן דוד אמר לארונה (השם שנק'

1 האבות והאמהות²⁸), תישאר בה איזו שהיא שייכות
2 לעפרון (באופן ששמו עליה וכיוצא בזה), ולכן מיאן
3 לקחתה "מן הדין" ואף לא במתנת חנם²⁹, כי אם
4 שילם כל שווי.

5 ז. בפירוש רש"י ישנם ענינים מופלאים³⁰ גם
6 הנוגעים לשאר חלקי התורה; על ידי פירושו של רש"י
7 כאן מתיישבת קושיא בחלק ההלכה שבתורה:
8 הא דקרקע נקנה בכסף נלמד (בגמרא³¹) מהכתוב³²
9 "שדות בכסף יקנו", ופירושו בתוספות³³ "הא דלא
10 אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון (היינו שאברהם קנה את
11 השדה בכסף מעפרון) משום דלמא ה"מ מנכרי שכל
12 קנינו בכסף".

13 אבל על פי הנ"ל, בביאור דברי רש"י "אשלם כל
14 שוויי" כו', מובן בפשטות למה לא ילפינן דין זה
15 מהכתובים שלפנינו (גבי עפרון):

16 מלבד זאת, שלא היינו יודעים מילפוטא זו³⁴ את
17 עיקרו של דין קנין כסף בקרקע - היינו שהוא נקנה
18 בשוה פרוטה אפילו כשהקרקע שוה יותר³⁵ - דהלא
19 אברהם קנה את השדה "בכסף מלא", כל שווי³⁶;

20 הנה נוסף לזה: מה שאברהם נתן את כסף השדה
21 לעפרון לא היה בשביל לקנותה על ידי זה³⁷ (שהרי
22 היה יכול ליטול "מן הדין" והיתה קנויה לו בלאו
23 הכי³⁸), אלא בכדי שלא תהיה לעפרון שום שייכות (אף
24 שאיננה שלו כלל) לשדה. ולכן מובן שאי אפשר ללמוד
25 מכאן קנין כסף בקרקע.

26 ח. מהענינים ד"ינה של תורה³⁹ בפירוש
27 שלפנינו:

(28) שלכן רצה דוקא את מערת המכפלה "שכפולה בזוגות", ראה
לקו"ש ח"ה ע' 109.

(29) ראה עד"ז ש"ך עה"ת עה"פ.

(30) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(31) קדושין כו, א.

(32) ירמ' לב, מד.

(33) קדושין שם.

(34) ראה עד"ז בספר המקנה קדושין שם.

(35) רמב"ם פ"א מהל' מכירה ה"ז. טושו"ע חו"מ סי' קצ ס"ב.
וגם לפי דעת הסמ"ע שם (סק"א), שמה שקונה בכסף הוא מצד
דמי שווי הדבר, דנלמד משדה עפרון שהי' דמי שווי השדה - הרי
א"א ללמוד משדה עפרון פרט זה דגם כשנותן פרוטה קונה בתורת
תחלת פרעון, שהרי אברהם שלם 23 שוויי".

(36) ראה צפע"נ עה"ת: וקונה בכסף רק בשוה הדבר, וצריך ליתן
בב"א, לכך נקט כסף מלא כו'.

(37) להעיר מתוס' קדושין ב, ב ד"ה א"נ ובמהרש"א שם.

(38) ומ"ש רש"י עה"פ ויקם שדה עפרון, תקומה היתה לו היינו
בנוגע לזרשות. וגם לפי "פשוטו של מקרא (שכתב רש"י) ויקם השדה
גו' לאברהם למקנה וגו'" הוא בנוגע "לעניי בני חת בכל באי שער
עירו" היינו הקנאה מצדס (וראה מפרשי רש"י שם) (ועד"ז צ"ל
בפירש"י פסוק יח).

(39) "היום יום" ע' כד.

28 איתא בזהר⁴⁰ שהמצוות צריכות להיות לא
29 ב"ריקניא ובמגנא" (כי אז לא נמשך על ידי המצוה
30 "רוחא דקודשא") - זהו הסדר בלעומת זה, במצרים
31 וכמו שכתוב⁴¹, "אשר נאכל במצרים חנם" - אלא צריך
32 "לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חילי", ו"באגר
33 שלים".

34 וזהו מה שפירש רש"י, שאברהם אמר "אשלם כל
35 שוויי", וכן דוד אמר לארונה "בכסף מלא", "כי לא
36 אשא גו' והעלות עולה חנם"; וככה התנהג אברהם
37 במצות גמילות חסדים⁴², שקיימה באופן של
38 "לאשתדלא בי" . באגר שלים⁴³.

39 וההוראה מזה בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחת
40 מבני ישראל, שענינו לברר ולזכך, על ידי עבודתו
41 בתורה ומצוות, את המקום בו הוא נמצא, שהוא לבדו
42 יהיה הבעל הבית שם⁴⁴, דהכוונה היא שיהיה "קנוי"
43 לו על ידי דיוק בתשלומי ועבודה והשתדלות ולא
44 "בריקניא ובמגנא".

45 שלא יאמר בלבו: מכיון שכשרונותי טובים בטבעם,
46 והרי התורה ניתנה לי במתנה; וגם נקל לי לקיים את
47 המצות כי הנפש הבהמית והיצר הרע אינם מעלימים כל
48 כך⁴⁵ - ולכן כל ענין היגיעה ועבודה הוא ממני והלאה!
49 על זה באה ההוראה מאברהם (ודוד) שלא רצו
50 לקנות בחנם גם את חלקם המגיע ושהיו יכולים ליטול
51 בנקל, אלא נתנו עבורו כל שוויי.

52 והיינו שגם מי שהוא יכול ללמוד תורה ולקיים את
53 המצוות בלא עמל ועבודה, בכל זאת⁴⁶ בכדי לברר את
54 חלקו בעולם, שיצא לגמרי מתחת ממשלת הקליפה
55 ויהיה דירה לו יתברך הוא דוקא על ידי השתדלות
56 עבודה ויגיעה.

57 ועל ידי זה מגיעים לבחינת "ארבע מאות שקל כסף
58 עובר לסוחר", ת' עלמין (דכסופין) "דיירתי צדיקניא
59 לעלמא דאתי"⁴⁷ - התגלות בחינת סובב כל עלמין⁴⁸
60 ל"ועמך כולם צדיקים"⁴⁹.

(משיחות ש"פ חיי שרה, תשכ"ט ותשי"ט)

(40) ח"ב קכח, א.

(41) בהעלותך יא, ה. וראה ספרי ורש"י שם.

(42) ראה פרש"י פרשתנו כג, י"ד. פרש"י ראה יג, ה.

(43) ראה לקו"ש שם (ע' 80 ואילך), לענין מצות מילה וכו'
דאברהם. עיי"ש.

(44) יתרה מזו ראה מענה הצ"צ (לקו"ש ח"ב ס"ע 621).

(45) ראה תניא פט"ו.

(46) ונוסף לזה: לא יגעתי ומצאתי אל תאמין (מגילה ו, ב). וראה
קונטרס ומעין מט"ז פ"ב. ואין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית
עצמו עליו (ברכות סג, ב. ושי"נ).

(47) זח"ג קכח, ב.

(48) ראה תו"א וישלח כד, ג. תו"ח שם. אוה"ת בראשית קטו, ב
ואילך.

(49) ישע"י ס, כא.

יום ראשון כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, האדם.

1 והנה, רצון העליון ברוך-הוא מכנה ונקרא בפי חכמי האמת
2 – מקובלים, בשם "כתר עליון", ובו תר"ך – 620, עמודי אור
3 וכו'.³⁶ – כתר בגימטריא תר"ך, פרוש, – מה משמעות הדברים
4 לגבי מצוות שהן רצון העליון? דרך משל, כמו שיש עמודים בבית
5 חומה גדול³⁷, נצבים
6 בארץ וראשם – של

אגרת הקדש

7 העמודים, מחקר בתקרה, 1
8 – הרי שהעמודים מחברים
9 את העליון של הבית עם
10 התחתון של הבית, בכה
11 ממש על דרך משל "כתר"
12 עליון" ברוך-הוא, הוא
13 למעלה מפחינת מדרגת
14 התקפה, – ו"חכמה" היא
15 הרי הראשונה והעליונה של
16 הספירות הפנימיות, והוא –
17 "כתר", מלשון "בותרת",
18 ביטוי בתנ"ך³⁸, שהוא
19 מבטיר ומקיף על המחין
20 שבראש, שהם – המוחין
21 בראש, הם פחינות התקפה
22 בינה-דעת. ורצון זה –
23 שלמעלה ממוחין חב"ד,
24 נתלבש בתרי"ג – 613,
25 מצות התורה זו מצות
26 דרכנו, שרשם בכלם הן
27 מצות מעשיות. – הנעשות
28 על ידי ענינים גשמיים,
29 "עשיה" ו"מעשה" הם הרי
30 המדרגה התחתונה ביותר
31 בעולם העשיה עצמו, וגם –
32 המצוות התלויות בפרור –
33 שמקיימים אותן בדיבור,
34 כמו לימוד התורה בדיבור

35 וכדומה, ודיבור הוא הרי רוחני יותר מאשר ענין של מעשה, הא
36 קריא לו³⁹ – הרי יודעים אנו ד"עקימת שפתיו – בשעת הדיבור,
37 הוי – הוא מעשה. וגם – המצוות התלויות במחשבה או בלב
38 – כמו אהבת ה' ויראת ה' וכדומה, הרי המצוה נתנה לאדם
39 הנשמי שבעולם הזה דוקא, – שהוא עולם גשמי, שהוא בעל
40 בחירה להטות לבבו לטוב וכו', – או חס ושלום ללא טוב, מה
41 שאין בו הנשמה בלא גוף – אין צריך לצותה על זה. ונמצא,
42 שהמצוות הן על דרך משל כמו העמודים, נצבים – ומחברים
43 מרום המעלות, הוא רצון העליון ברוך-הוא, עד הארץ תלוז

44 התקמית. והן על דרך משל כמו העמודים – שהם תלולים, –
45 מבפנים, שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או רוחו או נפשו –
46 בלבושי המצוות, בשמקים המצוות, ודרך עמודים אלו – של
47 המצוות, עולין הנפש-רוח-נשמה שלו עד רום המעלות, –
48 והמדרגות, לצד בצרור
49 תחיים את ה', פרוש –
50 באיזו מדרגה של אלקות
51 מתקשר יהודי על ידי מצוות
52 – להיות צרורות
53 ומלפשות באור הכתר, –
54 המדרגה העליונה ביותר
55 של סדר השתלשלות, הוא
56 רצון העליון ברוך-הוא,
57 ועל ידי לבוש זה יוכלו
58 לחיות ב"נעם" ה"
59 ו"צחצחות" שלמעלה
60 במעלה – ומדרגת הכתר,
61 והן פנימיות – של אור
62 הכתר, פנימיות הכתר היא
63 למעלה לגמרי מסדר
64 השתלשלות, על דרך משל
65 (והגם שנתבאר במקום
66 אחר שהמצוות הן פנימיות
67 רצון העליון ברוך-הוא –
68 ואילו כאן אנו אומרים שהן
69 מחיצוניות הכתר, חיצוניות
70 הרצון, הנה מודעת זאת –
71 ידוע הדבר, ליודעי חן, –
72 חכמה נסתרה (חכמת
73 הקבלה) רבוי בחינות
74 ומדרגות שיש בכל בחינה
75 ומדרגה
76 תקדשה, במה בחינות
77 "פנים" ל"פנים", –

78 פנימיות לפנימיות – שלגבי בחינה אחת, הבחינה השניה היא עוד
79 יותר פנימיות וכו', וכמה בחינות "אחוריים" ל"אחוריים", –
80 שבחינה אחת היא יותר "אחוריים" מאשר השניה, למרות שגם
81 אותה בחינה נקראת "אחוריים", לאין קץ וכו'). – הרי, שלגבי
82 בחינת פנימיות רצון העליון, אודותה מדובר כאן, נקראות מצוות
83 "חיצוניות" בלבד, למרות שבמקום אחר, בו מדובר בהשוואה
84 לבחינה אחרת, הן נקראות "פנימיות" הרצון העליון. על כל פנים,
85 הרי אמר, שמצוות הן תר"ך (620) עמודי אור של "כתר". לכאורה,
86 כיצד זה תואם למה שאמר לפני זה אודות תרי"ג (613) הלבושים

1 שהמצוות מייצגות אותן, לתרי"ג כוחות הנפש? יסביר רבנו הזקן
2 להלן שז' מצוות דרבנן (המשלימות מספר תרי"ך) אינן מצוות
3 לעצמן, אלא נחשבות כחלק ממצוות התורה (דאורייתא) שמזן הן
4 באות, ולכן הוא אומר,
5 שהלבושים לנפש הם תרי"ג
6 (613) (מתרי"ג המצוות
7 שבהן נכללות גם המצוות
8 דרבנן) להלביש תרי"ג
9 כוחות הנפש. ובלשון רבנו
10 הזקן: וְהָנֵה, ו' מִצְוֹת דְּרַבְּנָן
11 אֵינָן נִחְשָׁבוֹת מִצְוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן, – כמצוות נפרדות, שְׁתֵּרֵי כָכָר
12 נֶאֱמָר⁴⁰: "לֹא תִסֵּף", – על המצוות, אֲלֵא הֵן יוֹצְאוֹת וְנִמְשָׁכוֹת

אגרת הקדש

נחשבות מצוות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף
אלא הן יוצאות ונמשכות ממצוות התורה וכלולות בהן
במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' וכחות שבנר"ן
האדם המקיים את המצוות,
ועל ידי ה"עמודים" עולות
הנר"ן – נפש, רוח ונשמה –
שלו עד למעלות הגבוהות
ביותר, להיות קשורות
ומלוכשות באור הכתר, ועל ידי לבוש זה הן יכולות "לחיות בנועם
ה" ו"צחצחות" שלמעלה מ"כתר", וזה פנימיות ה"כתר".

יום שני כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנ, וז"ש בזה"ק פ'... עד עמ' 300, ע"ש.

25 וְהוּא שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרֵךְ הַקִּדּוּשׁ פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי (דף רכט עמוד ב):
26 "דַּאיִנּוֹן עוֹבְדֵינָן טְבִין דְּעִבִּיד בְּרִי נִשׁ – מְשַׁכִּי מְנַהוּרָא דְּיוֹנָא
27 עֵלְאָה לְבוּשָׁא כּו', – שהמעשים טובים (המצוות) שעושה האדם,
28 ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר ממדריגת "כתר עליון",
29 וְחָמִי כּו' בְּנוֹעַם ה' וכו'".
30 – והוא חוזה – כפי שהוא
31 מסיים שם – ב"נועם ה"
32 וב"צחצחות", שהם פנימיות
33 הכתר. וְהֵנִי דְּתִתָּם מִיָּד –
34 ולמרות ששם, בזה"ה,
35 מדובר בְּגֵן עֵדֶן הַתְּתִיחוֹן,
36 שֶׁהַלְבוּשִׁים שָׁם הֵם
37 מִמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מְשִׁי, –
38 הרי שהלבושים אינם מצד
39 הענין והמעלה של רצון
40 העליון, כמדובר לעיל, כי
41 אם מצד מעלת ה"מעשה",
42 אֲבָל בְּגֵן עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן
43 הַלְבוּשִׁים הֵם מַרְעוּתָא –
44 מהרצון, וְכוּנָה דְּלִבָּא –
45 הלב, בְּאוֹרֵיתָא וְצִלּוֹתָא,

אגרת הקדש

וזהו שכתוב בזה"ה הקדוש פרשת פקודי (דף רכט עמוד ב):
דאיננו עובדין טבין דעביד ברי נש משכי מנהורא דיונא
עילאה לבושא כו' וחמי כו' בנועם ה' וכו'. והגם
דהתם מיירי בג"ע התחתון שהלבושים שם הם ממצוות
מעשיות ממש אבל בג"ע העליון הלבושים הם מרעותא
וכוונה דלבא באורייתא וצלותא כמ"ש בזה"ה שם
(דר"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקן בתורה לשמה
מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצוות מעשיות
דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא י"ח בהרהור לבדו וכן בתפלה ומה גם כי
מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה
כו' אלא מצד הארת רצון העליון כו' כמ"ש בלק"א
ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

46 – בתורה ובתפלה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרֵךְ שָׁם – בחלק ב' (דף רי'),
47 – שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים ממעשה המצוות בגן עדן
48 התחתון – היא עולה לגן עדן העליון, הִרְי הַבְּנִיָּה – שממנה באים
49 הלבושים, הִיא כְּוִנָּה עֲסָקוֹ בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה מֵאֲהֶבֶת ה', וּמִצְוֹת
50 תַּלְמוּד תוֹרָה הִיא גַם כֵּן מְכַלֵּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, דְּעִקְמִית
51 שְׁפָתָיו הִיוּ – הוּא מַעֲשֵׂה, וְהִרְהוֹר לֹא כְּדִבּוּר דְּמִי⁴¹, – הרהור
52 (באותיות התורה) אינו דומה לדבור, וְאֵינּוּ יוֹצְאֵי יְדֵי חוֹבְתָא
53 בְּהִרְהוֹר לְבָדוּ⁴², וְכֵן בְּתַפְלָה. – מן ההכרח לבטא בדבור דוקא

יום שלישי כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, כנ"ל.

42 "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", שכן, שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא
43 (שלמטה)) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל פה,
44 שהיא שם אדני' שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא"
45 ובגילוי על ידי שם אדני', שהוא נקרא באדני'). על כל פנים, הרי
46 הרצון העליון כפי שהוא
47 בתורה שבכתב הוא מכוסה
48 ונעלם, ומתגלה רק בתורה
49 שבעל פה, כמו מצות
50 תפילין, על דרך משל,
51 שנאמר בתורה שכתב⁴⁵:
52 "וקשרתם לאות על ירך
53 והיו למזכרת בין עיניך",
54 והוא מאמר סתום ונעלם,
55 שלא פירש הכתוב אף
56 ומה לקשר, ומהו
57 "מזכרת", והיכן הוא
58 "בין עיניך" ו"על ירך", עד
59 שפירשה תורה שבעל
60 פה⁴⁶, שצריך לקשר בית
61 אחד על היד וד' בתים על
62 הראש, ובתוכם ד'
63 פרשיות, והבתים יהיו
64 מעור מעבר, ומרבעים
65 דוקא, — כל האמור הוא
66 באשר למה לקשר,
67 ומקשרים ברצועות של
68 עור שחרות דוקא⁴⁷, — זה באשר במה לקשר, וכל שאר פרטי
69 הלכות עשית התפילין שנאמרו בעל פה, — בתורה שבעל פה,
70 ו"על ירך" היא היריעה דוקא ולא כפי היריעה⁴⁸, ו"בין עיניך" זה
71 קדקד ולא המצח⁴⁹. — כל זה הוא באשר למקום היכן צריכים
72 להניח את התפילין, כל פרטי הדינים האמורים לדעת בבירור במה
73 מתבטאת מצות התפילין ואיך הוא הרצון העליון שיהודי יקיים
74 מצוה זו — כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של תורה שבעל
75 פה דוקא. וכן כל מצות שבתורה, בין מצות עשה בין מצות
76 לא תעשה — אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא על ידי תורה
77 שבעל פה, כמצות לא תעשה שנאמר בשבת: "לא תעשה
78 מלאכה"⁵⁰, ולא פירש — בציווי שבתורה שבכתב, מה היא
79 מלאכה, ובתורה שבעל פה⁵¹ נתפרש — מוסבר שהן ל"ט
80 מלאכות הידועות, ולא מלטול אבנים וקורות כבדות. — שאין
81 זה אסור מן התורה כי אם מדרבנן⁵², למרות שזו מלאכה כבדה,
82 והאדם יתייגע יותר בעשותו מלאכה זו מאשר בעשיית מלאכות

1 להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה, שבהן
2 דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון, שכן, איך יודעים מהו הרצון
3 העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי שעל ידן
4 יומשך הרצון העליון — הרי זה דוקא על ידי ההלכות של תורה
5 שבעל פה. ובלשון רבנו
6 הזקן:
7 והנה מודעת זאת, — הרי
8 ידוע, כי הנה רצון העליון
9 ברוך הוא המלכש בתרין⁵³
10 (613) מצות שבתורה
11 שכתב, — כפי שהמצוות
12 הן בתורה שבכתב, שבהן
13 מלוכש הרצון העליון ברוך
14 הוא, הוא מלכש ומכסה
15 טמיר ונעלם, ואינו
16 מתגלה אלא בתורה
17 שבעל פה, — מן התורה
18 שבעל פה יודעים בבירור
19 מהו הרצון העליון שבמצוה
20 זו, כפי שרבנו הזקן מביא
21 מיד הדוגמה ממצות תפילין
22 וכו'. ארבע הלשונות שרבנו
23 הזקן משתמש בהן: "מופלא
24 ומכוסה טמיר ונעלם", וכן
25 מה שהוא מוחלק לשתי
26 חלוקות: "מופלא ומכוסה"
27 בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם", כלומר ש"טמיר
28 ונעלם" הוא חלוקה שניה — מסביר זאת ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות
29 על תניא), שזה מפני שתרין⁵⁴ המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם
30 הוי' (כידוע), מצוות לא תעשה ב"ה" של שם הוי' ומצוות עשה
31 ב"ה"⁵⁵, ושם הוי' הרי "נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁴⁴ "לא כשאני
32 נכתב אני נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' כי אם בשם אדני',
33 "לעלם כתיב" מלשון העלמה. והוה מה שבתורה שבכתב דוקא
34 הרצון העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב"
35 (וכתב הוא העלם לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי).
36 אלו הן ארבע הלשונות ("מופלא ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד ארבע
37 אותיות שם הוי', והן חלוקות בשתי חלוקות, "מופלא ומכוסה"
38 ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד ו"ה של שם הוי' ו"טמיר
39 ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון
40 העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכש
41 בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילן
ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם ה' תפילין פ"ג ה"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"כחפי" בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחציץ". 50. בהערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל:
"לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם ה' שבת פכ"ד ה"ב.

1 מסויימות של ל"ט המלאכות – בכל זאת לא זו היא המלאכה
2 שאסרה תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא": "ולא טלטול אבנים
3 וקורות כבדות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי שגם טלטול אבנים
4 וקורות כבדות הוא איסור מן התורה, דבר זה הוא בהתאם למה

5 שהרמב"ן אומר בפרשת
6 אמור⁵³, שה"עשה" של

7 "שבתון" ביום טוב (וכך
8 "תשבות" של שבת) הוא גם
9 על דברים שאינם מל"ט
10 המלאכות, אלא מפני
11 שבעשותו מלאכות אלו אין
12 לאדם שבות ומנוחה מל"ט
13 המלאכות – הן נכללות
14 בעשה של "שבתון", כך
15 סובר גם ה"מגיד משנה"⁵⁴,
16 והוא מפרש שם בפירושו
17 הראשון, שגם הרמב"ם סובר
18 כך, שהתורה אמרה
19 "תשבות" מהדברים שיש
20 בהם עמל (יגיעה) למרות
21 שאין הם מלאכה (מה)
22 שהתורה קוראת מלאכה)
23 שעליה ישנו הלא-תעשה
24 של "לא תעשה כל
25 מלאכה", למרות שה"לחם
26 משנה" מפרש סברה זו, אבל
27 מה"מגיד משנה" מסתבר

28 כך. ישנם המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמת, והן
29 תלויות במחלוקת שבירושלמי⁵⁶, שר' בא ור' ירמי' סוברים
30 שה"עשה" שבשביעית ("שש שנים תקצור שדך ושש שנים תזמור
31 כרמך ולא בשביעית ולא הבא מכלל עשה – עשה") הוא לגבי
32 דברים שאין עליהם לאו (שכך צריך להיות גם לגבי שבת, שה"עשה'
33 של "תשבות" הוא על דברים שאינם בכלל הלאו של "לא תעשה
34 כל מלאכה"). בהתאם לכך באה ההגהה כאן ב"תניא": "ולא אבנים
35 וקורות כבדות בלבד". ור' יוסי סובר, שה"עשה" של שביעית הוא
36 רק על הדברים שיש עליהם לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו
37 – אסורים רק מדרבנן. בהתאם לכך הרי כך הדבר גם לגבי שבת,
38 שהעשה של שבת הוא רק על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים
39 שאין עליהם לאו אסורים רק מדרבנן. וכן צ"ל – בדומה למצות
40 תפילין וללא-תעשה של שבת, הן כל המצוות, בין מצוות עשה
41 בין מצוות לא תעשה, הן סתומות ולא מפורשות וגלויות
42 וידועות אלא על ידי תורה שבעל פה. ומשום הכי – ולכן,
43 בתיב – כתוב, על תורה שבעל פה⁵⁷: "אל תפוש תורת אמן",
44 כמו שכתוב בזהר⁵⁸, משום שעל דרך משל כמו שכל אברי
45 הולך כלולים במפת האב בהעלם גדול, והאם מוציאתו לידי
46 גילוי בלידתה ולד שלם ברמ"ח – 248, אברים ושם"ה – 365,

אגרת הקדש

כבדות וכיוצא בהן הן כל המצוות בין
מ"ע בין מל"ת הן סתומות ולא מפורשות וגלויות
וידועות אלא ע"י תורה שבע"פ ומשום הכי כתיב על
תושבע"פ אל תמוש תורת אמן כמו"ש בזהר משום
שער"מ כמו שכל אברי הולך כלולים במפת האב
בהעלם גדול והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד
שלם ברמ"ח אברים ושם"ה גידים ככה ממש כל
רמ"ח מ"ע ושם"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי
בתושבע"פ ורישי' דקרא שמע בני מוסר אביך קאי
אתורה שבכתב דנפקא מחכמה עילאה הנק' בשם
אב. וז"ש אשת חיל עמרת בעלה כי התורה שבע"פ
הנק' אשת חיל המולידה ומעמדת חיילות הרבה
כמו"ש ועלמות אין מספר אל תקרי עלמות אלא עולמות
אלו הלכות דלית לון חושבנא כמו"ש בתיקונים וכולן
הן בחי' גילוי רצון העליון ב"ה הנעלם בתושב"ב
ורצון העליון ב"ה הוא למעלה מעלה ממעלת חכמה
עילאה וכמו כתר ועמרה שעל המוחין שבראש לכן
נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה והשונה
הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב ע"י התלבשות
נר"נ שלו ברצון העליון ב"ה כנ"ל:

נִידִים, – שזו הרי ה"בינה יתירה" שניתנה באשה⁵⁹, הכוח לגלות
מה שהיה כלול בהעלם – באופן שלם, ככה ממש – נקראת תורה
שבעל פה "תורת אמן", שכן כל רמ"ח – (248) מצוות עשה
ושם"ה – (365) מצוות לא תעשה באים מההעלם אל הגילוי
בתורה שבעל פה, ורישיה
דקרא – ההתחלה של
הפסוק "ואל תמוש תורת
אמן" – "שמע בני מוסר
אביך" קאי – מוסר, א –
על תורה שבעל פה, –
הנקראת "תורת אביך",
דנפקא מחכמה עילאה –
שכן, תורה שבכתב באה
מ"חכמה עילאה" (עליונה),
הנקראת בשם "אב". והוא
שכתוב: "אשת חיל עמרת
בעלה", – כמובא בראשית
אגרת זו, כי התורה שבעל
פה הנקראת "אשת חיל",
המולידה ומעמדת חיילות
הרבה, כמו שכתוב⁶⁰:
"ועלמות אין מספר" – אל
תקרי "עלמות" אלא
"עולמות"⁶¹, – עלמות בלי
מספר, אלו הלכות –
שבתורה, דלית לון
חשבנא, – שאין להן מספר,
כמו שכתוב בתיקונים⁶², – בתיקוני זוהר, וכן – כל ההלכות, הן
בחינת גילוי רצון העליון ברוך-הוא הנעלם בתורה שבעל פה
לכן נקראת תורה שבעל פה "אשת חיל", שכן היא מעמידה הרבה
חיילות, ההלכות הרבות שבתורה שבעל פה. להלן יסביר רבנו הזקן,
מה ששאל בתחילת האגרת, על מה שחכמינו ז"ל אומרים
"ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה היא להלכות, "כתרה" של תורה
– מדוע "הלכות" דוקא נקראות כתרה של תורה, וכן מדוע דוקא זה
ששונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא – מדוע הלכות דוקא
ולא ענין אחר שבתורה? ורצון העליון ברוך-הוא הוא למעלה
מעלה ממעלת – ומדריגת חכמה עילאה, – חכמה עליונה, וכמו
כתר ועמרה שעל המוחין שבראש, – כך הכתר הוא למעלה
מה"חכמה" שהיא מוחין, לכן נקראו ההלכות בשם "תגא"
ו"כתרה של תורה", – שכן, ההלכות הן גילוי של רצון העליון,
ורצון הוא כתר, ו"השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם
הבא", – "הלכות" דוקא, יותר מאשר על ידי ענין אחר בתורה, על
ידי התלבשות נפש-רוח-נשמה שלו ברצון העליון ברוך-הוא,
בנוסף לעיל: – שהלבושים לנשמה בעולם הבא הם המצוות, וגילוי
רצון העליון שבמצוות הוא הרי בהלכות דוקא, שבהן מתבטא
בבהירות מה הוא הרצון העליון שבמצוות.

53. כג. כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ו ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשמות לוח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמן" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד תורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ – "תורת אמן". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש, ח. 61. ראה שה"ש פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

יום רביעי כ"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנא, ל מודעת זאת... עד עמ' 302, וד"ל.

לְנִפְשָׁם הָאֱלֹקִית לְתֵת מְגֻרָּעוֹת בְּקִדְשָׁם, – לַתּוֹת פְּחוֹת, וּלְמַעַט עַל
יְדֵי כִּךְ אֵת הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת "קִדְשׁ" – שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת קִדְשׁ –
בְּ"מַלְכוּת" עַל יְדֵי עֲנִין הַצִּדְקָה, מֵאֲשֶׁר כָּכֵר הָרִגְלוֹ מִדִּי שָׁנָה
לְהַפְרִישׁ מִמָּאֲדָם, – כִּסְף נִקְרָא "מֵאֲדָר", לְפִי הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן
בִּמְשֻׁנָּה⁶, וְיִכּוֹל לִהְיוֹת
שֶׁהַכּוֹנֵה הֵיא גַם לְמִי שֶׁכִּסְף
לִגְבִּיו הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל "מֵאֲדָר",
לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים
וְנִדְבָאִים דְּלִית לָהֶן
מְגֻרָּמִיחוֹן, – שֶׁאֵין לָהֶם
מִשְׁלָחַם – הַכּוֹנֵה לְעֵנִי
אַרְץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהֶם
מִשְׁלָחַם, אֲלֵא מַחֲכִים
לְתַמְכִּיכָה הַנְּשַׁלַּחַת לָהֶם,
הֵיא בְּחִינַת "סִפְתָּ דְּדוֹד
הַנּוֹפֶלֶת" וְכוּ', – כִּךְ
נִקְרָאת אַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּזֶמֶן
הַגְּלוּת, וְכִךְ הִדְבֵּר גַם

1. ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת
2 נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו
3 (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך
4 נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את
5 הסכום המוקצב בנתינות
6 מרובות, כפי שהסביר
7 בפרוטרוט המעלה שבכך
8 באגרת הקודש סימן כ"א, וגם
9 ה"חשבון הגדול", שהנתינות
10 מצטרפות לחשבון גדול, ואשר
11 זה פועל למעלה ב"מלכות
12 דאצילות", מקור כל העולמות.
13 מודעת זאת – ידוע הרי,
14 מה שאמרו רז"ל: "כל
15 הרגיל לבא לבית הכנסת
16 ויום אחד לא בא –
17 הקדוש ברוך הוא שואל
18 עליו, – אגב, לשון הגמרא
19 שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו",
20 ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא
21 רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שְׁנֵאמָר²: מִי כָכֶם יָרָא
22 ה' וְכוּ'. – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" – הנביא, "אשר
23 הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא שם הכוונה
24 היא, ש**באותו פעם** הלך למקום של חושך ולא בא לבית הכנסת (אם
25 ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז זה "חשכים"). ובהתאם
26 לפירוש המפרשים בתנ"ך הכוונה היא שהוא שרוי במצב של חושך
27 וצרה, ואף על פי כן לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית הכנסת)
28 אלא היה עליו כפי סיום הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש
29 לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר,
30 ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו –
31 צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של
32 "חשכים", וְכֵן בְּכָל הַמְצָאוֹת, – לא דוקא בענין התפלה בבית
33 הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה
34 אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, וּבְפָרִט מְצָאוֹת
35 הַצִּדְקָה שֶׁשְׁקוּלָה בְּנִגְדָּה בְּלִי הַמְצָאוֹת³. – הרי שהיא גדולה גם
36 ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על אחת
37 כמה וכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן
38 – שואל עליו הקדוש ברוך הוא וכו', הֵנָּה שְׁהֵיא בְּלִי נִגְדָּה חֵם
39 וְשָׁלוֹם, – שנתנתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס ושלום, שכך
40 הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי
41 נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד, אֲפִלְּכִי־בֵּן
42 בְּלִי תַחֲתִיל אֲשֶׁר נִנְעָה יִרְאָתָה ה' בְּלָבָם⁵ – לא יִאָתָה – לא ראוי,

אגרת הקדש

ל מודעת זאת משארו"ל כל הרגיל לבא

לבהכ"נ ויום א' לא בא הקב"ה

שואל עליו שנאמר מי בכם ירא ה' וכו' וכן בכל
המצות ובפרט מצות הצדקה ששקולה כנגד כל
המצות הגם שהיא בלי נדר ח"ו אעפ"כ כל החיל
אשר נגע יראת ה' בלבם לא יאתה לנפשם האלקית
לתת מגרעות בקדש מאשר כבר הורגלו מדי שנה
להפריש ממאורם להחיות רוח שפלים ונדבאים דלית
להון מגרמיהון היא בחי' סוכת דוד הנופלת וכו' לקומם
ולרומם וכו' למהוי אחד באחד וכו' והכל לפי רוב

בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנזכר ב"אגרת הקודש")
סימן ד' וסימן כ"א, לְקוֹמֶם וְלְרֻמֶם – אותה, וְכוּ', לְמַחְיוֹ –
שתהיה ההתאחדות של אֶחָד בְּאֶחָד וְכוּ'. – לגבי נשמות ישראל
משמעות הדבר, שצדקה "פועלת" התאחדות והתחברות של יהודי
עם יהודי, ולגבי הספירות למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של
"יהודא תתאה" (היחוד התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש
ומקור לעולמות, יהיה בהתאחדות עם ה"אחד" של "ז"א" (זעיר
אנפין) שלמעלה מעולמות, וזה היחוד של הקדוש ברוך הוא
ושכינה, ששכינה, "מלכות דאצילות", מתאחדת עם "ז"א" הקדוש
ומובדל מעולמות. וְהַכָּל לְפִי רֵב הַמְעָשָׂה וְכוּ', – כפי שהוסבר
בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום
לצדקה, בנתינות רבות, לא בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו
סכום, שכן, כפי שאומר הרמב"ם² דבר זה מזכך את הנפש, ועל פי
חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבנו
הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה,
כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם,
שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו
הזקן ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא ליצלן מצב של
"לזוים ואוכלים", אף על פי כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים
לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה
הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה
זו, ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקודש" סימן
כ"א, שהנתינה ל"מעוֹת ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל
הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או

1. ברכות ו, ב. 2. ישעי' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד סר"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב - שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א. 7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו.

1 חדשים. ולפי החשבון, – כפי שיסביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה
2 "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות שהכוונה
3 היא, שכן, הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול,
4 כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדריגה עליונה יותר,
5 ש"מאד" הוא ב"כתר" וכו',
6 הרי אם יפחית מהסכום
7 שהיה רגיל לתת – יחסר
8 הרי מהחשבון הגדול.
9 כמאמר ר"ל: "כל
10 פרוטה ופרוטה מצטרפת
11 לחשבון גדול וכו'", –
12 והמשמעות ב"חשבון גדול"
13 היא: על דרך מאמר
14 ר"ל: "אימתי גדול"
15 הוי"ה – כשהוא בעיר
16 אלהינו וכו', – כלומר,
17 כשהוי' מתלבש ומאיר
18 ב"מלכות", עולם הדיבור,
19 הנקראת "עיר אלקינו",
20 שכן, כשם שהעיר מורכבת
21 מהרבה בתים, והבתים
22 מורכבים מאבנים רבות, כך
23 "עולם הדיבור" כולל בתוכו
24 הרבה אותיות וצירופים
25 (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹⁰, שממן מתהווים העולמות
26 והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', היא – מלכות דאצילות, "עיר
27 אלקינו", בחינת ומקום החשבון¹¹, – שכן, חשבון הרי שייך
28 בדברים שהם בהגבלה ובהתחלקות – ו"מלכות" היא המקור
29 לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כמו שכתוב:
30 "ענין פרבות בחשבון". – "בריכה" ו"באר" מורות על "מלכות",
31 והמבנה, – במה שאומרים שעל ידי "חשבון גדול" בצדקה, נעשה
32 "גדול הוי' בעיר אלקינו", הוא בנודע, כי ב"אתערותא דלתתא"
33 – בהתעוררות האדם למטה, המתבטא ב"המשכת חיים חן וחסד
34 במעשה הצדקה ברצון הטוב וסכר פנים יפות" – נעשה

אגרת הקדש

המעשה וכו' ולפי החשבון כמארו"ל כל פרוטה ופרוטה
מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי
גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום
החשבון כמ"ש ענין ברכות בחשבון והמכוון כנודע
כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד במעשה
הצדקה ברצון הטוב וסכר פנים יפות אתערותא דלעילא
יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון
עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה
כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא
דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל ההיכלות עליונים
ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמ"ש אלף אלפים
ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה
שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב'
קצוות הפכים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו
אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בבי"ע בחי'
גבול ומספר וד"ל:

35 "אתערותא דלעילא", – התעוררות למעלה, שיהיה יאר הוי"
36 פניו, הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון עליון מחיי החיים
37 אינסוף ברוך הוא – אשר לגדולתו אין חקר¹³ והשגה כלל –
38 הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים
39 – תימשך גדולת "אין סוף"
40 ברוך הוא אל בחינת
41 "מלכותך מלכות כל
42 עולמים"¹⁴, – מקור ושורש
43 לכל העולמות, עלמא
44 דאתגליא, – ה"עולם
45 הגלוי" – כפי שנקראת
46 "מלכות", המתייחסת
47 הברואים שבכל ההיכלות
48 – עולמות עליונים ו'
49 עולמות תחתונים, שהן
50 בבחינת מספר וחשבון,
51 כמו שכתוב¹⁵: "אלף
52 אלפים ישמשוניה". – הרי
53 שהם בחשבון וגבול של
54 אלף אלפים, על כל פנים,
55 הרי שעל ידי ענין הצדקה
56 בסבר פנים יפות, נעשה
57 "חשבון גדול", שה"גדול
58 הוי'" שהוא "אין סוף" בלי
59 גבול, יימשך ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים
60 בעלי חשבון וגבול. וזהו "חשבון גדול", ש' – נעשה על ידי רב
61 "מעשה הצדקה" – המביא ל"שלום", – כמו שכתוב¹⁶: "והיה
62 מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקדוש" סימן י"ב, כי
63 פרוש "שלום" הוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכים,
64 שהן קצה השמים לעילא, – למעלה, בחינת "לגדולתו אין
65 חקר", – בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וקצה
66 השמים לתתא, – למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה
67 והמדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בבחינת
68 יצירה עשיה, בחינת גבול ומספר, ודי למבין:

יום חמישי כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו'.

77 נודע בשערים¹ – בהם ידועים ענינים אלה, – שלא כבאגרת
78 הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת
79 המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע
80 לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלקוח מ"תיקוני זוהר", מה שכתוב
81 בתקונים, דשכינתא איהי
82 מרעא בגלותא כביכול. –
83 שהשכינה חולה (כביכול)
84 בגלות. פרוש, – איזה קשר

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא
איהי מרעא בגלותא כבי'. פי'

69 לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול)
70 ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חס ושלום
71 ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו – מתהווה חולי כביכול
72 בשכינה, שכן, כפי שיסביר, משולים השכינה ללב ויהודים לאברים, וקלקול
73 באברים המשבש מהלך הדם
74 כראוי – מביא רחמנא ליצלן
75 למחלה באדם, וכך כביכול
76 למעלה.

8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מ"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב – תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב – תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישע"י י, יז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצו"ד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר

1 יש חס ושלום בין חולי לשכינה? על דרך משל, כמו חלי הגוף,
2 המבדיל בין קדש וכו', — לחול, כך להבדיל בין מחלה בגוף לבין
3 ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, שפסת תחלי והבריאות היא
4 התפשטות והלך החיות מחלב אל כל האברים, המלבשת —

5 החיות הבאה מהלב,
6 מלובשת בדם הנפש
7 היוצא מהלב אל כל
8 האברים, — שהרי הדם
9 נקרא "דם הנפש", וסובב
10 סובב הולך הרוח חיים
11 ותהם — הוספת כ"ק רבינו:
12 והרוח חיים מלובש בו
13 כדלקמן, תוך תוך כל
14 האברים והגידים:
15 המבלעים בהם, —
16 באברים, וחומר אל תלב. —
17 רוח החיים והדם חוזרים
18 מכל האברים אל הלב, ואם
19 סובב והלך הרוח חיים
20 הלך הוא בהלכתו, תמיד
21 בסדרו המסדר לו מ —
22 הקדוש ברוך הוא, תי
23 תחיים ברוך הוא — אזי
24 האדם בריא בתכלית, כי
25 כל האברים מקשרים יחד
26 ומקבלים חיותם הראוי
27 להם מהלב על ידי סבוב
28 הלב. — של רוח החיים, אז
29 אם יש איזה קלקול
30 באיזה מקומן המונע
31 ומעכב או מעט סבוב
32 והלך הדם עם הרוח חיים
33 המלבש בו — בדם, אזי

34 נפסק או מתמעט הקשר הלך — אם הדם נפסק לגמרי — נפסק
35 הקשר לגמרי, ואם מהלך הדם ורוח החיים מאיט — מתמעט הקשר,
36 המקשר כל האברים אל הלב על ידי סבוב הלב, — של הדם
37 ורוח החיים, ואזי נופל האדם למשכב וחלי, ה' ישמרנו. הרי,
38 שהקשר בין האברים, בינם לבין עצמם, שעל ידי כך הם קשורים
39 ללב — נוגע גם לבריאות הלב. ובה משל, על דרך משל, הנה
40 כל נשמות ישראל נקראים בחינת "אברי דשכינתא", — אברי
41 השכינה, הנקראות — השכינה נקראת בשם "לב", כמו שכתוב:
42 "יצור לבבי", וכמו שכתוב: "ושכנתי בתוכם", פרוש, — מה
43 הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל האברים? כי לשון
44 "שכינה" הוא שאור הוי"ה שובן בעולמות בריאה יצירה עשיה
45 להחיותם, והמשכת חיות זה — מה שאור הוי"ה מחיה את

אגרת הקדש

עד"מ כמו חולי הגוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת
החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב
אל כל האברים המלובשת בדם הנפש היוצא מהלב
אל כל האברים וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם
תוך תוך כל האברים והגידים המובלעים בהם וחומר אל
הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלך הוא כהלכתו
תמיד בסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אזי האדם
בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים
חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלב אך אם יש
איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או מעט
סיבוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלובש בו אזי
נפסק או מתמעט הקשר הלב הנופל האדם למשכב
אל הלב ע"י סיבוב הלב ואזי נופל האדם למשכב
וחולי ה'. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל
נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמו"ש
יצור לבבי וכמו"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה
הוא שאור הוי' שובן בעולמות ב"ה להחיותם והמשכת
חיות זו היא ע"י התלבשות תחלה בנשמות ישראל
לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ית'
דכולא קמו' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות
מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים
וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו
לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמאור"ל במי
נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי

העולמות, היא על ידי התלבשות תחלה — שהחיות מתלבשת
בנשמות ישראל, לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא
יתברך, דכלא קמיה כלא ממש חשיבין, — שלגביו כולם נחשבים
ככלום ממש. ואי אפשר להם לקבל חיות מאורו ושפעו יתברך.
לחיות נבראים מאין ליש
וחיים וקיימים, — שעל כך
הם זקוקים לקבלת חיות,
אור ושפע מהקדוש ברוך
הוא, והם אינם יכולים לקבל
זאת, כי אם על ידי
הנשמות — שבראש
ובראשונה נמשכת החיות
האלקית לנשמות ישראל
ולאחר מכן היא נמשכת
בעולמות, על דרך שאנו
אומרים בנוסח הברכות
"אלקינו מלך העולם",
בראש ובראשונה "אלקינו"
— אלקות נמשכת לנשמות,
ולאחר מכן "מלך העולם" —
היא נמשכת בעולם, ששעלו
במחשבה, — שורש
הנשמות הוא במחשבה
שלמעלה, ונקדמו — וכן
למעלה, לבריאת עולמות
ש — נבראו על ידי בחינת
הדבור, — מחשבה, למשל,
באדם היא הרי פנימית
ולעצמו בלבד, ואילו דיבור
הוא חיצוני ולזולת, כך
באות הנשמות מהפנימיות
של אלקות, והעולמות —
מחיצוניות האלקות, הרי
כדי שהאלקות תימשך בעולמות — בחיצוניות — עליה להימשך
תחילה בנשמות — בפנימיות, כמאמר ר' ל': "במי נמלך הקדוש
ברוך הוא וכו'", — על בריאת העולמות? — בנשמות ישראל,
בנודע במקום אחר. — הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות באופן
שההמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה
אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו רוח
החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן יסביר
רבנו דוקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר מהאברים
אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית שבעולמות היא
באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת מלמעלה למטה, מהשכינה
אל העולמות, ואותה חיות חוזרת למקורה (בתורה ובעבודה של
התחתונים). ונודע בשערים, — של אלה שיודעים את הענינים, כי

1 כל המשכת החיות וההשפעה מ-עולמות עליונים ל-עולמות
2 תחתונים - מהם, הן כמו שכתוב בספר יצירה: "נעוין תחלתן
3 בסופן וסופן בתחלתן", - שזה באופן שה"תחלה" (של העליון)
4 נעוין ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") נעוין
5 ונמצא ב"תחלה" (של
6 העליון), ובכתבי האר"י
7 מכתב בשם "אור ישר"
8 ו"אור חזר", - האור הבא
9 באופן ישיר מהעליון
10 לתחתון, והאור החזר
11 מהתחתון לעליון, וכמו
12 שכתוב¹⁰: "והחיות רצוא
13 ושוב". - שם מדובר על
14 "חיות הקודש" שב"מרכבה",
15 ועל פי קבלה זה מוסב על
16 החיות האלקית של
17 העולמות והנבראים בכלל,
18 שהיא באופן של "רצוא
19 ושוב". על כל פנים, הרי,
20 שלא זו בלבד שישנה
21 ההמשכה של אלקות
22 מהשכינה לעולמות
23 ונבראים, אלא שהיא גם
24 באופן של "אור חזר",
25 ו"שוב", מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על כן,
26 על פי הדברים והאמת האלה, אשר אי אפשר לבאר היטב
27 במכתב, נקראת השכינה בשם "לב", והנשמות בשם "אברים";
28 להורות לנו, כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד -
29 אזי סבוב והילוך החיות וההשפעה - מהשכינה לעולמות
30 ומעולמות אל השכינה, סובב סובב, ונעוין סופן בתחלתן, לקשר
31 ולחבר בלן - כל הנשמות, ועל דרך - כל העולמות, להו"ה אחד
32 ולדבקה בו ותבנה, וכמו שכתוב¹¹: "אתם נצבים היום בלכם
33 לפני הו"ה אלקיכם" - "בלכם" דיקא, - דוקא, שדוקא כשכולם
34 יחד באחדות, ו"לפני" - המלה "לפני", דיקא, - היא בדוקא, שעל
35 ידי היות כולם ביחד - עומדות הנשמות "לפני", לפני ולמעלה מ"הו"

אגרת הקדש

כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים
מהם הן כמו"ש בס"י נעוין תחלתן בסופן וסופן בתחלתן
ובכתבי האר"י¹ מכוונה בשם אור ישר ואור חזר
וכמו"ש והחיות רצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים
והאמת האלה אשר א"א לבאר היטב במכתב נקראת
השכינה בשם לב והנשמות בשם אברים להורות לנו
כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד אזי
סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוין
סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להו"ה אחד ולדבקה
בו ית' וכמו"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הו"ה
אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו'
מחוטב עציך כו'. ובוה יובן מארז"ל כי חורבן בית
שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה
לאדום בבחי' גלות כבי' הכל ה' בעון שנאת חנם ופירוד
לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמו"ש סומך גופלים
ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

אלקיכם", למעלה מכפי שהו' נעשה אלקיכם, החיות והכוח של
נשמות, "ראשיכם כו' - המדריגות העליונות ביותר, מחטב עציך
כו'". - המדריגות התחתונות ביותר - כשהם כולם עומדים באחדות
- אז "אתם נצבים לפני הו"ה אלקיכם", וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה",
בתחילת פרשת נצבים, שזהו כוונה היא "כולכם
לאחדים כאחד",
שהמדריגות העליונות
ביותר עד המדריגות
התחתונות ביותר - הן כולם
מאוחדות יחד כדבר אחד.
וכוה יובן מאמר רז"ל²,
כי חרפן בית שני ונפילת
ישראל בגלות והסתלקות
השכינה וירידתה לאדום
בבחינת גלות בגלות, -
שכן, כשבני ישראל בגלות,
הרי זה שהשכינה נמצאת
איתם בגלות כביכול³, הכל
היה בעון שנאת חנם
ופירוד לבבות - בגלל
שנאת החנם שבין יהודי אחד
למשנהו, ופירוד הלבבות
רחמנא לללן. ולכן נקראת
- השכינה, "חולה" על דרך משל, - כמוכא בתחילת האגרת,
מ"תיקוני זוהר", שבגלות - השכינה היא בבחינת חולה. כמו
שאומרים: - בתפילת העמידה: "סומך גופלים ורופא חולים" -
לשון רבים, - למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל האברים
וכו'; - כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם
הרי בבחינת "גופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "גופלים" ו"חולים" -
לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "ומ"ש", שלא כפי
שכתוב אצלנו "כמו"ש" - בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה
ותשובה, שמה שכתוב "גופלים" ו"חולים", לשון רבים - הוא מפני
שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך
הוא סומך ומרפא.

יום שישי כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לב ברך ה' חילם... עד עמ' קנג, תדרשנו.

את ברכתו על כך גם ל"מעשה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת
שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על ידי "עבודתו"
העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני.
הרכי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת
האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העליונות והפעולה של עבודת התפלה
בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומק דלבא כו' עד
מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק את השכל המתבונן

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו בני
הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין בברכה",
שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס
ברוב עיירות ומניני אנשי - כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקודש"
מתחילה בברכה, "ברך ה' חילם"; כפי הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן
משמועה טובה שבעיירות ומניני אנשי הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל,
77 בסדר של גבאי-צדקה - "מעשה", המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן

בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אף-על-פי-כן "עומדת" – הצדקה
שלו, לעד, פרוש, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשאת)
לעד? שכל הצדקה והחסד שישאל עושה בעולם הזה מנדבת
לכם המפורס – הן הנחיות חיות ונקימות בעולם הזה הנשמי עד

זמן התחייה, – של תחיית
המתים, שאז – בזמן תחיית

המתים, הוא זמן גלוי
אלקות ואור-אין-סוף

ברוך-הוא מפקינת סוכב
כל עולמין בעולם הזה, –

"אור אין סוף" שבבחינת
"סוכב" ו"מקיף" ולמעלה

מכל העולמות – אור זה
יאיר בהתגלות בעולם הזה

בזמן תחיית המתים, וכמו
שנתבאר באריכות

במכתב דאשתקד. וצריך
להיות כלי ומכון

להתלבש בו אור-אין-סוף
ברוך-הוא, כמו הגוף

לנשמה על דרך משל, –
הגוף הוא כלי מתאים

לקבלת הנשמה, והנשמה
מתלבשת בגוף – כך צריך

להיות כלי לקבלת
ההתגלות של "אור אין סוף"

ברוך הוא, ה"סוכב כל
עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כמו שכתוב¹⁰: "הלוא כה דברי

באש" – מה אש אינה מאירה בעולם הזה אלא בשנאחות
ומתלבשת בפתיחה בו, – כך, כדי שאלקות תאיר בעולם הזה,

זקוקים ל"כלי" בו תיאחו האלקות וישמש כ"פתיחה", המתבטל וכלה
לגמרי באש האלקי, כמו שנתבאר במקום אחר¹¹, והגוף והכלי

לאורו יתברך, – ל"אור אין סוף", היא מדת החסד ונדיבות הלב,
לתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה בו, – למי שאין לו משל

עצמו, הרי שמדת החסד ונדיבות הלב – הנתינה בסבר פנים יפות
ובהרגשת העני – הם כלי לאורו יתברך, כמו שכתוב בתקונים¹²:

"וכמה גופין תקינת לון, – וכמה גופים תיקנת להם – לקבלת
האורות של הספירות, ואתקריאו בתקונוא דא חסד דרועא

ימינא, – והם נקראים ב"תיקון" זה: חסד – הזרוע הימנית, וכשם
שלמעלה, חסד היא "דרועא ימינא" (זרוע ימנית). כך מדת החסד

של האדם היא כלי לימין ולגליו של מעלה, וכל הגוף נכלל
בימין, – "מיין" הוא כל עיקרו של הגוף, ובה אמר הפיט¹³:

"לבושו צדקה"¹⁴. – שצדקה היא לבושו – סתם – של כל ה"גוף"
– של הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף". וזהו

1 בגדלות ה' ובחיוזוק של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת
2 התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל
3 מאדך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בבחינת הצדקה, שיש בה המעלה
4 הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

5 ברוך ה' חילם ופעל ידם
6 ירצה, – כלשון ברכתו של

7 משה רבנו לשבט לוי¹,
8 שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה

9 מוסב על העבודה בבית
10 המקדש, וב"אבות דר' נתן"³

11 הרי כתוב: "יש לנו כפרה"
12 אחת שהיא כמותה, שבזמן

13 הגלות יש לנו דבר המכפר
14 בדוגמת העבודה בבית

15 המקדש, והוא – גמילת
16 חסדים, שצדקה וגמילת

17 חסדים הן כמו ענין העבודה
18 בבית המקדש, ויש לומר,

19 שלכן מתחיל רבנו הזקן את
20 הברכה לעושי הצדקה,

21 בלשון זו, לרצון להם לפני
22 ה' תמיד, – יכול להיות

23 שהכוונה היא, שכשם שעל
24 ידי נתינת צדקה, למרות

25 שנותנים "חומש" בלבד,
26 מעלה ה"חומש" את "ארבע

27 הידות", ארבעת החלקים
28 הנותרים מרווחיו, שגם הם יעלו להוי', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד

29 ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות הצדקה,
30 אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם לפני ה' תמיד",

31 כה יתן וכה יוסיף ה' לאמין לכם בגבורים⁴, – מהלשון נראה
32 שאגרת זו באה כתוצאה "משמועה טובה" בענין הצדקה, שעל כך

33 אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף", לחזק עוד יותר את לבם
34 "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש את יצריו", לתת יותר

35 מאשר יש ברצון לתת, ונדיב על נדיבות יקום⁵, – יכול להיות
36 שהכוונה היא, שה"מעשה" מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים",

37 להיות גדול המעשה – מי שמעורר ומשפיע על אחרים לתת
38 צדקה, שה"מעשה" הרי גדול מה"עושה"⁷, בכל עיר ומנן, ותחשב

39 לו – ל"מעשה" לצדקה. – הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה
40 שלו. ועל העושה – זה שנותן הצדקה – על ידי ההתעוררות

41 ה"מעשה", נאמר⁶: "צדקתו עומדת לעד" – "עומדת" לשון
42 נקבה, שמקבל התעוררות לבו המפורס מ"גדול המעשה", – לא

43 שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא הוא
44 מקבל את התעוררות מה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו הוא

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב – ישעי' לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן ט"ב. 10. ירמ' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שכתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולחצור מאגה"ק ס"ג עיי"ש".

1 שְׁאֵמְרוּ רַ"ל¹⁵: "אֵין הַצְדָקָה מִשְׁתַּלְמֶת אֲלָא לְפִי חֶסֶד שְׂבִיבָה,
2 שְׁנֵאמַר¹⁶: "וְרָעוּ לָכֶם לְצַדִּיקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; – ששכר
3 הצדקה הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד ונדיבות הלב
4 שהיו בנתינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר לאותה צדקה.

5 מדוע נקראת צדקה "זריעה"
6 והשכר "קצירה"? שְׁהַקְצִיר

7 – של התבואה, הוּא גִלּוּי
8 הַזְרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ, וְ
9 וְכֵן הוּא הַצְדָקָה וְהַחֶסֶד
10 שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בּוֹמֵן
11 הַגְּלוּת, הִיא טְמוּנָה
12 וְנִסְתָּרָת עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, –
13 עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים, כִּשֶׁם
14 שֶׁהַזְרִיעָה טְמוּנָה וְנִסְתָּרָת
15 בְּאֶרֶץ, שִׁיתְּלַבֵּשׁ – בּוֹמֵן
16 תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְיֵאֵיר אֹרֶךְ
17 אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָם
18 הָיָה הַנֶּשְׁמִי, – הַהִתְלַבְּשׁוֹת
19 וְהַהִתְגַּלּוּת הֵן הַקְצִירָה
20 וְהַזְרִיעָה שֶׁל צִדְקָה. בְּאִיזָה
21 אֹפֶן תְּחִיָּה הַהִתְלַבְּשׁוֹת
22 וְהַהִתְגַּלּוּת שֶׁל "אור אין
23 סוף"? – יִסְבִּיר רַבֵּנוּ הַזֶּה
24 לַהֲלֹן שׁוּה עַל־דֶּרֶךְ וְעַד
25 יוֹתֵר, מֵאִשֶּׁר הַהִתְלַבְּשׁוֹת
26 וְהַהִתְגַּלּוּת בְּכֻלָּם שֶׁל
27 הַסְפִּירוֹת בְּעוֹלָם
28 ה"אצילות". וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ
29 הַזֶּה: "וְאֵיזָהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד, –

30 וּמָה שְׁהוּא, "אור אין סוף" שְׁבִאצִּילוֹת, וְגִרְמוּהִי, הַכֻּלָּם, הֵם דָּבָר
31 אֶחָד – הֵם – הֵרִי זֶה מוֹסֵב עַל פְּחִינּוֹת הַכֻּלָּם דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
32 דְּאֶצִּילוֹת, – שֶׁהֵם "חֵד", דָּבָר אֶחָד עִם "אור אין סוף" שְׁבִאצִּילוֹת,
33 כְּמוֹבָא לַעֲלִי, ב"אגרת הקודש" סִימֵן כ', וְכֵן שְׁפָן וְקָל וְחֶמֶר
34 אֹרֶז־אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין – שְׁהוּא מְלַמֵּעַלָה
35 מְעַלָה מִפְּחִינַת אֶצִּילוֹת. – שְׁהוּא לְמַעְלָה לַגְּמִרִי מַעֲלֻמוֹת, וְהוּא
36 יִתְלַבֵּשׁ וְיִתְגַּלֵּה בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. אִם הַכִּלִּי ל"אור אין
37 סוף" שִׁיתְגַּלֵּה בְּכֻלָּם שֶׁל הַסְפִּירוֹת שֶׁב"אצילות", הוּא בְּאֹפֶן שְׁהוּא
38 בָטֵל וּמֵאֻחָד לַגְּמִרִי ב"אור אין סוף", עַד שֶׁהֵם "חֵד", דָּבָר אֶחָד – הֵרִי
39 כֵּן שֶׁן וְקָל וְהוֹמֵר שְׁגִילוֹי "אור אין סוף" ה"סובב כֵּן עַלְמִין",
40 שֶׁלְמַעְלָה לַגְּמִרִי מַעֲלֻמוֹת, מִן הַהִכְרַח שִׁיְהִי "וְגִרְמוּהִי חֵד", כִּלִּי
41 לַקְלִיטָת אֹרֶךְ זֶה בַּפְּנִימִיּוֹת, – וְהוּא עֵנִין הַצְדָקָה. וְלִפְיָכֵן – וְלִכֵּן,
42 נִקְרָאת צִדְקָה לְשׁוֹן נִקְבָּה, "צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד", – הֵרִי
43 ש"צדקה" הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, שְׁמִקְבֵּלֶת הָאֶרֶץ מְאֹרֶז־אֵינִי־סוֹף
44 הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין, הַמְתְּלַבֵּשׁ – וּמִתְגַּלֵּה, בְּתוֹכָהּ בְּעוֹלָם הָיָה
45 הַנֶּשְׁמִי בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה. – שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. הֵרִי זֶה הוֹסֵפָה לְמָה
46 שְׁנֵאמַר לַעֲלִי, ש"עוֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָּה הוּא בְּמִי שֶׁמִּקְבֵּל הַתְּעוֹרְרוֹתוֹ

אגרת הקדש

וְהוּו שְׁאֵרֵנוּ לִי אֵין הַצְדָקָה מִשְׁתַּלְמֶת אֲלָא לְפִי חֶסֶד
שְׁבִיבָה שְׁנֵאמַר זָרְעוּ לָכֶם לְצַדִּיקָה קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד
שְׁהַקְצִיר הוּא גִלּוּי הַזְרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ וְכֵן הוּא
הַצְדָקָה וְהַחֶסֶד שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בּוֹמֵן הַגְּלוּת הִיא טְמוּנָה
וְנִסְתָּרָת עַד זְמַן הַתְּחִיָּה שִׁיתְּלַבֵּשׁ וְיֵאֵיר אֹרֶךְ אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָם
הַנֶּשְׁמִי, הִיא טְמוּנָה וְנִסְתָּרָת עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, – עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים, כִּשֶׁם שֶׁהַזְרִיעָה טְמוּנָה וְנִסְתָּרָת
בְּאֶרֶץ, שִׁיתְּלַבֵּשׁ – בּוֹמֵן תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְיֵאֵיר אֹרֶךְ אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָם הָיָה הַנֶּשְׁמִי, – הַהִתְלַבְּשׁוֹת וְהַהִתְגַּלּוּת הֵן הַקְצִירָה וְהַזְרִיעָה שֶׁל צִדְקָה. בְּאִיזָה אֹפֶן תְּחִיָּה הַהִתְלַבְּשׁוֹת וְהַהִתְגַּלּוּת שֶׁל "אור אין סוף"? – יִסְבִּיר רַבֵּנוּ הַזֶּה לַהֲלֹן שׁוּה עַל־דֶּרֶךְ וְעַד יוֹתֵר, מֵאִשֶּׁר הַהִתְלַבְּשׁוֹת וְהַהִתְגַּלּוּת בְּכֻלָּם שֶׁל הַסְפִּירוֹת בְּעוֹלָם ה"אצילות". וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ הַזֶּה: "וְאֵיזָהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד, –

שֶׁל עֲשִׂיהַ גִּשְׁמִיּוֹת, בְּנִתְּנִת צִדְקָה – כֵּן גַּם הוּא הַמְּשַׁכֵּת אֹרֶז־אֵינִי
סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הָיָה
הַנֶּשְׁמִי בְּפִחִינַת גִּלּוּי בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה, – שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים, כְּמוֹבָא לַעֲלִי, ב"אגרת הקודש" סִימֵן כ', וְכֵן שְׁפָן וְקָל וְחֶמֶר אֹרֶז־אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין – שְׁהוּא מְלַמֵּעַלָה מְעַלָה מִפְּחִינַת אֶצִּילוֹת. – שְׁהוּא לְמַעְלָה לַגְּמִרִי מַעֲלֻמוֹת, וְהוּא יִתְלַבֵּשׁ וְיִתְגַּלֵּה בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. אִם הַכִּלִּי ל"אור אין סוף" שִׁיתְגַּלֵּה בְּכֻלָּם שֶׁל הַסְפִּירוֹת שֶׁב"אצילות", הוּא בְּאֹפֶן שְׁהוּא בָטֵל וּמֵאֻחָד לַגְּמִרִי ב"אור אין סוף", עַד שֶׁהֵם "חֵד", דָּבָר אֶחָד – הֵרִי כֵּן שֶׁן וְקָל וְהוֹמֵר שְׁגִילוֹי "אור אין סוף" ה"סובב כֵּן עַלְמִין", שֶׁלְמַעְלָה לַגְּמִרִי מַעֲלֻמוֹת, מִן הַהִכְרַח שִׁיְהִי "וְגִרְמוּהִי חֵד", כִּלִּי לַקְלִיטָת אֹרֶךְ זֶה בַּפְּנִימִיּוֹת, – וְהוּא עֵנִין הַצְדָקָה. וְלִפְיָכֵן – וְלִכֵּן, נִקְרָאת צִדְקָה לְשׁוֹן נִקְבָּה, "צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד", – הֵרִי ש"צדקה" הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, שְׁמִקְבֵּלֶת הָאֶרֶץ מְאֹרֶז־אֵינִי־סוֹף הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין, הַמְתְּלַבֵּשׁ – וּמִתְגַּלֵּה, בְּתוֹכָהּ בְּעוֹלָם הָיָה הַנֶּשְׁמִי בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה. – שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. הֵרִי זֶה הוֹסֵפָה לְמָה שְׁנֵאמַר לַעֲלִי, ש"עוֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָּה הוּא בְּמִי שֶׁמִּקְבֵּל הַתְּעוֹרְרוֹתוֹ

מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני שהתעוררות
לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא
בבחינת נקבה ומקבל, מפני שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף"
ה"סובב", היא כלי לקבלה, אָבֵל – הפסוק¹⁷: "צִדֵּק לְפָנָיו יִהְיֶה"
הוא לְשׁוֹן זָכָר, – "צִדֵּק"
ו"הלך", היא מִדַּת הַחֶסֶד
הַמְתַּעוֹרְרָת בְּלִב הָאָדָם
מְעַצְמוֹ, – שֶׁלָּא עַל יְדֵי
הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל "מַעֲשֵׂה",
עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת אֲהֵבָה
ה' בְּקִרְיָתָא שְׁמַע, וְלִדְבָקָה
בּוֹ, וְלִמְסַד נִפְשׁוֹ בְּ"אַחֲד",
ו"כָּל מְאֹדָה" כְּפִשׁוֹ
וְכִי. – כְּלוֹמַר בְּכֹסֶף שֶׁלֹּא¹⁸,
שֶׁמֵּאֲהֵבָה ה' וּמִסִּירוֹת נִפְשׁוֹ
לֵה' – בָּאָה הַהִתְעוֹרְרוֹת
לְמִתָּן צִדְקָה, וְכִ"אֲתַעֲרוּתָא
דְּלִתְתָּא", – בְּהַתְעוֹרְרוֹת
שֶׁלְמַטָּה, מִן הָאָדָם וּמִסִּירוֹת
נִפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ הַפְּנִימִי
לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִמְיָם
הַפְּנִימִי לְפָנָיו בֵּן לֵב אָדָם
הַעֲלִיָּין בּוֹ – שֶׁעַל הַכֶּסֶּא –
"אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעֲלִיא", –
הַהִתְעוֹרְרוֹת מִלְמַעְלָה,
שֶׁבְּהִתְאֵם לְהַתְעוֹרְרוֹת
שֶׁלְמַטָּה, וְכִמְדַּת מִסִּירוֹת
"פְּנִימִיּוֹת" רְצוֹנוֹ לְהַקְדִּישׁ
בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִתְבַּטָּא בְּעֵנִין
שֶׁל עֲשִׂיהַ גִּשְׁמִיּוֹת, בְּנִתְּנִת צִדְקָה – כֵּן גַּם הוּא הַמְּשַׁכֵּת אֹרֶז־אֵינִי
סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הָיָה
הַנֶּשְׁמִי בְּפִחִינַת גִּלּוּי בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה, – שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים, כְּמוֹבָא לַעֲלִי, ב"אגרת הקודש" סִימֵן כ', וְכֵן שְׁפָן וְקָל וְחֶמֶר אֹרֶז־אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין – שְׁהוּא מְלַמֵּעַלָה מְעַלָה מִפְּחִינַת אֶצִּילוֹת. – שְׁהוּא לְמַעְלָה לַגְּמִרִי מַעֲלֻמוֹת, וְהוּא יִתְלַבֵּשׁ וְיִתְגַּלֵּה בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. אִם הַכִּלִּי ל"אור אין סוף" שִׁיתְגַּלֵּה בְּכֻלָּם שֶׁל הַסְפִּירוֹת שֶׁב"אצילות", הוּא בְּאֹפֶן שְׁהוּא בָטֵל וּמֵאֻחָד לַגְּמִרִי ב"אור אין סוף", עַד שֶׁהֵם "חֵד", דָּבָר אֶחָד – הֵרִי כֵּן שֶׁן וְקָל וְהוֹמֵר שְׁגִילוֹי "אור אין סוף" ה"סובב כֵּן עַלְמִין", שֶׁלְמַעְלָה לַגְּמִרִי מַעֲלֻמוֹת, מִן הַהִכְרַח שִׁיְהִי "וְגִרְמוּהִי חֵד", כִּלִּי לַקְלִיטָת אֹרֶךְ זֶה בַּפְּנִימִיּוֹת, – וְהוּא עֵנִין הַצְדָקָה. וְלִפְיָכֵן – וְלִכֵּן, נִקְרָאת צִדְקָה לְשׁוֹן נִקְבָּה, "צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד", – הֵרִי ש"צדקה" הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, שְׁמִקְבֵּלֶת הָאֶרֶץ מְאֹרֶז־אֵינִי־סוֹף הַסּוֹבֵב בְּלִי עֲלָמִין, הַמְתְּלַבֵּשׁ – וּמִתְגַּלֵּה, בְּתוֹכָהּ בְּעוֹלָם הָיָה הַנֶּשְׁמִי בּוֹמֵן הַתְּחִיָּה. – שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. הֵרִי זֶה הוֹסֵפָה לְמָה שְׁנֵאמַר לַעֲלִי, ש"עוֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָּה הוּא בְּמִי שֶׁמִּקְבֵּל הַתְּעוֹרְרוֹתוֹ

יום שבת קודש כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא.

קונטרס אחרון על כמה פרקים

ענין בלקוניא אמרים – תניא – חלק א פרק מ

שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין" (כנפיים) בלבד, כמו

למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר

של העוף, כפי הראיה שמובאת

בהלכה, ש"ניטלו אגפיה כשרה"³,

אם ניטלו הכנפיים של העוף –

הוא כשר, שכן, העיקר הוא

הראש והגוף, והכנפיים

משמשים רק כדי לעוף בהם;

כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה

נעשה על ידי התורה והמצוות

עצמן, ואילו האהבה והיראה

הנקראות "גדפין" (כנפיים)

משמשות רק כדי להעלות את

התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה

ובמצוות "אור אין סוף" ברוך הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם

הגשמי.

הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה

פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרחור" וכוונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן

פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה

והמצוות למעלה שבכוונתן להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות

"אור אין סוף" ברוך הוא שעל ידי אותו יחוד.

להבין, איך הקורא בספרי מעשיות שבתורה הוא מקושר

בחכמה עלאה – חכמה עליונה, כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה

– הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה

עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" –

שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל

של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה

הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבונו הזקן אומר בפרק ה'

בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך

הוא, שששיתען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק

ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני בית דין

סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו

של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק

ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך הוא; אך, כשקורא

סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים

אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, ואו להיפך – העיקר

הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד

בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים:

"התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", אך כיוון שאין הוא

יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו

קונטרס אחרון

קונטרס אחרון על כמה פרקים

עין בלק"א ח"א פ"מ

להבין איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא

מקושר בח"ע ע"פ מ"ש בכוונות דמ"ז ע"ב

כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון

למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל

בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה

כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו) – כיצד, איפוא, נעשה

אדם מקושר על ידי כך ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר

בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים

רבים ממקור הרחמים

למעלה, שלמעלה ממדת

הרחמים שב"אצילות", כפי

שיעקב ממשיך על "מקור

נשמות ישראל" ועל נשמות

ישראל, דבר המרומז בפסוק

"וישק יעקב לרחל ויברך"

(יעקב היינו מדת הרחמים

ד"אצילות", ורחל – כנסת

ישראל, מקור נשמות

ישראל, וכו'). אך, כשאין

הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את הסיפור

כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי

שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה

עילאה"?. הדבר יובן – על פי מה שכתוב ב – ספר הפנינויות דף

טז עמוד ב: כמו שהאדם עוסק – בתורה, למטה, כך – גם עוסק

בתורה, דיוקן – דמות, האדם העליון – "אדם העליון", למעלה

כו', – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב

על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה

הנקראות "אדם העליון" – פרוצף של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר

הספירות) נקרא "אדם", ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי

על ידי כך, שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות

שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על ידי שה"דיוקן"

שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק

בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה",

שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה

עילאה", כי אם מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק

בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר

להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור

בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא

מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור,

עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות

גם במדריגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וכן יש לומר –

רק ב"הרהור" – שהוא חושב באותיות הכתובות. בתורה שבכתב,

כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה

עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק

בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור

בלבד, אבל הדיבור – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור,

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפיה, דין דניטלו אגפיה" בב"ח וט"ז שו"ע י"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס וניציא ש"פ.

1 יש לומר דבוקע וסליק – ועולה לאצילות ממש, – כלומר, לא
2 רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים –
3 אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת
4 "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש ברוך
5 הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה
6 לגמרי לרוכב עליה (כפי
7 שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק 1
8 הראשון של ספר ה"תניא", 2
9 שבאלה, תורתם ועבודתם 3
10 עולות ב"אצילות"), או – 4
11 שהדיבור בתורה עולה 5
12 לבריאה – כשהדיבור בא 6
13 ברחילו ורחימו – מראה
14 ואהבה, שכללים, – הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז,
15 עולה הדיבור בעולם ה'בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר
16 בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, או – שהדיבור בתורה
17 עולה ליציאה – כשהדיבור בא ברחילו ורחימו – מראה ואהבה,
18 מבעיני, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא
19 האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה
20 ששם עולות התורה והעבודה הבאות על ידי יראה ואהבה טבעיות
21 הוא בעולם ה"יציאה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז
22 בחלק הראשון של ספר ה"תניא", ובלימוד מקרא – בדיבור, סליק
23 – זה עולה מעולם ה'ה' לי' ספירות דעשיה, – כאשר הוא רק
24 אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה עולה מצד קבלת עול – הוא
25 בעולם ה"עשיה", משום דבוקע אוירין וכו'. – האיורים שבין
26 העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מה שאין בן הרהור,
27 – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה
28 לעולמות העליונים האמורים, אלא ה"דיוקן" שהוא שרש נשמתו
29 וכו'. – גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה
30 עילאה" (עליונה). ומה שכתוב בזה חלק ג דף קה דהרהור לא
31 עבד מדי כו', – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וחינו
32 אפילו לטב, – גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם
33 חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או
34 דיבור אין הרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בזה שם, כשהוא
35 מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא
36 טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת⁸: "ממצוא חפצך
37 ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה
38 פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת
39 שלמעלה, ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך
40 אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין הרהור והמחשבה פועלים שום
41 פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא

קונטרס אחרון

הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה
ברו'ר שכליים או ליצי' ברו'ר טבעיים ובמקרא סליק
מעוה"ז לי"ם דעשי' משום דבוקע אוירין וכו'. משא"כ
בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש
בוהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עבד מדי כו' והיינו
אפי' לטב ע"ש ובדל"א ע"כ י"ל דהיינו לאתערא לעילא

טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין
טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחטר ענין הדיבור או
המעשה – אין הרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר
הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, ענין – בזה, שם וכו' – זוהר
חלק ג דף לא עמוד ב –
כך מסתבר – שזה גם לטוב,
שאינן הרהור פועל שום
דבר – כשמעיינים בזה
שם, שכן מדובר שם אודות
"ימים טובים", שכדי "לקבל"
קדושת ושמחת יום טוב, מן
ההכרח שתהיה "אתערותא
דלתתא" (התעוררות
מלמטה), על ידי מעשה או דיבור, הממשיכה "אתערותא דלעילא"
(התעוררות מלמעלה), (ר"תפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים
למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא בזה שם שהדיבור בשבת
בענינים של חול, פוגם למעלה, מה שאין כן הרהור, הרי מובן מזה,
שכוונת הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע
לענין של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בזה חלק ג דף
ל"א עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא
דלעילא", שעל ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם
הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת
ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה
רוח הטומאה על האדם רחמנא ליצול, והזהר מסיים שם, שמה
שתלוי במעשה – הוא במעשה ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור.
מכך גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או
המעשה, ולא הרהור. על כל פנים יוצא מהזהר, שהרהור ומחשבה
אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל ידי קריאה (גם)
במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן"
של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל ידי כך הוא מקושר ב"חכמה
עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הזוהר היא, שההרהור
אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא"
(התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא"
(התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל הרהור. ואדרבה,
ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה
והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה
דוקא על ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים
"אתהלך ליאונא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס
אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזה", בוא"ו, שזה המשך למה
שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזה" – כלומר, שהוא מתחיל כאן
ענין חדש, כפי שהרבי מציין בצינוני שם. כך, שאין זו קושיא על

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות"
- אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" - העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה - זה ב"יציאה", ו"מקרא"
- ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא
ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יציאה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה
ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בכ"א פ"מ, בוח"ג המסומן
שם ועוד) ריקיעי. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

1 הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם
2 העלין למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזוהר, שמה
3 שכתוב בזוהר ש"הרהור לא עבד מיד" הכוונה שאין הוא ממשיך
4 למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יש לומר
5 דהיני לאתערא לעילא –
6 לעורר למעלה, שיימשך
7 משם לתתא, – למטה, זאת
8 אין ההרהור פועל, רק
9 מהשכתי – העולה
10 למעלה, נשאר נשם,
11 ומוסיפה שם אור גדול,
12 בתוספת ורבו האור
13 באצילות, על ידי – לימוד
14 מקרא – בדיבור, ומצות
15 מעשיות שבעשית, – לימוד
16 המקרא ומצוות מעשיות
17 מוסיפים ריבוי אור
18 ב"אצילות", שנקרא היחוד –
19 בספירות ש"אצילות"
20 הנעשה על ידי לימוד מקרא
21 ועל ידי מצוות מעשיות, הוא
22 למעלה, – ב"אצילות", רק
23 ה"פירות" – שמהיחד
24 הנעשה למעלה, הם בעולם
25 תהו, על ידי המשכת אור
26 מעט מן המעט, למטה – האור הנמשך למטה,
27 ה"פירות", הוא על ידי הדבור ומעשה, – מלימוד המקרא וקיום
28 המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה)
29 להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), מה שאין כן
30 בהרהור – בלי דיבור, לא נמשך כלום, – למטה, כי אם למעלה, –
31 הרי במקום ובמדרגה שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות –
32 שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, ולכן – המהרהר בלבד באותיות
33 קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן בדיבור, לא יצא ידי חובתו, –
34 "חובתו" – היינו: מה שצריך נשמתו לעולם תהו רק להמשיך
35 אורות עליונים למטה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו
36 למטה בעולם הזה, כמו שכתוב בעין חיים שער בו – שרירות
37 הנשמה למטה היא כדי להמשיך אור. – לא למען עצמה, שכן אין
38 היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש הבהמית, על
39 ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה, וכיוון שהמשכת
40 אור למטה היא דוקא על ידי מעשה או דיבור, הרי בשעה שהרהור
41 בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע חובה זו ולא יצא ידי חובתו. כל
42 האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – אבל להעלות ממטה
43 למעלה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים תעלנה
44 למעלה, הוא דוקא על ידי מהשכת טובה, – על ידי כוונה של
45 אהבה ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", דכלא דחילו ורחימו

קונטרס אחרון

שיומשך משם לתתא רק מחשבתו נשארה שם
ומוסיפה שם אור גדול בתוספת וריבוי האור באצי'
ע"י מקרא ומצוות מעשיות שבעש' שעיך היחוד הוא
למעלה רק הפירות בעוה"ז ע"י המשכת אור מעט
מועיר למטה ע"י הדבור ומעשה משא"כ בהרהור
לא נמשך כלום ולכן לא יצא ידי חובתו מה שירדה
נשמתו לעוה"ז רק להמשיך אורות עליונים למטה
כמ"ש בע"ח שכ"ו להמשיך אור אבל להעלות ממטה
למעלה הוא דוקא ע"י מחשבה טובה דכלא דו"ר
לא פרחא לעילא וכמ"ש בשער הנבואה פ"ב והמחשבה
טובה כו' ומ"ש דבקע רקיעין וכו' והיינו אפילו בלא
דו"ר במכש"כ מדברים בטלים [ז"א דגם שם יש איזו
תאוה. בנ"א ליחא חיבת אל] דמדה טובה מרובה היינו
רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם
העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשה שהן י"ם
אורות וכלים וז"ש בתקונים דכלא דו"ר לא יכלא
לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא:

46 – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא
47 מקיים לא פרחא לעילא, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, וכמו
48 שכתוב בשער הנבואה פרק ב': "והמחשבה טובה כו'". – היא
49 מעלה את התורה והמצוות למעלה. ומה שכתוב – בזוהר האמור,
50 ד"בקע רקיעין וכו'", –
51 שזה בוקע רקיעים – שקול
52 התורה, דיבור, בוקע רקיעים
53 ועולה למעלה, והיינו אפילו
54 – כשהקול של דיבור התורה
55 הוא בלא דחילו ורחימו, –
56 בלי יראה ואהבה, כמכל
57 שכן מדברים בטלים – אם
58 לגבי דברים בטלים אמור שם
59 בזוהר, כשהוא מהרהר
60 בדברים בטלים של עניני חול
61 בשבת – אין זה פוגם, אך
62 כשהוא מבטא דיבורים אלה
63 בדיבור – זה עולה למעלה
64 ועושה שם פגם, הרי אם
65 דברים בטלים עולים – על
66 אחת כמה וכמה שדיבורים
67 של קדושה – עולים [זה
68 אינו, דגם שם יש איזו
69 תאוה – איזו ראייה, שהרי
70 גם שם – בדברים בטלים –
71 ישנה איזו שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא
72 אין זה גשם בלבד, מה שאין כן גשם בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות
73 בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו מרוחניות המחשבה – התאוה
74 שבכך, בגשם אחר ליחא תבות אל], – בנוסח אחר (בכתב יד אחר)
75 המלים "זה אינו שגם שם יש איזו תאוה" – אינן. דמדה טובה – ענין
76 טוב, מרבה, – ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי,
77 אם לגבי ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת
78 כמה וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה
79 למעלה. על כל פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה
80 ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתוך רבנו הזקן: היינו
81 "רקיעין" דוקא, שהן ה"היכלות" וה"בתים", – של ה"אדם
82 העליון", החיצוניות של ה"אדם העליון", ולא בגוף ה"אדם
83 העליון", – אין זה עולה בגוף של ה"אדם העליון", שהוא עשר
84 הספירות של אותו עולם, וכל שכן – שאינו עולה, כנפש שרית
85 נשמה – של ה"אדם העליון", שהן האור של "אצילות" המאיר
86 באותו עולם, אפילו – לא, ב"אדם" – העליון דעשיה, שהן ה'
87 ספירות: אורות וכלים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה
88 בו הכוונה של יראה ואהבה. והיו שכתוב בתקונים^ס, דכלא
89 דחילו ורחימו – בלי יראה ואהבה, לא יכלא לסלקא ולמיקם
90 קדם ה' דוקא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא,

- 1 בעולם שלמעלה זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות
2 שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות
3 בלי יראה ואהבה. מה שרבונו הזקן אומר כאן שעשר הספירות
4 אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש"
5 סימן כ' (ד"ה איהו וחיה) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם
6 הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית
7 היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא
- 8 קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף על פי כן אין זה דומה כלל
9 לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה על-דרך
10 ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה
11 שם קצת, והם מתייחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים
12 של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ"
13 ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על ידי
14 אור הנשמה שבהם.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה בו כותבת אודות המצב בביתה בהנוגע לשלום בית והוא בהמשך למה שדברנו מאז בזה, ושואלת חוות דעתי בהתאם לידיעותי עתה. ולדעתי ברור הדבר שהמצב תלוי ברצון הטוב של שני הצדדים, וברובא דרובא בעינים דשלום בית תלוי יותר בהאשה מאשר בהאיש, ולמרות כל הענינים שכותבת, הנני חזק בחוות דעתי מאז אשר ברצונה הטוב תוכל ביחד עם בעלה שי' לחזק ביתם בכלי המחזיק ברכתו של הקב"ה הוא השלום.

ואף שכבר אמרו רז"ל שאין דיעות בני אדם שוות זה לזה. ידוע הוראת תורה"ק תורת חיים, שכל אחד צריך להעביר על מדותיו, וכאשר תביא בחשבון אשר בעלה הרב עובד קשה לפתח את ה... אשר יסד ולגדלה אשר בתנאים ההווים... היא עבודה קשה ומפרכת את הגוף וגם את הנשמה, ובמילא אין פלא אם הוא מרוגז ולפעמים מגיב על ענינים באופן חריף יותר מהצורך, הרי אז בדרך ממילא תגיב על כל הנהגותיו באופן אחר לגמרי ויהי השלום בביתם ובמילא תשרה גם הברכה בהנוגע לפרנסה ובהנוגע לגידול וחינוך כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים. וכיון שכותבת שלפני זמן מה ביקרו אצל הרב... שי' שניהם ביחד ונשאר הדבר באמצע, הרי לדעתי טוב שבהקדם היותר אפשרי יבקרוהו ודוקא שניהם ביחד עוד הפעם. ויה"ר מהשי"ת שברוב יועץ ימצאו הדרך שיבוא השלום לביתם בהקדם האפשרי.

וידוע ברכת רז"ל איש ואשה זכו (לשון רבים היינו שהדבר תלוי בשניהם) שכניה שריו' ביניהם. וכבר הבטיח השי"ת פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם.

המורם מכל הנ"ל אשר האשה בלשון הקדש נקראת עקרת הבית, עיקר הבית, ובה תלוי בעיקר הנהגת הבית בכלל ומדת השלום השורה בו בפרט. ואין לך דבר העומד בפני הרצון. ואין כוונתי בזה כמו שמתבטאת במכתבה לסבול יסורים ח"ו ובלבד להיות נשואה, אלא להתגבר על הסתת היצר הרע ולבנות ביחד בית בשעה טובה ומוצלחת, מלא שלום וברכה, ולהשפיע בכיוון זה גם על הסביבה.

ואחכה לבשו"ט שהחליטה בתוקף המקסימלי לעשות כל התלוי בה למילוי הדברים שלמעלה והשי"ת יצליחה.

בברכה.

יום ראשון	יום ששי	כא חשוון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קד עד פרק קה	שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.		
עבודת התפילה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.			

יום שני	שבת	כב חשוון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קו עד פרק קז	שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י. תהלים: קור"קו. תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.		
אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה – של"ה קיץ תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:			

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים
היותר עליונים, הלביש עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים,
שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי
ארץ" הלזו הגשמית. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא
תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא [וכפי שכתוב] בפרדס בשם ספר הבהיר, "אמרה מדת החסד
לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מימי היות אברהם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות
מלאכתי, שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי". כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת
אורחים לפרסם אלקותו יתברך בעולם הזה התחתון הוא למעלה במעלה ובמדרגה לגבי מדת
החסד דאצילות. ו"אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא", הוא קנאת מדת החסד דאצילות,
אשר קנאה בעבודת אברהם עליו השלום.

יום שלישי	יום ראשון	כג חשוון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קח עד פרק קיב	שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: קח"קיב. תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.		
צוויי און צוואנציג מאל האט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאס איז דאך מרידה במלכות? דער צ"צ האט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואס איז גרעסער?			

עשרים ושתים פעם אסרו את ה"צמח צדק" באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, בגלל
התנגדותו לדרישת המלכות אודות שנויים בחנוך וכו'. שאלו השר: זו הרי מרידה במלכות?
השיב ה"צמח צדק": מורד במלכות חייב מיתה בגוף, אף מורד במלכות שמים חייב מיתה בנפש.
מה אם כן גדול יותר?

יום רביעי	יום שני	כד חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קיג עד פרק קיח	שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י. תהלים: קיג-קיא. תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.	בְּעֶנְיָנִים הַגְּשָׁמִים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמִטָּה מְמַנּוּ, וּלְהוֹדוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ כִּי טוֹב עַל חֲסִדוֹ אֶתּוֹ עֲמֹ. – בְּעֶנְיָנִים הָרוּחָנִים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מְמַנּוּ, וּלְהִתְחַנֵּן לַה' שִׁיתֵּן לוֹ דָּעָה טוֹבָה לְהִתְלַמֵּד מְמַנּוּ, וְכֵן וְעַז שְׂיוֹכֵל לַעֲלוֹת בְּעָלוּי.	

יום חמישי	יום שלישי	כה חשון	ה'תש"ד
תהלים: פרק קיט אשרי . . . עד פסוק צו מצותן מאד	שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותן מאד. תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.	הַשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה בְּרִינְגֵט יַעֲדֵעֵן אֵין זֵיין וואוינאַרט צוליב חִזּוּק הַיְּהוּדוֹת וְהַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה. ווען מען אַקערט און מען פאַרויט – וואַקסט.	

הַשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה מְבִיאָה כָּל אֶחָד לְמָקוֹם מְגוֹרָיו לְשֵׁם חִזּוּק הַיְּהוּדוֹת וְהַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה.
כְּאֲשֶׁר חוֹרְשִׁים זּוֹרְעִים – צוֹמָח.

יום שישי	יום רביעי	כו חשון	ה'תש"ד
תהלים: פרק קיט מפסוק צו מה . . . עד סוף הפרק	שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.	הַדָּרֵךְ הָאֲמִתִּי הוּא שֶׁצָּרִיכִים לְדַעַת מֵהוּת עֲצָמוֹ, בְּהִכָּרָה אֲמִתִּית בְּחִסְרוֹנוֹת עֲצָמוֹ וּבְמַעֲלוֹת עֲצָמוֹ. וְכַאֲשֶׁר יוֹדְעִים אֶת הַחֲסְרוֹנוֹת – לְתַקְּנָם בְּעִבּוּדָה בְּפֶעַל, וְלֹא לְצַאת יָדֵי חוֹבָתוֹ בְּאֲנָחוֹת בְּלָבָד.	

שבת קודש	יום חמישי	כז חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קכ עד פרק קלד	שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: עיין ע"ה . . . אפים כנודע.	ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.	

רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו [והיו רגילים לומר]: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבהך".

יום ראשון כ"א חשוון ה'תש"ע

פיגול במחשבה ובדיבור

שאינן לוקין על לאו שאין בו מעשה – גם על מחשבה בקדשים אין לוקין. ואם נאמר כשיטת הסוברים שאין פיגול אלא בדיבור מדוע אין הדיבור הזה נחשב מעשה וילקו עליו לכל הדעות, שהרי "בדבוריה אתעביד מעשה" (והקרבן נפסל), כמו שמצינו בתמורה שהממיר בהמת קדשים בחולין לוקה מטעם זה שדיבורו פעל מעשה (תמורה ג, ב).

אך ה'נודע ביהודה' (מהד"ר יור"ד קס"ח) דוחה את הראיה בנימוק שגם לשיטת הסוברים שאין פיגול אלא בדיבור אין זה נחשב מעשה, ואינו דומה לתמורה, כי שם הבהמה שהיתה חולין נעשית קודש ונמצא שדיבורו פעל מעשה, מה שאין כן בפיגול לא נפעל שום דבר חדש, שהרי משהוקדשה הבהמה נאסרה ואינה ניתרת אלא על ידי עבודת המזבח, וכל זמן שלא נעשתה העבודה בהכשר, היא נשארת באיסורה הקודם, וא"כ המפגל לא פעל איסור חדש.

הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ג, הלכה א': שֶׁלֹא מִחֲשָׁבוֹת הֵן שְׁפוּסָלוֹת אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵלּוּ הֵן: מִחֲשַׁבַּת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, וּמִחֲשַׁבַּת שְׁנוֹי הַמָּקוֹם, וּמִחֲשַׁבַּת הַזֶּמֶן... וְזֶה הוּא "פִּגּוּל" הָאָמֹר בְּתוֹרָה.

לדעת הרמב"ם מחשבת פיגול פוסלת בקדשים אפילו ללא דיבור, וכן כתב ה'חינוך' (מצוה קמ"ד). אך לדעת רש"י (ובחיים מא, ב, ד"ה כגון) ותוספות (ב"מ מג, ב) אין מחשבה לבדה פוסלת בקדשים עד שיתן לה ביטוי בדיבור. ומדוע נקראת 'מחשבה'? מפני שאין בה מעשה (משנה למלך).

ה'שיטה מקובצת' (ב"מ שם, בשם תוס' שאנץ) ביקש להביא ראיה לשיטת הרמב"ם, שמחשבת פיגול פוסלת בקדשים גם בלי שיוציא בפה, ממסקנת הגמרא בזבחים (כט, ב), שהמחשב מחשבת פסול בקדשים לוקה, ומבואר שם שדין זה הוא רק לפי מאן דאמר "לאו שאין בו מעשה לוקין עליו", ואילו לפי הדעה

יום שני, כ"ב חשוון ה'תש"ע

ברכת המזון על אכילה פחות מכזית?

אולם ה'שדי חמד' (ח"ד ע' 1558) מציין שהחתם סופר מסתמך על דברי פוסקים נוספים. ומסיים: "והוא דין חדש, אך הסברא נותנת כן שזהו בכלל לשון אכילה דקרא".

ובאותו עניין: מדברי הרדב"ז עולה (שו"ת חדשות ב'רכד), כי אדם שאכילה מועטת משיעור אותו – כמו חולה – אשר אכל כזית ושבע, יכול להוציא אחרים ידי חובה. כי לא נמוות האכילה חשובה, אלא העיקר שיש כאן "ואכלת ושבעת".

ויש האומרים כי כל זה אמור רק בחולה, שסביר להניח שהוא שבע מאכילת כזית לחם בלבד. מה שאין כן אדם רגיל שאכל כזית לחם, והוא שבע רק בגין העבודה שלפניו כן אכל דברים אחרים – אינו בגדר "ואכלת ושבעת" (בית מנוחה, דיני מי ששכח לברך, אות יד).

הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ד, הלכה י': אִין אֶכְלֶה פְּחוּתָהּ מִכִּזִּית.

כלל הוא, שבברכת המזון מתחייבים רק על אכילת שיעור של לפחות כזית לחם, שהרי כתוב "ואכלת ושבעת", ו"אין אכילה פחותה מכזית".

ומחדש ה'חתם סופר' (או"ח, סי' מט): כל מי ששבע מאכילת לחם – אפילו פחות מכזית – חייב בברכת המזון מן התורה. שהרי כתוב "ושבעת", וכיון ששבע, מה איכפת לנו איזו כמות אכל?

מקשה עליו בנו ה'כתב סופר' (ריש סי' לא): הרי "אין אכילה בפחות מכזית", כדברי הרמב"ם כאן ובמקומות רבים, ומניין לנו לומר שהשבע מתחייב בברכת המזון אף שאכל פחות משיעור תורה של אכילה?

יום שלישי כ"ג חשוון ה'תש"ע

הנשרפים והנקברים

לפי רוב הראשונים, גדר איסורי הנאה הוא שטבע החפצים הללו שונה וגורע מטבעם של חפצים רגילים, ואם כי התורה הזכירה בפירוש רק את איסור השימוש בהם, למעשה הופקעו מהם גם תכונות אחרות (למשל, איסור הנאה אינו ניתן לבעלות).

וכמו שכל איסור הנאה הוא סימן שבחפץ הזה יש ליקוי וחסרון, כך איסור ההנאה מורה על גודל הליקוי והחסרון, ובאיסורי הנאה החמורים, היינו הנשרפים, הופקע מהדבר עצם החומר שלו.

לעומת זאת, יש ראשונים (רש"י והריטב"א) הסוברים שאיסור הנאה אינו מורה על חסרון בחפץ אלא זהו איסור על ההנאה בלבד.

אם כן, איסורי ההנאה הנשרפים, החמורים עד שגוף הדבר מופקע מהם והתורה מצווה לכלותם, הם בעצם חסרי מציאות

הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ט, ה' י"י"א: אֵלּוּ הֵם הַנִּשְׂרָפִין... וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְבָּרִין.

במסכת תמורה (לג, ב) אמרו שיש איסורי הנאה שנשרפים (ככלאי הכרם) ויש שנקברים (כבשר בחלב). הנשרפים הם אלו שהתורה כתבה בהם שריפה ואילו השאר טעונים קבורה מדרבנן מחשש תקלה. ועוד אמרו שהנשרפים אפרם מותר, והנקברים אפרם אסור.

וכתבו התוספות (שם, ד"ה הנשרפים), שאפר הנשרפים מותר בהנאה כי כבר נעשתה מצותן, וכמו שמצינו בקדשים שמשעה שנעשית מצותן יצאו מידי מעילה, גם כאן, משעה שאיסורי ההנאה נשרפו ונתקיימה מצותן, שוב אינם אסורים בהנאה. ואילו באיסורי ההנאה הנקברים, גם אם נשרפו לא שייך לומר שנעשתה מצותן ועדיין הם אסורים בהנאה. ויש לבאר:

ולאחר שנשרפו האיסור נכלה ואפרם מותר, אבל איסורי ההנאה הפחות חמורים, הנקברים, הרי מאחר שלפי התורה גוף החפץ

עודנו קיים, הרי גם לאחר שנשרף עדיין יש כאן חומר אסור בהנאה.

(קול צבי, ח"ד, עמ' 343 ואילך)

הכהן והשעיר המשתלח

יום רביעי כ"ד חשוון ה'תש"ע

הכהן הגדול שאינו יכול להמשיך בסדר העבודה שלו כל עוד לא נעשית מצוות השעיר. אמנם, אין הכוונה שתושלם כל מצוות השעיר, אלא די בכך שהשעיר הגיע למדבר.

זאת, משום שפעולת שילוח השעיר מוטלת על הכהן הגדול, אלא שאיש עתי היה מבצעה בפועל כשלוחו. כיון שכן, כל עוד לא נעשית מצוות השילוח, הכהן הגדול היה צריך להישאר בעזרה בבגדי כהונה גדולה, על מנת שקיום השילוח יתייחס אליו. ממילא, לא יכול היה הכהן הגדול להתחיל בקריאת הפרשה, שהרי היה קורא בעזרת נשים, ואם רצה יכול ללבוש שם אפילו בגדי חול, ובתנאים כאלה מעשה השילוח לא היה מתייחס אליו. וכמה מדויק לשון הרמב"ם שלא כתב שכיון שהגיע השעיר למדבר מתחיל לקרוא, אלא כתב: "כיון שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרוא בתורה".

וזה משמעות הקביעה של סוגיית הגמרא שכיון שהגיע למדבר נעשית מצוות השעיר והכהן יכול לצאת ולקרוא, כי בכך נגמרה מצות השילוח שעל הכהן גדול, אף שתהליך השילוח כולו טרם הסתיים.

(שיעורי הגרי"ד הל' עבודת יום הכיפורים, עמ' קנז)

הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג', הלכה ח: פִּינֵן שְׁהִינֵעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר, יֵצֵא כַהֵן גָּדוֹל לְעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים לְקָרֹאת בַּתּוֹרָה. אמרו במשנה (יומא סח, ב) שהיו מודיעים לכהן הגדול "הגיע השעיר למדבר" ולאחר מכן ניתן היה להמשיך בסדר העבודה. והנה, מלשון ה'תוספות ישנים' (סו) עולה שלפי דעה אחת במשנה (דעת רבי יהודה) לא היו דוחפים את השעיר מהצוק אלא רק מובילים אותו עד הצוק, שהרי בכך נעשית מצוותו.

אמנם, מפורש במשנה (סו, א): "מה היה עושה חולק לשון של זהורית, חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו, ודחפו לאחריו והוא [השעיר] מתגלגל ויורד...", וגם בגמרא אין שום איזכור לכך שיש מחלוקת האם צריך לדחוף את השעיר!

וגם הרמב"ם פוסק: "כיון שהגיע שעיר למדבר – יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה", כלומר שאינו מצריך שהכהן הגדול ימתין עד לאחר שידחפו השעיר מהצוק, אבל הוא מביא את דין הדחייה מהצוק, בתארו את שילוח השעיר: "כיצד היה עושה? חולק לשון של זהורית שבקרניו... ודוחפו לאחריו...".

ויש לבאר שיש כאן שני עניינים: א) מצוות שילוח השעיר המדברה. ב) המשך סדר העבודה של יום הכיפורים על ידי

גם מלקות וגם תשלומין

יום חמישי כ"ה חשוון ה'תש"ע

וה'אור שמח' כתב:

דין זה שהלוקה אינו משלם נלמד מהפסוק (תצא כה, ב) "והכהו לפניו כדי רשעתו" – "משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות" (מכות ד', ב). ואם כן, יש לומר שדווקא כאשר הממון והמלקות הם שני חיובים נפרדים – "שתי רשעיות" – לוקה ואינו משלם, וכמו באוכל תרומה שחיוב הממון הוא בגין הנזק הכספי ואילו המלקות לא קשורות להפסד הכספי, שהרי גם אוכל תרומה שלו לוקה, אלא עונש על עצם האכילה.

ואילו באכילת הקדש, הן התשלומים והן המלקות הם על כך שהאדם נהנה מקדשי ה', והרי זו היא "רשעה אחת", ולכן לוקה ומשלם.

הלכות מעילה פרק א', הלכה ג': הַמוֹעֵל בְּדוֹן – לֹקֵה וּמִשְׁלֵם.

הלכה היא: "אין אדם לוקה ומשלם", וכן פסק הרמב"ם (תרומות פ"י ה"ו) בור האוכל תרומה, ש"לוקה על אכילתה ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה ומשלם". ואם כן, מדוע "כל המועל בדון לוקה ומשלם"?

ויש שחילק בין תשלומי ממון לתשלומי קנס: כאשר התשלום הוא עבור הנזק, חיוב המלקות פוטר את התשלום, ולכן באכילת תרומה המלקות פוטרת מתשלום הנזק לכהן, ואילו במעילה בקדשים התשלום הוא כפרה על שמעל בקדשי ה' והרי זה דומה לקנס שדינו "לוקה ומשלם" (המגיה ברפוס אמסטורדם).

מעילה בקונמות

יום שישי כ"ו חשוון ה'תש"ע

בקונמות, וכיצד ניתן לחדש חיוב קרבן מסברא, האם אין כאן הבאת חולין בעזרה?

וה'משנה למלך' (הל' מעילה פ"ד ה"ט) חוקר האם במעילה בקונמות יש גם איסור לאו או שהחידוש של מעילה בקונמות הוא רק לעניין קרבן, ומאחר שהרמב"ם לא פירט את הדברים, נראה קצת שאין כאן מעילה אלא איסור 'בל יחל', ואם כן גוברת השאלה כיצד יש חיוב אשם מעילות ללא איסור?

הלכות מעילה פרק ד, הלכה ט: וְשֶׁמֶעִילָה בְּנִדְרִים. בִּיצֵר? הָאוֹמֵר: 'כִּפֹּר זֶה עָלַי קֶרְבֶּן, או 'הַקֶּדֶשׁ, וְאֶכְלָה - מַעַל, אִם עַל פִּי שֶׁהָיָה מִתְּרַת לְאַחֲרִים.

כך הוא בגמרא, וכן נפסק ברמב"ם שהנהנה מדבר שאסור עליו בקונם – מעל, כי "יש מעילה בקונמות".

ויש לתמוה: קונם הוא נדר רגיל שאינו קשור לקדשים ואסור משום 'בל יחל', ובגמרא גם לא הובא מקור בתורה למעילה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מג

ולכן, האוכל מכיכר (למשל) שאסר על עצמו, אכן אינו עובר על לאו של מעילה אלא על "לא יחל דברו", אבל לאמתו של דבר זהו אותו לאו (ראה סנהדרין יז, ורמב"ם מעילה פ"א ה"ב), ואילו אדם אחר שאכל מכיכר שחברו אסר על כל העולם לא עבר על "לא יחל דברו", שהרי הוא לא נדר דבר, אבל חייב מדין מעילה ולא מפני הלאו של מעילה, אלא מצד האיסור שחברו החיל והתפיס על הככר.

(פננת פננת במשנת הר"ב, עמ' 123)

וביאר הגאון החסיד ר' יהושע נימוטין:

אמנם אין כאן איסור לאו דמעילה, כי אין זה חפץ של הקדש, ואעפ"כ יש כאן איסור מעילה. כי כיון שאמרה תורה שהאדם יכול לאסור דבר מותר באמצעות דיבורו, הרי באמרו על דבר מסוים 'קונם' או 'קרבן' יש לו הכוח להחיל על כך את כל האיסור שיש בקרבן. וכשם שביכולתו להפוך חולין לקדשים בדיבורו, ומשנעשה הדבר קודש יש בו מעילה, כך יכול האדם להחיל על דבר גדרים דומים לקדשים, כולל איסור מעילה, מבלי שהדבר יהפוך להיות קודש ושל גבוה.

שבת קודש, כ"ז חשון ה'תש"ע

שליחות לדבר עבירה

התורה, כלומר פעולות של היתר ואילו פעולות אסורות לא נכללו במסגרת דיני השליחות (פני יהושע, קידושין מב ע"ב, ד"ה והתניא). ויש הבדל עקרוני בין שתי הגישות. לפי הראשונה, אי-התוקף של שליחות לדבר עבירה נובע מאומד דעתו של השולח, ולפי השנייה מקור אי-התוקף של שליחות לדבר עבירה" הוא הגבלה בחלות דיני השליחות.

ונפקא מינה למעשה:

לפי הגישה הראשונה, אין מניעה עקרונית לשליחות לדבר עבירה, ובמקום שיש להניח שהשולח סומך על השליח שיבצע את שליחותו – כגון כאשר השליח פועל בשוגג מבלי לדעת שהמעשה שעושה מטעם שולחו אסור או שהוא עוברין מועד שוודאי לא יסס לעבור עבירה – יש שליח לדבר עבירה (ראה תוספות, קידושין מב ע"ב, ד"ה אמאי).

לעומת זאת, לפי הגישה השנייה, שההלכה לא מכירה בשליחות לדבר עבירה הרי זה בכל מצב ובכל אדם.

הלכות מעילה פרק ז, הלכה ב: וּבְכָל הַתּוֹרָה כָּלָה אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבֵרָה.

אחד הנימוקים לכלל "אין שליח לדבר עבירה" הוא הסברא: "דברי הרב (הקב"ה) ודברי התלמיד (המשלח), דברי מי שומעין?!" (קידושין מב, א).

אמנם, לכאורה יש בכך כדי להסביר מדוע השליח אינו פטור מאחריות, אבל לכאורה אין בה כדי לשחרר את השולח מאחריות שהרי סוף סוף השליח פעל בשליחותו, ו"שלוחו של אדם כמותו" (ראה נתיבות המשפט, סימן שמח, ס"ק ד).

ויש לבאר באחד משני האופנים: (א) כיוון שהשליח היה חייב לסרב לשליחות, יכול השולח לטעון: "סברתי שלא ישמע לי לעשות את מה שציוויתיו". במילים אחרות, בשליחות לדבר עבירה המיוני פגום, כי השולח היה משוכנע שהשליח לא יציית לו (סמ"ע, חו"מ, סי' קפב, ס"ק ב). (ב) השליחות היא חידוש שחידשה התורה, ואין לכלול בו אלא פעולות הדומות לאלה שדיברה בהן

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

בקשר לקשורי התנאים של... הנה בודאי ינצלו הוא וכן זוגתו שיחיו את השפעתם על... שתייסד ביתה על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות. ומהענינים שצריך להבטיח מראש, הוא נשיאת שייטל (פארוק). תקותי חזקה שמצד המדובר הרי לא לבד שלא תהי' מניעה אלא אדרבה יסייע ויהי' שבע רצון...

והכרח הדבר בודאי אינו צריך ביאור ובפרט ע"פ הנראה בחוש שהנשים הצעירות היוצאות ידי חובתן דכסוי הראש בצעיף ובמטפחת, הנה זה ענין לזמן קצר, נוסף שאפילו בזמן הזה עצמו פורצים הדבר לעתים תכופות והמפורסמות אין צריכים ראוי.

וכיון שראו בענין... תחי' נפלאות השי"ת גם בעיני בשר, בודאי יזמינו ג"כ הכלים להמשיך הברכה והצלחה ע"י הנ"ל, וכמובא בזוהר הק' ח"ג דף קכ"ו ע"א והובא ג"כ באחרונים. והשי"ת יצליחם וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"א-כ"ז מרחשון ה'תש"ע

יום ראשון כ"א מרחשון ה'תש"ע

הלכות פסולי המקדשין פרק יא

א. כל המנחות שקמץין [- שנטל קומץ להקריבה] אחד מן הפסולין לעבודה, הרי הן פסולות; וכן אם לקט הלבונה [מהמנחה, והקטירה] - פסל, אף על פי שלא קמץ.

ב. קמץ הפשר ונתן לפסול, קמץ בימינו ונתן לשמאלו ואחר כך נתנו לכלי, קמץ מקלי קדש ונתן לכלי חל - פסול.

ג. קמץ ועלה בידו צרור, או גרגר מלח, או קרט לבונה - פסל.

ד. קמץ עד שהוא בחוץ [לעזרה], ונכנס לפנים - יחזור ויקמץ בפנים, וכשר.

ה. נתפזר הקמץ על גבי הרצפה - יחזור ויאספנו.

ו. היתה המנחה שלא בכלי שרת [- כלי קודש], או שהיה קמצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי שרת, או שבללה בשמן שלה חוץ לעזרה - פסולה, עד שתהיה בלייתה בפנים.

ז. כל המנחות שיצק השמן עליהן הפסול לעבודה, כגון הנזר וכיוצא בו, או שבללן, או פתתן [לפתיתים], או מלחן - פשרות. הגישן [למזבח] או הניפן - חוזר הפהן ומגיש או מניף; ואם לא הגיש ולא הניף הפהן - פשרות, שנאמר: "והביאה אל בני אהרן, וקמץ" - מקמיצה ואילף מצות פהנה; למד על יציקה [של השמן] ובלילה שפשרה בזר.

ח. מנחה שנפל לתוכה שמן מנחה אחרת, או שמן חלין כל שהוא - נפסלה; חסר שמנה, פסולה. חסר לבונתה, פשרה; והוא שיהיו עליה שני קרטי [- כמות קטנה] לבונה; אבל קרט אחד, פסולה - שנאמר: "את כל לבונתה".

ט. רבה שמנה ולבונתה, עד שני לגין לכל עשרון ושני קמצי לבונה לכל מנחה - פשרה; שני לגין או שני קמציין או יתר על זה - פסולה.

י. מנחת חוטא [נאין לשים בה שמן ולבונה] שנתן שמן עליה או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה, ולקטנה; היתה שחוקה - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי אפשר ללקט.

יא. נתן שמן על שריה אחר שקמץ - אינו לוקה ולא פסלה, שהרי הקמץ כשר.

יב. נתן משהו שמן על גבי פזית מן המנחה, פסלה מספק; אבל אם נתן השמן על פחות מפזית, לא פסלה. ואינו פוסל בלבונה עד שיתן פזית לבונה.

יג. אפלו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה - פסל עד שילקט.

יד. גבלה במים וקמץ - פשרה; לא נאמר "חרכה" [- שתהיה יבישה] אלא משמן.

טו. מנחה שקמצה פעמים - פשרה, אפלו פעמים רבות; והוא שיקטיר פזית בבת אחת, שאין הקטרה פחותה מפזית.

טז. הקריב הקמץ בלא מלח - פסולה; שהמלח מעצב במנחה, כמו שבארנו. מנחה שחסרה קדש קמיצה - יביא מתוך ביתו וימלאנה; שהקמיצה היא הקובעת, לא נתינתה בכלי שרת.

יז. התנדב קמץ לבונה בפני עצמו [- בלי מנחה] - אם חסר כל שהוא, פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם [- לחם הפנים] - אם חסר אחד מהן כל שהוא, פסולין; עד שיהיו שני קמציין מתחלה ועד סוף.

יח. הפריש שני קמציין [של לבונה] למנחה אחת, ואבד אחד מהן - קדש קמיצה, לא הקבע [והשתייר למנחה - וכשרה]; לאחר קמיצה, הקבע, ופסולה, מפני שרבה [הוסיף לה] לבונתה. וכן אם הפריש ארבעה קמציין לשני בזיכי לחם, ואבדו שנים מהם - קדש סלוק הבזיכין [מהשולחן לשם הקרבתו], לא הקבעו וכשרים; לאחר סלוק הבזיכין, הקבעו, ופסולין, מפני הרבוי.

יט. קמץ מנחה שנטמא, והקטירו - הציץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר], שנאמר: "ונשא אהרן את עון הקדשים"; יצא הקמץ חוץ לעזרה והכניסו והקטירו - אין הציץ מרצה; שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היוצא. כ. קמץ את המנחה, ואחר כך נטמא שריה בלן, או נשרפו, או יצא חוץ לעזרה, או אבדו - לא יקטיר הקמץ; ואם הקטיר, הרצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן - יקטיר הקמץ, ואותן השירים שנטמאו אסורין באכילה. כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה - אף על פי שהוא מערב מלמעלה, לא יקמץ; ואם קמץ, פסולה.

כב. היה הפלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה - קומץ ממנו.

כג. חלק העשרון בכלי אחד, ואין חלקיו נוגעין זה בזה, ואין ביניהן מחיצה - הרי זה ספק אם מצרף הפלי לקמיצה או אינו מצרף. לפיכך לא יקמץ; ואם קמץ, לא יקטיר. ואם הקטיר, הרצה [- התקבל]; ולא יאכלו השירים.

כד. קמץ ונתן הקמץ למעלה על השלחן פנגד גבה מצרכת לחם הפנים - קדשו השלחן להפסל [- אם ילון או יצא חוץ לעזרה], אבל אינו מקדשו לקרב; ואינו קרב עד שיתקדש בכלי שרת הראוי לקמץ.

כה. הדביק הקמץ לרפן הפלי וקמץ, או שהפך הפלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה - לא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.

כו. עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו, והפריש חלק אחר תחתיו, ונמצא האבוד, והרי שלשתן מנחין בכלי אחד ואין נוגעין זה בזה - נטמא זה שאבד - הרי הוא מצטרף עם חלק ראשון, ונפסלו; וזה שהפריש אינו מצטרף, אלא ישלים [- יוסיף] עליו [וכשר]. נטמא המפרש - מפרש וראשון מצטרפין ונפסלו, וזה שנמצא אינו מצטרף עמהן. נטמא החלק הראשון - הרי האבוד והמפרש תחתיו מצטרפין.

אחרת תחתי - אם הביאה לאחר שכפר בתורה ראשונה, אינן טענין לחם; ואם צדין לא כפר בה, והרי היא וחליפתה או היא וילדה או היא ותמורתה עומדות - הרי שתייהן צריכות לחם. במה דברים אמורים? בנודר תודה. אבל תודת נדבה - חליפתה ותמורתה טענין לחם; וילדה אינו טעון לחם, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה.

ט. הפריש תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתי ואבדה, והפריש אחרת תחתי, ונמצאו הראשונות והרי שלשמן עומדות - נתפסו בראשונה - שניה אין טעונה לחם, שלישית טעונה לחם; נתפסו בשלישית - שניה אין טעונה לחם, ראשונה טעונה לחם; נתפסו באמצעית - שתייהן אין טעונות לחם.

י. המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש מעות תחתי, ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות - יביא מאלו ואלו תודה בלחמה, והשאר - יביא בהן תודה, ואינה טעונה לחם; אבל טעונים נסכים. וכן המפריש תודתו ואבדה, והפריש מעות תחתי, ואחר כך נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם; וכן המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתי, ואחר כך נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה בלחמה, וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם.

יא. האומר: 'הרי זו תודה, והרי זה לחמה' - אבד הלחם, מביא לחם אחר; אבדה התודה, אינו מביא תודה אחרת; מפני שהלחם פא בגלל התודה, ואין התודה פאה בגלל הלחם.

יב. הפריש מעות לתודתו ונותרו - מביא בהן לחם; הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.

יג. האומר: 'הרי זו תודה', ונתעברה בתמורתה, ומתה אחת מהן ואין ידוע איזו היא - הרי זו הנשארת אין לה תקנה; שאם יביא עמה לחם, שמא התמורה היא [ואינה צריכה לחם]; ואם הביאה בלא לחם, שמא התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה עד שיפיל בה מום. יד. תודה שנפרסה חלה מחלותיה - פלן פסולות; יצאת החלה או נטמאת - שאר החלות פשרות. נפרס לחמה, או נטמא, או יצא - עד שלא נשחטה התודה, מביא לחם אחר ושוחט; ואם אחר שנשחטה נפרס או נטמא או יצא, הדין יזרק והבשר יאכל, והלחם פלו פסול, וידי נדרו לא יצא. נזרק הדין, ואחר כך נפרס מקצת הלחם, או נטמא, או יצא - תורם מן השלם על הפרוס, ומן השחור על השמא, וממה שבפנים על שבחוץ.

טו. תודה ששחטה על שמונים חלות - לא קדשו ארבעים מתוך שמונים; ואם אמר: 'קדשו ארבעים מתוך שמונים' - מושף ארבעים מן השמונים, ומרים מהם אחד מכל קרבן [נ- מכל מין חלה - טה"כ ארבע], והארבעים השניות יפדו ויצאו לחלין.

טז. השוחט את התודה והיה לחמה חוץ לחומת בית פגי [נ- הר הבית] - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ לעזרה - קדש הלחם, אף על פי שאינו לפניו.

כז. וכן לענין קמיצה: קמץ מן הנמצא - שיריו עם החלק הראשון נאכלין, והמפרש אינו נאכל. קמץ מן המפרש - שיריו וראשון נאכלין, והנמצא אינו נאכל. קמץ מן הראשון - שניהן אין נאכלין; לפי ששניהן שירים יתרים, שהרי הן עשרון שלם, ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה. והיא קרב הקמץ הזה, והרי לפניו עשרון ומחצה? מפני שהקמיצה תלויה בדעת הכהן, ובעת שקומץ אין דעתו אלא על העשרון בלבד, והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה.

כח. קמץ מנחה שנתערב בקמץ מנחה אחרת - מקטיר שניהן כאחד, והן פשרות; וכן אם נתערב הקמץ במנחת כהנים, או במנחת הנסכים, או בחבתי [מנחת] כהן גדול - הרי אלו פשרות, ונקטיר הכל כאחד, שהכל לאשים. כט. שתי מנחות שלא נקמצו, שנתערבו זו בזו - אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה, פשרות; ואם לאו, פסולות.

ל. קמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה - לא יקטיר; ואם הקטיר הכל - זו שנקמצה, עלת לבעלים, וזו שלא נקמצה, לא עלת לבעלים.

לא. נתערב קמץ בשירה, או שנתערבו שירה בשירה חכרתה - לא יקטיר; ואם הקטיר, עלת לבעלים.

הלכות פסולי המקדשין פרק יב

א. שתי הלחם [שמקריבים בשבועות] ולחם הפנים ועמר התנופה [נ- קרבן העומר], שהוסיף במדתן כל שהוא או חסר כל שהוא - פסולות.

ב. חלות [של קרבן] תודה וקיקי [נ- חלות] נזיר שחטרו - עד שלא נזרק דם הזבח, פסולין; משנזרק דם הזבח, פשרים.

ג. וכן שתי הלחם [נ- הקריבים בשבועות] שחטרו - עד שלא נזרק דמן של פשרים, פסולין; משנזרק דמן, פשרים.

ד. וכן שני סדרים [של לחם הפנים] שחטרו - עד שלא הקטרו הפזיכין [של לבונה], פסולין; משחטרו, פשרים.

ה. אבל נסכים [נ- יין ומנחה שבאים עם הקרבן] שחטרו - בין משקרב הזבח, בין עד שלא קרב - פשרים, ויביא נסכים אחרים למלאכה.

ו. נסכים שקדשו בכלי שרת, ונפסל הזבח - אם נפסל בשחיטה, לא קדשו הנסכים לקרב; נפסל מקבלה [של הדם] ואילף, קדשו הנסכים לקרב; שאין הנסכים מתקדשין לקרב אלא בשחיטת הזבח. ומה יעשה בהן? אם היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה - יקרב עמו; ואם לא היה שם זבח זבוח באותה שעה - נעשו כמי שנפסלו בלינה, וישורפו. במה דברים אמורים? בקרבן צבור, מפני שלב בית דין מתנה עליהן [נ- שאם יפסל, יקרב עם זבח אחר]. אבל בקרבן יחיד - הרי אלו לא יקרב עמו זבח אחר, ואף על פי שהוא זבוח באותה שעה; אלא מניחן עד שיפסלו בלינה, וישורפו.

ז. וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן, יקרבו נספיהן.

ח. ולד [מקרבן] תודה ותמורתה [נ- רצה להחליפה בבהמה אחרת - ונתקדשה ג"כ], והמפריש תודתו ואבדה והפריש

ה. והעוה, בשני דברים: במליקה [- שחיטה מיוחדת בעוף], ובמצוי הדם [- סחיטת הדם על המזבח].

ו. והמנחות הנקמצות, בארבעה: בקמיצה [- נטילת הקומץ מהמנחה], ובנתינת הקמץ בכלי שרת, ובהולכת הקמץ למזבח, ובזריקתו על האש.

ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו, כגון שחשב בשעת הפשט, או בשעת נתיח, או בשעת הולכת אמורין [אברים] למזבח, או בשעת בלילת המנחה, או בשעת הגשתה [למזבח], וכיוצא בדברים אלו - אין אותה המחשבה מועלת כלום, בין שהיתה מחשבת שנוי השם, בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן, מחשבה אחרת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה, להניח דם הזבח או אמוריו למחר, או להוציאן חוץ לעזרה, או חשב לזרק הדם על הפכש שלא כנגד היסוד [בסיס המזבח], או לתן את [הדמים] הנתנין למשן [- בחלקו התחתון של המזבח] למעלה, ואת הנתנין למעלה למשן, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי, או את הנתנין בפנימי בחיצון, או להכניס דם החטאת לפנים [- להיכל], או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבוהו טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכל ממנו נא [מבושל חלקית], או שחשב לשרף חטאות הנשרפות חוץ לזמנן או חוץ למקומן - בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן, הזבח פשוט. וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה, ובשעת נתינתו לכלי, ובשעת הולכתו, ובשעת זריקתו על האש, להניח קמצה או לבנותה למחר או להוציאו לחוץ - הרי זה כשרה.

ט. כבר בארנו, שהולכה שלא ברגל אינה הולכה; לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זה הולכה, והמחשבה פוסלת בה. כיצד? קבל הדם והוא עומד במקומו, ופשט ידו בו לזרוק על המזבח ונלא הוליכו ברגליו, וחשב [מחשבה פסולה] בצת שפשט ידו בדם - אין המחשבה פוסלת; אבל אם קבל הדם בפנים, ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו להוציאו לחוץ, וחשב בשעת הלכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה - הרי זה פוסלת.

יום שני כ"ב מרחשון ה'תש"ע

הלכות פסולי המקדשין פרק יד

א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד; אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום; אפלו שמענו הבעלים שפגלו, והיתה מחשבת העובד נכונה - הרי זה פשוט.

ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום הראוי לעבודה. ממי שהוא ראוי לעבודה כיצד? אחד מן הפסולין לעבודה

יז. שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בפנור, ואפלו קרמו בלן חוץ מאחת מהן - לא קדש הלחם.

יח. שחטה ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן או במחשבת מקום [- שלא לאכלה בזמנה או במקומה] - קדש הלחם; נמצאת בעלת מום, או טרפה, או ששחטה שלא לשמה - לא קדש הלחם. וכן הדין באיל נזיר עם הלחם שלו.

הלכות פסולי המקדשין פרק יג

א. שלש מחשבות הן שפוסלות את הקרבן, ואלו הן: מחשבת שנוי השם, ומחשבת שנוי המקום, ומחשבת הזמן. מחשבת שנוי השם כיצד? זה השוחט את הזבח שלא לשמו - כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים, או ישחטנו לשם עולה ושלמים, או לשם שלמים ולשם עולה, או ששחט הזבח שלא לשם בעליו, זו היא מחשבת שנוי השם. מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה, חוץ לעזרה, או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו, זו היא מחשבת שנוי המקום. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו, הן הנקראין 'זבחים ששחטו חוץ למקומן'. מחשבת הזמן כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו זמן זריקתו; או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה למחר מאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו זמן הקטרתו; או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו, זו היא מחשבת הזמן. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו - הן הנקראין 'זבחים ששחטו חוץ לזמנן', והן הנקראין 'פגולי' בכל מקום; וזה הוא 'פגול' האמור בתורה.

ב. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שגאמר בתורה: "ואם האכל האכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי" - אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי; והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה, לאחר זמן הראוי להקטרה; כך למדו מפי השמועה: אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח - אם חשב עליהן לאחר זמנן, הרי הקרבן פגול.

ג. אבל קרבן שלא נפסדה [נפסל ע"י] מחשבתו בו, אלא נזרק דמו על המזבח בהלכתו, ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו - אותו הנשאר נקרא 'נותר', ואסור לאכלו; והקרבן כבר נרצה [התקבל], וכפר; הרי הוא אומר בדם: "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר" - בין שהגיע דם למזבח בהלכתו, נתכפרו הבעלים ונרצה הקרבן. לפיכך לעולם אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין, בין לאדם בין למזבח, כמו שיתבאר. אחד זבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב בשעת קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או בצת זריקתו על המזבח.

ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות הזבח נפסל במחשבה: בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו על המזבח.

בכלל, לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן – הִזְבַּח פֶּשֶׁר. כיצד? חשב לשותות מים הִזְבַּח, או לאכל מאמוריו, או לאכל מן הקמץ ומן הלבונה, בחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר הִזְבַּח, או משיירי המנחה, בחוץ או למחר – הִרִי הִזְבַּח פֶּשֶׁר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור, ומן העצמות, והגידים, והמֶרְק, או האֶלֶל, וכיוצא בהן – בין מחשבת זמן בין מחשבת מקום – הִזְבַּח פֶּשֶׁר; וכן אם חשב לאכל מפרים ושיעירים הנשרפין בחוץ או למחר – הִרִי הֵן פֶּשֶׁרִים. וכן כל כיוצא בזה.

ט. חשב שיאכלו הטמאין או הפסולין מדבר הראוי לאכילה, או שיקטירו הטמאין או הפסולין דבר הראוי להקטרה, חוץ לזמן אכילה והקטרה – הִזְבַּח פְּגוּל, כמו שבארנו; וחוץ למקום אכילה והקטרה – הִרִי זֶה פְּסוּל, ואינו פגול.

י. אין [נחשבת] אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה פחותה מפזית; לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחותה מפזית, או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחותה מפזית, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום – הִזְבַּח פֶּשֶׁר. חשב לאכל פחצי זית בחוץ וילהקטיר פחצי זית בחוץ, או שחשב לאכל פחצי זית אחר זמן אכילה וילהקטיר פחצי זית אחר זמן הקטרה – הִזְבַּח פֶּשֶׁר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה, ואמר שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית – הִרִי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית, וחתור וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה – הִרִי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן – הִרִי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב על פזית שיאכלוהו שנים, הִרִי אלו מצטרפין; חשב לאכל פזית בְּיָתֵר מִכִּי אֲכִילַת פָּרֶס (שיעור זמן), הִרִי זֶה מִצְטָרֵף. חשב בשעת זכיחה לאכל פחצי זית, ובשעת זריקה לאכל פחצי זית – הִרִי אלו מצטרפין, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזית בשעת קבלה ועל פזית בשעת הולכה; שארבע העבודות מצטרפות, והרי הן פעבודה אחת. חשב להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה – הִרִי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה, כאמורין לזבח. לפיכך אם חשב להקטיר פזית מן הלבונה חוץ לזמנו, הִרִי זֶה פְּגוּל כמו שיתבאר. אחד המחשב לזרק דם הִזְבַּח בלוי בחוץ או למחר, או שחשב לזרק מקצת דמו בחוץ או למחר – בִּינן שחשב על כְּדִי הִזְיָה מן הדם, פֶּסֶל.

הלכות פסולי המקדשין פָּרֶק טו

א. כל הזבחים שנשחטו במחשבת שגוי השם, בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור – פֶּשֶׁרִים, אלא שלא עלו לבצלים לשם חובה (י. כהרוב); חוץ מן הסטאת

שקבל הדם, או הוליד, או זרק, וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן – לא פֶּסֶל במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו ישפף לאמה [תעלת העזרה], ואם נשאר דם [שיוצאת בו] הנפש – יחזר הראוי לעבודה ויקבל [הדם] במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה – פֶּסֶל במחשבתו, שהשחיטה פשרה בפסולין, כמו שבארנו. יש קרבנות שאם נעשו שלא לשמן, פֶּשֶׁרִים כמו שיתבאר; לפיכך, אם קבל הדם בהן זֶה שאינו ראוי לעבודה, או הולידו, או זרקו – פֶּסֶל הִזְבַּח בָּאלו עָשָׂהוּ לְשָׁמוֹ, שהוא פֶּסֶל. ואף על פי שיש בו דם הנפש, ויחזר הפֶּשֶׁר ויקבל וזרק – כָּבֵר נִפְסֵל הִזְבַּח; ולא מפני מחשבת שגוי השם פֶּסֶל אותם, אלא מפני שהוא פֶּסֶל לעבודה כמו שבארנו. ג. בדבר הראוי לעבודה כיצד? מנחת העמר שקמצה [נטל קומץ ממנה להקרבן] שלא לשמה – הִרִי זֶה כְּמִי שֶׁנַּעֲשִׂיתָ לְשָׁמָה, ושיירה נאכלין, מפני שהיא מן השעורים, ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות. וכן המחשב במנחת קנאות [של סוטה] והלבונה עליה, קדם שילקט הלבונה [מעליה] – אין מחשבתו מועלת, שהרי אינה דבר הראוי לעבודה [שאינה קריבה עם לבונה]. וכן כל כיוצא בזה.

ד. במקום הראוי לעבודה כיצד? מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם, וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום – לא פֶּסֶל הִזְבַּח במחשבה זו, שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה. קמץ מן המנחה בחוץ [חוץ לעזרה], וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום – אין מחשבה זו פֶּלִים.

ה. אלו דברים שאינם ראויין לאכילה מן הקרבנות, וראויין להקטרה: הדם, והאמורין [אברים הקרובים], ובשר העולה, והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.

ו. ואלו ראויין לאכילה, ואינן ראויין להקטרה: הבשר הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל לפניהם בין הנאכל לכל אדם, ושיירי המנחות, ושמי הלחם, ולחם הפנים.

ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה: בשר חטאות הנשרפות, והעור של בהמה בלוי, חוץ מעור האֶלֶיָה [מהחלק האחורי של הבהמה] שהוא ראוי לאכילה. אבל המזבח [ה], והוא הקרום הדק הדבוק בעור ומבדיל בין העור והבשר – אינו ראוי לאכילה; וכן העצמות, והגידים, והקרניים, והטלפים, והנוצה של עוף, והצפרניים, והחרטום [מקור] שלו, וראשי אגפים, וראש הזנב – אֶפְסוּ מְקוֹמוֹת הַרְפִּים מִכָּל אֵלּו הַדְּבֻקִּים בַּבֶּשֶׁר, שאלו יתחכו מן החי בצבץ הדם ויצא, הואיל אינן חשויין, נקראין 'דבר שאינו ראוי לאכילה' לענין הקרבנות. וכן המֶרְק, והתבלין, והשֶׁלִיל [עובר שלא יצא], והשֶׁלִיָה, וביצי העוף, והבשר שפלטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא 'אֶלֶל' – כל אלו אינן חשויין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן כדבר שאינו ראוי לאכילה. ח. ומחשביין על דבר העומד [שסופו] לאבוד, או על דבר העומד לשרפה. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או

ח. אבל אם שחטה לשם אחר שהוא מחיב עולה - הרי זו כשרה, ולא עלת לבצלים, שנאמר: "וכפר עליו" - עליו, ולא על חברו שהוא מחיב חטאת כמותו.

ט. שחטה לשם מת - כשרה, ולא עלת לבצלים; שאין בפרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחיב קרבן כלל - לא חטאת, ולא עולה, ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה; שפא מחיב הוא, ואינו יודע.

י. שחטה לשמה, וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה שלא לשמה - הרי זו פסולה, לפי שמחשבתו מעבודה לעבודה; וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה, כאלו חשבה בשעת זריקה - וילפידה פסולה.

יא. הפסח ששחטו במחשבת שני השם, בין ששנה שמו לשם זבח אחר, בין ששנהו לשם חלין - פסול, שנאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא לה". במה דברים אמורים? ששחטו בזמנו שהוא יום ארבעה עשר בניסן - אפלו שחטו בשחרית במחשבת שני השם, פסול. אבל אם שחטו בלא זמנו - במחשבת שלא לשמו, כשר; שלא לשם בעליו - נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו, ופסול. יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות - פסול, לפי שאינו זמנו. עברה שנתו [- ופסול לקרבן פסח], ושחטו בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם פסח, אפלו שחטן אחר חצות - הרי אלו כשרים, ולא עלו לבצלים לשם חובה.

יג. תודה ששחטה לשם שלמים, עלת לבצלים; ושלמים ששחטן לשם תודה, לא עלו לבצלים; לפי שהתודה נקראת 'שלמים', ושלמים לא נקראו 'תודה'.

יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל, לא עלת לבצלים; שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שזה ששחטה לשמו אינו מחיב כלום בענינו - אי אפשר שלא יהיה חיב בפרה לשמים; שאין לך אדם משראל שלא עבר על מצות עשה.

טו. עולה הבאה לאחר מיתה [של בעליה ע"י היורשים], ששניה שלא לשם בעליה - עלת לבצלים לשם חובה; שאין בעלים לאחר מיתה.

טז. שני כבשי עצרת [- שבועות] ששחטן לשם אילים - לא עלו לצבור לשם חובה; ואם דמה שהם אילים ושחטן לשם אילים - עלו להם, מפני שהיא עקירה בטעות.

יז. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן מדמו על גבי בהונות [המצורע] - טעון נסכים; שאם יקרב בלא נסכים, נמצא כמקריב נדבה, ואין האשם בא נדבה.

יח. כבש הבא עם [קרבן] העמר ששחטו שלא לשמו - לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים, אלא עשרון אחד כשאר הנדבות; שהרי לא עלה לשם חובתו. וכן תמיד ששחטו שלא לשמו - לא יעלה עמו שני גזרי עצים כשאר התמידין; שהרי לא עלה לחובת התמיד, אלא הרי הוא ככל הנדבות.

יט. שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן, או ששחטן בין לפגי זמנן בין לאחר זמנן - הדם יזרק והבשר יאכל, אף

והפסח - שאם נעשו במחשבת שני השם, פסולין. ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה, או בשעת קבלה, או בשעת הולכה, או בזריקה, כמו שבארנו. ביצר לא עלו לבצלים לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם שלמים, לא עלת לבצלים - לא משום עולה שהם חיבין בה ולא משום שלמים, אלא חיבין להביא זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון - לא עלת לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים אמורים? בשעקר שם הזבח בזדון; אבל אם טעה ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה לשם שלמים - עלת לבצלים לשם חובה. וכן החטאת והפסח שעשה אותו במחשבת שני השם בטעות - כשרים, שעקירה בטעות אינה עקירה. וכן עולת העוף שמלקה [- שחיטה מיוחדת בעוף] או שמצה [סחט] דמה [על המזבח] במחשבת שני השם [שלא לשם מין הקרבן או בעליו] - כשרה, ולא עלת לבצלים; וחטאת העוף, פסולה. וכן כל המנחות שנעשו במחשבת שני השם - כשרות, ולא עלו לבצלים; חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות [של סוטה], שאם חשב באחת מארבע עבודות שלהן מחשבת שני השם, פסולות. שני השם במנחה ביצר? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, או [במיני מנחות]: מרחשת לשם מחבת, או מחבת לשם מרחשת, וכן כל פיוצא בזה. ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, כמו שיתבאר; לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו, או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין בשגגה - חיב להשלים שאר עבודות לשמן; אפלו שחט וקבל והוליד במחשבת שני השם, חיב לזרק במחשבה נכונה. ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת הקנאות מכל המנחות? מפני ששני [- הזהיר] עליהם הכתוב: הרי הוא אומר בחטאת: "ושחט אתה לחטאת", שתהיה שחיטה לשם חטאת; וכן שאר עבודותיה לשמה. ונאמר: "על חטאתו", שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר: "וכפר עליו", שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח: "ועשית פסח לה", שתהיה כל עשייתו לשם פסח. ונאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא לה", שתהיה זבחתו לשם פסח; הא אם שנה שמו או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר: "כי מנחה היא", ובמנחת שוטה נאמר: "כי מנחת קנאת היא" - שיהיו כל מעשיהן לשמן.

ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר - כגון ששחטה לשם עולה, או לשם אשם, או לשם שלמים - פסולה, כמו שבארנו; אבל אם שחטה לשם חלין - הרי זו כשרה, ולא עלת לבצלים.

ה. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שהקדשים מחללין קדשים, ואין החלין מחללין קדשים.

ו. שחטה לשם חטא אחר - כגון שבאה על אכילת חלב, ושחטה על אכילת דם - פסולה.

ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחיב חטאת, אפלו חטאת שאינה קבועה [רגילה] - הרי זו פסולה.

המזבח] לתן אותן למעלה, או על הנתנין למעלה לתן אותן למטה, וכיצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שבארנו, וערב עמקן מחשבת הזמן - הרי זה פגול; ואם חשב עמקן מחשבת המקום לבדה - הרי זה פסול, ואינו פגול.

ו. חֲשֵׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֶן לַמַּעֲלָה לַתֵּן אוֹתוֹ לְמַחֵר לְמַשָּׂה, אוֹ עַל הַדָּם הַנֶּתֶן לְמַשָּׂה לַתֵּן אוֹתוֹ לְמַחֵר לַמַּעֲלָה, אוֹ שֶׁחֲשֵׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֶן בְּפָנִים בְּהִיכָל לַתֵּן אוֹתוֹ לְמַחֵר בְּמִזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן, אוֹ שֶׁחֲשֵׁב עַל הַדָּם הַנֶּתֶן בְּמִזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן לַתֵּן אוֹתוֹ לְמַחֵר בְּפָנִים בְּהִיכָל - אֵינּוּ פָּגוּל, אֶף עַל פִּי שֶׁחֲשֵׁב מִחֲשַׁבַּת הַזָּמָן; הוּאִיל וְשִׁנָּה מְקוֹם נְתִינַת הַדָּם בְּמִחְשַׁבְתּוֹ - הֵרִי זֶה פָּסוּל, וְאֵינּוּ פָּגוּל. וְמֵאַחֵר שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵדָם שֶׁנֶּתֶן שְׁלֵא בְּמִקְוֵמוֹ כְּאֵלּוּ נֶתֶן בְּמִקְוֵמוֹ, לָמָּה לֹא יִהְיֶה זֶה פָּגוּל, בְּמִחְשַׁבָּה זֹאת שֶׁחֲשֵׁב לַתֵּן הַדָּם שְׁלֵא בְּמִקְוֵמוֹ לְמַחֵר? מִפְּנֵי שֶׁהֵדָם הַנֶּתֶן שְׁלֵא בְּמִקְוֵמוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁהִזְבַּח בָּשָׂר, אֵינּוּ מֵתִיר הַבָּשָׂר בְּאַכִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְכָל זָרִיקָה שֶׁאֵינָה מִתַּרְתּ הַבָּשָׂר בְּאַכִּילָה - אִם חֲשֵׁב לַתֵּן אוֹתָהּ חוּץ לְזִמְנָהּ, לֹא פָּגַל. לְפִיכָךְ אִם חִזַּר וְחֲשֵׁב בְּזִבְחָהּ מִחֲשַׁבַּת הַזָּמָן - הֵרִי זֶה פָּסוּל, וְאֵינּוּ פָּגוּל.

ז. חֶשֶׁב מַחְשָׁבֶת וְזֶמֶן בְּשַׁעַת קְמִיצָה [מן המנחה], אָכַל לֹא בְשַׁעַת לִקּוּט הַלְבוּנָה, או שְׁחֶשֶׁב מַחְשָׁבֶת הַזְּמַן בְּשַׁעַת לִקּוּט הַלְבוּנָה, אָכַל לֹא בְשַׁעַת קְמִיצָה - הָרִי זֶה פְסוּלָה, וְאֵינָה פְּגוּל; עַד שֶׁיִּחְשֹׁב מַחְשָׁבֶת הַזְּמַן בְּכָל הַמַּתִּיר [כֹּל-הַמְּרֻבֵּיבִים שֶׁהִקְטֵרָם מִתִּירָה אֶת הַמִּנְחָה -], שֶׁהוּא הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוּנָה - בְּשַׁעַת קְמִיצַת הַקֶּמֶץ וְלִקּוּט הַלְבוּנָה, או בְּשַׁעַת נְתִינַת שְׁנֵיהֶן בְּכָלִי, או בְּשַׁעַת הוֹלֵכְתּוֹ, או בְּשַׁעַת וְרִיקְתּוֹ.

ח. חֶשֶׁב בְּשַׁעַת הַקְּטֵרֶת הַקֶּמֶץ שֶׁיִּקְטִיר הַלְבוּנָה לְמַחֵר - אֵינָה פְּגוּל; שְׂאִין הַקְּטֵרָה מְפֻגֶּלֶת הַקְּטֵרָה. וְכֵן אִם הַקְּטִיר הַלְבוּנָה לְבִדּוֹ, או הַקֶּמֶץ לְבִדּוֹ, וְהוּא מַחְשֹׁב לְאָכַל שְׁגָרִים לְמַחֵר - הָרִי זֶה פְסוּלָה וְאֵינָה פְּגוּל; שְׂאִין מְפֻגֶּלֶת בְּחֻצֵּי [דַּבָּר שׁ:] מִתִּיר. אָכַל אִם הַקְּטִיר אֶת הַקֶּמֶץ לְבִדּוֹ, וְחֶשֶׁב שֶׁיִּקְטִיר לְבוּנָה לְמַחֵר, וְאַחֵר כֶּף הַקְּטִיר הַלְבוּנָה, וְחֶשֶׁב שֶׁיֵּאֱכַל הַשְּׁגָרִים לְמַחֵר - הָרִי זֶה פְּגוּל; שְׁהָרִי פְשֻׁטָה מַחְשַׁבֶת זֶמֶן בְּכָל הַמִּנְחָה.

ט. הקטיר כְּדִי שְׁמֶשׁ מִן הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוּנָה, וְהוּא מַחֲשֵׁב שְׂיֵאכֹל כְּדִי שְׁמֶשׁ מִן הַשְּׂרִירִים לְמַחֵר, עַד שֶׁהַשְּׂרִירִים [בְּאֻפֹּן זֶה אֶת הַקֶּרֶבֶת כָּל הַמִּנְחָה - מַעֲט מַעֲט -] כָּל הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוּנָה בְּמַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, וְאִינָה פְּגוּל;
שְׂאֵף עַל פִּי שְׂדֵרָף אֲכִילָה בְּכָף מַעֲט מַעֲט, אִין דֶּרֶף הַקֶּטְרָה בְּכָף, אֲלֵא הָרִי זֶה בְּמִנְחָה שְׁלֵא הַקֶּטְר קִמְצָה.
י. מִנְחַת חוּטָא אוֹ מִנְחַת קִנְאוֹת וְשֵׁל סוּטָה, שְׂאֻטוֹר שִׁיחִיהִי בְּהֹן לְבוֹנָה] שֶׁהִיא עָלֶיהָ לְבוּנָה, וְחֹשֶׁב בָּהּ מַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן קֶדֶם שְׂיִלְקֹט הַלְבוּנָה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, וְאִינָה פְּגוּל; וְאֵם אַחֵר שְׂלִקֹט הַלְבוּנָה חֹשֶׁב עָלֶיהָ מַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן - הָרִי זֶה פְּגוּל.
יא. שְׂרִירִים שֶׁחֲסִדוֹ בֵּין קִמְצָה לְהַקְטֵרָה, וְהַקֶּטְרִי הַקֶּמֶץ בְּמַחֲשַׁבֶּת הַזֶּמֶן - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִקְבְּעוֹ לְפִגּוּל, וְהָרִי הֵן פְּגוּל, אוֹ לֹא נִקְבְּעוֹ, וְאִינָה פְּגוּל.

עַל פִּי שְׁלֹא עָלוּ לְצַבּוֹר לְשֵׁם חוֹכָה. וְאִם הָיְתָה שִׁבְתָּ, לֹא יִזְרֹק (הַדָּס); וְאִם זָרַק, הִרְצָה (הַתְּקַבֵּל, וַיִּכּוֹל) לְהַקְטִיר אֲמוּרִין לְעֶרֶב.

כ. וכן שלמי נזיר ששחטן שלא לשמן - אף על פי שלא עלו לבצלים, הרי הן נאכלין ליום ולילה; ואין טעונין להם. וכן אשם נזיר ואשם מצרע ששחטן שלא לשמן - אף על פי שלא עלו לבצלים, הרי הן נאכלין.

הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין פֶּרֶק טז

א. דָּבָר בְּאָרְנֵי, שֶׁהַמַּחֲשָׁב בִּצְחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת
מִחֻשְׁבֵּת הַמָּקוֹם [- שלא לאכלו במקומו] - הֶקְרָבָן פְּסוּל,
וְאֵינוֹ פָּגוּל; וְאִם חָשַׁב מִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן [- שלא לאוכלו בזמנו]
- הֶקְרָבָן פָּגוּל. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלָא עֲרַב עִם
מִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן מִחֻשְׁבֵּה אַחֶרֶת; אָבֵל אִם עֲרַב מִחֻשְׁבֵּת
הַמָּקוֹם אוֹ מִחֻשְׁבֵּת שְׁנׂוּי הַשֵּׁם [- שלא לשם מין הקרבן או
בעליו] בִּפְסָח וּבְחֻטָּאת עִם מִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן - הֶקְרָבָן פְּסוּל,
וְאֵינוֹ פָּגוּל. בְּיָצֵד? שָׁחַט וְקָבַל וְהוֹלִיף וְזָרַק, וּמִחֻשְׁבֵּתוֹ
בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלוֹ מִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן, אוֹ שֶׁהִיתָה מִחֻשְׁבֵּתוֹ
בִּצְחַת מֵאַרְבַּעֶתָן מִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן, וּבִשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת הִיתָה
מִחֻשְׁבֵּתוֹ נְכוּנָה, אוֹ לֹא הִיתָה שֵׁם מִחֻשְׁבֵּה כָּלֵל בְּשֵׁאֲרַ
הָעֲבוֹדוֹת - הֵרִי זֶה פָּגוּל. אָבֵל אִם שָׁחַט בְּמִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן,
וְקָבַל [הִדַּם] אוֹ הוֹלִיף אוֹ זָרַק בְּמִחֻשְׁבֵּת הַמָּקוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁחַט
בְּמִחֻשְׁבֵּת הַמָּקוֹם, וְקָבַל אוֹ הוֹלִיף אוֹ זָרַק בְּמִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן
- אֵין זֶה פָּגוּל אֲלֵא פְּסוּל בְּלִבְדּוֹ. וְכֵן הִפְסָח וְהַחֲטָאת
שֶׁשָּׁחַטָן בְּמִחֻשְׁבֵּת שְׁנׂוּי הַשֵּׁם, וְקָבַל וְהוֹלִיף וְזָרַק
בְּמִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן, אוֹ שֶׁשָּׁחַט בְּמִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן, וְקָבַל אוֹ
הוֹלִיף אוֹ זָרַק בְּמִחֻשְׁבֵּת שְׁנׂוּי הַשֵּׁם - אֵין זֶה פָּגוּל אֲלֵא
פְּסוּל. וְהוּא הִדִּין בְּעוֹפוֹת וּבִמְנַחֲתוֹת. אֵין שֵׁם פָּגוּל, אֲלֵא
קָרְבָן שֶׁנִּפְסַל בְּמִחֻשְׁבֵּת הַזֵּמֶן, וְלֹא עֲרַב עִמָּה מִחֻשְׁבֵּת
מָקוֹם לֹא בִּתְחִלָּה וְלֹא בְּסוֹף, וְלֹא עֲרַב עִמָּה מִחֻשְׁבֵּת שְׁנׂוּי
הַשֵּׁם, בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסְלִין בְּמִחֻשְׁבֵּת שְׁנׂוּי הַשֵּׁם.

ב. המחשב באחת מארבע העבודות, או בכלן, לאכל פזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ [נ - חוץ למקום אכילתו] ופזית למחר, או פזית למחר ופזית בחוץ, או פחצי זית בחוץ ופחצי זית למחר, או פחצי זית למחר ופחצי זית בחוץ - הרי הקרן פסול, ואינו פגול; וכן אם ערב המחשבות בהקטרה [כגון: להקטיר חלק שלא במקומו וחלק שלא בזמנו] - הרי זה פסול, ואינו פגול.

ג. חשב לֵאכֹל או להקטיר פחצי זית במחשבת המקום, ולֵאכֹל או להקטיר פנית במחשבת הזמן - הרי זה פגול, בין שהקדים מחשבת פנית בין שאחר אותה; שאין חצי זית חשוב אצל פנית.

ד. חשב על חצי וית במחשבת הזמן, וצל חצי וית במחשבת המקום, וחסור חשב על חצי וית אחר במחשבת הזמן - הרי זה פגול; וכן אם חשב על חצי וית במחשבת הזמן, וחסור חשב על כזית, חציו במחשבת הזמן וחציו במחשבת המקום - הרי זה פגול.

ה. חשב על הדמים הנתנין למטה]- בחלקו התחתון של

יום שלישי כ"ג מרחשון ה'תש"ע

הלכות פסולי המקדשין פרק יז

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממנה שניה ואילך במחשבת שנוי השם [נ- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] או במחשבת המקום או מחשבת הזמן [נ- שלא לאכלו במקומו או בזמנו] - הרי זה כפר, והרצה [התקבל] הקרבן; ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא העקר. אבל כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי - הואיל וכלן מעצבין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא בתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר בתקנה - הוצח פסול.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושחט בשאר, או שנתן כלן בתקנה חוץ מן האחרונה שנתנה במחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שינה כלן במחשבת הזמן, שהרי כלן במתנה אחת הן.

ג. וטבילת אצבע בדם בחטאות הפנימיות [נ- שמוין דמים בהיכל] מפגלת. כיצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן - הרי זה כחשב בשעת הזיה.

ד. היה עומד בעזרה, וחשב מחשבת זמן בחטאות הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול; חשב בדבר הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.

ה. כיצד? היה עומד בעזרה, ואמר: 'הריני שוחט להזות דמו למחר' - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל.

ו. היה עומד בהיכל, ואמר: 'הריני מזה לשפף שירים למחר' - אינו פגול, שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד בעזרה ושחט, והוא מחשב לשפף שירים למחר, או להקטיר אמורין למחר - הרי זה פגול, שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

ז. התודה מפגלת את הלחם [שבא עמה], והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד? השוחט את התודה, והוא מחשב שיאכל מבשרה או זרק דמה או יקטיר אמוריה למחר - הוצח עם הלחם פגול; אבל אם חשב לאכל מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול.

ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת [נ- שבועות] עם שתי הלחם הפאות עמהן - שאם חשב מחשבת זמן בפכשים, נתפגלו שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - שתי הלחם פגול, והכבשים אינן פגול. חשב באחת מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הוצח עם הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או הכבשים אינן פגול.

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים, וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם פגול. י. השוחט שני כבשי עצרת, וחשב לאכל אחת משתי החלות למחר - שתיהן פגול.

יא. הקטיר שני הבזיכין, והוא מחשב לאכל אחד משני הסדרים [של לחם הפנים] למחר - שני הסדרים פגול.

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה, או באחת מחלות מנחת מאפה הפגור - הרי כל החלות פגול. יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות, או אחד משני הסדרים, או אחת מן חלות התודה - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואתו הסדר אסור, והשהור בטהרה ויאכל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל פזית משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר - הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שייחשב בכל המתיר [נ- כל מרכיבי הקרבן והמנחה שבאמצעותם מותרת אכילתם] - שהוא עבודת שני הכבשים והקטרת שני הבזיכין.

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול; והוא הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן, ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשהו במחשבת הזמן, פגול; והשני כשר.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר - שניהם כשרים; שאין מחשבין מזה על זה. יח. שני כבשי עצרת, אין מקדשין את הלחם [הבא עמם] אלא בשחיטה. כיצד? שחטן וזרק דמן במחשבת שנוי השם, לא קדש הלחם; שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש; שחטן שלא לשמן - אף על פי שזרק לשמן, לא קדש הלחם.

יט. שתי הלחם שניצאו [מהעזרה] בין שחיטה לזריקה, וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם, אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא, אף על פי שעדין הוא בחוץ.

כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם - אם זרק דמן לשמן, הרי אלו פסולין; זרק דמן במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם - הרי אלו ספק אם התירו באכילה או לא התירו.

הלכות פסולי המקדשין פרק יח

א. כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים - הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר: "לא יחשב";

ב. מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, שבכלל דין זה, שלא יפסיד הקדשים במחשבה - שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים; ואף על פי כן אינו לוקה, שאין המחשבה מעשה [נ- ולוקין רק על מעשה].

ג. כל קרבן שנאמר בו שהוא פסול - בין שנפסל במחשבה, בין במעשה, בין שארע בו דבר שפסלו - כל האוכל ממנו פזית במזיד, לוקה, שנאמר: "לא תאכל כל תועבה";

ד. מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המקדשין.

ה. וכן קדשים שהטל בהן מום - האוכל מהן פזית, לוקה; הרי הן בכלל "כל תועבה" - עד שיולד [נ- שיהיה] להן

יא. והפגול והנוטר מצטרפין זה עם זה לכזית, וכל הפגולין והנוטרין מצטרפין.

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב [לגרס] להן טמאה, שהרי פוסל אותן; והמטמא את הקדשים אינו לוקה. אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו - לוקה, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל"; והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזית מלבנות המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי, לוקה. אחד קדשים שנטמאו לפני פפרה או לאחר פפרה, בין שנטמאו באב הטמאה או בולד הטמאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהן [- מדברי חכמים] - אינו לוקה על אכילתן, אבל מפין אותו מפת מרדות. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה משום אוכל קדש טמא, אבל מפין אותו מפת מרדות. יג. כל אדם שנטמא טמאה שחביבין עליה פרת על ביאת המקדש, שאכל פזית מן הקדשים, בין קדש טהור בין קדש טמא - במזיד, הרי זה חייב פרת, שנאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה" וטמאתו עליו - ונקרתה". ואם אכל בשגגה, מביא קרבן עולה ויורד. ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שנאמר: "ונפש כי תגע בכל טמא, בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה" - ונקרתה; והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה? ביולדת, שהרי נאמר בה: "בכל קדש לא תגע"; מפי השמועה [נסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדש שטמא. והאוכל קדש אחר שטמא קדש שיעריב [שתשקע] שמשו או קדם שביא בפרתו - לוקה, ואינו חייב פרת, שנאמר: "וטמאתו עליו" - עד שתהיה כל טמאתו עליו.

טו. היה טמא בטמאות של דבריהם - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חייב פרת; אבל מפין אותו מפת מרדות. טז. אינו חייב פרת על אכילת קדש שיש לו [- לקרבן] מתירין [- עבודה המתירה את אכילתו], עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתיריו; אבל אם אכל את הבשר קדם זריקת הדם, אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש. זה הכלל: כל שיש לו מתירין - אין חביבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא, עד שיקרבו מתיריו כהלכתן. וכל שאין לו מתירין - פיון שקדש בכלי, חביבין עליו משום טמאה; אפלו נטמא הבשר קדם שישטמא האוכל - הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל, חייב פרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשפכות והוא טמא, אחר שזנרק דמן - הרי זה חייב פרת.

יז. כבר נתבאר לך, שאף דברים שאין חביבין עליהן משום פגול, חביבין עליהן משום נותר [- בשר הנוטר לאחר זמן אכילתו] וטמא. כיצד? דברים שאין להן מתירין - אין חביבין עליהן משום פגול, וחביבין עליהן משום נותר וטמא. וכן המתירין עצמן - אף על פי שאין חביבין עליהן משום פגול כמו שבארנו, חביבין עליהן משום נותר

מום אחר, ויאכלו במומן כמו שבארנו. וכל שפסולו מספק, אין לוקין עליו.

ו. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו - כל האוכל ממנו פזית במזיד, חייב פרת, שנאמר: "והנפש האכלת ממנו, עונה תשא". ואם אכל בשגגה, מביא חטאת קבועה [ורגילה].

ז. אין חייבין פרת אלא על אכילת דברים שהתירו בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן המתיר עצמו - אינו חייב פרת אלא לוקה, כאוכלי פסולי המקדשין שאין בהן פגול. כיצד? מנחה שנתפגלה - האוכל פזית משניה במזיד, חייב פרת; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן הלבונה - אינו חייב פרת, לפי שהן הן המתירין את השירים לאדם. וכן זבח שנתפגל - האוכל פזית מבשרו או מאמוריו [- האברים הקרבים] או מבשר העולה, חייב פרת. אבל אם אכל פזית מן הדם - אינו חייב עליו משום פגול, שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את הבשר לאדם; ודם העולה מתיר בשרה למזבח, ודם חטאת העוף מתיר בשרה לפהנים, ודם עולת העוף מתיר בשרה למזבח. ודם חטאות הנשפכות מתיר אמוריהן למזבח, לפיכך חביבין על אמוריהן משום פגול. [במנחה:] הקמץ והלבונה מתירין השירים לפהנים; שני כבשי עצרת מתירין שתי הלחם לפהנים; וכן שני בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפהנים. אבל דברים שאין להן מתירין, כגון בשר חטאות הנשפכות ומנחות הנשפכות - אינן מתפגלין לעולם.

ח. ואלו דברים שאין חביבין עליהם משום פגול לעולם: הקמץ, והלבונה, והקטרת, והדם; והיין, בין זין הבא עם הנסכים [של קרבן] בין זין הבא בפני עצמו [- נדבת יין בלבד]; ומנחות הנשפכות בלן, שהרי אין להן קמיצה להתירן, כגון מנחת פהנים, ומנחת נסכים; ובשר חטאות הנשפכות, ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם האשם מתירו? אינו תלוי בו; שהרי אדם מביא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים, כמו שיתבאר במקומו.

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: "לא תותירו ממנו עד בקר"; והוא הדין לשאר הקדשים בלן. והמותיר אינו לוקה - שהרי הפתויב נתקן [כתבו בסמוך] לעשה, שנאמר: "והנותר ממנו עד בקר, באש תשרפו".

י. האוכל פזית מבשר קדשים שנוטר - במזיד, חייב פרת; ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה, שנאמר: "ואכליו עונו ישא, כי את קדש ה' חלל, ונקרתה הנפש ההיא". ומאימתי יתחייב פרת על אכילת הנוטר? אם קדשי קדשים הן - חייב עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר; ואם קדשים קלים הן - חייב עליהן משקיעת החמה של יום שני [להקרבנות], שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הפתויב על הפגול ועל הנוטר? במלוואים [- קרבנות חנוכה המשכין]; שהרי נאמר שם: "לא יאכל כי קדש הם" - להזהיר על כל שפסולו בקדש, שהוא בלא תעשה על אכילתו.

והוציאו השלשה חצי הבהמה - הרי אלו נפסלו מספק, וישרפו בעצרה. ונראה לי, שאין אלו צריכין להמתין עד שמתעבר צורתן, הואיל והן עומדין לשרפה לעולם, אפלו לא נפסלו.

ד. בשר הנמצא בעצרה, אברים - עולות, וחתכות - חטאות; והנמצא בירושלים - שלמים. והכל - תעבר צורתן, ויצאו לבית השרפה, שמה נותר -] בשור הנוטר לאחר זמן אכילתו] הוא. אם כן, מה הועיל שתהיה חזקתו עולה או חטאת או שלמים? למי שעבר ואכל. אין שורפין את הנוטר אלא ביום, שנאמר: "ביום השלישי באש ישרף".
ה. אף על פי שהשלמים אסורין באכילה מתחלת ליל שלישי [להקרבנות] - אין שורפין אותן אלא ביום, בין בזמנו [בבוקרו של שלישי] בין שלא בזמנו [אח"כ]. וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום. ואין שרפת טמא ונוטר ופגול דוחה את יום טוב, ואין צריך לומר שבת. ומתר לשרף טמא ונוטר ופגול כאחד.

ו. בשר קדשי קדשים שננטמא בפנים [העזרה], שורפין אותו בפנים; נטמא בחוץ, שורפין אותו בחוץ; בין שננטמא באב הטמאה, בין שננטמא בולד הטמאה. ומימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרף את הבשר שננטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה, עם הבשר שננטמא בולד ולד הטמאה, שהרי הוא שלישי - אף על פי שמוסיפין לו טמאה על טמאתו; שהשלישי שנגע בראשון יחזור שני, כמו שיתבאר במקומו.

ז. ולא עוד, אלא אפלו שמן שנפסל בטבול יום -] טמא שטבל וטרם שקעה השמש], שהוא שלישי - מתר להדליקו בגר של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגר אב, אף על פי שזה השמן נעשה ראשון [לטומאה] כשיגע בגר; הואיל וגיש שם שום טמאה, אין מקפידין על תוספתה, ואין נזהרין אלא מן הטהור שלא יפסל. נותר של קדשים קלים, שורפין אותו בעצמו בבתיהן.

ח. מי שיצא מירושלים, ונזכר שגיש בידו בשר קדש - אם עבר [הר] הצופים, שורפו במקומו. ואם לאו - אם גיש בו פזית, חוזר ושורפו בירושלים; ואם אורח הוא, שאין לו בית - שורפו לפני הבירה -] המקדש] מעצי המערכה [של המזבח].
ט. כל עצמות הקדשים שאין בהן מח - אינן טעונין שרפה, חוץ מעצמות הפסח. כבר בארנו, שהקרן שנפסל אחר שהפשט - העור לפניהם, או לבצעלי בקדשים קלים; ואכל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור כבשר, וישרף הכל. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן, או במחשבת המקום -] שלא לאוכלו בזמנו או במקומו] - הואיל ולא נרצה [התקבל] הזבח, ישרף העור, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים; ואכל אם נעשה במחשבת שני השם -] שלא לשם מין הקרבן או בעליו] - אף על פי שלא עלה לבצעלים, הואיל ונרצה, הרי העור לפניהם או לבצעלי כמו שבארנו. וזבח שהפשט קדם זריקה, אינו פסול.

י. אלו הם הנשרפין: בשר קדש שננטמא, או נותר, או נפסל; וכן המנחה שננטמאת, או נפסלה, או נותרה; ואשם

וטמא; חוץ מן הדם - שאין חביין עליו לעולם אלא משום דם בלבד.

יח. טמא שאכל אמורין -] אברים להקרבנה], חבי כרת. יט. אכל פסח שלא נצלה, ולחמי [קרבן] תודה שלא הורקמה [הופרשה] חלתן - הרי זה חבי כרת משום טמאת הגוף, אף על פי שאינן ראויין למה שהם. אי אפשר שיתחבי אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר; שהפגול - הוא הקרן שנפסל במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה [התקבל] כלל; והנוטר - הוא הנשאר מקרן שקרב במצותו, לאחר זמן אכילתו.

כ. הפגול והנוטר והטמא שכללן זה בזה ואכלן - חבי; אף על פי שרפה מין על חברו, אינו מבטלו - שאין האסורין מבטלין זה את זה.

כא. ופגול או נותר או טמא שהעלו לראש המזבח - משמשלה האור ברבן, פקע אסורן מהן. האמורין מצטרפין עם הבשר לכזית, בין בעולה בין בשאר קדשים, לחבי עליו משום פגול או נותר או טמא.

כב. זבח שנתפגל, או שנוטר לאחר זמנו, ואכל ממנו מן העור, או מן המרק, או מן התבלין, או מן האלל -] מעט בשור הנדבק לעור בהפשות], או מן המורא[ה], מן הגידים, מן הקרניים, מן הטלפים, מן הצפרניים, מן החרטום [מקור], מביצי העוף, מן הנוצה - אינו חבי כרת; וכן טמא הגוף שאכל דברים אלו מקרן בשר - אינו חבי כרת, אכל מפין אותו מכת מרדות.

כג. אכל מן השליל [עובר שלא יצא] או מן השליה - חבי משום פגול ונוטר וטמא, כאוכל משאר בשר הזבח.

כד. קדשי גזיים, אין חביין עליהן משום פגול ונוטר וטמא. וכן דם הקדשים, כמו שבארנו; וכן הלבונה, והקטרת, והעצים - אין חביין עליהן כרת, לא משום פגול, ולא משום נותר, ולא משום טמאת הגוף.

הלכות פסולי המקדשין פרק יט

א. מצות עשה לשרף כל הקדשים שננטמאו, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל - באש ישרף". וכן הנוטר - מצות עשה לשרפו, שנאמר: "והנוטר מבשר הזבח, ביום השלישי באש ישרף". ובכלל הנוטר, הפגול וכל פסולי המקדשין - הכל נשרפין.

ב. קרן שנתפגל או נפסל - ישרף במקדש מיד; וכל שפסולו מספק - תעבר צורתו [יפסל בלינת לילה], ואחר כך ישרף במקדש.

ג. פרים ושעירים הנשרפין - יש בהן ספק אם הלינה והציאה קדם שיגיע זמנן לצאת -] לפני זריקת הדם], פוסלת בשרן כאמוריהן, או אינה פוסלת בשרן; לפיכך פוסלין אותן להחמיר, וישרפו בעצרה. וכן אם יצא חצי הבהמה ברב האבר - אם מחזיקין אותה ביוצא, הואיל ויצא רב האבר, או עדין אינן יוצאין, שהרי לא יצא רב הבהמה; לפיכך נפסלו מספק, וישרפו בעצרה. וכן אם נשאום תמשה להוציאן, ויצאו שלשה ונשארו שנים,

ב. עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו הקרבים ביום זה, אינה אלא בכהן גדול בלבד – אחד כהן המשוח – ונתמנה [בשמן המשחה, או המרבה בכגדים] – שנתמנה ע"י לבישת ח' בגדים]. ואם היתה שבת – אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה – כגון הקטרת הקטרת של כל יום והטבת [הדלקת] הנרות – הכל בכהן גדול נשוי, שנאמר: "וכפר בעדו ובעד ביתו זו אשתו".

ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים, מפרשין כהן גדול מביתו ללשכתו שבמקדש; ודבר זה, קבלה ממשה רבנו. ומפרשין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו – שמא תמצא נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד; ומתקנין לו כהן גדול אחר – שאם יארגע בזה פסול, יעבד האחר תחתיו. בין שארגע בו פסול קדם תמיד של שחר, בין שארגע בו אחר שהקריב קרבנות – (קרבנו זה) זה שנכנס תחתיו, אינו צריך חנוף [לחנוך את מיניו], אלא עבודתו מחנכתו, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכפורים – הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר. וכל מצות כהנה גדולה [כגון: איסור לשאת אלמנה] עליו [על השני], אלא שאינו עובד בכהן גדול; ואם עבד, עבודתו כשרה. ואם מת הראשון, זה השני מתמנה תחתיו. ד. בשבעת ימים אלו, מזין עליו מאפר הפרה [האדומה], בשלישי להפרכתו, ובשביעי שהוא ערב יום הכפורים; שמא נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו – דוחין את ההנה.

ה. כל שבעת הימים מקגילין אותו בעבודות – זורק את הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסרין לו זקנים [חכמים] מקגני בית דין, וקוראין לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה; ואומרים לו: 'אישי [אדוני] כהן גדול, קרא אתה בפיה, שמא שכחת או שמא לא למדת דבר זה'. וערב יום הכפורים בשחרית, היו מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה.

ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה. ערב יום הכפורים עם חשכה, לא היו מניחין אותו לאכל הרבה – שהמאכל מביא את השנה; ולא היו מניחין אותו לישן, שמא יראא קרי [ויטמא]; ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

ז. בימי בית שני, צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין – מהרה יאבדו – שאינן מאמינין בתורה שבעל-פה. והיו אומרים, שקטרת של יום הכפורים, מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה, מכניס אותה לפניו לקדש הקדשים; הטעם, זה שכתוב בתורה: "כי בענן אראה על הכפרת", אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו חכמים, שאין נוטן

תלוי [- מסופק אם חטא] שנודע לו שלא חטא, קדם שגזק דמו; וחטאת העוף הבאה על הספק; ושער נזיר טהור, והעולה, וכלאי [- חטא הגדלה בתור] הפרם. ודבר שאין דרכו להשרף, כגון משקין של עולה וכלאי הפרם – הרי אלו יקברו.

יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו, בין קדשי מזבח בין קדשי [- תרומות לתחוק] בדם הבית; וקדשים שהפילו, יקבר הנפל; אפלו שליה, תקבר; ושור הנסקל [- שהרג אדם], ועגלה ערופה, וצפרי מצרע, ושער נזיר טמא, ופטר חמור, ובשר בחלב, וחלין שגשחו בעזרה.

יב. האורג מלא הסיט [- מידת אריגה] משער נזיר ומפטר חמור בשק – ידלק.

יג. כל הנקברים – אפרן אסור; וכל הנשרפין של הקדש – אפרן מותר, חוץ מדשן [אפר] המזבח החיצון והפנימי ודשון המנוחה.

יד. כל הנשרפין לא יקברו. וכן כל הנקברים לא ישרפו; אף על פי שהוא מחמיר בשרפתו, הרי הקל באפרן – שאפר הנקברין אסור.

טו. היה מקריב עמו בזבחים, ואמר לו: 'נתפגלו', עושה עמו בטהרות, ואמר לו: 'נטמאו' – נאמן; לא נחשדו ישראל על כך. אבל אם אמר לו: 'זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו' – אם היה נאמן לו, סומך על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן; והרוצה להחמיר על עצמו, הרי זה משבח.

ברוך רחמנא דסייען

יום רביעי כ"ד מרחשון ה'תש"ע

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת – והיא שיעשה מעשה יום הכפורים בלו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והדוויין ושלוח השעיר ושאיר העבודות. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א

א. מצות הצום – מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים, כסדר כל יום יום; ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים, כלן עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ [- במזבח החיצון], והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על מוסף זה, פר בן בקר לחטאת והוא נשרף, ואיל לעולה – ושניהן משל כהן גדול; ואיל הבא משל צבור האמור בפרשת 'אחרי מות', הוא האיל האמור בהמשך הפקודים [- במדבר] בכלל המוסף – והוא הנקרא 'איל העם'. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים – אחד קרבן חטאת והוא נשרף, והשני שעיר המשלח [לעזאזל]. נמצאו כל הבהמות הקרבות ביום זה חמשה עשר: שני תמידין ופר ושני אילים ושבעה כבשים, כלן עולות; ושני שעירים חטאת – אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב, והשני נעשה בפנים ונשרף; ופר כהן גדול לחטאת, והוא נשרף.

המחטה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערפים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערפים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל ויוצא.

ג. כל הטבילות האלו והקדושים – כלן במקדש, שנאמר: "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"; חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבול אותה בחל, שאינה אלא להוסיף בנותו – שאם יזכר טמאה לשנה שבגדו, יפרש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבד – עבודתו כשרה.

ד. הנה כהן גדול זקן או חולה – מלבנין (מחממים) עששיות [גרושים] של ברזל באש במערכב [יום כיפור], ולמחר מטילין אותן למים [במקווה], כדי להפיג צנתן; שאין שבות [גזירת חכמים] במקדש; או מערבין מים חמין במי המקנה, עד שתפוג צנתן.

ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור כשאר הכהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב – משום כבודו. בכל יום הכהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול – כדי להדרו. בכל יום, מי שזכה במחטה [לחתות גחלים לקטורת], חותה במחטה של כסף, ומערה האש למחטה של זהב; והיום, חותה כהן גדול במחטה של זהב, ובה נכנס להיכל – שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מחטה של כל יום מחזקת ארבעת קבין, ושל יום, שלשת קבין. ובכל יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה ידה קצרה, והיום ארפה – כדי להקל על כהן גדול, שלא יגע [ויתעייף]. בכל יום היו על המזבח שלש מערכות של אש, והיום היו שם ארבע – מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח ולעשרו.

ו. זה שנאמר בתורה: "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל" – מפי השמועה למדו, שזה ודוי דברים. נמצאת למד, שהוא מתודה ביום זה שלשה ודויין: אחד על ידי עצמו תחלה, והשני על ידי עצמו עם שאר הכהנים – ושיניהם על פה החטאת אשר לו; והודוי השלישי על ידי כל ישראל, על שער המשתלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלשה פעמים. כיצד הוא אומר? 'אנא ה'! חטאתי, צויתי, פשעתי לפניך; אנא ה'! כפר נא לחטאתי, ולעונותי ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי, שנאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. הרי שלשה פעמים הזכיר את השם; וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן על שער החטאת את הגזר, אומר: 'לה' חטאת! נמצא מזכיר את השם ביום זה עשרה פעמים. ובכלן הוא מזכיר ככתבו, שהוא השם המפורש. בראשונה היה מגביה קולו בשם; כיון שרבו פרוצין [שקראו שם המפורש], חזרו לאמרו בקול נמוך, ומבליעו בנעמיות [במנגינה], עד שלא יכירו בו אפלו חבירי הכהנים.

הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון – שנאמר: "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'". ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים, ואומרים לו: 'אישי [אדוני] כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושלוח בית דין; משביעין אנו עליך במי ששפן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל שאמרנו לך'. והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והם פורשין ובוכין לפי שחשדו מי שמשעשיו סתומין, שמא אין בלבו כלום.

ח. כל ליל יום הכפורים – כהן גדול יושב ודורש אם היה חכם; ואם היה תלמיד, דורשין לפניו. אם היה רגיל לקרות – קורא, ואם לאו – קוראין לפניו, כדי שלא יישן. ובמה קוראין לפניו? בכתבי הקדש. בקש להתנמנם – פרחי לוייה מפיין לפניו באצבע צרנדה [אגודל, ומשמיעה קול], ואומרים לו: 'אישי כהן גדול, צמד והצטנן מעט על הרצפה! כדי שלא יישן. ומתעסקין עמו עד שמיגע זמן שחיטה; ולא היו שוחטין עד שמכירין שעלה השחר בודאי, שמא ישחטו בלילה.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ב

א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה – עושה אותן כהן גדול, והוא לבוש בגדי זהב; ועבודת המיוחדות ליום זה – בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה – הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שער המשתלח [לעזאזל], והקטרת הקטרת בקדש הקדשים: כל אלו בבגדי לבן הן נעשין.

ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים אחרים – טעון טבילה, שנאמר: "ויפשט את בגדי הבד . . ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו"; וקמש טבילות ונעשה קדושים [רחיצת ידים ורגלים] טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. כיצד? בתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומסתפג [מתנגב], ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הנרות; ומקטיר אברי התמיד עם [מנחת] החבתין והנסכים, ומקריב הפר ושבעה ככשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום כלו – הודוים, עם ההגדלה [על שני השעירים], וזריקת הדמים בפנים, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים; ומוסר השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפין, ומוסר שארן לשרפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שער החטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם עולות; ומקטיר אמורי [אברי] פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הפך ואת

על הפרכת מדם הפר, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; שָׁכַף נֶאֱמַר בְּדָם הַפֶּר: "על הכפרת ולפני הכפרת". ומונה כִּדְרָף שְׁמֹנֶה בְּפָנִים. וחוזר ומזה מדם השעיר כִּף על הפרכת שמונה הזיות - אחת למעלה ושבע למטה; שָׁכַף נֶאֱמַר בְּדָם הַשְּׂעִיר: "ועשה את דמו כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפֶּר". ומונה כִּדְרָף שְׁמֹנֶה בְּפָנִים. וכל אלו ההזיות - אינו מתכונן בהן להזיות לא למעלה ולא למטה, אלא כַּמְצָלִיף. ואחר כך מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

ו. וכל אלו השלש וארבעים הזיות - טובל אַצְבָּעוּ בְּדָם, טבילה על כל הזיה; לא שניה שתי הזיות מטבילה אחת. ושירי הדם שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון.

ז. ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר; והכל פֶּשֶׁרִים להוליכו, אלא שעשו כהנים גדולים קבע, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו.

וסכות היו עושין מירושלים ועד תחלת המדבר, ושוכת איש אחד או אנשים הרבה בכל סכה וסכה מהן - כדי שיהיו מלוין אותו מסכה לסכה. על כל סכה וסכה אומרים לו: 'הרי מזון והרי מים'. אם פשל כחו וצרף לאכל - אוכל; ומעולם לא צרף אדם לכך. ואנשי סכה האחרונה עומדין בסוף התחום [המרחק שמותר להלך בשבת], ורואין את מעשיו מרחוק. כיצד היה עושה? חולק לשון של זהורית שבקרניו, חֲצִי קוֹשֶׁר בַּסֵּלַע, וחֲצִי קוֹשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי קַרְנָיו; ודוחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד. לא היה מגיע לחצי ההר, עד שהוא נעשה אברים אברים. וכא יושב לו תחת סכה אחרונה עד שתחשף. ודיכיות [אנשים העומדים לאורך הדרך] היו עושין, ומניפין בסנדרין [בדגלים, אחד לחברון] - כדי שידעו שהגיע שעיר למדבר.

ואחר שמשלח את השעיר ביד מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהיה דמן לפניו, וקורעו, ומוציא את אמוניהו, ונותנו בכלי, ומקטין על גבי המזבח; ומחמם שאר בשון חתיכות גדולות מערות זו בזו כמין קליעה, ואינו מפרק אותן; ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השורפה; ומנתחין אותן שם בעורן, כמו שבארנו.

ח. כיון שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה; ובזמן קריאתו, שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הרוצה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין; ושורפתן כשרה בָּזָר, כמו שבארנו.

ט. קריאה זו אינה עבודה, לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חל לבנים משלו, קורא; ואם רצה לקרות בבגדי לבן, קורא; שבגדי כהנה נתנו להנות בהן שלא בשעת עבודה, כמו שבארנו.

י. כיצד הוא קורא? יושב בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו; וחזן [שמח] הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל, וקורא עומד "אחרי

ז. כל הכהנים והעם העומדין בעזרה, כשהן שומעין את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעין ומשתחוין ונופלין על פניהן, ואומרים: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' - שְׁנַאֲמַר: "כי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו". ובשלשת הודוין היה מתכונן לגמור את השם כנגד המברכין, ואומר להן: 'תטהרו'; וכל היום כָּשֶׁר לְוִדּוּי יוֹם הכפורים ולוֹדוּי הפרים הנשרפים.

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג

א. שני הגורלות - אחד כתוב עליו 'לה', ואחד כתוב עליו 'לעזאזל'. והם פֶּשֶׁרִים מפל דבר, בין מן העץ בין מן האבן בין מן המתכת; אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד כסף ואחד זהב - אלא שניהן שוין. ושל עץ היו; ובבית שני עשו אותן של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי ידים [בלבד], כדי שיקניס שתי ידיו ולא יתכונן [וימשש להוציא את ה' בימיו]. וכלי זה חל הוא, ושל עץ היה; וקלפי' שמו.

ב. היכן מגריל? במזרח העזרה בצפון המזבח. מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים, פניהן למערב ואחוריהן למזרח, וכהן גדול בא לשם, והסגן [של כהן גדול] מימינו וראש בית אב משמאלו, ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

ג. טרף [חטט] בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים, ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה ימינך! ואם בשמאלו עלה - ראש בית אב אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה שמאלך'. ונותן שני הגורלות על שניהן - של ימין על של ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עכב, אבל חסר מצוה; שההנחה, מצוה שאינה מעפכת; וההגרלה מעפכת, אף על פי שאינה עבודה. לפיכך הנחה כשרה בָּזָר [אינו כהן], והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה בָּזָר.

ד. וקושר לשון של זהורית [צמר אדום] משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח, ומעמידו כנגד בית שלוחו. ולנשחט, כנגד בית שחיטתו. ושוחט את פר החטאת, ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

ה. ומכניס דמן להיכל, ומזה מדם שניהן ביום זה שלש וארבעים הזיה; ואלו הן: מזה תחלה מדם הפר, שמונה הזיות בקדש הקדשים, בין בדי [מוטות] הארון, קרוב לכפרת [כיסוי הארון] בטפח - שְׁנַאֲמַר: "ולפני הכפרת יזה"; ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה; מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שזה שְׁנַאֲמַר "שבע פעמים", יתר [בנוסף] על הזיה ראשונה. וכן היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וקמח, אחת ושש, אחת ושבע; ולמה מונה ככה? שְׁמָא ישפח וימנה הזיה ראשונה מכלל השבע. ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; ומונה כִּדְרָף שְׁמֹנֶה בְּדָם הַפֶּר. וחוזר ומזה בהיכל

השעירים, וקושר לשון של זהרית בראש שעיר המשתלח [לעזאזל], ומצמידו כנגד בית שלומו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ובא לו אצל פרו שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי עויתי פשעתי לפניך, אני ובייתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך, אני ובייתי ובני אהרן עם קדושיך, כפתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה וגו'.' ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא לקרש, על הרבד [מרצפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחתה, וחותה בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למזבח, שנאמר: "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורד, ומניחה על הרבד שבפנייה. ומוציאין לו את הפר, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות - [אצבעותיו ורוקנות מעט מכף ידו] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוך הפר. כפר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיליף המחתה בשמאלו וכפר הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחתה, ועוד שהיא חמה - אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחתה בימינו וכפר הקטרת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוצא הפרכת פרופה [מקופלת מעט], נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחתה בין שני הבדים [- מוטות הארון]; ובכית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתיה. ואחז שפת הפר בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפני המחתה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, רחוקה מפניו - שלא יכוה; וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מהלך אחרנית מעט מעט, פניו לקדש ואחריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להכביע את העם, שמא יאמרו: 'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה גשומה; ולא יסור שבט מיהודה; ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה, ואל תפנס לפניך תפלת עובדי דרכים'.

ב. בשעת הקטר הקטרת בקדש הקדשים - כל העם פורשין מן ההיכל בלבד, ואינן פורשין מבין האולם ולמזבח; שאין פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו שבארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדנדו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן [- חצובה] ההב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא,

מות, ו"אף בעשור" שבפרשת מועדות, עד סוף הענין. וגולל את התורה, ומניחה בחיקו. ואומר: 'יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב'. "ובעשור" שבחמש הפקודים - [במדבר] עד סוף הענין - קורא אותו על פה; ולמה קורא על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור; ולמה לא יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא ענין אחד בשני ספרים, משום [שלא יאמרו שיש] פגם [בראשון].

יא. בעת שקורא, מברך לפניו ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת; ומוסיף לאחריה שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אלהינו, מודים אנחנו לך, סלח לנו אבינו, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מוחל עוונות עמו ישראל ברחמים'; הרי שלש ברכות כתקנו. ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה - יהיה ענינה שיעמד המקדש ושכינה בתוכו, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', השוכן בציון'. ומברך ישראל ברכה בפני עצמה - ענינה שיושיע ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', הבוחר בישראל'. ומברך הפהנים ברכה בפני עצמה - ענינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתן ויברכם, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מקדש הפהנים'. ואחר כך אומר תפלה ותחנון ורנה ובקשה, כפי מה שהוא רגיל. וחותם: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין להושע; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

יום חמישי כ"ה מרחשון ה'תש"ע

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד

א. סדר כל המעשים שביום זה, כך הוא: בחצות הלילה מפסיקין [מגדילים] לתרומת הדשן [- נטילת מעט אפר מהמזבח], ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח כדרך שעושין בכל יום על הסדר שבארנו - עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחט את התמיד, פורשין סדין של בוץ [פשתן] בין כהן גדול ובין העם; ולמה של בוץ? כדי שיעיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים [- קנה וושוט], ומניח אחר לגמר השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל, ומקטיר קטרת של שחר, ומטיב את הגרות, ומקטיר אברי התמיד והחבתין והנסכים ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו, ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן; ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב; והפכה עומד במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר, ומתודה. וכך היה אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי ושפשעתי לפניך אני ובייתי; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני ובייתי, כפתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. ואחר כך מגדיל על שני

ג. איל וְשָׁעִיר המוספין שְׁעֵשָׂה אוֹתָן קֹדֶם עֲבוֹדַת הַיּוֹם, אֵינָן כְּלוּם.

ד. הקדשים דם השָׁעִיר לְדָם הַפָּר בַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים - זֶה מִדֵּם הַפָּר כְּמִצְוָתוֹ; וְאַחֵר כֹּף יָבִיא שָׁעִיר אַחֵר, וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ, וְזֶה מִדְּמוֹ בַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים כְּמִצְוָתוֹ, וְיִפְסַל הֶרָאשׁוֹן. הַקֹּדֶשִׁים דָּם הַשָּׁעִיר לְדָם הַפָּר בַּמִּתְנָה [הזויות הדם] שֶׁבְּהִיכָל עַל הַפָּרֶכֶת, וְיִחֹזֵר וְזֶה מִדֵּם הַשָּׁעִיר פָּעַם שְׁנֵי הָאָחֵר דָּם הַפָּר.

ה. וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר מִתְנָה שֶׁבַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְיִחֹזֵר וְזֶה בַּתְּחִלָּה בַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים;

ו. גָּמַר מִתְנָה שֶׁבַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, וְהִתְחִיל בַּמִּתְנָה שֶׁבְּהִיכָל, וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְהִתְחִיל מִתְחִיל מִתְחִיל הַזֵּיוֹת שֶׁבְּהִיכָל;

ז. גָּמַר מִתְנָה שֶׁבְּהִיכָל, וְהִתְחִיל לִתֵּן עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְהִתְחִיל מִתְחִיל מִתְנָה הַמִּזְבֵּחַ; שֶׁכֵּלָן בִּפְרָה בִּפְנֵי עֶצְמָן הֵן.

ח. גָּמַר מִתְנָה הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר כֹּף נִשְׁפָּף הַדָּם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבִּיא דָּם אַחֵר; שֶׁשִּׁפִּיכַת הַשִּׁנִּיִּים עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינָה מַעֲכָבֶת. וְאִם דָּם הַפָּר הוּא שֶׁנִּשְׁפָּף קֹדֶם שִׁיגְמֹר כָּל הַמִּתְנָה - הָרִי זֶה מִבֵּיא פָּר אַחֵר, וְיִחֹזֵר הַקְּטָרֶת פָּעַם שְׁנֵי קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפָּר, וְיִקְטִיר הַקְּטָרֶת, וְאַחֵר כֹּף יָבִיא דָּמוֹ וְזֶה מִמֶּנּוּ.

ט. וְאִין מִטְמֵא בְּגָדִים וְאִין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדָּשָׁן - אֵלֹא הַפָּר הַזֶּה הַאֲחֵרוֹן, שֶׁבּוֹ נִגְמְרָה הַכִּפְּרָה.

י. נִתְעַרַּב לוֹ דָּם הַפָּר בְּדָם הַשָּׁעִיר קֹדֶם שִׁיגְמֹר הַהִזְיוֹת - נוֹתֵן אֶחָת לַמַּעֲלָה וְשֹׁבַע לַמֶּטָּה לְשֵׁם פֶּר, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחָת לַמַּעֲלָה וְשֹׁבַע לַמֶּטָּה לְשֵׁם שָׁעִיר. נִתְעַרְבוּ בַּמִּתְנָה אַחֲרֹנָה - נוֹתֵן אֶחָת לַמֶּטָּה לְשֵׁם פֶּר, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אֶחָת לַמַּעֲלָה וְשֹׁבַע לַמֶּטָּה לְשֵׁם שָׁעִיר.

יא. נִתְחַלְפוּ הַכּוֹסוֹת, וְלֹא יָדַע אֵיזָה הוּא כּוֹס דָּם הַפָּר וְאֵיזָה הוּא כּוֹס דָּם הַשָּׁעִיר - נוֹתֵן מֵאֶחָד מֵהֶן אֶחָת לַמַּעֲלָה וְשֹׁבַע לַמֶּטָּה, וְנוֹתֵן מִן הַשְּׁנֵי אֶחָת לַמַּעֲלָה וְשֹׁבַע לַמֶּטָּה, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הֶרָאשׁוֹן אֶחָת לַמַּעֲלָה וְשֹׁבַע לַמֶּטָּה; נִמְצָא מִכָּל מְקוֹם, שֶׁנִּתְּנָה מִדֵּם הַפָּר, וְאַחֲרָיו מִדֵּם הַשָּׁעִיר.

יב. קָבַל מִדֵּם הַפָּר בְּשִׁתִּי כּוֹסוֹת, וְקָבַל דָּם הַשָּׁעִיר בְּשִׁתִּי כּוֹסוֹת, וְנִתְעַרְבוּ מִקְצַת הַכּוֹסוֹת, וְלֹא נִדְּעַ כּוֹס דָּם הַפָּר מִכּוֹס דָּם הַשָּׁעִיר - הָרִי זֶה מִזָּה כָּל הַהִזְיוֹת כְּמִצְוָתוֹ מִן הַכּוֹסוֹת שֶׁלֹּא נִתְעַרְבוּ, וְשׁוּפָף שְׁנֵי אֵלּוּ שֶׁהִזָּה מֵהֶן עַל הַיִּסּוֹד כְּמִצְוָה; וְאוֹתָן הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ, יִשְׁפְּכוּ לְאַמָּה [- תַּעֲלַת הַעֲזָרָה].

יג. פֶּר יוֹם הַכִּפּוּרִים - אֵף עַל פִּי שִׁכְחָה גְדוֹל קוֹנָה אוֹתוֹ מִשְׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ" - הַמְּקוֹם הַפָּקִיר מְמוֹנָה בּוֹ לְכָל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים; שֶׁאֵלּוּ לֹא הָיָה לָהֶן בּוֹ שְׁתַּפּוֹת, לֹא הָיוּ מִתְּכַפְּרִין בּוֹ. לְפִיכָךְ, אִם מֵת כֹּהֵן גְּדוֹל קֹדֶם שִׁיִּשְׁחַט הַפָּר - הִכְלֵךְ שְׁעוֹמֵד תַּחְתּוֹ אֵינוֹ מִבֵּיא פָּר אַחֵר, אֵלֹא שׁוֹחֵט אֶת שֶׁל רֹאשׁוֹן; וְאֵינוֹ חֲטָאת שְׁמָתוֹ בְּעֻלָּה שְׁתַּמּוּת, שֶׁאֵין חֲטָאת הַרְבִּים מִתָּה. שִׁחַט אֶת הַפָּר, וּמֵת קֹדֶם שִׁיִּכְפֹּר בְּדָמוֹ - הִכְלֵךְ הָאֲחֵר נִכְנָס בְּדָם זֶה וּמִכְכֹּר בּוֹ.

וּמִנִּיחוֹ עַל כֵּן שְׁנֵי בְּהִיכָל. וְאַחֵר כֹּף נוֹטֵל דָּם הַפָּר מֵעַל הַכֵּן, וּמִזָּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֶכֶת כִּנְגַד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הִזְיוֹת; וּמִנִּיחַ דָּם הַפָּר, וְנוֹטֵל דָּם הַשָּׁעִיר, וּמִזָּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֶכֶת כִּנְגַד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הִזְיוֹת. וְאַחֵר כֹּף מַעֲרָה דָּם הַפָּר לְתוֹךְ דָּם הַשָּׁעִיר, וּמִחֲזִיר הַכֵּל לְמִזְרָק שֶׁהָיָה בּוֹ דָּם הַפָּר - כְּדִי שִׁיתְעַרְבוּ יָפָה יָפָה; וְעוֹמֵד לְפָנִים מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּהָב, בֵּין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּנְוָרָה, וּמִתְחִיל לְהִזּוֹת מִדֵּם הַתְּעַרְכָּת עַל קִרְנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, וְהוּא מִסְבֵּב וְהוֹלֵךְ וּמִזָּה עַל הַקִּרְנוֹת מִבְּחוּץ. וּמִתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, לְצְפוֹנִית מַעֲרָבִית, לְמַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית מִזְרָחִית; וְעַל כֵּן הוּא נוֹתֵן מִלְמֶשֶׁן לְמַעַלָּן, חוּץ מִן הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁהָיָה לְפָנָיו, שֶׁהוּא נוֹתֵן מִלְמַעַלָּן לְמַטָּן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְלַכְּכוּ כָּלָיו [בַּגְדָיו]. וְחֹתָמָה הַגְּחִלִּים וְהָאָפֶר שֶׁבְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב הִילֵךְ וְהִילֵךְ עַד שֶׁמִּגְלָה זָהָב, וּמִזָּה מִדֵּם הַתְּעַרְכָּת עַל טְהָרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים, בְּצַד הַדְּרוֹם בְּמְקוֹם שֶׁשָּׁלְמוּ מִתְנָה קִרְנוֹתָיו; וְיוֹצֵא, וְשׁוּפָף שְׁנֵי הַדָּם עַל יִסּוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. וְאַחֵר כֹּף בֹּא אֶצֶל שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְנַדֵּה. וְכֹף הוּא אוֹמֵר: 'אֲנִי ה'! חֲטָאוּ וְעָוִי וּפָשְׁעוּ לְפָנָי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל; אֲנִי ה'! כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפָשְׁעִים, שֶׁחֲטָאוּ וְשָׁעֲרוּ וְשָׁפְשְׁעוּ לְפָנָי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כַּכְּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְגו'.' וְאַחֵר כֹּף מִשְׁלַח הַשָּׁעִיר לְמִדְבָּר; וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי פֶר וְשָׁעִיר שֶׁהִכְנִיס דָּמָן לְפָנִים, וְנוֹתֵן בְּכָלִי, וּמִשְׁלַח הַשָּׂאֵר לְבֵית הַדָּשָׁן לְשִׁרְפָּה. וְיוֹצֵא לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, וְקוֹרֵא שֵׁם - אַחֵר שִׁיגִיעַ שָׁעִיר לְמִדְבָּר. וְאַחֵר כֹּף מִקְדָּשׁ, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמִקְדָּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו; וְעוֹשֶׂה הַשָּׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בְּחוּץ, שֶׁהוּא מְכַלֵּל קִרְבָּנוֹת מוֹסֵף הַיּוֹם. וּמִקְרִיב אֵילָיו וְאֵיל הָעֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיוֹצֵא, וְעֹשֶׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֲלַת הָעֵם"; וּמִקְטִיר הָאֲמוּרִין שֶׁל פֶּר וְשָׁעִיר הַנִּשְׂרָפִין, וּמִקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְאַחֵר כֹּף מִקְדָּשׁ, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לָבָן, וּמִקְדָּשׁ; וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, וּמוֹצִיא הַכֹּף וְהַמִּתְחַתֶּה. וְאַחֵר כֹּף מִקְדָּשׁ, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי זָהָב, וּמִקְטִיר קְטָרֶת שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, וּמִטִּיב אֶת הַנְּרוֹת שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים. וְאַחֵר כֹּף מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ, וְיוֹצֵא לְבֵיתוֹ; וְכָל הָעֵם מְלוִין אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. וְיוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה, עַל שִׁיִּצָּא בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים פָּרָק ה

א. כָּל עֲבוֹדוֹת שְׁעוֹבֵד בְּבִגְדֵי לָבָן בְּפָנִים בְּהִיכָל, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן עַל הַסֵּדֶר שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְאִם הַקֹּדֶשִׁים בָּהֶן מַעֲשֶׂה לְחַבְרוֹ - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם.

ב. קְטָרֶת שֶׁחֲפָנָה [לְקַח] קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפָּר - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם; אֵף עַל פִּי שֶׁהַחֲפִינָה בְּעֹזְרָה - צָרָה פָּנִים כַּעֲבוֹדַת פָּנִים הִיא. וְכֵן שָׁעִיר שֶׁשָּׁחַטוּ קֹדֶם מִתֵּן דָּמוֹ שֶׁל פֶּר - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם; אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְׁחִיטָה בְּעֹזְרָה, הָרִי דָּמוֹ נִכְנָס לְפָנִים.

ונתן לחפניו, או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון - כל אלו ספק, ולא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.
בריד רחמנא דסיצן

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרבן, וזה הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגז קדשים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מעילה פרק א

א. אסור להדיט להנות מקדשי ה', בין מדברים הקרבין על גבי המזבח, בין מקדשי בדק הבית [- המקדש]; וכל הנחנה בשוה פרוטה מקדשי ה', מעל.

ב. דברים שהתרו באכילה מן הקרבנות - כגון בשר חטאת ואשם אחר זריקת דמן, או שתי הלחם [של שבועות] אחר זריקת דם שני הכבשים - אין בהן מעילה. אפלו אכל הנז מאלו וכיוצא בהן - הואיל והן מתרין למקצת בני אדם להנות בהן, כל הנחנה מהן לא מעל. ואפלו נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והיתה להן שעת הטר, אין חזבין עליהן מעילה.

ג. המועל בידון - לוקה, ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו [- קרן]. ואזהרה של מעילה, מזה שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך . . . ויגדריך" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה, הואיל וכלה לשם; והוא הדין לשאר כל קדש שהוא לה' לבדו - בין מקדשי מזבח, בין מקדשי בדק הבית - אם נחנה מהן בשוה פרוטה, לוקה. מעל בשגגה - משלם מה שנהנה, ותוספת חמש, ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם, ומתכפר לו; וזה הוא הנקרא 'אשם מעילות', שנאמר: "וחטאה בשגגה מקדשי ה', והביא את אשמו . . . ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, ואת חמישתו וגו'". ושלום הקרן בתוספת חמש, עם הקצאת הקרבן - מצות עשה.

ד. תשלום הקרן והקצאת האשם מעבדין הפפרה; ואין החמש מעבב, שנאמר: "באיל האשם" - איל ואשם מעבדין, ואין החמש מעבב.

ה. הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו - לא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן והחמש. והרי הוא כמתחלת ההקדש; ואם נחנה בו, מוסיף חמש על החמש. וכבר בארנו כמה פצמים, שהחמש -

אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה. ו. יש דברים שאין חזבין עליהן משום מעילה מדברי תורה, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים; והנהנה בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש, ואינו מביא אשם. ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים - אסורין בגזה וצבודה, שנאמר: "לא תעבד בככור שורף,

י. שני שעירי יום הכפורים - מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה ובדמים [- במחירים], ולקחתם באחת; אף על פי שאינן שוין, כשרים; לקח אחד מהן היום ואחד למחר - כשרים.

טו. מת אחד מהן - אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג לשני. ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן פתחלה, ורואה אינה הוא שמת: אם היה של שם, אומר: 'זה שעלה עליו הגורל לשם יתקנים תחתיו'; ואם היה המת של עזאזל, יאמר: 'זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקנים תחתיו'. והשני מן השנים שהגריל עליהן בסוף - ירצה עד שיפל בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה.

טז. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן וקרבן, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שיתאבדו [יפסלו במוס], וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה; וכן אם נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו הראשונים, וירעו השניים עד שיפל בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה.

יז. המום פוסל בשעיר המשפלת, אפלו מום עובר; וכן אם נעשה מחסר זמן, נפסל - כגון שנשחטה אמו לחולה ביום הכפורים [ומפני זה אסור לשוחטו היום]; שדחתה לעזאזל היא שחיתתו.

יח. היה טרפה - פסול, שנאמר: "עמד חי".

יט. חלה השעיר, ואינו יכול להלך - מרפיבו על כתפו, ואפלו בשבת;

כ. חלה המשלח - הרי זה משלחו ביד אחר.

כא. נטמא המשלח - הרי זה נכנס למקדש, ונוטלו ויוצא, שנאמר: "ביד איש עתי" - ביד זה שהוכן, אפלו נטמא.

כב. דחפו, ונפל השעיר ולא מת - ירד אחריו וימיתנו בכל דבר שממיתו. ואברי שעיר זה מתרין בהנה.

כג. נפתחה [נפלה] תקרה של היכל - לא היה מזה, שנאמר: "באהל מועד".

כד. מזבח שלא נתחנף [- נחנך] בקטרת - לא יזה עליו, שנאמר: "מזבח קטרת הסמים".

כה. חסר מן הקטרת אחד מסמניה או מצלה עשן [- מין עשב לעשן] - חזב מיתה עליה, שנאמר: "ולא ימות, כי בעצן אראה". וכן חזב מיתה על ביאתו [לקודש הקדשים] בלא מצוה. לפיכך, אם שגג בביאה [- שלא ידע שאסור להיכנס סתם לקדש הקדשים] והזיד בקטרת, או שנכנס בקטרת שלמה עם החסרה - חזב מיתה.

כו. הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים פזית בהיכל - חזב מיתה.

כז. חפינת הקטרת - עבודה, והמחשבה [הפסולה] פוסלת בה; וכן חתית הגחלים לקטרת נפסלת במחשבה; שמכשירי קרבן קרבן.

כח. חפן בראשי אצבעותיו, או מן הצדדין, או ממטה למעלה, או שחפן בידו זו ובידו זו וקרבן זו לזו, או שנתפזרה קטרת מידו על הארץ ואספה, או שחפן חברו

העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. הוציא אמוריהן לחוץ [- חוץ לעזרה] קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. גזק הדם - אף על פי שעדין הן בחוץ ולא החזירן, מועלין בהן; שהחזיקה מועלת ליצא בין להקל בין להחמיר.

ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שיזרק הדם. גזק הדם - מועלין בהן בדבר שכלו לאשים, עד שישרף ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

ג. ביצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה, והקמץ [הקרב מן המנחה], והלבונה [מין עשב למנחות], ומנחת פתנים, והתביתין [מנחת חביתין], ומנחת נסכים [הבאה עם הקרבנות] - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן ויתוף הבשר; אבל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית הדשן.

ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שמתעשה אפר; אף על פי שהיא קדשי בך הבית, הרי נאמר בה: "חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימלא אדם באפר פרה.

ו. חטאת בהמה, ואשם, וזבחי שלמי צבור - מועלין בכלן משהקדשו עד שיזרק הדם. גזק הדם - מועלין באמוריהן עד שיצאו לבית הדשן; ואין מועלין בפשר. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיהיה דמה. הרי דמה - אין בה מעילה, אבל אסור להנות במראתה [מצבור הפסולת] ונזפתה; והנזפה בהן אחר הנזה, לא מעל.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ; קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ - הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה, הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו.

ח. לחם הפנים - מועלין בו משהקדש, אף על פי שעדין לא נאפה, עד שיקטיר הזיכין; הקטיר הזיכין - חמיר באכילה. וכן שמי הלחם - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיזרק דם הפכשים; גזק דם הפכשים - התרו באכילה.

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו; ירדו לשיתין [תעלות תחת המזבח], אין מועלין בהן. מים שמנסכין בחג הסוכות - כל זמן שהן בפד של זרב, אין נהנין בהן; והנהנה, לא מעל. נתנו אותן בצלוחית - מועלין בכלן, שהרי הן מפלל הנסכים.

י. לוג שמן של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי, עד שיזרק דם האשם; גזק דם האשם - לא נהנין ולא מועלין, עד שיתנו ממנו מתנותיו [- שתעשה עבודתו]; נתנו ממנו המתנות - התרו השירים באכילה, כבשר חטאת ואשם. יא. כל דמי שחיטת הקדשים - אין מועלין בו, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, עד שייצא לנחל קדרון; יצא לנחל

ולא תגז בכור צאנך; והוא הדין לשאר קדשים. והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה; ותולש אינו פגול. ויראה לי שאינו לוקה עד שיגזז כדי רחב הסיט כפול [- מידת טוויה] - לא יהיה זה חמור מן השבת.

ח. ספק קדשים, כגון בהמה שהיא ספק בכור וכיצא בה - הרי הן אסורין בגזה ועבודה; והגוזז או העובד בהן, אינו לוקה.

ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו - אינה מתרת בגזה ועבודה, והרי היא באסורה עד שתשחט; נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה. במה דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן, או קדם מום עובר להקדשן; אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזה ועבודה אלא מדבריהם [של חכמים].

נפדת - הרי זו בחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגוזז ולהעבד; חוץ מן הבכור והמעשר, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואין יוצאין לחלין להגוזז ולהעבד לעולם. ואסור להרביע [לזווג] בבכור ובפסולי המקדשין.

י. מתר לתלש השער לכתחלה מן הקדשים כדי להראות המום לממחה; ואותו השער שתלש או שנשר מן הבהמה או מן הבכור והמעשר - הרי זה אסור בהנזה אפילו לאחר שישחטו מפני מומן; גזרה שמה ישהה אותן [בחיים, שינשור צמרם], הואיל ואין באין לכפרה [אינו מזדוה לשוחטין]. אבל צמר הנושר מן החטאת והאשם - מתר בהנזה לאחר שחיתתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו משהה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק. וכל שיתלש מן הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי הוא מתר בהנזה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הבכור והמעשר - שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום, אסור בהנזה.

יא. השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש השער מכאן ומכאן לעשות מקום לספין - ובלבד שלא יזיגו [- השער] מקומם.

יב. קדשי בך הבית אסורין בגזה ועבודה מדברי סופרים [- חכמים]; אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך, הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מכין אותו מכת מרדות. יג. המקדיש עזר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים; מפני שעבודתה מכחשת את העזר, גזרו בה. והרי היא מתרת בגזה, שאין בזה הפסד לולד. הקדיש אבר אחד מן הבהמה, בין לברך הבית בין למזבח - הרי הדבר ספק אם אסורה בלה בגזה ועבודה או אינה אסורה; לפיכך אין לוקין עליה.

יום שישי כ"ו מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעילה פרק ב

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. גזק הדם - מועלין באמוריהן [אברים וחלקים חשובים המוקטרים] עד שיצאו לבית הדשן [- עד פינוי אפרם]; שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו. אפלו

במצותו, ואחר כך לן הבשר או האמורין, או שנטמא הבשר או האמורין [חלקים המוקטרים], או שיצא הבשר או האמורין לחוץ, או שיצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים – בכל אלו וכיוצא בהן, אין מועלין בשאר בשרן; שהרי היה לו שעת התר לאכילה, כמו שבארנו.

ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וזרזו הפשרים לעבודה, וקבלו שאר דם [שיצא בו] הנפש וזרקוהו – אין מועלין בבשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שגרים [נפסולין לזריקה], חוץ מן הטמא – הואיל וראוי לעבודת צבור, עושה שאר הדם שגרים.

ג. כיצד? קבל הטמא וזרק – אף על פי שחזר הבשר וקבל שאר דם הנפש וזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת התר, ומועלין בכלן; שזה הדם שגרים הוא, ואין זריקת השגרים מועלת. כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם, חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדם – והוא שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו [ונפסלו] – אף על פי שזנרק הדם, אין מועלין באמורייהן; וכן אם יצא הדם – אף על פי שהזזירו וזרקו, אין מועלין באמורין.

ד. כל חטאות המתות, כגון ולד חטאת ותמורתה [נחליף קרבן בבהמה אחרת – ונתקדשו שניהם] וכיוצא בהן – אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.

ה. וכל חטאת [שדינה] שתפצה עד שפיל בה מום – מועלין בה עד שתפדה.

ו. המפריש חטאתו ואכדה והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, ושחט שתייהן כאחת, וזרק דם אחת מהן – אין מועלין לא בבשר זו שזנרק דמה ולא בבשר חבירתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זרק ואם רצה מזה זרק. אבל אם שחט זו אחר זו – אין דמה מועיל לבשר חבירתה, ואפילו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתר בשרה.

ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שנתפלה בשנוי עשייתה או בשנוי מקום עשייתה – מועלין בה, חוץ מעולת העוף שנתמלקה למטה במליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי שלא עלת לבצעלים לשם חובה [נחובת קרבנם], אין מועלין בה – הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה מצטיה לשם דבר שאין בו מעילה.

ח. מנחה שנתפגלה [ונפסלה] או שנעשית במחשבת המקום [נחשב לאכלה לא במקומה], וכן שתי הלחם [של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שנתפסלו במחשבת המקום – מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת התר.

ט. וכן קמץ [ממנחה] שיצא לחוץ [נחוי לעזרה] או לו, וזנר והקטירו – מועלין בשגרים, שהרי לא היתה שם שעת התר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו – אין מועלין בשגרים; שהצין [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא, ואינו מרצה לא על הלך ולא על היוצא. יצאו השגרים או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ – אף על פי שהן אסורין באכילה – אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ במצותו.

קדרון – מועלין בו, מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש. אבל המקיז דם לבהמת קדשים – הרי הוא אסור בהנהגה, ומועלין בו; הואיל ואינה יכולה להיות בלא דם, הרי הוא כגופה.

יב. העצמות והגידים והקרניים והטלפים שפרשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים – מועלין בהן; פרושו לאחר זריקת דמים – אין מועלין בהן. עצמות העולה שפרשו לפני זריקה – אין מועלין בהן לאחר זריקה; שהזריקה מתרת אותן. ואם פרושו אחר זריקה – מועלין בהן לעולם. עצמות העולה שפקעו [קפצו] מעל המזבח – קדם חצות הלילה, מועלין בהן; לאחר חצות, אין מועלין בהן; אף על פי שפקעו קדם חצות – כיון שהגיע חצי הלילה, נעשו כל האברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר.

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר חצות – לא נהנין ולא מועלין; אבל גחלת של קדשי בדק הבית – מועלין בה. והשלהבת – לא נהנין ולא מועלין.

יד. דשן [אפר] המזבח התיצון, בין קדם תרמת הדשן בין אחר תרמה – מועלין בו.

טו. דשון המזבח הפנימי ודשון המנורה – לא נהנין ולא מועלין.

טז. כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום – בין שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום קבוע, ואפילו היתה מחסר זמן [כגון: פחות מח' יום ללידתו – שאסור להקריבו] – מועלין בהן משהקדשו, עד שיפדו. אבל תורין [קטנים] שלא הגיע זמן, ובגוי יונה שעבר זמן, והן קדשי מזבח – אף על פי שאסור להנות בהן, הנהנה לא מעל; הואיל ואינן ראויין לפדיון, הרי הן כחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן.

הלכות מעילה פרק ג

א. קדשי מזבח שמתו – יצאו ידי מעילה דבר תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים [חכמים]. וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרבנות, שזכר בארנו – מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה להן שעת התר לאכילת כהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלין שעת התר, ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה – הואיל והתירו שעה אחת, אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו. כיצד? קדשי קדשים שנתפסלו קדם שיגיע הדם למזבח בהלכתו – כגון ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום [נחשב שלא לאכלה בזמנה או במקומה], או שקבלו הפסולין [לעבודה] את דמן אף על פי שזרקוהו בשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו בשרים, או שיצא הבשר או הדם בלו [חוץ לעזרה] קדם זריקת הדם, או שלן הדם – בכל אלו מועלין בכלן לעולם, שהרי לא היה להן שעת התר. אבל אם הגיע הדם למזבח

עשרה דינרים שהן שני סלעים וחמשון, ויביא בהן אשם; ויביא אשם על מעילתו. לפיכך, אם היה אחד משני האילים שנקנה יפה שתי סלעים וחמשון יפה עשרה דינרין - יביא השנה עשרה אשם תחת המעילה עם החמש, ויביא השנה שני סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד לאשם ואחד לחלין - אם היה של אשם יפה שתי סלעים, יביא אותו לאשמו הראשון. וכן אם היה זה החלין יפה שתיים - יביא אותו אשם מעילתו, ששגרי מעל בסלע אחת מדמי האשם; וישלם חמשה דינרין, ויפלו לנדבה.

ז. הנהגה מדמי חטאת עד שלא קרבה חטאתו - יוסיף חמש על מה שנהגה, ויביא בדמים חטאתו - בהמה יותר יפה, ויביא קרבן אשם על מעילתו; וכן אם נהנה מדמי אשם עד שלא קרב אשמו - יוסיף חמש, ויביא בדמים אשמו, ויביא אשם אחר למעילתו; ששקרבנות המזבח, [דמין] מעילתן לקרבנות המזבח - לרכישת קרבן, וקדשי בדם הבית, מעילתן לבדק הבית. נודע לו שמעל, ואחר כך קרבה חטאתו ועדין לא הפריש מעילתו, או שהפרישה ולא כללה בדמי חטאתו - יוליף המעילה וחמשה לים המלח; נודע לו שמעל אחר שקרבה חטאתו - יפלו מעות המעילה וחמשה לנדבה; שאין מפרישין בתחלה לאבוד [שאינו יכול לצרפם כבר לקרבן]. וביין כך וביין כך, יביא אשם מעילתו. ובאשם, בין שנודע לו שמעל קדם שקרב אשמו או אחר שקרבו - תפל מעילתו וחמשה לנדבה, מפני שהיא כמות אשם; ויביא אשם מעילתו.

ח. המוכר עולתו ושלמיו - לא עשה כלום. ודין תורה, שייחזרו המעות חלין כמות שהיו; וקנסו אותו חכמים, שיפלו המעות לנדבה; אפלו היתה בהמה שנה ארבעה ומכרה בחמשה - החמשה כלן יפלו לנדבה. ואין כאן מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

ט. יש מעילה בנדרים. כיצד? האומר: 'כפר זו עלי קרבן', או 'הקדש', ואכלה - מעל, אף על פי שהיא מתרת לאחרים; לפיכך אין לה פדיון - [אי אפשר לפדותה], שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד. אמר: 'כפר זו קדש', או 'קרבן', ואכלה בין הוא בין אחר - מעל; לפיכך יש לה פדיון. היתה לפניו כפר של הפקר, ואמר: 'כפר זו הקדש' - נטלה על מנת לאכלה, מעל לפי בלה; על מנת להוריש, מעל לפי טובת הנזה שבה.

י. האומר לחברו: 'כפרי עליך הקדש', וחזר ונתנה לו - המקבל מתנה זו מעל לכשיוציא - [כשיהנה בה], שהרי הנותן אינה אסורה עליו. וכן כל פיוצא בזה משאר הקונמות [נדרים באמצעות התפסת קדושת קרבן], יש בהן מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו בגדר כזה, מצטרפין; ואם נהנה מפלן בשנה פרוטה, מעל.

יא. האומר: 'הרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות היום, וטלית זו קרבן אם לא תשרף היום', ועבר היום ולא נקצצו הנטיעות ולא נשרפה הטלית - הרי הן הקדש; ויפדו כשאר ההקדשות, ואחר כך ינהה בהן. אבל אם אמר: 'הרי הנטיעות האלו קרבן עד שייקצצו' - אינו יכול

י. הנהגה מקדשי קדשים כלן לפני זריקת דמן, או מאמורי [אברין] קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהגה מן העולה בלה, או מן הקמץ והלבונה ומנחת כהנים והחבתין - [מנחת חביתין] - יפל מה שנהגה לנדבה; מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהגה ללשכה [לבדק הבית].

יא. נהנה קדם זריקה מפשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהגה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח - הרי זה פטור.

יב. קדשי המזבח - חלכין וביצייתן אסור להנות בהן; והנהגה לא מעל. לפיכך ולד הקדשים, וכן ולד המעשר - לא יינק מאמו, אלא מבמה אחרת חל. ויש לאדם להתגבר ולומר: 'חלב בהמה זו החלין, יהיה קדש לולדות הקדשים שיינקוהו, כדי שלא ימותו'.

יג. הקדיש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: 'דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים' - הרי הן קדשי בדם הבית, ומועלין בחלכין וביצייתן כמו שיתבאר.

הלכות מעילה פרק ד

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו, לתורים ובגין יונה - מועלין בהן משעה שהפריש; הפריש לשלמים - אין מועלין בהן.

ב. הקדיש אבר אחד לדמיו - [את שוויו] למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדשה בכלו או לא פשטה. לפיכך תקרב, ולא יפדה; ואם נפדה, אין מועלין בפדיונו.

ג. המפריש מעות לזוירותו - [לקרבנותיו], אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל - מפני שהן ראויין לבוא כלן שלמים, ואין בשלמים מעילה אלא באמורייתן [החלקים שמקטירים על המזבח] אחר זריקת דמים. מת, יפלו לנדבה: הוי מפרישין - [פירש כל מטבע לקרבן מסוים] - דמי חטאת ילכו לים המלח [שלא ינהו בהם], ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן. אמר: 'אלו לחטאתי, והשאר לזוירותי' - אם נהנה בכל השאר, מעל; נהנה במקצתו, לא מעל. וכן אם אמר: 'אלו לעולתי, והשאר לזוירותי', ונהנה בכלן - מעל; נהנה במקצתן - לא מעל, שאין בדמי שלמים מעילה. הפריש מעות ואמר: 'אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמי', ונתערבו - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן. וכיצד יעשה? יקח שלש בהמות, ומחלל [פוחת] דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת, ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים. ד. אחד ממחזבי קנין - [קני עופות] שהפריש מעות ואמר: 'אלו לחובתי' - מועלין בכלן, ומועלין במקצתן. ואם מת - יפלו לנדבה כמו שבארנו בזוירות, ומועלין בהן.

ה. המפריש חטאת על אכילת חלב, והביאה על אכילת דם - הרי זה לא כפר, לפיכך לא מעל. הפריש מעות לחטאת חלב, ונהנה בהן חטאת לדם בשוגג - כפר, לפיכך מעל; במזיד - לא כפר, לפיכך לא מעל.

ו. המפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהן שני אילים לחלין - הואיל ונהנה חלין בדמי אשם, מעל, וחיב לשלם

יִוצְאִין בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה - אִם בֵּינוּ לְבֵין הַשָּׁדָה עַד שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָּה - הָרִי אוֹתָן הַשָּׂרָשִׁין שֶׁבְּתוֹךְ הַשָּׁדָה אֲסוּרִין, וְהַנִּהְנָה בָּהֶן לֹא מַעַל; הִיָּה הָאֵילָן רְחוֹק יָתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָּה - הַנִּהְנָה בָּהֶן מַעַל. אֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ הַסְמוּךְ לַשָּׁדָה הַדְּיוּט, וְשָׂרְשֵׁיו יִוצְאִין בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה - אִם הִיָּה בְּתוֹךְ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָּה, מוֹעֲלִין בָּהֶן; הִיָּה רְחוֹק יָתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אָמָּה - אוֹתָן הַשָּׂרָשִׁין שֶׁבְּתוֹךְ שָׁדָה הַדְּיוּט, לֹא נִהְנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. ז. קֵן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הַעוֹף מַעֲצִים וְעֹשִׂים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - כָּל הַקֵּן, עִם הַבִּיצִים שָׂבוּ, עִם הָאֲפֻרֹּחִים הַצָּרִיכִין לֶאֱמֶן - אֵין נִהְנִין בָּהֶן; וְהַנִּהְנָה לֹא מַעַל. ח. הַמִּקְדֵּשׁ אֶת הַיָּעַר - מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ, בֵּין בְּאֵילָנוֹת, בֵּין בְּכָל קֵן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאֵילָנוֹת אוֹ שְׂבִינֵיהֶם. ט. גִּזְבָּרִים שֶׁשָּׁפוּ [שייפון] עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ וְקָצְצוּ אוֹתָן - מוֹעֲלִין בְּאוֹתָן הָעֲצִים הַקְּטָנִים שֶׁחֲתָכוּ בַּעַת שִׁקְצָצוֹ; אֲבָל אֵין מוֹעֲלִין לֹא בְּשָׁפוּי, וְלֹא בְּסִסְרֵת, וְלֹא בְּבִכָּה שֶׁל עֲצִים, וְהוּא הַגּוֹף הַקָּשָׁה הַעֲלָל שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵץ הַדּוֹמָה לִבְלֵת, שֶׁלֹּא יִצְלַח לְמַלְאָכָה.

י. הַמִּקְדֵּשׁ עֲבָדוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, וְלֹא בַּשָּׂעֲרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהַגְזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר לוֹ; וְכָל זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר, הוֹלֵךְ וּמִשְׁבִּיחַ.

יא. הַזֹּרֵעַ פְּרוֹת הַקֹּדֶשׁ, פּוֹדָה אוֹתָן בַּשַּׁעַת וְרָעַן; וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָדָה - הָרִי הַגְּדוּלִּים חֲלִין, וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מִשְׁלֵמִין מִהֶן קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, וְסִיבִין בַּחֲלָה.

יב. שְׁמֵרִים שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּתְּן עֲלֵיהֶן מִים - רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי, אֲסוּר לְהַנּוֹת בּוֹ; וְהַנִּהְנָה לֹא מַעַל. רְבִיעִי, מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקֹדֶשִׁי בְּדָק הַבֵּית; אֲבָל קֹדֶשִׁי מְזֻבָּח - אִף מְרִבְעִי וְאֵילָף, לְעוֹלָם אֲסוּר.

יג. הַמִּקְדֵּשׁ תַּרְנֻגְלָת לְמִזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבִבְצִיטָהּ; הַקֹּדֶשׁ חֲמור לְמִזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבִבְלָכָה. הַקֹּדֶשׁ תּוֹרִים לְבְּדָק הַבֵּית - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבִבְצִיטָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. יד. כְּתָנוֹת כְּהֵנָּה שֶׁבָּלוּ - מוֹעֲלִין בָּהֶן כְּשֶׁאֵר קֹדֶשִׁים; וְהַחֲדָשִׁים - הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לְהַנּוֹת בָּהֶן, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

טו. קֹדֶשִׁי גִזְזִים - אִם לְבְּדָק הַבֵּית הַקֹּדֶשׁ, מוֹעֲלִין בָּהֶן. וְאִם קֹדֶשִׁי מְזֻבָּח הֵן - אֵין בָּהֶן מַעֲלָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת: "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; אֲבָל אֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

טז. קוֹל וּמִרְאֵה וְרִיחַ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְרִית הַקְּטֹרֶת אַחֵר שֶׁעָלָת הַתִּימָנֶת; אֲבָל אִם הִרִיחַ בְּקֹטֶרֶת כְּשֶׁתַּעֲלֶה תִימָנֶתָהּ, מַעַל.

הלכות מעילה פֶּרֶק ו

א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהָאֲדָם נִהְנָה בָּהֶן וְלֹא יִפְגְּמוּ - כְּגוֹן הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זָהָב טָהוֹר; וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁיִּפְגְּמוּ - כְּגוֹן בְּגָדִים, וְכָלִי כֶּסֶף וְנִחְשֵׁת וּכְרֹזֶל, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְהַנִּהְנָה בְּשִׁנּוּי פְּרוּטָה מִן הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינוּ מְחַבֵּר בְּקֹרֶעַ - אִם נִהְנָה בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ פֶּגֶם, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זָהָב שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - מַעַל. נִהְנָה בְּדָבָר שֶׁיִּפְגֵּם - כְּגוֹן שֶׁלֵּבַשׁ בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ, אוֹ בָּקַע בְּקֹרֶדֶם - לֹא מַעַל, עַד שֶׁיִּפְגֵּם בְּהַקֹּדֶשׁ בְּשִׁנּוּי פְּרוּטָה

לְפָדוֹתָן; שֶׁבְּכָל עֵת שִׁיפְדוּ - יִחְזְרוּ הַקֹּדֶשׁ עַד שִׁקְצָצוֹ; וְכִיּוֹן שֶׁנִּקְצָצוּ - אֵינֶן צָרִיכִין פְּדִיּוֹן, אֲלָא נִהְנִין בָּהֶן מִיָּד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְדֵּין הַמִּקְדֵּשׁ. אֲבָל אִם פָּדָן אַחֵר - הָרִי אֵלּוּ יִוצְאִין לְחִלִּין אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִקְצָצוּ, וְיִהְיוּ מִתְּרִין אִף לְמִקְדֵּשׁ.

יום שבת קודש כ"ז מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעילה פֶּרֶק ה

א. אֶחָד הַמִּקְדֵּשׁ לְבְּדָק הַבֵּית [- הוצאות המקדש] דְּבַר הָרְאוּי לְבְּדָק הַבֵּית, כְּגוֹן אָבֶן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדֵּשׁ לְבְּדָק הַבֵּית דְּבַר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כִּכְשִׁים וְתוֹרִים, אוֹ הַמִּקְדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ דְּבַר הָרְאוּי לְבְּדָק הַבֵּית, כְּגוֹן אָבֶן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמִּקְדֵּשׁ לְזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שֶׁאֵינֶן רְאוּיִין לֹא לְזֶה וְלֹא לָזֶה, כְּגוֹן הַמִּקְדֵּשׁ תַּרְנֻגְלִין וְחֹמֶץ וְצִיר אוֹ קֹרֶקַע, אֲפִלּוּ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה מְלֹאָה וְכָל אוֹ עֶפֶר אוֹ אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכָלִי מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישׁוּ, עַד שִׁיפְדוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְהַפְדּוֹת. ב. כָּל קֹדֶשִׁי בְּדָק הַבֵּית, עִם דְּבָרִים שֶׁמוֹעֲלִין בָּהֶם מִקְדָּשִׁי מְזֻבָּח - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה; וְאִם נִהְנָה בְּשִׁנּוּי פְּרוּטָה מִכָּלִי, מַעַל.

ג. אֲכָל וְהֶאֱכִיל חֲבֵרוֹ, אוֹ נִהְנָה וּמִהְנֶה חֲבֵרוֹ - אֲכִילָתוֹ וְהִנָּת חֲבֵרוֹ, אוֹ אֲכִילַת חֲבֵרוֹ וְהִנָּתוֹ - בָּלֵן מִצְטָרְפִין לְמַעֲלָה; וְאִם נַעֲשָׂה מִן הַכֹּל הִנָּה בְּפְרוּטָה, מַעַל.

ד. הַמַּעֲלָה מִצְטָרְפֶּת לְזְמַן מְרִבָּה. בִּיצֵד? נִהְנָה הַיּוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ, וְהַנִּהְנָה לְאַחֵר בְּמָה זְמַיִם בְּהַעֲלֵם אֶחָד [- שלא נודע לוֹ בְּנִתִּיִּים עַל מַעֲלָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה] - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְפְרוּטָה, וּמַעַל.

ה. אֵין מַעֲלָה אֲלָא בְּתוֹלוֹשׁ מִן הַקֹּרֶקַע; אֲבָל הַנִּהְנָה בְּקֹרֶקַע עֲצָמָה אוֹ בְּמַחְבֵּר לָהּ - לֹא מַעַל, אֲפִלּוּ פֶּגֶם. בִּיצֵד? הַחֹלוֹשׁ שָׁדָה הַקֹּדֶשׁ, אוֹ הַזֹּרֵעַ בָּהּ - פְּטוּר; נִטֵּל מִמֶּנָּה וְנִהְנָה בּוֹ, וּפְגָמָה - מַעַל. הִדָּשׁ בְּשָׁדָה הַקֹּדֶשׁ - מַעַל; שֶׁהֶאֱבֵק שָׁלָה מוֹעִיל לַשָּׁדָה, וְהָרִי נִהְנָה בְּאֵבֶק וּפֶגֶם הַשָּׁדָה. וְכֵן אִם חִרַשׁ שָׁדָה הַקֹּדֶשׁ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֵבֶק לְעֶשֶׂב שֶׁנִּתְּן בָּהּ, וְנִטֵּל הָעֶשֶׂב - מַעַל. הִדָּר בְּמַעֲרַת הַקֹּדֶשׁ, אוֹ בְּצֵל אֵילָן, אוֹ שׁוֹבֵךְ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - אִף עַל פִּי שֶׁנִּהְנָה, לֹא מַעַל; וְכֵן הַמִּקְדֵּשׁ בֵּית בְּנוֹי - הִדָּר בּוֹ לֹא מַעַל. אֲבָל הַמִּקְדֵּשׁ עֲצִים וְאֲבָנִים וּבְנָה בָּהֶן בֵּית - הִדָּר שָׁם מַעַל, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר.

ו. גְּדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ מוֹעֲלִין בָּהֶן. בִּיצֵד? הַקֹּדֶשׁ שָׁדָה וְהוֹצִיאָהּ עֹשִׂים, אֵילָן וְעֶשֶׂה פְּרוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן; אֲבָל הַמִּקְדֵּשׁ אֶת הַבּוֹר וְרִיקוֹן וְאַחֵר כֶּף נִתְּמָלָא מִים, הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה וְאַחֵר כֶּף נִתְּמָלָא וְזָבֵל, שׁוֹבֵךְ וְנִתְּמָלָא יוֹנִים - הוֹאִיל וְאֵינֶן גְּדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. וְכֵן הַזָּבֵל וְהַפֶּרֶשׁ שֶׁבִּחְצֵר הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְנִין וְלֹא מוֹעֲלִין; וְיִמָּה יַעֲשֶׂה בָּהֶן? יִמְכְּרוּ, וְיִפְלוּ דְמִיָּהֶן לְלִשְׁכָּה [- לְקַרְבָּנוֹת]. מַעֲנֵן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שָׁדָה הַקֹּדֶשׁ - אֲסוּר לְהַנּוֹת בְּמִים שֶׁיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה; וְהַנִּהְנָה לֹא מַעַל. יִצְאוּ הַמִּים חוּץ לַשָּׁדָה - מִתֵּר לְהַנּוֹת בָּהֶן. עֲרֹכָה הַגְּדֹלָה בְּשָׁדָה הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֵילָן שֶׁל הַדְּיוּט הַסְמוּךְ לַשָּׁדָה הַקֹּדֶשׁ, וְשָׂרְשֵׁיו

ז. אמרו חכמים, שהנוטל אֶכָּן או קורה של הקדש, ונתנה לחברו - שגיהן מעלו; ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים, אלא במועל בידון - שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו - לא מעל עד שיזיז אותה בחפציו, או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחברו - הוא מעל, וחברו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה. ח. נטל אֶכָּן או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נתנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל; נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חברה - לא מעל, עד שידור תחתיה בשונה פרוטה; שאין זו הניה הנפרת.

ט. נטל פרוטה של הקדש ונתנה לבזן - אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נתנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מבצלי אפניות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

י. קנה בה חפץ ולא משך - אם מן הגוי, מעל - שמעות קונות בגוי; ואם מישראל, לא מעל [שקנין ישראל במשיכה].

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין - אף על פי שלא הוציאן בדברי חל, מעל. כיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר כפרה שהביא כפרתו מן ההקדש - מעל; וכלן אין מועלין עד שיזרק הדם. לפיכך, המביא מנחות ונסכים ולחם תודה מן ההקדש - אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין כאן זריקת דם לכפר עליו.

יב. נתן שקלו ממעות הקדש - כשיתרמו התרומה, ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה - ימעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שגזרק דמה.

יג. הפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו, בין הוא בין חברו - מעל. נתנו לחברו לשקלו על ידו, הלא ישקלו על ידי עצמו - אם נתרמה התרומה, מעל השוקל; שהתורם תורם על העתיד להגבות, כמו שבארנו בשקלים, וכאלו הגיע שקל זה ללשפה; ולפיכך מעל. ואם עדין לא נתרמה תרומה, לא מעל. ולעולם אין מועלין בשירי הלשפה.

הלכות מעילה פ"ק ז

א. מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש, ונתנו לשליח להוציאו בתורת חלין - אם עשה השליח שליחותו, המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה השליח מדעת עצמו - השליח הוא שמעל. כיצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: 'תן לי מאותו בשר לאורחין', הלא ונתן להם כפר, או שאמר לו: 'תן להם כפר', ונתן להם בשר, אמר לשלוחו: 'הבא לי מן החלון', והביא לו מן המגדל, או שאמר לו: 'הבא מן המגדל', והביא מן החלון - השליח מעל; וכן כל פיוצא בזה. הלא השליח והביא מן החלון, כמו שאמר לו - אף על פי שאמר השולח: 'לא הנה בלבי שביא אלא מן המגדל' - בעל הבית מעל, שהרי עשה שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים.

באותו דבר עצמו שנתנה בו, ויתכונן להנות, ויפגם וינהה כאחת. נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, או שנתנה בשונה פרוטה ופגם בשונה פרוטה בדבר אחר, ולא נהנה כמה שפגם ולא פגם כמה שנתנה - הרי זה לא מעל; עד שיהנה בשונה פרוטה, ויפגם באותה הניה בשונה פרוטה בדבר עצמו. כיצד? הרי שהתיר מטלית מבגד הקדש, ויתפרה בבגדו וילבשה ונהנה בה בשונה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה ממנו בשונה פרוטה, ולא הפסיד במטלית כלום - הרי זה לא מעל; מפני שנתנה בדבר, ופגם בדבר אחר. ויכבר בארנו שנתנה וימנהה חברו - מצטרף, ואפלו לזמן מרבה.

ב. קדשי קדשים התמימים שחלש מצמרן, כיון שנתנה בפרוטה - מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומין לכוס של זהב, שאינו נפגם - שאין תלישת הצמר פוסלת אותם מלקרב. אבל אם נפל בהן מום - הואיל ולמכירה עומדין, ונהנה פוגמת דמיהן - לא מעל, עד שיהנה ויפגם בפרוטה. חלש מהן אחר שמתו - כיון שנתנה, מעל; שאין פגם למתה. וימעילה זו מדבריהם [של חכמים], כמו שבארנו.

ג. המועל בקדשי בידק הבית - כיון שמועל בשגגה - נתחלל הקדש, וזה שיהנה אחריו פטור. מעל בידון - הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה - לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא בהיתו, ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה, מעל. כמה דברים אמורים? במועל בקדש, והוציאו בתורת חלין, והקנהו לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו, ולא הקנהו לאחר - יש בו מועל אחר מועל.

ד. ואין מועל אחר מועל במקדשין, אלא בבמה וכלי תשמיש בלבד. כיצד? בקע בקרדס של הקדש, ונהנה בפרוטה ופגם, ויבא חברו ויקע בו, ונהנה ופגם, ויבא חברו ויקע בו, ונהנה ופגם - כלן מעלו; נטל הקרדס ונתנו לחברו - הוא מעל, אבל חברו לא מעל. שתה ככוס של זהב ונהנה בפרוטה, ויבא חברו ושתה ונהנה, ויבא חברו ושתה ונהנה - כלן מעלו; נטל הכוס ונתנו לחברו מתנה או מכר - הוא מעל, וחברו לא מעל. רכב על גבי החמור, ונהנה בפרוטה ופגם, ויבא חברו ורכב עליו, ונהנה ופגם, ויבא חברו ורכב עליו, ונהנה ופגם - כלן מעלו; נתן החמור לחברו מתנה, או מכר, או שכרו - הוא מעל, וחברו לא מעל. וכן המשאיל קרדס של הקדש - הוא מעל לפי טובת הניה שבו, וחברו מתר לבקע בו לכתחלה; והוא הדין לבהמה.

ה. בהמת קדשי מזבח אינה בן, אלא יש בה מועל אחר מועל על כל פנים. כיצד? חלש מן החטאת, ויבא חברו וחלש, ויבא חברו וחלש - כלן מעלו; וכן אם נתנה לחברו, וחברו לחברו - כלן מעלו. ויראה לי שדין המנחות והעופות, והנסכים, וכלי שרת - דין בהמה; שכלן קדשת הגוף הן.

ו. בהמת קדשי קדשים שגפלה בה מום - הואיל והיא עומדת לפדיון, הרי היא בקדשי בידק הבית, שהוא קדשת דמים; ואם נתנה לחברו, וחברו לחברו - הראשון בלבד מעל.

בצל הבית שהיא הקדש קדם שפגיע ליד החנוני - השליח מעל, שהוא שוגג, ובצל הבית כבר נזכר, ואין המזיד חיב בקרבן מעילה, כמו שבארנו. נזכר אף השליח ונדע שהיא הקדש קדם שפגיע לחנוני - שניהן פטורין מקרבן מעילה, והחנוני חיב כשיוציא [כשיתמש ב:] אותה פרוטה שנתערבה במעותיו - שהרי הוא שוגג. הודיעו לחנוני שפרוטה שנתן לו הקדש - שלששת פטורין, ונתפס המקח להקדש.

ו. וכיצד נעשה כדי להציל החנוני מן החטא, עד שיהיה מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חלין או כלי כל שהוא ואומר: 'פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה'; ותעשה אותה פרוטה או הכלי הקדש, ויתר החנוני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה של הקדש שנתערבה בכל הכיס, או שאמר: 'פרוטה בכיס זה הקדש' - מחלל אותה, ואחר כך ישתמש בכיס; ואם הוציא ולא חלל - לא מעל, עד שיוציא את כל הכיס.

ז. אמר: 'כיס מפסיק הקדש', ו'שור משורי הקדש' - מוצלין בכלן, ומוצלין במקצתן. כיצד עושה? מביא את הגדול שבהם ואומר: 'אם הקדש הוא, הרי זה הקדש; ואם לאו, ההקדש בכל מקום שהוא מחלל על זה'; ויהנה בקטן.

ח. המועל בפחות משנה פרוטה, בין בידון בין בשגגה - משלם את הקרן, ואינו חיב חמש ולא קרבן. ונראה לי שאינו לוקה על פחות משנה פרוטה, אם היה מזיד.

ט. המפקיד מעות הקדש אצל בעל הבית, ונשתמש בהן והוציאן - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות להשתמש בהן, ובצל הפקדון לא הרשהו.

י. הפקידן אצל שלחני או חנוני, ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משנה - הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן - אם הוציאן, שניהן פטורין: בעל הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו 'השתמש בהן'; והחנוני פטור - מפני שאינו קשורין קשר משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש ברשות.

יא. האשה שהכניסה [בנישואיה] מעות של הקדש לבעלה, או שהקדיש מרישה ונתן ונפלו לה הקדשות בירשה - לכשיוציא הבעל המעות בחפציו, ימל.

ואפלו היה השליח חרש או שוטה או קטן, שאין להן שליחות - אם עשו כמאמרו, בעל הבית מעל; ואם לא עשו שליחותו, בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: 'תן לאורחי חתיכה של בשר', הלך השליח ואמר להן: 'טלו שמים שמים', בעל הבית מעל, שהרי נעשה דברו; והשליח פטור, מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית, ולא עקר את השליחות. אבל אם אמר להן השליח: 'טלו שמים שמים מדעתי' - שניהן מעלו. נטלו האורחים שלש שלש - אף האורחין מעלו, מפני שכל אחד מהן עשה שליחות דבריו והוסיף מדעתו; נמצא חבירו חיב על זה שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות, והוא חיב על זה שהוסיף מדעתו.

ב. במה דברים אמורים? בשחיו החתיכות מקדשי בדק הבית [- רכוש המקדש]. אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו, לא מעל אלא האוכל בלבד; שהרי הוא חיב באסור אחת [- אכילת עולה], ותר [בנוסף] על המעילה; ובכל התורה פלה אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה אסור אחר.

ג. הנותן פרוטת הקדש לשלוחו, ואמר לו: 'הבא לי בחציה גרות ובחציה פתילות', הלך והביא לו בכלה גרות, או בכלה פתילות, או שאמר לו: 'הבא לי בכלה גרות', או 'בכלה פתילות', הלך והביא בחציה גרות ובחציה פתילות - שניהם פטורין; בעל הבית לא מעל, שהרי לא נעשית שליחותו בפרוטה; והשליח לא מעל, שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה. אבל אם אמר לו: 'הבא לי בחציה גרות ממקום פלוני, ובחציה פתילות ממקום פלוני', והלך והביא גרות ממקום פתילות, ופתילות ממקום גרות - השליח מעל.

ד. נתן לו שתי פרוטות ואמר לו: 'הבא לי אתרוג', והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון - השליח מעל, ובעל הבית פטור; שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששנה שתי פרוטות; לפיכך אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה שנה שתי פרוטות - שניהן מעלו.

ה. השולח פרוטה ביד שליחו לקנות לו בה חפץ, ונזכר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"א-כ"ז מרחשון ה'תש"ע

ב. חולים ומשמשיהן, פטורין מן הספה; ולא חולה שיש בו סכנה, אלא אפלו חש בראשו, ואפלו חש בציניו. מצטער, פטור מן הספה - הוא, ולא משמשיו; ואיזה הוא מצטער? זה שאינו יכול לישן בספה מפני הרוח, או מפני הזבובין והפרעושין וכיוצא בהן, או מפני הריח. ג. האבל, חיב בספה. וחתן, וכל השושבינין [ידידי הטובים], וכל בני חפה - פטורין מן הספה כל שבעת ימי המשתה.

יום ראשון כ"א מרחשון ה'תש"ע

הלכות שופר וסכה ולולב פרק ו

א. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הספה. טמטום ואנדורגינזם [ספקי זכר ספקי נקבה], חיבים מספק. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, חיב. קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש כבן שש - חיב בספה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

יב. כל זמן שיפגס לישב בספה כל שבועה, מברך קדם שישב 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישב בספה'. וכלילי יום טוב הראשון, מברך על הספה, ואחר כך על הזמן [שהחיינו], ומסדר כל הברכות על הכוס; נמצא מקדש מעמד, ומברך 'לישב בספה' ויושב, ואחר כך מברך על הזמן. וכנה הנה מנהג רבתי ורבי ספרד, לקדש מעמד בלילי ראשון של חג הסוכות, כמו שבארנו.

יג. בזמן הזה שאנו עושין שני ימים, יושבין בספה שמונה ימים. וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני עצרת, יושבין בה ואין מברכין 'לישב בספה'. וכן טמטום ואנדרוגינוס, לעולם אין מברכין 'לישב בספה', מפני שהן חייבים מספק, ואין מברכין מספק.

יד. גמר מלאכל ביום השמיני, מוריד כליו ומפנה אותה. אין לו מקום להוריד את כליו - אם היתה קטנה, מכניס לה מנורה; ואם היתה גדולה, מכניס לה קדרות וקערות וכיוצא בהן - כדי להפיר פסולה, ושפכר נגמרה מצותה; מפני שהוא יום טוב, ואינו יכול לפחות בה ולפסלה.

טו. מי שלא עשה ספה, בין בשוגג בין במזיד - עושה ספה בחלו של מועד; אפלו בסוף יום שביעי עושה ספה, שמצותה כל שבועה. עצי ספה, אסורין כל שמונת ימי החג; בין עצי דפנות, בין עצי סכך, אין גאותין [ננהיגין] מהן לדבר אחר כל שמונת הימים, מפני שיום שביעי כלו הספה מקצת עד בין השמשות, והואיל והקצת לבין השמשות של שמיני, הקצת לכל היום.

טז. וכן אכלין ומשקין שתולין בספה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהן כל שמונה; ואם התנה עליהן בשעה שתלן, ואמר: 'איני בודל [נבדל] מהן כל בין השמשות' [של י"ט הראשון], הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה - שהרי לא הקצה אותן, ולא חלה עליהן קדשת הספה ולא נחשבו כמותה.

יום שני כ"ב מרחשון ה'תש"ע

הלכות שופר וסכה ולולב פרק ז

א. "כפות תמרים" האמורים בתורה, הן תריות [ענפים] של דקל כשיצמחו, קדם שיתפדרו העלין לכאן ולכאן, אלא כשיהיה כמו שרביט; והוא הנקרא 'לולב'.

ב. "פרי עץ הדר" האמור בתורה, הוא אתרוג. ו'ענף עץ עבת' האמור בתורה, הוא ההדס שעליו חופין [מכסים] את עצו, כגון שיהיו שלשה עלין או יתר על כן בגבעול אחד; אבל אם היו שני העלין בשנה זה כנגד זה, והעלה השלישי למעלה מהן - אין זה עבת, אלא נקרא 'הדס שוטה'.

ג. "ערבי נחל" האמורות בתורה, אינן כל דבר הגדל על הנחל, אלא מין ידוע הוא הנקרא 'ערבי נחל'; עלה שלו משוף [אדור], ופיו חלק [ללא פגימות], וקנה שלו אדם, וזה הוא הנקרא 'ערבה'. ורב מין זה גדל על הנחלים, לכך נאמר "ערבי נחל"; ואפלו היה גדל במדבר או בהרים, כשר.

ד. ויש מין אחר דומה לערבה, אלא שעלה שלו עגל ופיו דומה למסר [משורר] וקנה שלו אינו אדם; וזה הוא הנקרא

ד. שלוחי מצוה פטורין מן הספה, בין ביום בין בלילה. הולכי דרכים ביום, פטורין מן הספה ביום וחיבין בלילה; הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הספה בלילה וחיבין ביום. שומרי העיר ביום, פטורין מן הספה ביום וחיבין בלילה; שומרי העיר בלילה, פטורין מן הספה בלילה וחיבין ביום. שומרי גנות ופרדסין, פטורין בין ביום בין בלילה - שאם יעשה השומר ספה, ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע, ויבוא ויגנב ממקום אחר.

ה. כיצד היא מצות הליכה בספה? שיהיה אוכל ושותה ודר בספה כל שבועת הימים בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבועת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סכתו קבע, שנקאמר: "בסכת תשב שבעת ימים". כיצד? כלים הנאים ומצעות הנאות, בספה; וכלי שתיה, כגון אשישות וכוסות, בספה; אבל כלי אכילה [לאחר האכילה], כגון קדרות וקערות, חוץ לספה. המנורה, בספה; ואם היתה ספה קטנה, מניחה חוץ לספה.

ו. אוכלין ושותין וישנים בספה כל שבועה, בין ביום בין בלילה. ואסור לאכל סעודה חוץ לספה כל שבועה, אלא אם אכל אכילת עראי, כביצה או פחות או יתר מעט; ואין ישנים חוץ לספה, אפלו שנת עראי. ומתן לשמות מים ולאכל פרות חוץ לספה; ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לספה אפלו מים, הרי זה משבח.

ז. אכילה כליל יום טוב הראשון בספה, חובה; אפלו אכל פזית פת, יצא ידי חובתו. מכאן ואילך, רשות: רצה לאכל סעודה, סועד בספה; רצה, אינו אוכל כל שבועה אלא פרות או קליות חוץ לספה - אוכל, כדין אכילת מצה בפסח.

ח. מי שהיה ראשו ורבו בספה, ושלחנו בתוך הבית או חוץ לספה, ואכל - הרי זה אסור, וכאלו לא אכל בספה; עד שיהיה שלחנו בתוך הספה - גזירה שמה ימשך אחר שלחנו, ואפלו בספה גדולה.

ט. כל שבועת הימים, קורא [בתורה] בתוך הספה; וכשמבין ומדקדק במה שיקרא, יבין חוץ לספה, כדי שתהיה דעתו מישבת עליו. המתפלל - רצה להתפלל בספה, או חוץ לספה.

י. ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מתר לפנות? משירדו לתוך הספה טפות, שאם יפלו לתוך התבשיל יפסד, אפלו לתבשיל של פול [שמתקלקל מהר]. היה אוכל בספה וירדו גשמים, ונכנס לביתו ופסקו הגשמים - אין מחיבין אותו לחזור לספה, עד שיגמר סעודתו. היה ישן וירדו גשמים בלילה, ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים - אין מטרדין אותו לחזור לספה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

יא. גמר מלאכל ביום השביעי בשחרית, לא יתיר [יפרק] סכתו; אבל מוריד הוא את כליו ומפנה אותן מן המנחה ולמעלה. אין לו מקום לפנות [ונאלץ לאכול בסוכה], פוחת בה [מוריד מהסכך] ארבעה על ארבעה [להיכר]. ואם הצריך לסעד בשאר היום - צריך לאכל בספה; שמצותה כל שבועה.

יב. אגד את הלולב עם ההדס והערכה, והבדיל בין הלולב ובין ההדס במטלית וכיוצא בה – הרי זה חוצץ; הבדיל ביניהן בצלי הדס – אינו חוצץ, שמין במינו אינו חוצץ. ויש לו לאגד את הלולב בחוט או במשיחה [חבל], וכל מין שירצה, הואיל ואין אגדתו מעכבת.

יג. מצות לולב, להנטל ביום הראשון של חג בלכד בכל מקום ובכל זמן, ואפלו בשבת, שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון". ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום שבעת ימי החג, שנאמר: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". כל יום השבת להיות בתוך החג – אינו נוטל בשבת; גזרה, שמא יוליכנו בידו ארבע אמות ברשות הרבים, כמו שגזרו בשופר.

יד. ולמה לא גזרו גזרה זו ביום טוב הראשון? מפני שהוא מצוה מן התורה ואפלו בגבולין [שאר מקומות]. נמצא שאין דינו ודין שאר הימים שנה, שבשאר ימי החג אין אדם חייב לטל לולב אלא במקדש.

טו. משחרב בית המקדש, התקינו שיהיה לולב נוטל בכל מקום כל שבעת ימי החג, וזכר למקדש; וכל יום ויום מברך עליו 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת לולב', מפני שהיא מצוה מדברי סופרים. ותקנה זו, עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש – וכשיבנה בית המקדש, יחזרו הדברים ליטון.

טז. בזמן שבית המקדש קיים, היה לולב נוטל ביום ראשון שחל להיות בשבת; וכן בשאר מקומות שיצדעו בודאי שיום זה הוא יום החג, בארץ ישראל. אבל המקומות הרחוקין שלא היו יודעין בקביעת ראש חודש, לא היו נוטלין הלולב מספק.

יז. ומשחרב בית המקדש, אסרו חכמים לטל את הלולב בשבת ביום הראשון, ואפלו בגי ארץ ישראל שקדשו את החודש, מפני בני הגבולין [שבמקומות] הרחוקין שאינן יודעין בקביעת החודש – כדי שיהיו הפל שוין בדבר זה, ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין; הואיל וחיוב יום ראשון בכל מקום אחד הוא, ואין שם מקדש להפלות בו.

יח. ובזמן הזה שהכל עושין על פי החשבון [ולא מקדשים על פי הראיה] – נשאר הדבר כמות שהיה, שלא ינטל בשבת לולב כלל, לא בגבולין ולא בארץ ישראל ואפלו ביום ראשון, ואף על פי שהכל יודעין בקביעת החודש. וכבר בארנו, שעקר האסור בנטילת הלולב בשבת – גזרה, שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.

יט. כל שחייב בשופר ובספה, חייב בנטילת לולב; וכל הפטור משופר וספה, פטור מלולב. קטן היודע לנענע, חייב בלולב מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

כ. הלכה למשה מסיני, שמביאין במקדש ערכה אחת חוץ מערכה שבלולב, ואין אדם יוצא ידי חובתו בערכה שבלולב; ושעורה, אפלו עלה אחד בכד אחד.

כא. כיצד היה מצותה? בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מרביות [ענפים] של ערכה, וזוקפין אותן על

'צפצפה', והיא פסולה. ויש מין ערכה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר, אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן; וזה פשר. וכל הדברים האלו, מפי השמועה ממש רבנו נתפשו.

ה. ארבעה מינין אלו – מצוה אחת הן, ומעכבין זה את זה; וכלן נקראים 'מצות לולב'. ואין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן; ואם לא נמצא אחד מהן, אין מביאין תחתיו מין אחר הדומה לו.

ו. מצוה מן המבחר לאגד לולב והדס וערכה, ולעשות שלשתן אגדה אחת. וכשהוא נוטלן לצאת מהן, מברך תחלה 'על נטילת לולב', הואיל וכלן סמוכין לו [טפלים אליו מפני גובהן], ואחר כך נוטל האגדה הזאת בימינו ואחריו בשמאלו, ונוטלן דרך גדילתן שיהיו עקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר. ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד, יצא – והוא, שיהיו ארבעתן מצויין אצלו; אבל אם לא היה לו אלא מין אחד או שחסרו מין אחד, לא יטל עד שימצא השאר.

ז. כמה נוטל מהן? לולב אחד, ואחריו אחד, ושני בדי ערכה, ושלשה בדי הדס. ואם רצה להוסיף בהדס, כדי שיהיה אגדה גדולה – מוסיף; ונזאי המצוה הוא. אבל שאר המינין – אין מוסיפין על מנינם, ואין גורעין מהן; ואם הוסיף או גרע, [לא] פסל.

ח. כמה שעור ארץ כל מין מהן? לולב, אין פחות מארבעה טפחים; ואם היה ארץ כל שהוא, כשר; ומדידתו – משדרו בלכד, לא מראש העלים. והדס וערכה, אין פחות משלשה טפחים; ואם היו ארפין כל שהן, כשרים. אפלו אין בכל בד ובד אלא שלשה עלין לחין, כשר – והוא, שיהיו בראש הבד. ואם אגד הלולב, צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא מן ההדס והערכה טפח או יותר [לגובה]. ושעור אחריו, אין פחות מכביצה; ואם היה גדול כל שהוא, כשר.

ט. משיגביה ארבעה מינין אלו – בין שהגביהן כאחת בין בזה אחר זה, בין בימין בין בשמאל – יצא; והוא, שיגביהן דרך גדילתן; אבל שלא דרך גדילתן, לא יצא. ומצוה בהלכתה, שיגביה אגדה של שלשה מינין בימין ואחריו בשמאל, ויוליף ויביא ויעלה ויוריד, וינענע הלולב שלש פעמים בכל רוח ורוח.

י. כיצד? מוליף ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים, ומביא ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים; וכן בעליה, וירידה. והיכן מוליף ומביא? בשעת קריאת ההלל ב"הודו לה', כי טוב", תחלה וסוף, וב"אנא ה', הושיעה נא". וכל היום כשר לנטילת לולב; ואינו נוטל בלילה.

יא. עשה לאגדה זו גימון [כד חוט] של כסף ושל זהב, או שברך עליה סדין ונטלה – יצא; לקיחה על ידי דבר אחר, שמה לקיחה. והוא, שיהיה דרך כבוד ודרך הדור – שכל שהוא לנאותו, אינו חוצץ; אבל אם נמן את המינין האלו בעציץ או בקדירה ונטלה, לא יצא ידי חובתו.

ליבש, כֶּשֶׁר. ובשעת הדחק או בשעת הסכנה, לולב היבש כֶּשֶׁר; אֲבָל לא שָׁאֵר המינין.

ב. אֶתְרוֹג שֶׁל עֵרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשֶׁל טָבֵל [שלא הופרש תרומות ומעשרות], פָּסוּל; שֶׁל דְּמָאִי [של עם הארץ שחז"ל חייבו בתרומה ומעשר], כֶּשֶׁר, שֶׁאִפְשָׁר שִׁפְּקִיר נִכְסֵי וְיִהְיֶה עֲנִי, שֶׁמֶתֵּר לוֹ לֶאֱכֹל דְּמָאִי. אֶתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם – לא יטל, שְׁמָא יִכְשִׁירוּ לְטְמֵאָה [בעת שמירתו במים]; וְאִם נָטַל, כֶּשֶׁר.

ג. לולב שֶׁנֶּקֶטְס רָאשׁוֹ, פָּסוּל. נִסְדֵּק [עלהו העליון לאורכו] – אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ כְּשָׁנִים, פָּסוּל. הִיָּה עָקֵם לִפְנֵי, שֶׁהָרִי שָׁדְרוּ כְּגֹב בַּעַל חֲטוּרַת [גיבנת], פָּסוּל; הִיָּה עָקֵם לְאַחֲרָיו – כֶּשֶׁר, שֶׁזֶּה הִיא בְּרִיתוֹ. נֶעְקֵם לְאַחַד מִשְׁנֵי צִדָּדָיו, פָּסוּל. נִפְרְדוּ עֲלָיו זֶה מִזֶּה וְלֹא נִדְלְדְלוּ [נפרדו לגמרי] כְּעֲלֵי הַחֲרִיט [הענפים הגדולים], כֶּשֶׁר; נִפְרָצוּ, וְהָיָה שֶׁיִּדְלְדְלוּ מִשְׁדָּרוֹ שֶׁל לולב כְּעֲלֵי הַחֲרִיט, פָּסוּל.

ד. בְּרִית עֲלִין שֶׁל לולב כֶּף הוּא: כְּשֶׁהֵם גִּדְּלִין, גִּדְּלִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְדְבוּקִין מִגֹּב, וְגַב כָּל שְׁנֵי עֲלִין הַדְּבוּקִין, הוּא הַנִּקְרָא 'תְּיוֹמָת'. נִחְלָקָה הַתְּיוֹמָת, פָּסוּל. הִיָּה עֲלִין אַחַת אַחַת מִתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ וְלֹא הִיָּה לָהֶן תְּיוֹמָת, פָּסוּל. לא הִיָּה עֲלִין זֶה עַל זֶה גַּב זֶה כְּדֶרֶךְ כָּל הַלּוּלָבִין, אֲלֹא זֶה תַּחַת זֶה – אִם רָאָה זֶה מִגִּיעַ לַעֲקָר שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, שֶׁנִּמְצָא כָּל שָׁדְרוֹ שֶׁל לולב מְכֻסָּה כְּעֲלִין, כֶּשֶׁר; וְאִם אֵין רָאָה שֶׁל זֶה מִגִּיעַ לַצֵּד עֲקָרוֹ שֶׁל זֶה, פָּסוּל.

ה. הֶדֶס שֶׁנֶּקֶטְס רָאשׁוֹ, כֶּשֶׁר. {נִשְׁרֹו רֹב עֲלִין – אִם נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה עֲלִין בָּקֵן [מקום גדילה] אַחַד, כֶּשֶׁר} (נִפְרָצוּ עֲלֵיו פָּסוּל). הִיָּה עֲנָבִיו [פירותיו הקטנים] מְרֻבּוּת מִעֲלָיו – אִם יִרְקוּת, כֶּשֶׁר; וְאִם הִיָּה אֲדָמוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת, פָּסוּל, וְאִם מַעֲטָן, כֶּשֶׁר. וְאֵין מַמְעֻטָּן אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן; עֹבֵר וְלִקְטָן, אוֹ שֶׁלִּקְטָן אַחֵר לֹאכִילָה, הִרִי זֶה כֶּשֶׁר.

ו. עֲרֻכָּה שֶׁנֶּקֶטְס רָאשָׁה, כֶּשֶׁרָה. נִפְרָצוּ עֲלֶיהָ [נפרדו מהקנה], פָּסוּלָה.

ז. אֶתְרוֹג שֶׁנֶּקֶב נֶקֶב מִפִּלְשׁ [מעבר לעבר] כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל; וְנֶקֶב שֶׁאִינוֹ מִפִּלְשׁ – אִם הִיָּה כְּאֶסֶר [כמטבע הנקרא אִיסָר] אוֹ יָתֵר, פָּסוּל. חֶסֶר כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. נָטַל דָּדוֹ, וְהוּא הָרָאשׁ הַקָּטָן שֶׁשּׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ, פָּסוּל. נָטַל הַעֵץ שֶׁהוּא תְּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מִעֵקֶר הָאֶתְרוֹג, וְנִשְׁאָר מִקוֹמוֹ גִּמָּה – פָּסוּל. עֶלְת חֲזוּזִית [כעין יבלת] עֲלִין – אִם בְּשָׁנִים וְשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, פָּסוּל. וְאִם בְּמִקוֹם אֶחָד – אִם עֶלְת עַל רֶבּוֹ, פָּסוּל; וְאִם עֶלְת עַל דָּדוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. נִקְלַף [הקרום] הַחִיצוֹן שֶׁל שֶׁאִינוֹ מִחֶסֶר, אֲלֹא יִשְׁאָר יָרֵק כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּרִיתוֹ – אִם נִקְלַף כָּלוֹ, פָּסוּל; וְאִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כֶּשֶׁר.

ח. אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תְּפוּת [נפוח ממים], סְרוּחַ, כְּבוּשׁ [בחומץ], שְׁלוּק [מבושל], שְׁחֹר, לֶכֶן, מִנְּמָר [כמה צבעים], יָרֵק כְּכֶרֶתָן [מיו ירק] – פָּסוּל. גִּדְּלוֹ בְּדָפוּס [מסגרת בצורה מסוימת] וְעָשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֲרָת, פָּסוּל. עָשָׂהוּ כְּמִין

צִדִּי הַמִּזְבֵּחַ, וְרָאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ; וּבָעֵת שֶׁהִיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ, תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. חַל יוֹם שֶׁבֶת לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַחֵג, אֵין זוֹקְפִין עֲרֻכָּה; אֲלֹא אִם כֵּן חַל יוֹם שְׁבִיעִי לִהְיוֹת בְּשֶׁבֶת – זוֹקְפִין אוֹתָהּ בְּשֶׁבֶת, כִּדִּי לְפָרְסָמָה שֶׁהִיא מִצֻּנָּה.

כב. בִּיצֵד הִיָּה עוֹשִׂין? מְבִיאִין אוֹתָהּ מִעֲרֹב שֶׁבֶת לַמִּקְדָּשׁ, וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בְּגִיגִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִכְמָשׁוּ [יבולו] הָעֲלִין. וְלִמְחֹר זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְכֵאֵין הָעֵם וְלִזְקָחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם. וְעֲרֻכָּה זֶה – הוֹאִיל וְאֵינָהּ בְּפִירוּשׁ בְּתוֹרָה – אֵין נוֹטְלִין אוֹתָהּ כָּל שֶׁבֶעֱת יְמֵי הַחֵג וְכִר לַמִּקְדָּשׁ, אֲלֹא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּלִבְדִּי הוּא שְׁנוּטְלִין אוֹתָהּ בְּזֶמֶן הַזֶּה. בִּיצֵד עוֹשָׂה? לִזְקָח בַּד אֶחָד אוֹ בְּדִין הַרְבֵּה, חוּץ מִעֲרֻכָּה שֶׁבְּלוּלָה, וְחוֹבֵט בָּהּ עַל הַקֶּרֶק עַל עַל הַכִּלִּי פְּעָמִים אוֹ שֶׁלֵּשׁ, בְּלֹא בְּרָכָה – שֶׁדָּבָר זֶה מִנְּהַג נְבִיאִים הוּא.

כג. בְּכָל יוֹם יוֹם הִיָּה מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּלוּלִיָּהֶן בִּידֵיהֶן פַּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִין: "אֶנָּה ה'", הוֹשִׁיעָה נָא". וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים. וְכִכָּר נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, לְהַנִּיחַ תְּכָה בְּאִמְצַע בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמְקִיפִין אוֹתָהּ בְּכָל יוֹם, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיוּ מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ – וְכִר לַמִּקְדָּשׁ.

כד. כֶּף הִיָּה מִנְּהַג בִּירוּשָׁלַיִם: יוֹצֵא אֶדָם מִבֵּיתוֹ שְׁחֹרִית, וְלִוְלָבוּ בִּידוֹ; וְנִכְנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְפַּלֵּל, וְהוּא בִּידוֹ; וְיוֹצֵא לְבָקֶר חוֹלִים וְלִנְחָם אֲבָלִים, וְהוּא בִּידוֹ. וְכִשְׁיִכְנֵס לַמִּדְרָשׁ, מְשַׁלְחוֹ לְבֵיתוֹ בִּיד בְּנוֹ אוֹ בִּיד עַבְדּוֹ.

כה. מְקַבֵּלֵת אִשָּׁה הַלּוּלָב מִיָּד בְּנָה אוֹ בַּעֲלָהּ, וּמְחַזְרִיתוֹ לַמִּים בְּשֶׁבֶת, בְּזֶמֶן שֶׁהִיָּה נוֹטְלִין לולב בְּשֶׁבֶת; וּבְיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין עַל הַמִּים, וּבְמוֹעֵד [חול המועד] מְחַלִּפִּין הַמִּים. כו. הֶדֶס שֶׁבְּלוּלָה, אֶסוֹר לְהַרִיחַ בּוֹ; מִפְּנֵי שֶׁאִינוֹ רָאוּי אֲלֹא לְהַרִיחַ, וְהוֹאִיל וְהִקְצָה לַמִּצֻנָּה, יִהְיֶה אֶסוֹר לְהַרִיחַ בּוֹ. אֲבָל אֶתְרוֹג, מִתֵּר לְהַרִיחַ בּוֹ, שֶׁהָרִי הַקָּצָה לַמִּצֻנָּה מְאֻכִּלָּה.

כז. וְאֶסוֹר לֶאֱכֹל אֶתְרוֹג כָּל יוֹם שְׁבִיעִי – מִפְּנֵי שֶׁהִקְצָה לַמִּקְצֵת הַיּוֹם, הַקָּצָה לְכָלוֹ. וּבְשִׁמְיָהּ, מִתֵּר לֹאכִילָה; וּבְזֶמֶן הַזֶּה שֶׁאֵינוֹ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹטְלִין לולב בְּשִׁמְיָהּ, הָאֶתְרוֹג אֶסוֹר בְּשִׁמְיָהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיָּה אֶסוֹר בְּשִׁמְיָהּ בְּזֶמֶן שֶׁהִיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסֶּפֶק שֶׁהוּא סֶפֶק שְׁבִיעִי. הַפְּרִישׁ שֶׁבָּעָה אֶתְרוֹגִין לְשִׁבְעָה יָמִים – כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָּהּ לְיוֹמָהּ, וְאוֹכֵלָה לְמַחֲרָה.

יום שלישי כ"ג מרחשון ה'תש"ע

הלכות שופר וספה ולולב פרק ח

א. אֲרַבְעָה מִיָּנִין הָאֵלוֹ, שֶׁהֵן לולב וְהֶדֶס וְעֲרֻכָּה וְאֶתְרוֹג, שֶׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶן יָבֵשׁ, אוֹ גִּזּוּל אוֹ גָּנוּב אֲפִלּוּ לְאַחֵר יָאוּשׁ, אוֹ שֶׁהִיָּה מְאֻשָּׁרָה [נטיעה לשם עבודה זרה] הַנֶּעֱבָדָת אִף עַל פִּי שֶׁבְּטוּלָה הָאֻשָּׁרָה מְלַעֲבָדָהּ, אוֹ שֶׁהִיָּה שֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת – הִרִי זֶה פָּסוּל. הִיָּה אֶחָד מֵהֶן שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, לא יטל לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נָטַל, יִצָּא. הִיָּה כְּמוֹשׁ [נבול] וְלֹא גִמָּר

טו. שהשמתה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שצוה בהם, עבודה גדולה היא; וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפריע ממנו, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". וכל המגיס דעתו, וחולק כבוד לעצמו, ומתכבד בעניו במקומות אלו - חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר: "אל תתהדר לפני מלך".

טז. וכל המשפיל עצמו, ומקל גופו במקומות אלו - הוא הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אומר: "ונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני". ואין הגדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה', שנאמר: "והמלך דוד מפזז ומכרפר לפני ה'".

ברוך רחמנא דסיען

יום רביעי כ"ד מרחשון ה'תש"ע

הלכות שקלים

מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית שקל בכל שנה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות שקלים פרק א

א. מצות עשה מן התורה, לתן כל איש מִיִּשְׂרָאֵל מחצית השקל בכל שנה ושנה; אפלו עני המתפרנס מן הצדקה - חיב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו, ונותן מחצית השקל כסף, שנאמר: "העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט וגו'". ואינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כלו כאחת, פעם אחת.

ב. מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה; ומשקלו, שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים עליו, ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא 'סלע' בזמן בית שני; וכמה הוא משקל הסלע? שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינוניות.

ג. סלע היה ארבעה דינרין, והדינר שש מעין; ומעה, היא הנקראת בימי משה רבנו 'גרה', ומעה היתה שני פונדיונין; ופונדיון שני אפרים, ופרוטה אחת משמונה באסר. נמצא משקל המעה, והיא הגרה, שש עשרה שעורות; ומשקל האסר ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה חצי שעורה.

ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי סלעים, והוא היה הנקרא 'דרכון'. ואלו המטבעות פלן שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן בכל מקום; וכבר בארנו, כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל מקום.

ה. מחצית השקל זו - מצוה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש; ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו, שהיה משקלו מאה ושישים שעורה.

בריתו - אף על פי שעשהו דפין דפין, כשר. התיים [אתרוגים מחוברים] והבסר [שאינו בשל], כשר. מקום שהאתרוגין שלהן כעין שחרות מעוטה [- שחור מעט], כשרין; ואם היו שחרין ביותר כאדם כושי, הרי זה פסול בכל מקום.

ט. כל אלו שאמרנו שהן פסולין מפני מומין שבארנו, או מפני גזל וגנבה - ביום טוב ראשון בלבד; אבל ביום טוב שני עם שאר הימים, הכל כשר. והפסולות שהיא משום עבודה זרה, או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה - בין ביום טוב ראשון בין בשאר הימים, פסול.

י. אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלובו של חברו שישאלנו ממנו, עד שיתנו לו מתנה. נתנו לו על מנת להחזירו - הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו, שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה; ואם לא החזירו - לא יצא, שנמצא בגזול. ואין נותנין אותו לקטן, שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו, אינו חוזר. ואחד הלולב, ואחד כל מין ומין מארבעת מינין שבו - אם היה אחד מהן שואל, אין יוצאין בו ביום טוב ראשון. יא. שתפין שקנו לולב או אתרוג בשתפות - אין אחד מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו במתנה. האחין שקנו אתרוגין מתפוסת הבית יירושא לפני חלוקתה, ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו - אם יכול לאכלו, ואין האחין מקפידין בכך - יצא; ואם היו מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם מתנה. ואם קנה זה אתרוג וזה פריש [מיו פרי], או שקנו כאחד אתרוג ורמון או פריש מתפוסת הבית - אינו יוצא באתרוג, עד שיתן לו חלקו במתנה, ואף על פי שאם אכלו, אין מקפידין עליו.

יב. אף על פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים". ביצד היו עושין? ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ומתחילין לשמח ממוצאי יום טוב הראשון; וכן בכל יום יום מימי חלו של מועד, מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים, לשמח שאר היום עם כל הלילה. יג. והיאך היתה שמחה זו? החליל מכה, ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלטים, וכל אחד אחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו; ומי שיודע בפה, בפה. ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שידע, ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב.

יד. מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה - אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הליכות והסנהדרין והקיסדים והקננים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחים במקדש בימי חג הסוכות; אבל כל העם, האנשים והנשים - כלם באים לראות ולשמע.

אשם; עשירית, למותר קני נ- תורים בוני יונה זבים וזבות ויולדות; אחת עשרה, למותר קרבנות נזיר; שתים עשרה, למותר אשם מצרע; שלש עשרה, למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.

ג. ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוך התבה, כתוב על התבה מבחוץ. ויתנאי בית דין הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה. נמצאת למד, שכל המעות הנמצאות בשש התבות האחרונות, לעולת בהמה; ועורותיהן לפהגים, כשאר כל העורות. וכל המעות שבתבה שלישית, ילקח בהן עופות - חצן עולות, וחצן חטאות. ושבביעית, כלן עולת העוף.

ד. בכל מדינה ומדינה כשגובין השקלים, משלחין אותם ביד שלוחין למקדש; ויש להם לצרף [להחליף] אותן בדינרי זהב, מפני משאוי הדרך. והכל מתקבץ למקדש, ומניחין אותו בלשפה אחת מן הלשכות במקדש, וסוגרין דלתותיה במפתחות, וחותרמין עליה חותמות. וממלאין מכל השקלים שיתקבצו שם, שלש קפות גדולות - שעור כל קפה, כדי שתכיל תשע סאין; והשאר, מניחין אותו בלשפה. וזה שבתוך הקפות, הוא הנקרא 'תרומת הלשפה'; וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקפות, הוא הנקרא 'שירי הלשפה'.

ה. בשלשה פרקים בשנה תורמין את [ח-] הלשפה - בראש חדש ניסן, ובראש חדש תשרי קדם יום טוב או אחריו, וקדם עצרת בחמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה? אחד נכנס לפנים מן הלשפה, והשומרין עומדים בחוץ; והוא אומר להם: 'אתרם?' והן אומרים לו: 'תרם! תרם! תרם!' שלשה פעמים. ואחר כך ממלא שלש קפות קטנות, כל קפה מהן מכילה שלש סאין מאותן השלש קפות הגדולות; ומוציאן לחוץ, כדי להסתפק מהן עד שיכלו [נ- יתרוקנו]. וחוזר וממלא אותן השלש קפות הקטנות מן השלש הגדולות פעם שניה קדם עצרת, ומסתפקין [משתמשים] מהן עד שיכלו.

ו. וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש הקפות הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש חדש ניסן. ובראש חדש ניסן, תורמין מתרומה חדשה. לא הספיקו להם השקלים שבשלש קפות הגדולות, וכלו עד שלא הגיע ניסן - חוזרין ותורמין משירי הלשפה.

ז. שלש קפות הקטנות שהוא תורם בהן ומוציאן לחוץ, כתוב עליהן 'אלף', 'בית', 'גימל' - כדי שיתפקו מן הראשונה עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השנייה, ואחר כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מהקפה האחת הגדולה, ומחפה אותה הגדולה במטפחת; ותורם השנייה מהקפה הגדולה השנייה, ומחפה אותה במטפחת. ותורם השלישית מהקפה הגדולה השלישית, ואינו מחפה אותה - כדי שתהיה נפרת שבה סים, ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שניה כשיכנס קדם עצרת, ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגלה, ומחפה אותה; ותורם השנייה מן הגדולה שתהיה ממנה בראשונה תחלה, ומחפה אותה;

ו. בזמן שהיה מטבע של זמן דרפונות, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה המטבע סלעים, היה כל איש נותן במחצית השקל שלו חצי הסלע, שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע חצי הסלע, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל, פחות מחצי שקל של תורה.

ז. הכל תיבין לתן מחצית השקל, כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משחררים. אבל לא נשים, ולא עבדים, ולא קטנים; ואם נתנו, מקבלין מהן. אבל הגוים שנתנו מחצית השקל, אין מקבלין מהן. קטן שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל, שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה, עד שיגדיל ויתן על עצמו.

ח. השקלים, אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שהמקדש קים, נותנין את השקלים, בין בארץ ישראל, בין בחוצה לארץ; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ ישראל אינן נוהגין. ט. באחד באדר משמיעין [מכריזים] על השקלים, כדי שיבין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתן. בחמשה עשר בו, ישובו השלחנים [הגובים] בכל מדינה ומדינה, ותובעין בנחת; כל מי שיתן להם, יקבלו ממנו, ומי שלא נתן, אין כופין אותו לתן. בחמשה ועשרים בו, ישובו במקדש לגבות, ומכאן ואילך, כופין את מי שלא נתן עד שיתן; וכל מי שלא יתן - ממשיכין אותו, ולוקחין עבטו [משכוננו] בצל כרחו, ואפלו כסותו.

י. כל מי שאינו תיב בשקלים - אף על פי שדרכו לתן, או הוא עתיד לתן - אין ממשיכין אותו. ואין ממשיכין את הפהגים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא כשינתנו, מקבלין מהן, ותובעין אותן עד שיתנו.

יום חמישי כ"ה מרחשון ה'תש"ע

הלכות שקלים פרק ב

א. כיצד כונסין [אוספים] השלחנים את השקלים? בכל מדינה ומדינה, מניחין לפניהם שתי תבות - שולי התבה ורחבין מלמטה, ופיה צר מלמעלה כמין שופר, כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת [בקלות]. ולמה עושין שתי תבות? אחת שמניחין בה שקלים של שנה זו, והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה, שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה.

ב. ובמקדש היה לפניהן תמיד שלש עשרה תבות, כל תבה כמין שופר - ראשונה, לשקלי שנה זו; שנייה, לשקלי שנה שעברה; שלישית, לכל מי שיש עליו קרפן שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, משליך דמיה לתבה זו; רביעית, לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד, משליך דמיה לתבה זו; חמישית, למי שהתנדב מעות לקנות בהן עצים למערכה; ששית, למי שהתנדב מעות ללבונה; שביעית, למי שהתנדב זהב לכפרת; שמינית, למותר חטאת, כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותר מן המעות, ישליף השאר לתוכה; תשיעית, למותר

ונשתתפו - חִבִּין בקולבון; עד שישאו ויתנו בשתפות זו האחרונה, וישתנו המעות.

ה. האחין והשתפין שהיה להם בהמה וכספים, וחלקו בכספים - חִבִּים בקולבון, אף על פי שצדין לא חלקו בהמה; חלקו בהמה, ולא חלקו הכספים - פטורין מן הקולבון עד שיתלקו הכספים, ואין אומרים: 'הרי הם עומדים לחלקה'.

ו. הנותן שקל להקדש כדי שיחשב לו מחצית השקל שהוא חִבִּב בזה, ויטל חצי שקל ממה שנוגה מן החצצים [מאנשים אחרים] - חִבִּב שני קולבונות; שאלו היה השקל בלו לשקלים, היה חִבִּב קולבון אחד.

ז. כמה הוא שעור הקולבון? בזמן שהיו נותנין במחצית השקל שני דינרין - היה הקולבון חצי מעה, שהוא אחד משנים עשר דינרין; ומעולם לא נמן הקולבון פחות מזה. והקולבונות אינן פשקלים, אלא מניחין אותן השלחנים בפני עצמן, עד שיתפסק מהן ההקדש.

ח. מי שאבד שקלו - חִבִּב באחריותו, עד שימסרנו לגזבר. בני העיר ששלחו את שקליהם ביד שליח, ונגנבו או אבדו - אם שומר חנם הוא - הרי זה נשבע להם ונפטר, כדין כל שומר חנם; והם חוזרים ונותנים שקליהם פעם שניה. ואם אמרו אנשי העיר: 'הואיל ואנו משלמים, אין רצוננו שישבע השליח, שהוא נאמן לנו' - אין שומעים להן; תקנת חכמים היא, שאין הקדש יוצא בלא שבוועה. נמצאו השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח - אלו ואלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והראשונים יפלו לשקלי השנה, והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה.

ט. שלחו את שקליהם ביד שומר שָׂכָר, שהרי הוא חִבִּב בגנבה ואבדה, ואבדו ממנו באנס, כגון שלקחום לסטים מזגנים, שהוא פטור - רואים: אם אחר שנתקמה התרומה נאנס, נשבע השליח לגזברים, ובני העיר פטורים - שהתורם תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות, ובכרשות הקדש הן; ובני העיר, מה היה להם לעשות? - הרי לא מסרו אלא לשומר שָׂכָר, שהוא חִבִּב בגנבה ואבדה, אבל האנס אינו מצוי. ואם אבדו קדם שנתקמה התרומה, צדין ברשות בני העיר הם, והשליח נשבע לאנשי העיר, והם משלמין. נשבע וגבו שקלים שנית, ואחר כך החזירוהם הלסטים - אלו ואלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והשנים יפלו לשקלי שנה שעברה. יש מי שאומר, שהשקלים הראשונים שיפלו לשקלי השנה, הם השקלים שנגבו בתחלה ואבדו או נאנסו וחסרו; ויש מי שאומר שהשקלים הראשונים, הם שהגיעו ליד הגזבר תחלה [ונתנו בני העיר בשנית].

י. הנותן חצי שקל לחברו להליכו לשלחני לשקל אותו על ידו [לתת מחצית השקל בשבילו], הלה ושקלו על ידי עצמו [בשביל עצמו] כדי שלא ימשיכו אותו - אם נתקמה התרומה [מהשקלים שבלשכה], מעל השוקל [השליח]; שנה השקל ברשות הקדש הוא, ששכר תרמו על העתיד לגבות,

ותורם השלישית מן הגדולה הסמוכה לה, ואינו מחפה אותה - כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיפגס בתשרי; עד שנמצא תורם ראשונה ושניה ושלשית הקטנות, מכל אחת ואחת מן הגדולות.

יא. כשהוא תורם שלש קפות אלו, תורם את הראשונה לשם ארץ ישראל; והשניה, לשם הכרפין המקפין [הסמוכים] לה ולשם כל ישראל; והשלישית, לשם בבל ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל.

יב. כשהוא תורם, מתפון לתרם על הגבוי שיש בלשכה, ועל הגבוי שצדין לא הגיע ללשכה, ועל העתיד לגבות - כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאן להסתפק מהן, בפרה על ישראל, וכאלו הגיעו כל שקליהן ללשכה ונתרמה מהן תרומה זו.

יג. כשיפגס התורם לתרם, לא יפגס בגזר שאפשר להחבות [להחביא] בו כסף, ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפלה [תפילין], ולא בקמיע - שמא יחשדו אותו העם, ויאמרו: 'החביא ממעות הלשכה תחתיו כשתרמה'; ומדברים היו עמו משעה שיפגס עד שעה שיצא - כדי שלא יתן לתוף פיו. ואף על פי שנוהרים כל כך - עני או מי שהוא נכהל להון, לא יתיר מפני החשד, שנאמר: 'והייתם נקיים מה' ומישראל'.

יום שישי כ"ו מרחשון ה'תש"ע

הלכות שקלים פרק ג

א. חציי השקלים - הכל צריכין להם, כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חִבִּב בו; לפיכך, כשהיה אדם הולך אצל השלחני ומצטרף [פורט] שקל בשני חציו, יתן לו תוספת על השקל [דמי חילוף], ואותה התוספת נקראת 'קולבון'. לפיכך, שנים שנתנו שקל על שניהם, חִבִּין בקולבון [תנא].

ב. כל מי שאינו חִבִּב בשקלים, כגון שתי נשים או שני עבדים שנתנו שקל - פטורין מן הקולבון; וכן אם היה אחד חִבִּב ואחד פטור, ונתן החִבִּב על יד [בשביל] הפטור - כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה, או עבד - פטור מן הקולבון. וכן הפתנים, פטורין מן הקולבון; והשוקל על יד הכהן, פטור מן הקולבון.

ג. הנותן שקל עליו ועל העני, או על שכנו, או על בן עירו - אם נתנו להם מתנה, פטור מן הקולבון, שהרי נתן חצי שקל מתנה, כדי להרבות בשקלים. ואם נתן להם חצי השקל על ידם [בשבילם] דרך הלואה, עד שיתזירו לו כשתמצא ידם - חִבִּב בקולבון.

ד. האחים שצדין לא חלקו מה שהניח להם אביהם, וכן השתפים שנתנו שקל על ידי שניהם - פטורין מן הקולבון. כמה דברים אמורים? בשתפין ששאו ונתנו במעות השתפות, ונשתנה עין המעות [נתחלפו הכספים שבהם השתתפו]; אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו, וערכום וצדין לא נשתנו המעות ולא הוציאום - הרי אלו חִבִּין בקולבון. נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו, וחסרו

המקדש והעובדים בו, יתבאר מה הוא מותר הנסכים; ואם לא היה להם מותר נסכים, יבואו מתרומת הלשכה. בגדי כהנה - בין בגדי כהן גדול, בין שאר בגדי כל הכהנים שעובדין במקדש - הכל באין מתרומת הלשכה. ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים, או חוצה לה בקרוב ממנה, הבאות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין - נספיקין באין מתרומת הלשכה; וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - יבואו נספיקה מתרומת הלשכה.

ד. גר שמת והניח זבחים - אם יש לו נסכים, קרבין משלו; ואם לאו, באין מתרומת הלשכה. כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את התביתין מתרומת הלשכה. מבקרי [בבדק] מומין שביירושלים, ותלמידים חכמים המלמדים הלכות שחיטה לכהנים, והמלמדים להם הלכות קמיצה, ונשים המגדלות בניהן [בטהרה] לפרה אדמה - כלם נוטלין שכרם מתרומת הלשכה; וכמה הוא שכרם? כמה שיפסקו להם בית דין.

ה. בשנת השמיטה שהיא הפקר, שוכרין בית דין שומרין שישימרו מקצת ספיקים שצמחו [מאליהם], כדי שיביאו מהם העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן הקדש; ואלו השומרין, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

ו. מי שהתנדב לשמר בחנם - אין שומעין לו; וגרה משום בצלי זרוע, שמא יבואו וישלום מהם. לפיכך תקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה, כדי שיפגשו הכל מאותו מקום שאלו שומרין שם [משום השכר מתפרסם הדבר שלהקדש הן].

ז. מגיעי ספרים שביירושלים, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה; דיגין שדיגין את הגזלנין בירושלים, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכמה היו נוטלין? תשעים תשעים מנה בכל שנה; ואם לא הספיקו להם - אף על פי שלא רצו - מוסיפין להם כדי צרפן, הם ונשיהם ויבניהם ויבני ביתם. ח. כבש היו עושין מהר הבית להר המשחה, שעליו מוציאין פרה אדמה, וכן היו עושין כבש, שמוציאין עליו שעיר המשפלים; ונשיהם נצעים משגרי הלשכה. וכן מזבח העולה, וההיכל, והעזרות - באין משגרי הלשכה. אמת [תעלת] המים שביירושלים [העוברת בעזרה], וחומת ירושלים, וכל מגדלותיה, וכל צרכי העיר - באין משגרי הלשכה. וגוי שהתנדב מעות לדברים האלו, או לעשות עמהם בחנם - אין מקבלין ממנו, ואפלו גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], שנאמר: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו וגו'", ונאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים".

ט. מותר תרומת הלשכה, וכן מותר שגרי הלשכה - לוקחים בו זכרים, ויקרבו כלן עולות; שתנאי בית דין הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה; אבל לא עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים 'קין למזבח'.

ונמצא זה הציל עצמו במקומו ההקדש, ונהנה בזה השקל. ואם לא נתרמה התרומה, לא מעל; והוא חייב לתן להקדש חצי שקל שנתן לו. וכן הגזל או הגונב חצי שקל ושקלו, יצא; והוא חייב לשלם לפעלים שנים, או להוסיף חמש [אם נשבע לשקר והודה].

יא. הנותן מחצית השקל מן ההקדש, ונתרמה תרומה, כשיסתפקו ממנה [כשיקריבו קרבן מתרומה זו] - יתחייב במעילה, ויצא ידי מחצית השקל. נתנו ממעות מעשר שני, יאכל כנגדו [פדיונו] בירושלים; מדמי שביעית, יאכל כנגדו בקדשת שביעית. היו של עיר הנדחת, לא עשה כלום.

יב. המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו, ונמצא שאינו חייב - לא קדש. המפריש שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחד - אם בזה אחר זה, האחרון לא קדש; ואם בבת אחת, האחד שקלים והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת, יפל לנדבה.

יג. הלוקח מעות בידו, ואמר: 'אלו לשקלי', או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה, וכשהתחיל ללקט אמר: 'הריני מלקט מעות לשקלי' - אפלו לקט מלא כיס, נותן מהן חצי שקל שהוא חייב בו, והשאר חלין; שמוותר השקלים - חלין.

יד. מעות שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה - קרוב לשקלים, יפלו לשקלים; קרוב לנדבה, יפלו לנדבה; מחצה למחצה, יפלו לנדבה - מפני שהנדבה בלה עולה לאשים, והשקלים מסתפקין מהם לעולות ולדברים אחרים. טו. וכן כל המעות הנמצאות בין כל תבה ותבה, יפלו לקרוב. נמצאו מחצה למחצה - אם בין עצים ללבונה נמצאו, יפלו ללבונה; בין קנים [תורים ובני יונה] לגזלי עולה, יפלו לגזלי עולה. זה הכלל: הולכין אחר הקרוב, בכלן; מחצה למחצה, להחמיר. וכל המעות הנמצאות בהר הבית - חלין; שאין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשכה, עד שהוא מחללן על הבהמות שלוקח לקרבנות.

יום שבת קודש כ"ז מרחשון ה'תש"ע

הלכות שקלים פרק ד

א. תרומת הלשכה [חצאי השקלים], מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור ונספיקה, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות; וכן העצים, אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים; והקטרות ושכר עושיה, ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים, והעמר, ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשפלים [ביום הכיפורים] ולשון של זהורית שקושרים בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשכה.

ב. אבל פר העלם דבר [שוגג] של צבור, ושעירי עבודה זרה - בתחלה גובין להם [מגבית מיוחדת], ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות של היכל - תחת בגנין עשויות, ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בידן הבית; אבל פרוכות של שערים, באין מתרומת הלשכה. המנורה וכלי שרת, מצותן שיבואו ממותר הנסכים - ובהלכות פלי

יב. וכך היו עושין במותר הקטרת משיגיע ראש חדש ניסן: מחללים [פודים] אותו על שכן האמנים [מפסחי הקטורת], וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח, ונוטלין האמנים מותר הקטרת בשכרם, וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהם מתרומה חדשה – כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה. ואם אין להם תרומה חדשה, מקטירין אותה מתרומה ישנה.

ברוך רחמנא דסייען

י. שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות הצבור, מוציאים את הראוי להם מקדשי בִּדְק הבית; אבל אין בִּדְק הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח.

יא. משיגיע ראש חדש ניסן, אין מקריבין קרבנות הצבור אלא מתרומה חדשה; ואם לא באה חדשה, לוקחין מן הישנה. לפיכך, אם הגיע ראש חדש ניסן, ויש עמהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה – פודין אותן ומוציאין אותן לחלין אף על פי שהן תמימין, ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקציצין בה את המזבח; שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין, שאם לא יהיו צריכים להן, יצאו לחלין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ב מרחשון ה'תש"ע

— מקיש קדש למקדש: מה מקדש שיש בו נטילת נשמה (חיוב כרת) אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה; ואי לנגיעה — מאי נטילת נשמה איכא (איך תיתכן נטילת נשמה)? אלא לאכילה. ואפקה רחמנא (התורה התבטאה) לאכילה בלשון נגיעה למימר דנגיעה באכילה. ומן-הלשונות האלה תבאר לך, שטמא שאכל את-הקדש חייב כרת, במה דברים אמורים? אם הוא מזיד; אבל אם הוא שוגג — הרי זה מקריב קרבן עולה ויורד, כמו שהזכרנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (קו.).

יום שני כ"ב מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה צא.

המצוה הצ"א — הצווי ששצטוינו לשרוף הנותר (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא "נותר"), והוא אמרו יתעלה: "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, יז). ובפרוש אמרו על זה שאמר יתעלה בכבש הפסח: "לא תותירו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שמות יב, י), אמרו במקלותא: "בא הכתוב לתן עשה על לא-תעשה". ובמקומות רבים בפסחים (פד.) ובמכות (צ: וטו.) וזולתם (מקומות רבים נוספים) אמרו בפרוש שלא ידנוותר לאו שנתק לעשה הוא (שם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), ולפיכך אין לוקין עליו. והעשה הוא מה-שהזכרנו, שצאמר: "והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו". ודין

יום ראשון כ"א מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה קל. קכט.

המצוה המשלימה מאה ושלשים — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל" (ויקרא יב, ט); ומי שעבר ואכלו — לוקה. ובתוספתא זבחים (פרק ה) נתבאר, שטהור שאכל בשר טמא — הרי זה לוקה את-הארבעים. ובפרק ב' מגמרא פסחים (כד:) אמרו: "טמאת הגוף (טמא שאכל בשר של קדש) בכרת, טמאת הבשר (שאכל בשר טמא של קדש) בלאו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (משנה ב.).

המצוה הקכ"ט — האזהרה שהזהר הטמא מלאכול קדש, והוא אמרו ביולדת: "בכל-קדש לא-תגע" (שם, ד). ולשון ספרא (פרשת תזריע): "בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא — מה מקדש הנכנס לו בטמאה ענוש כרת, אף הקדש האוכלו בטמאה ענוש כרת". ולמד באמרו "לא-תגע" באדם שאכל במזיד, שסומך על הפלל שנתבאר במפות (יד:) בבאור אמרו יתעלה: "בכל-קדש לא תגע", והוא אמרם בגמרא מפות: טמא שאכל את-הקדש, בשלמא ענוש כתיב: "והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה" (שם ז, כ); אזהרה מנא לן? אתיא מ"בכל-קדש לא-תגע". ושם אמרו: "בכל-קדש לא-תגע" — אזהרה לאוכל. אתה אומר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנוגע? תלמוד לומר: "בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא"

(ויקרא טז, א). והראיה שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מכפורים (ס): "כל-מעשה יום הכפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר פל-דיני מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת יומא.

יום חמישי כ"ה מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה מט. קיח.

המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.

המצוה הקי"ח — הצווי שנוצטוינו שכל-הנהנה מן-ההקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה בשגגה — יחזיר מה שאכל או פדי מה-שנהנה עם תוספת חמש, והוא אמרו: תעלה: "ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טז), ואמר עוד: "והאיש כי-יאכל קדש בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו). וגם במסכת תרומות (פרק ז).

יום שישי כ"ו מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה קיג.

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבוד בקדשים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו: תעלה: "לא תעבד בבכר שורך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו פלם אסורים בעבודה. וכבר נתבאר בסוף מסכת מכות (כא:), שהעובד באחד מן-הקדשים — לוקה.

יום שבת קודש כ"ז מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה קיד.

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז (לגזוז) צמר הקדשים והוא אמרו: "ולא תגז בכור צאנך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו פלם אסורים בעבודה וגזזה. וכבר נתבאר דיני שתי המצוות האלה כלומר: גזזה ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגוזז דבר (כמות קטנה ביותר) מן-הקדשים — לוקה.

הפגול (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) והנותר שנה, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (לא תעשה קלב), שפיר הזכיר את-הפגול בלשון "נותר". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפסחים (כז:). ובסוף תמורה (לד).

יום שלישי כ"ג מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה צ.

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שנוצטוינו לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו: תעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט), ובגמרא שבת (כד:). באור לבאר, מה-טעם אסור להדליק שמן תרומה שנטמא ואמרו: "שבתון (מצות השביתה ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והוי יום טוב עשה ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: שעשית מלאכה ביום טוב אסורה, והעושה עובר על מצות עשה, שכן בטל מצות עשה, והוא אמרו ביום טוב: "יהיה לכם שבתון" (שם כג, כד); ועובר על מצות לא-תעשה, לפי שעבר על לאו, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז), כלומר: ביום טוב. אבל שרפת קדשים טמאים אינה אלא מצות עשה, ולפיכך אסור לשרפם ביום טוב מחמת הכלל שהזכיר: "אין עשה דוחה את לא-תעשה ועשה". ואמרו שם (שבת כה). עוד דבר, וזו לשונו: "כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף שמן (לאו דוקא) תרומה שנטמא". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (פב). ובסוף תמורה (לג).

יום רביעי כ"ד מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה מט.

המצוה המ"ט — הצווי שנוצטוינו בעבודת היום, כלומר: כל-הקרבנות והודוין שהן חובה ביום צום כפזר להם בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה ב'אחרי מות'

שמואל א ב ריב

וַיְהִיָּה מִמֵּית וּמַחִיָּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל: וַיְהִיָּה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפִּיל
 אַף־מְרוֹמָם: חֲמִקִּים מַעְפָּר דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם־נְדִיבִים
 וְכִסֵּא כְבוֹד יִנְחִלָם כִּי לַיהוָה מִצָּקִי אֶרֶץ וַיֵּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְל: ט רְגְלֵי חֲסִידוֹ
 (חֲסִידוֹ קרי) יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֲשָׁד יִדְמוּ כִּי־לֹא בָכָה יִגְבֵּר־אִישׁ: יַיְהוָה יַחַתּוּ
 מְרִיבּוֹ (מְרִיבּוֹ קרי) עָלָו (עָלָו קרי) בְּשָׁמַיִם יִרְעֻם יְהוָה יִדִּין אֶפְסֵי־אֶרֶץ וַיִּתֶּן־עֹז
 לְמַלְכּוֹ וַיִּרֶם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ: פ יֵא וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה הַרְמָתָה עַל־בֵּיתוֹ וַהֲנֹעַר הָיָה
 מִשְׁרַת אֶת־יְהוָה אֶת־פָּנָיו עָלֶי הִכְתֵּן: יב וּבָנִי עָלֶי בָנִי בְלִיעֵל לֹא יִדְעוּ
 אֶת־יְהוָה:

רש"י

(ט) חסידו. חסידו כתיב, חסידיו קרי, בין
 יחיד בין רבים, וכן יחתו מריביו (פסוק י),
 מריבו, בין יחיד בין רבים: (י) עלו בשמים
 ירעם. עלו כתיב, אפילו עלו בשמים, מרעים

מצודת ציון

(ו) מוריד. מלשון ירידה: (ז) מוריש. ענין עניות, כמו
 (שמואל-ב יב ג): ולרש אין כל: (ח) מאשפות. הוא מקום
 השלכת הזבל: ירים. ירומם: אביון. התאב לכל דבר, כי
 אין לו מאומה: נדיבים. שרים וחשובים: מצוקי ארץ.
 מצבי ארץ, ודוגמתו (שמואל-ב טו כד): ויציקו את ארון.
 ורצה לומר, היסודות והעמודים שהם מצבי הארץ
 ומעמידים אותה: וישת. וישם: תבל. מקום המיושב
 נקרא תבל: (ט) ידמו. יכרתו, כמו (ירמיהו נא ו): אל תדמו
 בעונה: (י) יחתו. ישברו: ירעם. מלשון רעם ורעש:
 אפסי. קצות, כי בקצות הארץ היא אפס וכלה: קרן.
 המלה החיא הונחה על התגברות, כי בעלי חיים בעלי
 הקרן, יתחזקו בהם: (יא) על ביתו. אל ביתו:

מצודת דוד

(ו) ה' ממית ומחיה. רוצה לומר: לא במקרה בא, כי אם
 יד ה' עשתה זאת, הוא ממית בני רבת הבנים, והוא מחיה
 בני העקרה, ולא תשכל מלידה ומבטן ומהריון: מוריד
 שאול. ובזה מוריד את בת רבת הבנים אל השאול, רוצה
 לומר: בשפל המצב ועומק הצרה, ואת העקרה מעלה
 מעומק שפל מצבה: (ז) ה' מוריש. את השבעים, עד
 אשר בלחם נשכרו: ומעשיר. את הרעבים, עד אשר
 חדלו: משפיל. בזה משפיל גאות השבעים, ואף מרומם
 עליהם את הרעבים, ולא די במה שחדלו מלהשכיר
 עצמם, כי אף ישכרו את השבעים וירומם עוד עליהם:
 (ח) מקים מעפר דל. מי שהיה דל ונבזה שחה עד לעפר,
 ה' מקימו מן העפר: מאשפות וכו'. כפל הדבר במלות
 שונות: להושיב. מרימו מן האשפות, ומגביהו עוד

להושיב אותו עם נדיבים, להיות דומה להם: ינחילם. רוצה לומר: יכובדו בעיני הבריות, כאלו היו מלומדים בכבוד
 ובאה להם מנחלת אבותם: כי לה'. וזה בעבור שיסודות הארץ המה לה', ועל היסודות ההם עשה הוא את העולם,
 לזה בידו לעשות בעולמו כרצונו: (ט) רגלי חסידיו ישמור. רוצה לומר: אולם הכל במשפט, כי רגלי חסידיו ישמור
 מלכד, והרשעים יוכרתו בבוא חושך הפורעניות, בעת נתמלא סאתם: כי לא בכח. אין התגברות האיש תלוי בכחו,
 כי אם היא ביד ה', ועל פי כשרון מעשה האיש: (י) יחתו מריביו. כחתימה לסדר שבחי המקום, חזרה להתפלל
 על שמואל בנה ואמרה, אתה ה' נא יחתו וישברו מריביו של בני ואנשי מלחמתו, כי ראתה ברוח הקדש שפלשתים
 ילחמו בו, והתפללה שהמה יחתו: עליו בשמים ירעם. בעבור בני, ירעם האל יתברך בשמים על פלשתים. ונתקיימה
 תפלתה כמו שכתבו (לקמן ז ט): וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתים: ה' ידין אפסי ארץ. רוצה לומר: אתה ה', נא
 ידין בני אפסי ארץ, להיות שופט בישראל, ויסבב במקומות עריהם לשפטם. וכן נתקיים כמו שכתוב (שם שם טז):
 והלך וגו' וסבב וגו' ושפט את ישראל: ויתן עוז למלכו. ה' יתן עוז וגבורה להמלך אשר בני ימליך אותו, והוא
 שאול: וירם קרן משיחו. על דוד אמרה, כי שמואל בנה רק משחו למלך, אבל לא המליכו בחייו, כי שמואל מת
 ועודנו לא מלך עד לאחר זמן, והתפללה עליו חנה שירום קרן ממשלתו: (יא) את פני. רוצה לומר: לפניו, כי היה
 מלמדו איך ישרת את ה': (יב) לא ידעו את ה'. ולחוסר הידיעה הרשיעו לעשות:

דברי הימים ב כ כו-לו

כו ובני־הקִבְיָיִ נִקְהָלוּ לְעֶמֶק בְּרָכָה בִּי שֵׁם בָּרְכוּ אֶת־יְהוָה עַל־פֶּן קָרְאוּ
אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא עֶמֶק בְּרָכָה עַד־הַיּוֹם: כז וַיָּשְׁבוּ כָּל־אִישׁ יְהוּדָה
וִירוּשָׁלַם וַיהוֹשָׁפָט בְּרֹאשׁם לָשׁוּב אֶל־יְרוּשָׁלַם בְּשִׂמְחָה כִּי־שִׂמְחָם יְהוָה
מֵאוֹיְבֵיהֶם: כח וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלַם בְּנִבְלִים וּבְכִנּוֹרוֹת וּבַחֲצִצְרוֹת אֶל־בֵּית יְהוָה:
כט וַיְהִי פָחַד אֱלֹהִים עַל כָּל־מַמְלָכוֹת הָאָרֶצוֹת בְּשִׂמְעָם בִּי נֶלְחַם יְהוָה עִם
אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל: ל ותַּשְׁקֹט מַלְכוּת יְהוֹשָׁפָט וַיָּנַח לוֹ אֱלֹהָיו מִסָּבִיב: לא וַיִּמְלֹךְ
יְהוֹשָׁפָט עַל־יְהוּדָה בֶּן־שְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה בְּמָלְכוֹ וַעֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ
בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמּוֹ עֲזוֹבָה בַּת־שִׁלְחִי: לב וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו אָסָא וְלֹא־סָר
מִמֶּנָּה לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: לג אֵךְ הַבְּמוֹת לֹא־סָרוּ וְעוֹד הָעָם לֹא־הִכְיִנוּ
לְבָבָם לֵאלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם: לד וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְהוֹשָׁפָט הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים הַנֶּם
בְּתוֹכֵם בְּדִבְרֵי יְהוָה בֶּן־חֲנָנִי אֲשֶׁר הֶעֱלָה עַל־סָפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: לה וְאַחֲרֵי־
כֵן אֶת־חֹבֶר יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה עִם אַחֲזִיָּה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הוּא הִרְשִׁיעַ לַעֲשׂוֹת:
לו וַיַּחֲבֵרְהוּ עָמּוֹ לַעֲשׂוֹת אֲנִיּוֹת לִלְכַת תְּרִשִׁישׁ וַיַּעֲשׂוּ אֲנִיּוֹת בַּעֲצִיּוֹן גִּבֹר:
לז וַיִּתְּנָבֵא אֱלִיעֶזֶר בֶּן־דֹּדֻוָּהוּ מִמַּרְשָׁה עַל־יְהוֹשָׁפָט לֵאמֹר בַּהֲתַחֲבֹרְךָ עִם־
אַחֲזִיָּהוּ פֶּרֶץ יְהוָה אֶת־מַעֲשֶׂיךָ וַיִּשְׁבְּרוּ אֲנִיּוֹת וְלֹא עָצְרוּ לִלְכַת אֶל־תְּרִשִׁישׁ:

רש"י

הישר מדרך הטוב והישר של אביו לא סר אבל
מדרכו הרעה של אסא סר כמו שכתוב (לעיל ב')
טו) ויוצא אסא כסף וזהב וכל הפרשה אבל
הושפט לא עשה כן אלא בטח כל ימיו
בהקב"ה: (לד) בדברי יהוה בן חנני. שאמר
אל המלך יהושפט (שם י"ט) הִלְרַשֵׁעַ לַעֲזוֹר:
(לז) ולא עצרו. פתרון לא עצרו כח האניות
ללכת וישברו:

מצודת ציון

(כו) נקהלו. נאספו כמו ויקהל משה (שם לה):
(לה) אתחבר. כמו התחבר ובאה האל"ף במקום ה"א:

(כו) נקהלו לעמק ברכה. לאותו עמק שלאחר
כן נקרא עמק ברכה על שם המעשה כמו
שמפורש בסמוך כדאמר כי שם ברכו את ה'
והודו על כל הטובה אשר עשה להם שעזרם
מעכומ"ז: (כח) ויבאו ירושלים בנבלים
ובכנורות ובחצצרות. הרי ג' כלי שיר כנגד ג'
כל איש יהודה וירושלים ויהושפט: (לב) וילך
בדרך אביו אסא. מאיזה דבר לא סר מלעשות

מצודת דוד

(כו) לעמק ברכה. אמר ע"ש סופו שקראו לה עמק
ברכה: (כז) מאויביהם. במה שעזרם מאויביהם:
(ל) ותשקוט מלכות יהושפט. לא היה מי מערער על

מלכותו: (לא) וימלוך יהושפט. ר"ל קבלו מלכותו באהבה בראותם הצלחתו: (לב) לעשות הישר. ר"ל בזה הלך
בדרכי אביו לעשות הישר כמוהו אבל לא הלך בדרכו מה שלא בטח בה': (לג) הבמות. הנעשים לה' ואסורים הם
משנבנה הבית: ועוד העם לא הכינו. ורק הוא לבד הכין לבו לה': (לד) אשר העלה. ספורי יהושפט העלה במכתב
על ספר דברי הימים של מלכי ישראל: (לה) הוא הרשיע לעשות. אף כי אחזיה הרשיע לעשות הרע לא נמנע
יהושפט מלהתחבר עמו: (לו) ויחברוהו עמו. יהושפט חיבר את אחזיה להיות עמו לעשות יחד אניות וכו':
(לז) בהתחברך. בעבור התחברך עם אחזיה פרץ ה' וכו' ר"ל תבוא פרצה ושבך במעשיך ולא תצלח בהם: ולא
עצרו. לא עכבו אצלם הכח להתחזק ללכת עד תרשיש ובמ"א נאמר בענין אחר ואולי הנאמר שם היה בפעם אחר:

עד נפח, עד שתבא אש של גיהנם שאינה צריכה ניופה, עד מידבא, עד שתדאכ ו-שצטעטערן נשמתן. ואמר לה – ויש שדרשו, עד מידבא, עד דעביד מאי דעבי – עד שיעשה להם הקדוש ברוך הוא, את מה שחפץ הוא לעשות לרשעים לעולם הבא.

אגב שעסקה הגמרא בעונש הרשעים, מביאה הגמרא מהו עונשו של הפורש מדברי תורה: אמר רב יהודה אמר רב, כל הפורש מדברי תורה, אש אוכלתו, שנאמר (יחזקאל מו ז) וְנָתַתִּי [את] פְּנֵי כְהֵם, מִתְּאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם, כלומר, שכיון שפרשו מן התורה שנאמר בה (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש, לכך יענשו באש.

כי אתא רב דימי אמר בשם רבי יונתן, כל הפורש עצמו מדברי תורה, נופל בגיהנם, שנאמר (משלי כא טו) אדם תועה מדרכ השכל, בקהל רפאים ינוח, כלומר, שאדם שפורש מן התורה שהיא דרך השכל, ינוח בעדת רפאים, ואין רפאים אלא מתים שבגיהנם, שנרפו ונחלשו על ידי המיתה, שנאמר במשלי (ט יח) לגבי אדם המתפתה לדבר עבירה, ולא ידע כי רפאים שם, בעמקי שאול קראיה, כלומר, שאינו יודע שעתיד הוא ליפול במעמקי הגיהנום.

שנינו במשנה, מבר אשפה מבר וכלה וכו' מבר בור מבר מימיה, מבר כוורת מבר דבורים, מבר שובר מבר יונים.

הסוגיא שלפנינו עוסקת באדם שהקדיש בור או שובר, וכן שדה או אילן להקדש, מה דין המים והיונים הפירות והעשבים, הן שהיו בעולם בשעה שהקדיש, והן שבאו לאחר מכן. ומתוך הדברים מסיקה הגמרא להלן (ע"ב) שמשנתנו הסוברת שהמוכר אשפה מבר וכלה וכדומה, דעת יחיד היא. המשנה המובאת להלן מונה תחילה כמה מיני הקדשות, ומבארת שבכולם יש דין מעילה.

תנן הָתָם (מעילה יג), כל דבר הראוי לעלות למזבח, ולא לבדק הבית – ואינו ראוי לשמש בגופו לבנין ותיקון בית המקדש, וכגון שור וכבש תמימים, וכן דבר הראוי לבדק הבית ולא למזבח, וכגון זהב וכסף ואבנים יקרות ודומיהן. וכן דבר שאינו ראוי בעצמו לא למזבח ולא לבדק הבית, וכגון חלב וגבינה ודומיהן, מועלין בהן ובמה שבתוכם – כל הדברים הללו אם הקדישם יש בהם דין מעילה, ואף במה שבתוכם.

מבארת המשנה: כיצד, הקדיש בור מלאה מים, שזהו דבר הראוי לבדק הבית, לעשות ממנו טיט, ואינו ראוי למזבח, אשפות מלאות וכל, שזהו דבר שאינו ראוי בעצמו לא למזבח ולא לבדק הבית, שובך מלא מים יונים, שזהו דבר הראוי למזבח ואינו ראוי לבדק הבית, שדה מלאה עשבים, שאף הם אינם ראויים לא למזבח ולא לבדק הבית, וכן אילן נשוי פירות, שאין הפירות ראויים לא לבדק הבית, ואף לקרבן אינם ראויים, מועלין בהן אם נהנה מהם הנאה שיש בה שיה פירושה, ובמה שבתוכם אם נהנה מגופם, כגון ששתה המים או אכל מן הפירות, ואף שלא הקדיש בפירוש אלא את הבור, האשפות, השובר, השדה והאילן, מכל מקום אף מה שבתוכן הוקדש. המשנה עוברת לבאר מה דין המים והזבל שבאו לאחר שהקדיש את הבור והאשפה וכדומה: אבל אם הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים, וכן אם הקדיש אשפה ואחר כך נתמלאה וכל, שובך ואחר כך נתמלא יונים, אילן ואחר כך נשא פירות – גדלו עליו פירות, שדה ואחר כך נתמלאה עשבים – גדלו בה עשבים, מועלין בהן – בבור באשפה ובשובר, באילן ובשדה, ואין מועלין במה שבתוכם – ואין דין מעילה במים ובשאר הדברים שבאו לאחר שהקדיש, ואפילו הפירות והעשבים שגדלו באילן ובשדה, והיינו משום שאין בכך שקרקע ההקדש גרמה להם ליגדל, לעשותם הקדש, שסוף כל סוף אין ממשות הקדש מערב בהם, דברי רבי יהודה.

רבי יוסי נחלק בשדה ואילן: רבי יוסי אומר, המקדיש את השדה ואת האילן, מועלין בהן ובגידוליהם שגדלו לאחר שהקדיש, מפני שהן גידולי הקדש.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי: תניא, אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך – מסתברים דברי רבי יהודה לגבי בור ושובך שאמר, שאין מועלין במים וביונים שבאו

לתוכם, מאחר שלא באו מכח הקדש, ונראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן – לגבי שדה ואילן, שמועלין במה שגדל בהן, שהרי יונקים הם מן ההקדש. מקשה הגמרא: האי מאי – דברי רבי אינם מבוארים, שהרי בשלמא מה שאמר רבי, נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך, יש לבארם שמכלל דפליג אשדה ואילן – שאין נראים לו דברי רבי יהודה שאמר שאף שדה ואילן אין מעילה בגידוליהם שבאו לאחר ההקדש, אלא מה שאמר רבי, נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן, קשה, שמשמע מכלל דפליג בבור ושובך – שאין נראים לו דברי רבי יוסי שאמר לגבי בור ושובך, והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר – והרי אין לבאר כן, שהרי אף רבי יוסי עצמו לא אמר דבריו אלא לגבי שדה ואילן, מה שאין כן בבור ושובך מודה הוא שאין מעילה במה שנתמלא לאחר ההקדש, ואם כן היה לרבי לומר בפשטות 'הלכה כרבי יוסי'.

הגמרא מבארת שאין לדחוק ולומר שאכן נחלק רבי יוסי אף בבור ושובך: וכי תימא – ואם תרצה לומר שאכן דעת רבי יוסי עצמו שאף בבור ושובך מועלין במה שנתמלא לאחר שהקדיש, ומשום שלדעתו אדם יכול להקנות ולהקדיש דבר שלא בא לעולם, ונמצא שהקדיש אף את מה שיבוא לאחר מכן, ומה שנקט רבי יוסי בדבריו שדה ואילן בלבד, יש לומר שלדבריו דברי יהודה קאמר – שאמר כן לרבי יהודה, אף לדעתך שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ומשום כן אין מועלין במה שבא לאחר ההקדש, על כל פנים תודה לדברי באילן ושדה, שיונקים הגידולים מההקדש, שמועלים בהם, והתניא – הרי אין לומר כן, ששנינו בפירוש ברייתא, אמר רבי יוסי אין אני רואה – אין מסתברים לי (דברי) [דבריו] של רבי יהודה בשדה ואילן, שאמר שאין מועלים בגידוליהם שבאו לאחר ההקדש, מפני שהן גידולי הקדש. הרי לנו שרק בשדה ואילן הוא דאניו רואה את דבריו של רבי יהודה, הא בבור ושובך רואה הוא, ומסכים אף הוא לדברי רבי יהודה. ואם כן שוב שבה הקושיא על דברי רבי למקומה, שאמר שנראים לו דברי רבי יוסי בשדה ואילן, שהרי היה לו לומר בפשטות 'הלכה כרבי יוסי'.

מתרצת הגמרא: הרי קאמר רבי, נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך, שאין מועלים במה שבא לתוכם לאחר ההקדש, אלא רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן, שמועלים בגידוליהם כיון שיונקים הם מן ההקדש, אבל בבור ושובך מורי ליה – מודה רבי יוסי על רבי יהודה. ובא רבי להשמיענו בכך שלא נטעה לומר שנחלק רבי יוסי על רבי יהודה אלא בבור ושובך, ולא נקט שדה ואילן אלא לדבריו של רבי יהודה, לכך השמיענו רבי שבבור ושובך אף רבי יוסי מודה שאין מועלים במה שבתוכן. הגמרא מביאה מחלוקת תנאים נוספת בענין זה: תנו רבנן, הקדישן ריקנין ואחר כך נתמלאו, מועלין בהן, כלומר במה שהקדיש, ואין מועלין במה שבתוכם, מאחר שבאו לאחר שהקדיש. רבי אלעזר ברי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכם.

הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו התנאים: אמר רבה, מחלוקת בשדה ואילן שגידלו עשבים ופירות לאחר שהקדישם, דתנא קמא סבר לה בריבי יהודה – שתנא קמא שאמר שאין מועלין בפירות, סובר כרבי יהודה, שאף בגידולים שיונקים מהקדש אין מועלים, ורבי אלעזר ברי שמעון סבר לה בריבי יוסי, שמועלים בגידולי הקדש, על אף שבאו לאחר שהקדישם, אבל בבור ושובך שנתמלאו במים ויונים לאחר שהקדישם, דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכם – לדברי שניהם, בין תנא קמא ובין רבי שמעון בן אלעזר, אין מועלים אלא בבור ובשובך, וכדעת רבי יהודה ורבי יוסי לעיל.

אמר ליה אביי לרבה, ואלא הא דתניא – אין לומר כן, שאם כן יש להקשות במה ששנינו בספא של ברייתא זו, הקדישן מלאה, מועלין בהן ובמה שבתוכם, ורבי אלעזר ברי שמעון מחליף – החליף שיתתו, כלומר, שדעתו בנידון זה בהיפך מהמקרה שברישא, שאילו הקדישן ריקנין ונתמלאו, דעתו שמועלין במה שבתוכן, ומאידך באופן זה שהקדישן מלאה וסובר בהיפך שאין מועלין במה שבתוכן.

סובר בהיפך שאין מועלין במה שבתוכן.

בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף עט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) ע"ר

רשב"ם

עד גופה — כלומר אש שמנופה מעצמו, כדכתיב "ותאכלהו אש לא גופה" (איוב כ).
 שרתאבי נשמתו — כמו "ודאבונו נפש" (דברים כח) "ולאדיב [את] נפשך" (שמואל א
 ב). עד דעבר — קודשא בריך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא, דאילו
 בעולם הזה דרכם צלחה כדי לטרדם לעולם הבא. "עד" דריש ליה: עד דעבר,
 ו"מידא" דריש ליה: מאי דבעי, ובשלש קצרי.
 מואש יצאו — מן הבורה פירשו, דכתיב
 (ירמיהו כג) "הלא כח דתורי באש", וכתיב
 (דברים לג) "מימינו אש דת למו" (ופסוק הוא
 בירמיהו). רפאים בעמקי שאול — כפול
 לשון הוא. תנן התם — במסכת מעילה פרק
 שלשי. כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית
 — כגון שור וכשב ועז תמימים, דהמחפס
 תמימים לבדק הבית עובר בעשה, וכן תורים
 ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן, כל הנך גופן
 ראוי למזבח, ואינו ראוי לכבשן בבנין. לבדק
 הבית ולא למזבח — כגון זהב וכסף ואבנים
 יקרות, וכיוצא בהן. לא לזוז ולא לזוז — כגון
 חלב, גבינה, מוריס, אשפה, עשבים, וכיוצא
 בהן. וכל הני דקתני — ראשון ראשון חשוב,
 דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית,
 וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים, שאין
 ראויין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית, אלא
 לימכר ולקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק
 הבית, הכל כמו שפירש בשעה שהקדשו.
 הלכך, לא זו אף זו קתני, דלא מיבעיא הנך
 קמאי דחומרי, דמועלין במזבח שבתוכן, אלא
 אפילו הנך בתראי — מועלין נמי במז
 שבתוכן. בור מלא מים — כשהקדיש לא
 הזכיר אלא את הבור, מים — ראויין לבדק
 הבית לעשות טיט. ולא למזבח, דמים מכוונסין
 פסולין לניסוך הדמים, וגם אין מדיחין בשר
 הקרבנות אלא מאמת הדמים שבעורה.
 אשפות מלאות זבל — לא למזבח ולא לבדק
 הבית. שובך מלא יונים — ראוי למזבח ולא
 לבדק הבית, דלא חזו לשקען בבנין. והשובר
 עצמו לא הוקדש אלא לדמיו, דאם עוקרין
 אותו ממקומו ליתנו בבנין — זהו הפסד גדול,
 שהשובר נמכר ביוקר, ועוד, כל הני דקתני
 למזבח לבדק הבית כו' — אמר שבתוכם
 קאי. והכי קאמר: לא מיבעיא אי הוו מה
 שבתוכו קדשי מזבח — דקדיש, אלא אי הוו
 נמי קדשי בדק הבית — קדשי. אילן מלא
 פירות — לא למזבח ולא לבדק הבית. דלבנין
 לא חזו, ולקרנן נמי לא חזו, כדכתיב "כל
 שאר וכל דבש לא תקטירו" (ויקרא ב).
 ובכורים לכזן הן, כתרומה. שדה מלאה
 עשבים — עשבים לא חזו לא למזבח ולא
 לבדק הבית. מועלין בהן — אם נהנה מהן שוה פרוטה, כגון הצניע חפציו בבור, או הוריד שם חבית של מים לקרר. וכן אם תלה חפציו באילן, או נתן יונים בשובר, והניח
 זבלו במקום אשפתו. ובמה שבתוכן — אם נהנה מגופן, שאכל מן הפירות ומן היונים ומן הדמים. כדנפקא לן במסכת מעילה בפרק "הנהנה מן ההקדש" (יח, ב) בדמחזרי
 לקרקע יש מעילה אם נהנה, אף על פי שלא נגס, ובתלושין לא היא מעילה עד שפגם. אין מועלין במה שבתוכן — דסבירא ליה לרבי יהודה אין מעילה בגידולין, דמשום
 גרמא דקרייתא ליה קרקע הקדש ליגדל. אין לנו לעשותו הקדש, דמכל מקום אין ממונ דהקדש מעורב בהן. נראין דברי רבי יהודה — במקדשי בור ושובר וריקנין ואחר כך
 נתמלאו, דאין מועלין במה שבתוכן. בשלמא — מאי דאמר רבי: נראין לי דברי רבי יהודה בבור ושובר, דמשמע: אבל בשדה ואילן אין נראין לי אלא דברי רבי יוסי — שפיר
 קאמר, דהא חזינן דפליגי רבי יהודה אדרבי יוסי בשדה ואילן. אלא האי דקאמר: נראין לי דברי רבי יוסי בשדה ואילן, דמשמע: אבל בבור ושובר אין נראין לי — מכלל דפליגי
 בבור ושובר? בתמיה. והא רבי יוסי בשדה ואילן קאמר — בהדיא, ובבור ושובר מודי ליה. והכי הוה לממר: הלכך כרבי יוסי, או: רואה אני דברי רבי יוסי. ומיהו, במאי
 דקאמר: נראין דברי רבי יהודה בבור ושובר — איכא לאקשוני נמי, דהא משמע: מכלל דפליגי עליה רבי יוסי בבור ושובר. וכיון דמסיפא פריך לה בהדיא שפי, דך פירכא גופא
 לא חייש לפרוכי מרישא. הכי קאמר כו' — כלומר, האי "ודברי רבי יוסי" דקאמר רבי — לאו אינראין? קאי, לומר: ונראין דברי רבי יוסי. אלא כן תפרש אותו: שדברי רבי
 יוסי בשדה ואילן, אבל בבור ושובר מודי ליה. ורבי לפרושי אתא, דבבור ושובר לא פליגי. דלא תימא רבי יוסי בבור ושובר נמי פליגי, וסבירא ליה כרבי אלעזר ברבי שמעון
 לקמן בשמעתין, דאמר: מועלין במה שבתוכן וריקנין ואחר כך נתמלאו, ולדבריו דרבי יהודה קאמר: לדידי מועלין נמי בבור ושובר, דאדם מקנה
 דבר שלא בא לעולם דקנה לו רשות הקדש, אלא לדידך — אודי לי מיהא בשדה ואילן, דמועלין בגידולין הבאין לאחר מיכן, משום דקינין מהקדש. וקאמר ליה רבי יהודה:
 לא. קא משמע לן רבי דבבור ושובר מודי, דלא אלימ רשות הקדש לקנות מן רשותו כדי חדושי, דאילו בהדיוט אתרביא רשות מ"זאם המצא תמצא ביד" (שמות כב). אבל
 לא בהקדש. הקדישין וריקנין — לקמן מפרש אי בבור ושובר אי בשדה ואילן. דברי הכל כו' — כרבי יהודה ורבי יוסי, דלא פליגי בהו נמי לעיל. אמר ליה אביי — לרבה רבו
 הקשה. הלכך גרסינן לקמן: אלא אמר רבה. כלומר, חזר בו ופירש כן. ולא גרסינן "אלא אי אתמר הכי אתמר". הקדישין מלאין — סיפא דהך ברייתא דהקדישין וריקנין היא, דכל
 כדקתני, ורבי אלעזר מחליף — החליף שיטתו, דלעיל גבי הקדישין וריקנין — מועלין במה שבתוכן, והכא קאמר: אין מועלין במה שבתוכן. ומשום דמילתא דתימא היא, דכל
 שכן הכא הוה ליה למימר מועלין במה שבתוכן, הלכך קתני: מחליף.

בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף עט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רשב"ם

בשדה ואילן אמאי מחליף – הא כולי עלמא מודו דמכר אילן מכר פירותיו דבבור ושובך ודאי הוא פלוגתא אם מכר מה שבתוכו, כדאמר לקמן. אבל בשדה ואילן דברי הכל מועילין בו ובמה שבתוכו – הוה מצי למימר: דברי הכל מועילין בו ולא במה שבתוכו, למאן דאמר אין מעילה בגידולין, ומיהו, הא לא מצי למימר דבין בזה בין בזה פליגי, בבור ושובך ושדה ואילן בהקדשן ריקנין ונתמלאו, לפי מה שמפרש רבינו יצחק בסמקין דאין בידו להקדיש דבר שלא בא לעולם, אם לא שזוכה בהן תחלה, ומיהו, הוה מצי למימר דפליגי אם יקדשו פירות האילן והשדה אם יבואו לרשות. אבל לא ניחא ליה למימר דפליגי אלא בבור ושובך דוקא, דמיא דסיפא. **אימור** דשמעתינן ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל בו – תימנה, ומדיחא שמעתינן לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – היינו מדתנא: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר" בו, דאמר רבי מאיר מקודשת, כדאמר ב"האשה רבה" (יבמות צג, ב), וההוא לא עביד דאתו, דמי יודע דישחררו רבו ומפרש רבינו שמואל: דמיירי שהבטיחו רבו לשחררו, כדאמר בסוף פרק "ארבעה אחין" (שם לה, א) דשמעה מבי מרה. ורבינו יהודה בן נתן מפרש: דכל הנהו עבידי דאתו, כגון חצי עבד וחצי בן חורין, ושפחה נמי – חציה שפחה וחציה בת חורין ונהו בה מנהג הפקר, שכופין את רבה לעשותה בת חורין, כדאמרין בהבא על יבמות" (שם טו, א). וילאחר שימות בעליך ואחוחתיך – בגוססין, ו"שיחלוץ לך יבמך" – דמצות חליצה קודמת למצות יבום. אי נמי, בחלוצה ולא מתייבמת. וקשה: דאמר בפרק "אף על פי" (כתובות נח, ב) דהמותר, רבי מאיר אומר: הקדש. ומפרש בגמרא דקדוש לאחר מיתה קאמר, דאמר רבי מאיר: מקדיש דבר שלא בא לעולם, אף על גב דלא עביד דאתו שותמות היא קודם הבעל. ולא אפשר לאוקמי בגוססת – שהרי עושה מלאכה, כדתנן: הרי זו עושה ואוכלת ויש לומר: בחולה וקנה. והרב רבינו אליעזר מפליריא אומר: דכיון שהגוף בעולם, אלא שאינו ראוי לקנין, כמו כל הני – חשוב כמו עבידי דאתו. ומותר דקדוש אף על פי שאינו בעולם, ולא עביד דאתי שותמות האשה קודם, מכל מקום, כיון שהמותר מיהו עביד דאתי – חשוב הוא כאילו בעולם כבר. ואם היה בעולם לא היה בעינין שיהא זה עביד דאתי שותמות דאי לפני הבעל, ואם תאמר, וזה דפריך הכא: מי יימר דאתו – זה לא בא בעינין דעבידי דאתו בדבר שישנו בעולם, והמים וזה בעולם ויש לומר: הא לא חשיב בעולם, כיון דלינתו קמן. עוד יש לומר: דפירות דקל וכולוהו דליכא בהו אלא "מי יימר" אחד – חשיב עביד דאתו. ובפרק "המפקיד" (בבא מציעא לג, ב) לא חשיב כפל עביד דאתי – משום דאיכא טובא "מי יימר", כדאמר התם: מי יימר דמיגנבא, ואם תמצין לומר דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא, ואם תמצין לומר דמשתכח גנבא דלמא מודה ומיפטר. אבל קשה מן דהבא, אף על גב דליכא אחד חד "מי יימר" – לא חשיב לינוי שובך ולמי הבור עבידי דאתו ומיהו, בלאו הכי קשיא לרבינו יצחק: אמאי לא חשיב להו עבידי דאתו כמו פירות דקל, שהרי אורחא דמילתא הוא שמתמלא שובך יונים, וכן הבור מתמלא מים כשהגשמים יורדין, שלא היו שותים בכל ארץ ישראל אלא מי גשמים ועוד קשה, דמשמע: אי הוה עבידי דאתו היה ניחא ליה – אבתי תקשי ליה: והאך המים והיונים קדושים, אפילו אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם? שהרי מבח חצרו של הקדש אינם קדושים, דאין חצר להקדש, כדפרישית לעיל. ומכא מה שמקדיש נמי אינן קדושים – דהייך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו ולא יזכה בו לעולם ונראה לרבינו יצחק, דהכי פירושו: מי יימר דאתו לרשותו שיזכה בהן, ודאי לא יבואו לעולם לרשותו, והלא אין כח בידו להקדישן כיון שלא באו לרשותו ומשנן בבאין דרך חצרו לבור, ודרך שובכו לשובך. שזוכה בהן תחלה, לפיכך יש כח בידו להקדישן. ורבינו שמשון בן אברהם פירש: דאי עבידי דאתו – ניחא דמצין להקדישן, דמציעו לפרש: כגון שהקדיש בור ושובך על מנת שיש לו כח בבור ושובך לזכות במים וביונים לצורך הקדש. **ויינים** הבאים דרך שובכו לשובך – תימנה לרבינו שמשון בן אברהם: דאין יכול להקדישן הקדש גמור שימעלו בהן? והלא אינו זוכה בהן וזכיה גמורה, דקיימא לן ב"הניקין" (גיטין נט) וצריך להיות: בבא מציעא קב, או דאין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ואומר רבינו יצחק, דבביצים ואפרוחים זוכין מן התורה. **ורבי** אלעזר סבר כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – תימנה: דלא חשיב רבי אלעזר ברבי שמעון בפרק "האומר" בקדושין טו, ב), דאמר אביי: רבי אלעזר בו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ופרקינן נמי רבי יהודה תנאי ורבי עקיבא ומשני להו. ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דדוקא מהנהו פריך, מרבי יהודה הנשיא – משום דהוהכר באותה ברייתא גופא שהוהכר רבי מאיר, ומרבי עקיבא פריך – משום שהיה רבו של רבי אלעזר בן יעקב, ומסתמא רבי אלעזר בן יעקב מרבי עקיבא רבו שמיעא ליה, דאמר ביבמות (צג, א): רבי כרבי מאיר, ורבי מאיר כרבי אלעזר וכן יעקב, ורבי אלעזר וכן יעקב רבי עקיבא.

ואי בשדה ואילן, אמאי מחליף? אלא אמר רבה:
מחלוקת – בבור ושובך, אבל בשדה ואילן – דברי
הכל מועילין בהן ובמה שבתוכן, ובבור ושובך, פריקנין
במאי פליגי, ובמלאין במאי פליגי? – פריקנין פליגי
בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן, דתנא קמא סבר לה
פרנקן, דאמרי: אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם;
ורבי אלעזר פריש שמעון סבר פריש מאיר, דאמרי:
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. – אימור דשמעתינן
ליה לרבי מאיר – כגון פירות דקל דעבידי דאתו, הני
מי יימר דאתו? אמר רבא, משפחת לה במים הבאין
דרך חצרו לבור, ויונים הבאין דרך שובכו לשובך.
ובמלאים במאי פליגי? אמר רבא: כגון שהקדיש בור
סתם, ורבי אלעזר פריש שמעון סבר לה פאבובה,
דאמרי: דין דין גבובה מדין הדיוט, מה דין
הדיוט – מצי אמר: בירא יבני לך מין לא יבני לך,
אף דין גבובה – בירא אקדיש מין לא אקדיש; ותנא
קמא סבר: אין דין דין גבובה מדין הדיוט. – ודין
הדיוט לא? והתנן: מכר בור – מכר מימיו אמר רבא:
מתניתין יחידאה היא, דתנא: מכר בור – לא מכר
מימיו, רבי נתן אומר: מכר בור – מכר מימיו.
משנה

ואי בשדה ואילן – פליגי לעיל גבי הקדשן ריקנין, והוא הדין בסיפא – אמאי מחליף? כל שכן הכא דמועילין במה שבתוכן, דאיכא תרתי: גידולי הקדש, וגם הקדש הכל ביהוד, דלא גרע ממוכר אלא אי בבור ושובך מוקמת לה – איכא לפרושי טעם מחלוקתן במלאין וריקנין, כדמפרש לקמן. אבל בשדה ואילן ליכא למיתב טעמא אמאי מחליף. הני גרסין: **אלא אמר רבה** מחלוקת בו' – מחלוקת דמלאין וריקנין בבור ושובך, כדמפרש ואזיל. אבל בשדה ואילן, בין מלאין בין ריקנין – דברי הכל מועילין בהן ובמה שבתוכן, כרבי יוסי דנימוקו עמו. **פלוגתא דרבי מאיר ורבנן** – גבי האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאתגיייר, על מנת שתתגיייר" בו, בהרבה מקומות. **אימור דשמעתינן ליה לרבי מאיר** כגון פירות דקל – שהמוכר פירות דקל לחבירו, אף על פי שעדיין לא באו לעולם – אינו יכול לחזור בו משיבואו לעולם, דהא ודאי עבידי דאתו, דומיא ד"על מנת שאתגיייר", דדעתיה לאיגיויר. וכי האי גוונא נמי מפרשין ל"על מנת שאשתחרר", "על מנת שתשתחרר" בו' – שהבטיחו רבו לשחררו. ומיהו, רבי מאיר לא איירי בפירות דקל, אלא רב הונא דקאי כוותיה במסכת יבמות בפרק "האשה רבה" (צג, ב). דאמר רב נחמן בר יצחק: רב הונא כרב, ורב כרבי ינאי, ורבי ינאי כרבי חיאי, ורבי חיאי כרבי מאיר, וכולוהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. רב הונא מאי היא – דאיתמה: המוכר פירות דקל לחבירו, אמר רב הונא: עד שלא באו לעולם – יכול לחזור בו, משבאו לעולם – אינו יכול לחזור בו. הני מי יימר **דאתו** – אם לא יבא מים וישפוך לתוך הבור, או יבא יונים לשובך. הבאים דרך חצירו – שהבור עשוי במקום מדרון, דממילא אתו לבור. **דרך שובכו** – הסמוך לזה, דודאי עבידי דאתו יונים הנולדים לשובך ריקן זה. ודוקא שובכו, אבל שובך של אחרים – יכולין הן לעכב שלא יבואו לכאן (ולא דמי לפירות דקל). בשם רבינו זקני מנחותו כבוד. **סבר לה כאבובה** – בשילהי "המוכר את הבית", דאמר: המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב בו, ומפרש בגמרא דסבירא בעין רעה מקדיש, דננין דין גבובה מדין הדיוט בו, והלכך, כי היכי דהדיוט המוכר בור סתם לא מכר את מימיו, כדמפרש בסמוך, ודלא במתניתין דאמר: מכר בור מכר מימיו – אף דין גבובה בו, ומיהו, היכא דאין בו מים בשעת הקדש – קדיש המים הבאין לאחר מכאן, דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ודעתו היה להקדישן. בדברר שלא זכה בו עדיין ליכא למימר עין רעה. אבל כשהבור מלא מים, והמים והבור שלו הן, והוא הקדיש הבור – איכא למימר דהמים שייך לעצמו. ורבנן דפליגי עליה סבירא להו דבעין יפה מקדיש. אי נמי, סבירא להו כרבי נתן דאמר: מכר בור מכר מימיו, ולא גרע הקדש מהדיוט. **מתניתין יחידאה היא** – רבי נתן קאמר לה, רבי רבנן פליגי עליה. מיהו, הלכתא כמתניתין, כדאמר ביבמות (מב, ב) דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא – הלכה כסתם דמתניתין. ואף על גב דקאמר: יחידאה היא – לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה, אלא לאשמעינן דרבי אלעזר ברבי שמעון סבירא ליה כרבנן, אבל כשאמורא אומר דבר מדעתו לפסוק הלכתא, היתר או איסור או דין, ומקשי ליה ממתניתין, ומשני: יחידאה היא – לא סבירא לן כי ההיא משנה, דאמורא סמכין, וכמאן דאמר האמורא: לית הלכתא כמתניתין דמי.

משנה

ואמאי מועילין במה שבתוכן? והלא אין כח בידו להקדישן כיון שלא באו לרשותו ומשנן בבאין דרך חצרו לבור, ודרך שובכו לשובך. שזוכה בהן תחלה, לפיכך יש כח בידו להקדישן. ורבינו שמשון בן אברהם פירש: דאי עבידי דאתו – ניחא דמצין להקדישן, דמציעו לפרש: כגון שהקדיש בור ושובך על מנת שיש לו כח בבור ושובך לזכות במים וביונים לצורך הקדש. **ויינים** הבאים דרך שובכו לשובך – תימנה לרבינו שמשון בן אברהם: דאין יכול להקדישן הקדש גמור שימעלו בהן? והלא אינו זוכה בהן וזכיה גמורה, דקיימא לן ב"הניקין" (גיטין נט) וצריך להיות: בבא מציעא קב, או דאין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ואומר רבינו יצחק, דבביצים ואפרוחים זוכין מן התורה. **ורבי** אלעזר סבר כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – תימנה: דלא חשיב רבי אלעזר ברבי שמעון בפרק "האומר" בקדושין טו, ב), דאמר אביי: רבי אלעזר בו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ופרקינן נמי רבי יהודה תנאי ורבי עקיבא ומשני להו. ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דדוקא מהנהו פריך, מרבי יהודה הנשיא – משום דהוהכר באותה ברייתא גופא שהוהכר רבי מאיר, ומרבי עקיבא פריך – משום שהיה רבו של רבי אלעזר בן יעקב, ומסתמא רבי אלעזר בן יעקב מרבי עקיבא רבו שמיעא ליה, דאמר ביבמות (צג, א): רבי כרבי מאיר, ורבי מאיר כרבי אלעזר וכן יעקב, ורבי אלעזר וכן יעקב רבי עקיבא.

אביי מסיים את קשייתו: **נאי בשדה ואילן** – ואם אכן נאמר כדברך רבה, שנחלקו תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון ברישא לגבי 'הקדישן ריקנין' בשדה ואילן, אם כן **אמאי מחליף** – מפני מה החליף רבי אלעזר ברבי שמעון את שיטתו בסיפא, שאם הקדיש את השדה והאילן מלאים, אין מועלין בפירות שעליהם, הרי כיון שבהקדישן ריקנין סובר רבי אלעזר ברבי שמעון שמועלין בגידולין, כל שכן הוא שבהקדישן מלאים מועלים בהם, ששתי מעלות יש להם, שהרי הם גידולי הקדש, וגם הקדיש הכל ביחד. רבה חוזר בו ומעמיד את מחלוקתם בבור ושובך: **אלא אמר רבה, מחלוקת** – מחלוקתם של תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון נשנתה **בבור ושוכה, אבל בשדה ואילן דבררי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן** – מה שאין כן לגבי שדה ואילן, לדברי שניהם מועלים בהם ובמה שבתוכם, ואפילו בהקדישם ריקנים ונתמלאו, וכדעת רבי יוסי לעיל (ע"א), שמועלים בגידולים שבאו לאחר שהקדיש כיון שגידולי הקדש הם. הגמרא מבררת את טעמי המחלוקת. מבררת הגמרא: **ובבור ושוכה, בריקנין במאי פליגי** – במה נחלקו לגבי ריקנין ונתמלאו, **ובמלאין במאי פליגי** – ובמה נחלקו לגבי הקדישם מלאים. מבארת הגמרא: **בריקנין, פליגי בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן. דתנא קמא קמר לה ברבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם** – שתנא קמא סובר כדעת רבנן שאין אדם יכול להקנות לחבירו דבר שלא בא לעולם עדיין, והוא הדין שאין יכול להקדישו, וממילא אין בכוחו להקדיש את המים והיונים שבאו לאחר מיכן. **ורבי אלעזר ברבי שמעון קמר ברבי מאיר, דאמר במשנה בקידושין (סב) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ומיד כשיבוא הדבר לעולם יזכה בו הלוקח, ולא יוכל המוכר לחזור בו, וממילא אף בכוחו להקדיש את המים והיונים שיבואו לאחר מיכן. מקשה הגמרא: אימור דשמעת ליה לרבי מאיר גנון פירות דקל דעבידי דאתו** – לא שמענו מרבי מאיר שיכול אדם להקנות דבר שלא בא לעולם, אלא לגבי המוכר לחבירו את פירות הדקל שלא באו עדיין לעולם, כיון שעשויים הם לבא לעולם בדרך הטבע, מה שאין כן **הני** – בור ושובך, **מי יימר דאתו** – מי יאמר לנו שאכן עתידים המים והיונים לבא לעולם כלל,

אם לא שיבאם הוא בעצמו לבור ולשובך, ובכך לא שמענו שסובר רבי מאיר שיכול אדם להקנותם אף קודם שבאו לעולם. מתרץ רבא: **אמר רבא, משפחת לה** – מצינו אופן שאכן עשויים המים והיונים להגיע לבור ולשובך, ובאופן זה ניתן להעמיד את מחלוקתם, וכגון **במים תבאין דרך חצרו לבור**, והיינו באופן שהיה הבור עשוי במקום מדרון, שכשירדו גשמים ודאי יתאספו המים בבור, וכן **ביונים תבאין דרך שוככו לשוכה**, וכגון שהיה לו שוכך סמוך לשובך זה, שעשוי היונים שיוולדו לבוא לשובך ריקן זה. ממשיכה הגמרא ומבררת: **ובמלאים במאי פליגי** – ובהקדיש בור מלא מים ושובך מלא יונים, במה נחלקו. מבארת הגמרא: **אמר רבא, כגון שהקדיש בור קתם, ולא פירש אם כוונתו להקדיש אף את המים, ורבי אלעזר ברבי שמעון הסובר שלא הקדיש את המים, קמר לה פאבוח דאמר (לעיל ע"א) דנין דין גבוחה מדין הדיוט** – סובר כאביו, שלמדים דין המקדיש נכסיו לשמים מדין המוכר נכסיו לחבירו, וממילא סובר רבי אלעזר ברבי שמעון שמה דין הדיוט, **מצי אמר בי רא זבני לה מין לא זבני לה** – שכשם שהמוכר לחבירו בור סתם, יכול המוכר לומר לו הבור בלבד מכרתי לך, בלא המים שבתוכו, **אף דין המקדיש בור לגבוחה כן הוא, שבי רא אקדיש מין לא אקדיש** – שאת הבור לבדו הקדיש בלא מימיו (**ותנא קמא קמר מין דנין דין גבוחה מדין הדיוט**). הגמרא מבררת האם אכן כך הוא הדין בהדיוט שמכר בור. מקשה הגמרא: **ודין הדיוט לא** – האם אכן כך הוא דין המוכר בור לחבירו, שלא קנה מימיו. **והתנן** – והרי שנינו במשנה לעיל (ע"א), **מכר בור מכר מימיו, ואם כן שוב יש להקשות מה טעמו של רבי אלעזר ברבי שמעון שהמקדיש בור מלא מים, לא הקדיש מימיו**. מתרץ רבא: **אמר רבא, מתניתין יחידא היא** – משנתינו אינה אלא דעת תנא יחיד, וכמבואר בברייתא, **דתנא, מכר בור לא מכר מימיו. רבי נתן אומר מכר בור מכר מימיו, הרי שמשנתינו רבי נתן אמרה, מה שאין כן רבנן נחלקו עליו שלא מכר מימיו, וסובר רבי אלעזר ברבי שמעון כמותם**.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"ע עוסק בצ"צ מוה"ר ישראל אבא שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ט מ"ח. הנה נהניתי ממ"ש אודות התפתחות עניני הישיבה ונקודה נוספת בזה והיא עיקרית שצריך שבני הישיבה יהי מקום מרכזי לכל עניני יהדות על טהרת הקדש מואר במאור שבתורה זוהי תורת החסידות, ולא דוקא עניני הישיבה. היינו ששם ילמדו כל השיעורים ויעוררו הבאים ע"ד ענינים של יר"ש. יתאספו שם לעתים הדרושים לדון ע"ד עסקי צבור הקשורים ביר"ש שונים כו' וכו'. ובדאי ובפשיטות שיערכו בבנין זה התועדות של אנ"ש ואפילו של אלו שלע"ע אינם בתוככי עדת אנ"ש בימי סגולה דחדש כסלו יו"ד וי"ט כסלו חדש הגאולה ובדאי יהי בהצלחה.

מ"ש אודות בתו רבקה תחי' באיזה אופן תשפיע על חבירותי' הנה בטח כמחונכת מבית חסידותי יש לה ידיעות כאלו שאינן ידועות לחלק מחברותי'. כן בטח ישנן ילדות שהן צעירות ממנה ובמילא יש מקום להשפעת[ה] עליהן גם בעניני יהדות בכלל.

ובהתבוננות המתאימה אקווה שיורה אותה הענינים והדרכים בזה והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

משנה

המשנה שלפנינו מונה כמה דברים שדעת בני אדם המוכרים אותם בסתם, לשיר מעט מהם לעצמם: הַלֹּקֶחַ פִּירוֹת שׁוֹבֵךְ מִחֲבִירוֹ – אדם שאמר לחבירו מכור לי את הולדות שילדו מהיונים שבשובך זה במשך שנה זו, אבל את האמהות שבשובך לא קנה. ודרך היונים להוליד בכל חודש שני ולדות, וזכר ונקבה, וקרויים 'בריכה', מִפְּרִיֹת בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה – צריך הלוקח לשיר למוכר את הבריכה הראשונה שתילד, ולתת לו לולדות לפירוח עם האם כדי שיהיו חברה לאמם, ועל ידי זה לא תברח ויתקיים השובך, שודאי לכך נתכוון המוכר בכך שלא מכר את האמהות, שרוצה בקיום השובך. הלוקח פִּירוֹת פְּנוּתָה – דבורים הנולדים מן הכוורת בשנה זו, נוטל שְׁלֹשָׁה נְחִילִים, וּמִסְרָם – נוטל הלוקח את שלושת נחילי הדבורים שנוטלים תחילה, ולאחר מכן יכול המוכר לגרום לדבורים שלא יילדו עוד דבורים, כדי שיהיו טרודים ועסוקים בעשיית דבש, שהדבש שייך למוכר, ואין מחויב הוא להעמיד ללוקח עוד דבורים, כיון שהעיקר הוא שלושת הנחילים הראשונים שהם חשובים. הלוקח מחבירו חֲלוֹת דְּבֶשׁ, מִנִּיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת – על הלוקח לשיר למוכר שתי חלות דבש, שמאחר ולא מכר לו את הכוורת דבורים עצמה, אלא בכונתו להצניעה בימות הגשמים לשנה הבאה שישבו הדבורים בימות הקיץ להוליד, לכך צריך להניח לדבורים שתי חלות דבש למזונותם בימות הגשמים. וכן הקונה מחבירו עץ יִיתִים לְקוֹץ את ענפיו, מִנִּיחַ שְׁתֵּי גְרוֹפִיּוֹת – על הלוקח להשאיר שני ענפים בעץ, שעל ידי כן חוזר העץ וצומח, וודאי על מנת כן מכר המוכר.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה מברייא בענין הלוקח פירות שובך. מקשה הגמרא: וְהַתִּנְיָא, אדם שלקח מחבירו פירות שובך של שנה זו, עליו לשיר למוכר בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, ובמשנתנו שנינו שמשיר רק בריכה ראשונה. מתרץ רב כהנא: אִמֹר רַב כְּהֵנָא, לֹא קִשְׁיָא, הָא לָהּ הָא לְאַמָּה, בברייא שנינו שצריך להשאיר אף בריכה שנייה, היינו 'לה', כלומר שמשיר את הבריכה הראשונה הנולדת לבריכה, עבור הבריכה עצמה, שתהיה לה לחברה. ובמשנתנו שנינו שמשיר בריכה ראשונה, היינו 'לאמה' בלבד, כלומר, שלא דיברה משנתנו אלא בשיר שמשיר לצורך האם. וודאי בין המשנה ובין הברייא מודים שצריך להשאיר את הבריכה הראשונה של האם, ואת הבריכה הראשונה של הבריכה, אלא שמשנתנו לא פירשה אלא את השיר הנצרך עבור האם, ובאה הברייא והוסיפה להשמיענו שאף לבריכה צריך לשיר בריכה אחת. הגמרא מבררת מפני מה צריך לשיר את הבריכה הנוספת. שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא אִמָּה דְּמִיצְטוּתָא אֲבִרְתָּא וְאוּנָא דְּשִׁבְקִין לָהּ – במה שונה האם מן הבריכה, שהרי האם, די לה בחברתם של בתה ובן זוגה, ואם כן אִיהִי נְמִי תִיצְטוּתָא אֲמָה וְאוּנָא דְּשִׁבְקִין לָהּ – אף הבריכה תסתפק בחברתם של אמה, ובן זוגה שמשירים לה. משיבה הגמרא: אִמָּה אֲבִרְתָּא מִיצְטוּתָא – אכן לא די בחברת בתה, כיון שרחמי האם על הבת וממילא נשאת עמה, מה שאין כן בְּרִתָּא אֲמָה לֹא מִיצְטוּתָא – הבת אינה מסתפקת בחברתה של אמה, ועל כן צריך לשיר לה אף את בתה, שאם לא כן הרי תברח הבת, וממילא אתה האם תברח ויחריב השובך. אמנם לבריכה השנייה אין צורך לשיר את בתה, שכיון שיש בשובך חבורות הרבה, דהיינו אמה ואם אמה, די לה בכך לחברה ואינה

צריכה אף את בתה.

שנינו במשנה: פִּירוֹת פְּנוּתָה נוטל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין וּמִסְרָם.

הגמרא מבארת באיזה אופן מסרס המוכר את הדבורים. מבררת הגמרא:

בְּמָה מִסְרָם – באיזה אופן מסרס המוכר את הדבורים, כדי שלא ילדו.

מבארת הגמרא: אִמֹר רַב יְהוּדָה אִמֹר שְׁמוּאֵל, בְּחֶרֶל – על ידי שנותן

להם לאכול חרדל.

הגמרא ממשיכה ומבארת איך גורם החרדל סירוס: אִמֹר בְּמַעֲרָבָא – בארץ

ישראל אמרו מִשְׁמִיחַ דְּרָבִי יוֹסִי בֶר כְּהֵנָא, לֹא חֶרְדֵּל מִסְרָם – אין

החרדל עצמו גורם להם סירוס שלא ילדו, אֲלָא מִתּוֹךְ שְׁפִיחֵן חֹר, חוֹזְרוֹת

וְאוֹבְלוֹת אֵת דּוֹבְשָׁן – מתוך שחריף להן טעם החרדל בפיהן, הן חוזרות

ואובלות את הדבש שבכוורת, וממילא מתוך ששבעות הן הינן בטלות

מלפרות ולרבות, וחוזרות ועושות דבש, כיון שאינן עסוקות בלפרות

ולרבות. ומחדשת המשנה שלאחר שנטל הלוקח את שלושת הנחילים

מותר למוכר לגרום להם שלא ילדו כדי שיעשו דבש עבורו.

רבי יוחנן מבאר באופן אחר את לשון 'ומסרס', שאינו לשון סירוס וזכרות,

שלא ילדו: רַבִּי יוֹחָנָן אִמֹר, כוונת המשנה היא שנוטל הלוקח שְׁלֹשָׁה

נְחִילִין בְּסִירוֹם – בדילוג, כלומר את הנחיל הראשון השלישי והחמישי,

שכיון שהאחרון אחרון כחוש וגרוע מן הראשון, ודאי דעת המוכר היתה

שיטול הלוקח בדילוג, והשאר יטול הוא, שנמצא שנטל כל אחד מהם מן

הטובים יותר ומן הכחושים.

הגמרא מביאה ברייתא, שעל פיה ניתן לפרש את משנתנו באופן נוסף:

בְּמִתְנִיתָא תָנָא – בברייא שנינו, נוטל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין בְּזֶה אַחֵר זֶה – נוטל

הלוקח תחילה את שלושת הנחילים הראשונים ברציפות, מִכָּאן וְאֵילָךְ

נוטל הלוקח אַחֶת, וּמִנִּיחַ למוכר אַחֶת, וכן הלאה.

שנינו במשנה: חֲלוֹת דְּבֶשׁ מִנִּיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת וְכוּ'.
אגב שעוסקת משנתנו במוכר חלות דבש שבכוורת, דנה הגמרא מזה גדר

הדבש בכוורת לגבי קבלת טומאה: בכלל הדברים המקבלים טומאה הם

אוכלים ומשקים, וכמבואר בפסוק (ויקרא יא לד) מִקֵּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וגו'

וְטֵמֵא, וְכָל מִשְׁקֵהוּ אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא. ולמדו בתורת כהנים (שם)

מ'מכל האוכל' ולא כל אוכל, שדווקא אוכלים הראויים לאכילת אדם

מקבלים טומאה.

אִמֹר רַב כְּהֵנָא, דְּבֶשׁ, אפילו בְּכוּוֹרָת, אֵינוֹ יוֹצֵא מִיְדֵי מֵאֵכָל לְעוֹלָם –

אין בטל ממנו דין מאכל לעולם, ואף שיש זמנים שאוכלים הדבורים מן

הדבש, מכל מקום נחשב הדבש כמאכל אדם לקבל טומאה. מדייקת

הגמרא: אֲלָמָא קִסְבָּר – נמצא שסובר רב כהנא שלא בְּעֵי מִחְשָׁבָה – שאין

צריך האדם לחשוב על הדבש לצורך אכילת אדם, אלא מאליו מקבל הוא

דין מאכל אדם.

הגמרא מקשה על דברי רב כהנא מברייא: מִיתִיבִי, שנינו בברייא, דְּבֶשׁ,

כל זמן שנמצא בְּכוּוֹרָת, אֵינוֹ לֹא אוֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה – אין לו דין אוכל,

ולא דין משקה לקבל טומאה ולטמא אחרים. וקשה לרב כהנא שאמר

שדבש נחשב אוכל.

מתרץ אביי: אִמֹר אֲבִי, לֹא צְרִיכָא אֲלָא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חֲלוֹת – אין דברי

הברייא אמורים אלא לגבי שתי החלות החיצוניות המיועדות לאכילת

הדבורים בימות הגשמים וכמבואר במשנתנו, שכיון שבני אדם מסיחים

דעתם מחלות אלו, לא חל עליהם כלל שם אוכלים ומשקים.

רבא מתרץ באופן אחר, ומעמיד את הברייא לגבי כל החלות דבש: רָבָא

אִמֹר, ברייתא זו רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָא, הסובר שהדבש שבכוורת דינו כקרקע,

שאינה מקבלת טומאה,

46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93

בבא בתרא. פרק חמישי – המוזכר את הספינה דף פ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פא רשב"ם תוספות

משנה הלוקח פירות שובך – כגון שאמר לו בניסן; מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדרש. אבל האמהות לא קנה. ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדרש, וזכר ונקבה, חוץ מחדש אדר שאין יולדין. והנהו ולדות גם הם לסוף שני חדרשים עושים ולדות בכל חדרש, וכל שני ולדות קרוין בריכה. **מפרש** – הלוקח בריכה ראשונה מניח לפירות עם האם, שאותן לא מכר. שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך, פן יברחו האמהות. והוא שובכו לא מכר, הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך, דווקא היא קיום השובך. ובגמרא מפרש דגם פירות הראשונים דהיא בריכה ראשונה שייך המוכר, להיות צוות לך עם בריכה ראשונה פן תברח, דהא אאמה לא מצטוותא, ומכין שתברח בריכה ראשונה – תברח גם האם, ונמצא מפסיד שובכו. כן דעתי לפרשה בגמרא. **פירות כוורת** – של שנה אחת, דבורים הנולדים מן הכוורת. נזיל שלשה נחלים – שלש חבורות הנולדות ראשונה בשלשה זמנים, מתשעה ימים או עשרה ימים זה אחר זה. שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נזיל של דבורים ולדות שילדו האמהות, ויושבין על ענף האילן. ומביא כוורת חדרש, ומכניס לתוכו. וכן לסוף תשעה או עשרה ימים יוצא נזיל של דבורים אחר, ומביא כוורת אחרת ריקנית, ומכניס לתוכו. וכן

משנה הלוקח פירות שובך מחבירו – מפרש בריכה ראשונה; פירות פוורת – נוטל שלשה נחלים ומסרם; חלות דבש – מניח שתי חלות; ויתים לקיץ – מניח שתי גרופיות. גמרא והתניא: בריכה ראשונה ושניה אמר רב פהנא, לא קשיא: הא לה, הא לאמה. – מאי שנא אמה? דמיצטוותא אברתא ואינוא דשבקין לה – איהי נמי תיצטוותא אאמה ואינוא דשבקין לה – אמה אברתא מיצטוותא, בריתא אאמה לא מיצטוותא. "פירות פוורת – נוטל שלשה נחלים ומסרם". במה מסרין? אמר רב יהודה אמר שמואל: בחרדל. אמרי במערבא משמיה דרבי יוחנן בר חנינא: לא חרדל מסרין, אלא מתוך שפיעה חר, חוזרות ואוכלות את דובשן. רבי יוחנן אמר: נוטל שלשה נחלים בסירים. במתניתא תנא: נוטל שלשה נחלים פה אחר זה, מכאן ואילך – נוטל אחת ומניח אחת. "חלות דבש – מניח שתי חלות" וכו'. אמר רב פהנא: דבש בפוורת אינו יוצא מיד מאכל לעולם. אלא קסבר: לא פעי מחשבה. מיתיבי: דבש בפוורת – אינו לא אוכל ולא משקה אמר אביי: לא צריכא אלא לאותן שתי חלות. רבא אמר: דרבי אליעזר היא; דתנן:

הא באמה והא בברתא – כלומר, משנה ובריתא חד הוא, ומפריח בריכה ראשונה דמתניתין – היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם. והא בברתא – כלומר, כל אם ואם, בין בנות בין אמהות. ובריתא נמי הכי קאמר: מפריח בריכה ראשונה ושניה – היינו ראשונה לבריכה שהפריח, והיא שניה לאמה – לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו. והוא הדין שניה ושלישית ורביעית, אלא דאמר כי רוכלא לחשיב וליזיל. **דבש** בכורתו אינו יוצא מיד מאכל לעולם – פירש הקונטרס: עד שיקצוה למאכל דבורים בפירוש. ואין נראה לרבינו יצחק, דאין לך דבר ראוי לאכילה שיעולם בו שום דבר, עד שיפסל מאכילת כלב. **אינו** יוצא מיד מאכל לעולם – תימה לרבינו יצחק; דבמסכת מבשרין (פרק ששי משנה ד) חשיב דבש בהדי שבעה משקים ואומר רבינו יצחק: דהיינו אחר שהופרש מן השערה, אבל בכורתו שהוא עם השערה – יש עליו תורת אוכל, ולא תורת משקה. תריץ

השלישי, וקורין לו "סיריצי". ויש שעושים עד שבע ושמונה פעמים במלכות יון. ובמלכות זו רובן עושים שלש פעמים. והשלישי גרוע מכולן, דאחרון אחרון גרוע. הלכך די בשלשה נחלים ראשונים, שהן חשובין. **ומסרם** – כלומר, מכאן ואילך יגרסם להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות, כדי שיהיו טרודין ועסוקין לעשות דבש, וכל זמן שעושים דבש – אין עושים ולדות. והדבש של מוכר הוא, שכן דרך הכוורת לאחר שיצאו כל הנחלים עושה דבש. ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש, ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית. **ומסרם** – בגמרא מפרש. **חלות דבש** – הכוורת לאחר שעשתה פירות ויצאו הנחלים, לוקחין את הדבש. והוא עשוי חלות חלות, ויש בו עשר חלות ואי עשרים זה בצד זה משעה ודבש מעורב יחד. והמוכר חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת – רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להצניעה לשנה הבאה לעשות פירות, והלכך מסתמא שייך שתי חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים. **גרופיות** – ענפים. וחזר וצומח, כדאמרין בבראשית רבה: "ויטע כרם", לא היה לו ליטע לא ייחור אחד, ולא גרופית אחת, ומיחין היה לו? אמר רבי אבא בר כהנא: הכניס עמו זמורות לנטיעה, וייחורים לתאנים, וגרופיות לזיתים. **גמרא והתניא** – הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה. וקא סלקא דעתין דשתי בריכות הללו מן האמהות, כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר. והלכך קשיא למתניתין, ולא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה, אבל כל מה שילדו האמהות עוד – הכל מכור. הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל מרומי: **לא קשיא הא לה הא לאמה** – האי שניה – אבריה ראשונה קאי, שפירח גם בריכה ראשונה שתלד היא בריכה ראשונה לסוף שני חדרשים, כדי שיהיו צוות לבריכת אמן ראשונה. וכן משמע "הא לה": האי שניה – לה, לבריכה ראשונה משיירין אותה, כדי שתתקיים היא. **והא לאמה** – האי בריכה ראשונה דקתני במתניתין ובהבריתא – לאמה קאמר, שבשיריין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא. ובאה הבריתא להשמינו דמהדיא בריכה ראשונה של אם משיירין ממה בריכה ראשונה, ומאי דלא פירש במתניתין פירש בהבריתא. והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה "שניה" – משום דשניים הם לאמהות של אמן, בני בנים שניים הם לוקמים. ובין מתניתין ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי, והמשנה והבריתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד, כמו שפירשתי, אלא שהבריתא פירשה יותר מן המשנה, דמתניתין לא איירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא. וכן נראה בעיני, ועיקר, ויש לשנות הרבה דמוק לה בשני שובכין או בשתי מכירות, ואין בזה ממש, ושיטת השמועה אינה מתישבת בהן כלל. **ופריך גמרא: לאמה מאי טעמא** – די בבריכה ראשונה, כדקתני מתניתין: מפריח בריכה ראשונה, ולא קתני שתי בריכות? פשיטא דמשום דמצטוותא אברתא. כלומר אבריה ראשונה דשבקין לה, ואווגא הוא חזר בן זוגה. כן פירש רבינו חננאל. ולא הוה צריך הגמרא להוכיח דבר זה, אלא משום דלא תקשי: מה לנו לצוותא דברתא? הלא יש לה בן זוג דמצטוותא בהדיה. הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתניתין, בן זוגה ובניה. **איהי נמי** – בריכה ראשונה, תצטוות אאמה ואבן זוגה, שהיא יש לה שני מיני צוות, ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם וחרב השובך? **ומשני: אמה אברתא** – לבד מצטוותא, שרחמי האם על הבת. אבל ברתא, דהיינו בריכה ראשונה – לא מצטוותא אאמה לבד ואבן זוגה, אלא אם כן יש לה בנים. הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים, דהשתא איכא חבורת טובא: אמה ובן זוגה, ובריכה ראשונה, ובריכה של בריכה ראשונה = בת הבת. דכיון דאיכא שלש חבורות – אפילו בני בריכה ראשונה לא עריק. דמצטוותי אאמה ואם אמה. ואין להניח להם בנים לאצטוותי בהדייהו, דהשתא האם מצטוותא אברתא = בריכה ראשונה, ובריכה ראשונה מצטוותא נמי אברתא = בריכה שניה לאם, שהיא ראשונה לה, והיא מצטוותא אאמה ואם אמה, דהוה להו חבורות טובא. כן נראית בעיני שיטת שמועה זו, ויש לשנות רבות ואי אפשר לשיבן. **במה מסרין** – דלשון סירוס זכרות משמע פטושה של משנה. **בחרדל** – להאכלין חרדל, כדמפרש לקמיה. **לא חרדל מסרין אלא** – גרמא בעלמא קגרים להו, כדמפרש. **חר** – מר. **ואוכלות את דובשן** – ומתוך שבעותן בטילות מפריח ורביה, וחוזרות ועושות דבש. ורבינו חננאל פירש: אוכלות את שובכין החלות וחוזרות ומגדלות בנקבים, ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים, ויהיו של מוכר. **ורבי יוחנן** – לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל. אלא האי סירוס לשון דילוג הוא, כמו "קראת סירוסין" במסכת מגילה ירושלמית, והכי קאמר מהמתניתין: נוטל שלשה נחלים על ידי דילוג, ראשון שלישי וחמישי, והמוכר טיול השאר שיהיה לשנין מן הטובים ומן הכחושים, שכן דרך סתם מוכרי כוורת. **במתניתא תנא** – והכי הלכתא. דבריתא עיקר, וגם לשון המשנה דקתני: ומסרם – כן משמע, שתחלה נוטל שלשה נחלים רצופין ואחר כך מסרם, זה נוטל אחד – והלוקח נוטל אחד, ומניח אחד לצורך המוכר. **דבש** – אפילו בכורתו, אינו יוצא מיד מאכל, ואף על פי שיש עת שהדבורים אוכלין דובשן, אפילו הכי אינו יוצא מיד מאכל עד שיקצוה בפירוש למאכל דבורים. אי נמי, דוקא בכורתו הוא אוכל, אבל אם זכר מכורתו הוא משקה מסתמא. אלא אם כן חשיב עליו לאכילה, כדנתיא בהדיא בראש ברייתא דמסכת סוחרות. **לא אוכל** – לטמא בבכירה. **ולא משקה** – לטמא בברעית. ומיזה, לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא, כדמפרש בתורת כהנים "מכל האוכל אשר יאכל" (ויקרא יא). אבל האי דבש בכורתו – אין לו תורת אוכל כלל, אפילו לקבל טומאה. **שתי חלות** – שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים. ומפורש בתוספתא שהן חלות חיצונות, בפירוש רבינו חננאל. **רבא אמר רבי אליעזר היא** – משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות, אלא כל דבש של כוורת. הלכך נחא ליה לרבא טפי לאוקומה כייחודה.

פב בבא בתרא. פרק חמישי - המוכר את הספינה דף פ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"ם תוספות

1 תריין ואימא הכי חישב עליו כו' - אינו מגיה הברייא. אלא הכי קאמר: דבש
2 בכורתו אינו לא מאכל ולא משקה - לענין זה, שאם חישב לאכילה שיחא
3 מטמא טומאת אוכלים. **בבא בתרא** ובגמ' מן הפקק ולמעלה - ואם תאמר: בלא קנייה
4 נמי יש לו מן הפקק ולמעלה מתנאי ידושה, כדאמר בסוף פרק "מרבח" (בבא קמא פא,
5 א) ויש לומר: דלאו פירכא היא כלל, דאין לו
6 רשות לחתוך בתנא, אלא בשביל נטעה. ודוקא
7 מן החדש שאינו עושה פירות, וממקום שאינו
8 עושה פירות, וממקום שאין רואה את החמה,
9 כדאמר התם. ועוד, דכמה פקקים יש בגמ'ים
10 וקנים, והכא מן התחתון והתם מן העליון.
11 לא מקשי קשי לה ולא עליו מעלי לה -
12 לא דוקא, דאם כן גבי שביעית אמאי אסורי
13 הא אמר בעבודה זרה (נ, ב): אוקמי אילנא -
14 שרי, אברייא אילנא - אסור. אלא: לא ודאי
15 מוקשי קשיא ולא עליו מעלי לה.
16 מה ארו אינו עושה פירות - ואם תאמר: הא
17 אמר בפרק קמא דעבודה זרה (יד, א):
18 מאי איצטרובל - פירא דארוא ויש לומר:
19 היתם בשאר מיני ארוים, שעושין פירות, והכא
20 בהדיא שאין עושין פירות. **שיטה** תורניתא
21 - והא דאמר בפרק קמא דעבודה זרה (שם)
22 תורניתא אין לו עיקר - לאו היינו תורניתא
23 דהכא, אלא מין אחר. אבל האי שהוא מין ארו
24 - יש לו עיקר.

ערמונים

1 **דתנן: פירות דבורים - רבי אליעזר אומר: הרי היא**
2 **פקקע, וכותבין עליה פרוזבול, ואינה מקבלת טומאה**
3 **במקומה, והרודה ממונה בשבת - חייב חטאת; והכמים**
4 **אומרים: אין פותבין עליה פרוזבול, ואינה פקקע,**
5 **ומקבלת טומאה במקומה, והרודה ממונה**
6 **בשבת - פטור. אמר רבי אליעזר: מאי טעמא דרבי**
7 **אליעזר? דכתיב: "ויטבל אותה ביערת הדבש", וכי מה**
8 **ענין יער אצל דבש? אלא לומר לך: מה יער - התולש**
9 **ממונה בשבת חייב חטאת, אף דבש - הרודה ממונה**
10 **בשבת חייב חטאת. מיתבי: דבש הוב מפורתו - אינו**
11 **לא אוכל ולא משקה; בשלמא לאביי ניהא, אלא לרבא**
12 **קשיא אמר רב זבד: בגין שזב על גבי כלי מאוס. רב**
13 **אחא בר יעקב אמר: בגין שזב על גבי קשקשין. מיתבי:**
14 **דבש בכורתו - אינו לא אוכל ולא משקה, חישב עליו**
15 **לאכילה - מטמא טומאת אוכלין, למשקין - מטמא**
16 **טומאת משקין; בשלמא לאביי ניהא, אלא לרבא**

17 **קשיא - אמר לך רבא, תריין הכי: חישב עליו לאכילה - אינו מטמא טומאת אוכלין,**
18 **למשקין - אינו מטמא טומאת משקין. תנאי כותביה דרב כהנא: דבש בכורתו - מטמא**
19 **טומאת אוכלין שלא במחשבה. "ויתים לקין - מיני שתי גרופיות". תנו רבנן: הלוקח**
20 **אילן מחבירו לקין - מגביה מן הקרקע טפח וקוצין, בתולת השקמה - שלשה טפחים,**
21 **סדן השקמה - שני טפחים, בקנים ובגפנים - מן הפקק ולמעלה, בדרקלים ובארוים - חופר**
22 **ומשרש, לפי שאין גזען מחליף. ובתולת השקמה שלשה טפחים בענין? ורמינהי: אין קוצצין**
23 **בתולת השקמה בשביעית, מפני שהיא עבודה; רבי יהודה אומר: דדרבא אסור, אלא מגביה**
24 **עשרה טפחים וקוצין, או גזום מעם הארץ; מעם הארץ הוא דקשי, הא אידך מעלי**
25 **לה - אמר אביי: שלשה טפחים מעלי לה, מעם הארץ ודאי קשי לה, מפאן ואילך - לא**
26 **מקשי קשי לה ולא עליו מעלי לה; גבי שביעית עבדינן מיד דודאי קשי לה, גבי מקח**
27 **ומכר עבדינן מיד דודאי מעלי לה. "בדרקלים ובארוים חופר ומשרש, לפי שאין גזען**
28 **מחליף". וארו אין גזעו מחליף? והא דריש רבי חייא בר לולייני, מאי דכתיב: "צדיק פתח**
29 **ופרח בארו בלבנון ישגה"? אם נאמר תמר למה נאמר ארו, ואם נאמר ארו, למה נאמר**
30 **תמר? אילו נאמר ארו ולא נאמר תמר, הייתי אומר: מה ארו אין עושה פירות, אף צדיק**
31 **אין עושה פירות, לכך נאמר תמר; ואם נאמר תמר ולא נאמר ארו, הייתי אומר: מה תמר**
32 **אין גזעו מחליף, אף צדיק אין גזעו מחליף, לכך נאמר ארו אלא הכא במאי**
33 **עסקינן - בשאר מיני ארוים, בדרבה בר רב הונא. דאמר רבה בר רב הונא, אמרי בי**
34 **רב: עשרה מיני ארוים הן, שנאמר: "אתן במדבר ארו שטה והרם ועץ שמן אשים" וגו';**
35 **ארו - ארזא, שיטה - תורניתא, הרם - אפסא, עץ שמן - אפרסמא, ברש - ברת,**
36 **תדר - שאנא, ותאשור - שורבינא. - הני שבעה הוי בי אתא רב דימי אמר, הוסיפו**
37 **עליהן: אלונים, אלמוגים, אלונים - בוטני, אלמוגים - בלוטי, אלמוגים**

כסיתא

1 **דתנן כוורת דבורים כו' - כבר פירשתי בפרק "המוכר את הבית". הרי היא**
2 **בקרע - והלכך, אפילו אם חישב עליה - לא הוי מאכל לקבל טומאה,**
3 **כדנפקא לן מ"ערת הדבש". הכי גרסינן: דבש שזב מן הכורת אינו לא אוכל**
4 **ולא משקה בשלמא לאביי ניהא אלא לרבא קשיא - ולא גרסינן: בשלמא**
5 **לאביי אף על גב דזב מוקצה הוא. ופירוש**
6 **משושב דיה בספרים, שטעו לומר דלענין**
7 **שבת מיירי. ולאו מילתא היא, דלא שייך**
8 **למימר האי לישנא, דאין לא אוכל ולא**
9 **משקה, אלא לענין טומאה, אבל לענין**
10 **איסור מוקצה דשבת - הוה ליה למימר:**
11 **דבש שזב מכוורת אסור. אלא לענין הלכות**
12 **טומאה מיתניא, כדנתיא נמי כי האי גוונא**
13 **בתוספתא, בתחלת מסכת סוחרות (פרק שני)**
14 **דבש שזב מכוורת דבורים מטמא טומאת**
15 **משקין, חשב עליו לאוכלין - מטמא**
16 **טומאת אוכלין. אינו לא אוכל כו' -**
17 **כלומר, לא מקבל טומאה. בשלמא לאביי**
18 **דמוקי דבש כוורת בשתי חלות - הכא**
19 **נמי בשתי חלות, הלכך ניהא, ולא תקשי**
20 **לרב כהנא, דכיון דאיתקצו לדבורים, אף על**
21 **גב דוב - בעי מחשבה. אלא לרבא -**
22 **דלא בעי לאוקומי בשתי חלות - קשיא**
23 **לרב כהנא, דאפילו אי מוקי לה כרבי**
24 **אליעזר, כיון דוב - לא חשיב בקרקע. על**
25 **גבי כלי מאוס - והלכך, כיון דבתוך**
26 **הכוורת לא הוי חשיב אוכל כרבי אליעזר,**
27 **וחשתיא כשיצא רבי זה על גבי כלי מאוס**
28 **- הלכך צריך מחשבה. אבל אליבא דרבנן,**
29 **דחשיבי ליה אוכל בתוך הכורת - לא**
30 **מייבטיל שם אוכל מיניה משום כלי מאוס**
31 **עד שיפסל מאכלו הכלל, כדאמרין**
32 **בשחיטת חולין (עא, א). כן נראה בעיני.**
33 **קשקשין - קיסמין דקין, שאין ראוי לאספו.**
34 **אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל. בשלמא**
35 **לאביי ניהא - דמוקי לה בשתי חלות, ולא**
36 **תקשי לרב כהנא. אלא לרבא קשיא -**
37 **לרב כהנא, דבעל כרחך לאו רבי אליעזר**
38 **הוא, דמחשבה לא מהניא ליה לשויהי**
39 **כתלוש, ש' היכי דלא מהני לפירות**
40 **מחוברים לקרקע לקבלי טומאה במחשבה.**
41 **טפח - דהדר וצמח, ואף על גב דלא הניח**
42 **שום גרופית. בתולת השקמה - שלא**
43 **נקצצה מעולם. סדן - שכבר נקצץ פעם**
44 **אחרת וגדל. לפי שאין גזעו מחליף - אם**
45 **ניח ממנו חוץ לקרקע, הואיל ונקצץ**
46 **בראשו. ובתולת השקמה שלשה טפחים -**
47 **בתמיה, והלא די בפחות טפני שהיא עבודה**
48 **- שיגדל יותר, וכתיב "וכרמך לא תזמור"**
49 **(ויקרא כה). כדרכו אסור - כדמפרש**
50 **לקמיה. מן הקרקע עד עשרה טפחים -**
51 **ולתנא קמא איכא למימר דלית ליה האי**
52 **שיעורא. אלא שיעור אחרניא, כגון משלשה**
53 **ולמעלה אסור. וקוצין - מלמעלה מעשרה**
54 **הזיק הוא לאילן, ומכחשו. הא אידך - טפח או שני טפחים מעליא ליה, ואמאי קתני לעיל שלשה טפחים? במשנה סגיא מבאן ואילך - מן הקרקע עד שלשה, ומשלשה**
55 **עד עשרה. לא מקשי קשי - כל כר, ולא עליו מעלי. אלא מספקא לן, משום דוימנין קשי ווימנין מעלי. הלכך גבי שביעית - שאסור לזמור אילן כדי שיבריא, עבדינן**
56 **מיד דודאי קשי, דפשיטא לן ביה דלא ישיבין בזימור זה, משום דספק איסור דאורייתא לחומרא. אבל גבי מקח וממכר - דעת המוכר לשייר לעצמו כדי מחית האילן**
57 **ודאי. אם נאמר תמר - שעושה פירות ואין גזעו מחליף, למה נאמר ארו - שגזעו מחליף ואין עושה פירות. קשו קראי אהרדי, אם מדמורו לארו תמר מכל וכל. אף**
58 **צדיק אין עושה פירות - שואכל צדקתיו בעולם הזה ואין לו לעולם הבא. אי נמי, שאין מאכלין אותו פרי מעלליו. לכך נאמר תמר, כדכתיב נמי קרא אחרניא "אמר**
59 **צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (ישעיהו ג). אין גזעו מחליף - אם נקצץ. אף צדיק אין גזעו מחליף - אם מת, שלא יוליד בן כמותו. אי נמי, אם יפול לא יקום.**
60 **לכך נאמר ארו - כדכתיב "כי שבע יפול צדיק וקם" (משלי כד). ארוא - קיצא בלעז. תורניתא = פיץ. כל שמות הללו הם היו בקיאים בהם. **אפרסמא** - שן, שממנו**
61 **עושין חופה, כן נראה בעיני. ברת' = בריש. שאנא - איכא דאמר: שן, ואם כן אפרסמא הוא, שממנו יוצא שמן אפרסמון. שורבינא - לא איתפרש. ומקשינן: הני שבעה**
62 **הוו. הוסיפו עליהן - חכמים, על אותן שבאותו פסוק. אלונים - בוטני, כדמתרגמא "תחת האלה" - בוטמא (בראשית לה). בלוטי - קישניא, שטעון גלוגץ.**

כסיתא

עליו לשייר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. והלוקח כֶּדֶן הַשְּׂקָמָה – שקמה שנקצצה כבר
פעם אחת חוזרה וגדלה, די בכך שישיר שְׁנֵי טַפְחִים. בְּקִנְיָם וְכֵן בְּקִנְיָנִים,
הרי הלוקח נוטל מִן הַשְּׂקָן וְלִמְעָלָה. אמנם בְּקִדְלִים וּבְאַרְזִים, הרי הוא
חֹפֵר וּמְשַׁרֵּשׁ אחריו, ואינו צריך לשייר כלום מעל גבי הקרקע, לְפִי שְׁאֵין
נִזְעָן מִחֲלִיף – משום שאף אם ישיר מהם לא ישובו ויצמחו שוב, כיון
שקצץ את ראשם.
מקשה הגמרא: וּבְתוֹלֵת הַשְּׂקָמָה, שְׁלֹשָׁה טַפְחִים בְּעֵינֵינוּ – האם צריך
הלוקח לשייר בה שלשה טפחים, ואין די בפחות מכך. וְיִמְנִיחָהּ, ששנינו
במסכת שביעית (פ"ד מ"ה) אֵין קוֹצְצִין בְּתוֹלֵת הַשְּׂקָמָה בְּשִׁבְעִית, מִפְּנֵי
שְׁהָיָא עֲבֻדָּה האסורה בשביעית, שעל ידי שקוצץ אותה היא גדילה יותר,
והתורה אמרה (ויקרא כ"ד) וְכִרְמְךָ לֹא תִזְמַר, שעל ידי שזומר גדל האילן
יותר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲכַן בְּדִרְבּוֹ – כפי שדרך בני אדם לקצצה, דהיינו
באופן שמועיל לאילן, אֲסוּר לקצצה, אֲלֵא מִגְבִּיהָ עֲשֶׂרָה טַפְחִים וְקוֹצְצִין,
שכיון שקצצה למעלה מעשרה, אין זה מועיל לאילן, או גִּזְמִים מִעַם הָאָרֶץ
– או שחותר אותה בסמוך לקרקע ממש, שאף בכך אין הוא מועיל לה.
מדייקת הגמרא: דווקא אם חותר הוא את בתולת השקמה מִעַם הָאָרֶץ,
הוא דְּקָשִׁי – מויק בבתולת השקמה, הָא אֲדִיקָה, מַעְלִי לָהּ – משמע שאם
הינו משאיר טפח או שנים מגזעו, הרי הוא מועיל לאילן, ומשום כן אסור
לו לחתוך באופן זה, ואם כן מפני מה על הלוקח לשייר שלשה טפחים
דווקא.
מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִינִי, יש לומר שאם משייר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, מַעְלִי
לָהּ – הרי זה ודאי שיועיל בכך לאילן. וכן אם חותר מִעַם הָאָרֶץ, וְדֹאֵי קָשִׁי
לָהּ – הרי זה ודאי שקשה הוא לאילן. מִכָּאֵן וְאֵילָּהּ, כלומר אם קוצץ מן
הקרקע עד שלשה טפחים, או משלשה עד עשרה טפחים, לֹא מִקְשִׁי קָשִׁי
לָהּ, וְלֹא עֲלוֹנִי מַעְלִי לָהּ – אין זה ודאי שישפיע לרעה על האילן, או
לטובה. וממילא גַּבִּי שְׁבִיעִית עֲבָדִינוּ מִיְּדֵי דְדֹדָאֵי קָשִׁי לָהּ – מוטל עלינו
לעשות באופן שודאי יהיה קשה לאילן, שהרי ספק דאורייתא לחנומרא. מה
שאינו כן גַּבִּי מִקְח וּמִקְרָה, עֲבָדִינוּ מִיְּדֵי דְדֹדָאֵי מַעְלִי לָהּ – ודאי כוונת
המוכר לשייר לעצמו מן האילן כשיעור שודאי יועיל לאילן שיחזור ויצמח,
דהיינו שלשה טפחים.
הגמרא מקשה על סיוס דברי בבאייתא: שנינו בברייתא לעיל, בְּקִדְלִים
וּבְאַרְזִים חֹפֵר וּמְשַׁרֵּשׁ, לְפִי שְׁאֵין נִזְעָן מִחֲלִיף – משום שאין הם שבים
וצומחים. מקשה הגמרא, וְכֵן אֲרִי אֵין נִזְעָן מִחֲלִיף, וְהָא דְרִישׁ רַבִּי חִינּוּ
בְּר לולִינִי, מֵאֵי דְבִתְבִיב (תהלים צ"ב ז') צִדִּיק בְּתִמְרָה יִפְרַח כְּאֲרוֹ בְּלִבְנֹן
וְשִׁנְהָ, אִם נֶאֱמַר תִּמְרָה, לָמָּה נֶאֱמַר אֲרִי. וְאִם נֶאֱמַר אֲרִי, לָמָּה נֶאֱמַר
תִּמְרָה, כלומר, אם הכוונה לדמות את הצדיק לתמר או לארז מכל וכל, הרי
זה סותר, כיון שהתמר מגדל פירות ואין גזעו מחליף, ומאידיך הארז גזעו
מחליף, ואינו עושה פירות. אלא כוונת הפסוק לדמותו לכל אחד בפרט
אחד, שאליו נֶאֱמַר אֲרִי וְלֹא נֶאֱמַר תִּמְרָה, הִייתִי אֹמֵר מָה אֲרִי אֵין עוֹשֶׂה
פִּירוֹת, כן אף הצדיק אֵין עוֹשֶׂה פִּירוֹת, לָכֵן נֶאֱמַר תִּמְרָה, ללמדנו
שהצדיק כן עושה פירות. וְאִם נֶאֱמַר תִּמְרָה וְלֹא נֶאֱמַר אֲרִי, הִייתִי אֹמֵר
מָה תִּמְרָה אֵין נִזְעָן מִחֲלִיף אֵין צָדִיק אֵין נִזְעָן מִחֲלִיף, לָכֵן נֶאֱמַר אֲרִי,
ללמדנו שהצדיק כן גזעו מחליף, על כל פנים נמצינו למדנו מדבריו שהארז
כן גזעו מחליף, ושלם כמבואר בברייתא.
מתרצת הגמרא: אֲלֵא הָכָא – כאן בברייתא, בְּמֵאֵי עֲקָרִינוּ – במה מדובר,
בְּשֶׁאֵר מִיְּנֵי אֲרִיזִים, שישנם מיני ארזים שאין גזעם מחליף, ובהם עוסקת
הברייתא, שאין צריך לשייר מהם כלום, והפסוק שהמשיל הצדיקים לארז,
היינו לארז שגזעו כן מחליף, ומצינו כמה מיני ארזים, בְּדִרְבָּה בְּרַב הוּנָא,
דְּאָמַר רַבָּה בְּרַב הוּנָא, אָמַרִי בִּי רַב – אמרו בני בית מדרשו של רב,
עֲשֶׂרָה מִיְּנֵי אֲרִיזִים הֵן, וכמו שְׁנֵאֲמַר (ישעיה מא יט) בענין קיבוץ הגלויות,
שמתנבא הנביא בשם ה' אֲתֵן בְּמִדְבָּר אֲרִי שִׁטָּה וְהָרִם וְעָץ שָׁמֶן אֲשֵׁים
וְגו' בְּעֶרְבָה בְּרוֹשׁ תִּדְרֶה וּתְאֲשֹׁר יִחְדוּ.
הגמרא מתרגמת את שמות האילנות המנויים בפסוק, לשמות שהיו בקיאים
בהם: אֲרִי, היינו אֲרִזָּא. שִׁטָּה, היינו תוֹרְנִיתָא. תָּרִם, היינו אֲסָא. עֵץ שָׁמֶן,
היינו אֲפִרְסָמָא, שהוא עץ שרף שממנו עושים זפת. בְּרוֹשׁ, היינו בְּרָתִי.
תִּדְרֶה, היינו שְׂאנָא. וּתְאֲשֹׁר, היינו שוֹרְכִינָא.
שואלת הגמרא: והרי הֵנִי – אלו המנויים בפסוק שְׁבִיעִה הָיוּ. משיבה
הגמרא, כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר, הוֹסִיפוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶן – על המנויים
בפסוק, את האֲלוֹנִים, אֲלִמּוֹנִים, אֲלִמּוֹנִים, שאף הם מיני ארזים. מבארת
הגמרא, אֲלוֹנִים, היינו בּוֹמְנִי. אֲלִמּוֹנִים, היינו בְּלוֹמִי. אֲלִמּוֹנִים, היינו

דְּתָנִן (שביעית פ"י מ"ז), בְּזֹרֶת דְּבֹרִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר הָרִי הִיא בְּקִרְקַע,
שנקנית בכסף ושטר וחוקה, וניתן לקנות מטלטלין על ידה בקנין אגב,
וּבְתוֹבְתֵין עֲלֶיהָ פְּרוֹזְבוּל, שלא ישמט החוב בשביעית, שלא ניתן להיכתב
אלא אם כן יש ללוה קרקע, ואֵינָה מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בְּמִקְוֶה, וְהָרִידָה
מִמֶּנָּה בְּשִׁבְתָּה חֵיִיב תְּפִאָתָה, שהרי זה כחולש את הדבש ממקום גידולו.
וְהַכְּמִים אֲמִרָם, אֵין בְּתוֹבְתֵין עֲלֶיהָ פְּרוֹזְבוּל, וְאֵינָה בְּקִרְקַע אלא נקנית
כשאר מטלטלים במשיכה והגבהה, ואין המטלטלים נקנים עמה בקנין אגב,
וּמְקַבֶּלֶת טוּמְאָה אפילו בְּמִקְוֶה, וְהָרִידָה מִמֶּנָּה בְּשִׁבְתָּה, פְּטוּר, כשאר
מטלטלים. ואם כן יש להעמיד את הברייתא לעיל (ע"א) כרבי אליעזר,
וממילא אין הדבש מקבל טומאה אף אם חישב עליו לאכילה, ובקרקע.
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּבִתְבִיב (שמואל א' י"ד ב') וַיִּזְנוּ
לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אֲבִיו אֶת הַעֵם, וְשָׁלַח אֶת קֶצֶף הַפֶּשֶׁת אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ
בְּיַעֲרֵת הַדֶּבֶשׁ וַיִּשֶׁב יְדוֹ אֶל פִּי וְתִאֲרָנָה עֵינָיו, ויש לברר מהו לשון הפסוק
'ביערת הדבש', וְכֵן מָה עָנִין יַעֲר אֶצֶל דֶּבֶשׁ, הלא היה לפסוק לומר שטבל
את המטה בחלת הדבש, אֲלֵא לומר לָךְ מָה יַעֲר הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנָּה בְּשִׁבְתָּה חֵיִיב
תְּפִאָתָה, אֵף דֶּבֶשׁ דִּינוֹ כן, שְׁהָרִידָה את הדבש מִמֶּנָּה וּ– מן הכוורת) בְּשִׁבְתָּה,
חֵיִיב תְּפִאָתָה. ומתוך כן למד רבי אליעזר שלכל הדברים דין הכוורת
בקרקע.
הגמרא מקשה שאין הברייתא דלהלן מתיישבת לדעת רב כהנא הסובר
לעיל (ע"א) שדבש נחשב אוכל אף בלא מחשבה, אלא לפי תירוצו של אבִי
לעיל (שם) מִיְּתִיבִי, שנינו בברייתא, דֶּבֶשׁ הוּב מִבְּוֹרָתוֹ, אֵינוֹ לֹא אוֹכֵל
וְלֹא מִשְׁקָה לקבל טומאה. בְּשִׁלְמָא לְאֲבִי נִיחָא – אכן לדעת אבִי, אין
להקשות מן הברייתא לרב כהנא שאמר שדבש נחשב אוכל, שהרי ניתן
להעמיד אף ברייתא זו כמו שהעמיד אבִי את הברייתא לעיל (שם) באותם
שתי חלות המיועדות לאכילת הדבורים. אֲלֵא לְרַבָּא, שלא רצה להעמיד
את הברייתא לעיל (שם) בשתי החלות בלבד, אלא העמידה כדעת רבי
אליעזר שדבש דינו בקרקע, קָשִׁיא – קשה מברייתא זו על דברי רב כהנא.
שהרי כיון שזב הדבש ודאי שוב אינו נחשב בקרקע, אלא על כרחך אין
הדבש מקבל טומאה עד שיחשבו עליו לאכילה.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב בְּרִי, ברייתא זו מדברת בְּגוֹן שִׁזְבֵּה דֶבֶשׁ עַל גַּבִּי
בְּלִי מְאֻסִּים, שכיון שבתוך הכוורת לא היה על הדבש שם אוכל, וכעת זב
הוא על גבי כלי מאוס, אין חל עליו שם אוכל, אלא אם כן חשבו עליו
לאכילה.
תירוצ נוסף: רַב אֲחָא בְּרַי עֲקֵב אָמַר, בְּגוֹן שִׁזְבֵּה עַל גַּבִּי קִשְׁקִישֵׁין – שזב
הדבש על גבי קיסמים דקים, ששוב אי אפשר לאסוף את הדבש מן הקרקע,
ולכן אין חל עליו שם אוכל.
הגמרא מקשה על רב כהנא מברייתא נוספת, לדעת רבא: מִיְּתִיבִי, שנינו
בברייתא, דֶּבֶשׁ בְּבוֹרָתוֹ, אֵינוֹ לֹא אוֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה, לקבל טומאה.
אמנם אם חישוב עֲלִיו לְאֲכִילָה, הרי הוא מְטַמֵּא טוּמְאָת אוֹכְלִין. ואם
חישוב עליו לְמִשְׁקִין, הרי הוא מְטַמֵּא טוּמְאָת מִשְׁקִין. בְּשִׁלְמָא לְאֲבִי
נִיחָא – אכן לדעת אבִי, אין להקשות מן הברייתא לרב כהנא, שהרי ניתן
להעמיד אף ברייתא זו באותם שתי חלות המיועדות לאכילת הדבורים,
אלא שמועילה מחשבתו לרב לאותם שתי חלות שם אוכל, ששוב אין הם
מיוחדים לאכילת הדבורים. אֲלֵא לְרַבָּא קָשִׁיא – קשה מברייתא זו על
דברי רב כהנא, שהרי על כרחך אין להעמיד ברייתא זו כדעת רבי אליעזר
שדבש דינו בקרקע, שהרי אם כן אין הדבש מקבל טומאה אף אם חשבו
עליו לאכילה, אלא על כרחך מבואר בברייתא שלא כרב כהנא, שלדעתו
דבש בכורת נחשב אוכל אף בלא מחשבה.
מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַבָּא, אכן אף ברייתא זו יש להעמידה כרבי
אליעזר שהדבש הינו בקרקע, ומה ששנינו בברייתא שעל ידי מחשבה
היריחם מקבלים טומאה, תִּרְיִין הֵבִי – כך יש לבארה, דבש בכורת אינו
נחשב כאוכלין ומשקין, להינינו, שאף אם חישוב עֲלִיו לְאֲכִילָה, אֵינוֹ מְטַמֵּא
טוּמְאָת אוֹכְלִין, וכן אם חישוב עליו לְמִשְׁקִין, אֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאָת מִשְׁקִין.
תְּנִינָא בְּוֹתִיחֵי דְרַב כְּהֵנָא, דֶּבֶשׁ בְּבוֹרָתוֹ מְטַמֵּא טוּמְאָת אוֹכְלִין, אפילו
שִׁלָּא בְּמַחְשָׁבָה.
שנינו במשנה: וַיִּתֵּן לְקוֹיָן מִנִּיהָ שְׁתֵּי גְרוֹפִיּוֹת.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דין המוכר שאר מיני אילנות, מה
עליו לשייר: תָּנּוּ רַבֵּנָן, הַלּוֹקֵחַ אֵילָן מִתְּכִירוֹ לְקוֹיָן, מִגְבִּיהָ הַלּוֹקֵחַ מִן
הַתְּרִקָּה טַפָּח, וְקוֹצֵץ, שעל ידי שמשיר טפח מן הגזע יחזור האילן ויצמח.
והלוקח מחבירו בְּתוֹלֵת הַשְּׂקָמָה – שקמה בתולה שלא קצצה מעולם,

הגמרא מביאה את דעת שמואל בביאור שיטת רבי מאיר: **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה**
אָמַר שְׁמוּאֵל, מִתְּחִיל הָיָה רַבִּי מֵאִיר לְהַבִּיא בִּיכּוּרִים אֶף בְּלוֹקֶת פִּירוֹת
מִן הַשּׁוּק, ואף שלא גדלו באדמה שלו.
מבררת הגמרא: **מֵאִיר** – מנין לנו לומר כן בדעתו, הרי מן המשנה אין מוכח
אלא שבשני אילנות מביא.
מבאר הגמרא: **מִדְּקִתְּנֵי מִשְׁנֵה יְתִירָא** – מתוך שמשנה זו ששינו במסכת
ביכורים מיותרת יש לדייק כן, שהרי **מִכְּרִי תֵּנָא לִיה דְּיָנֵשׁ לֹא קִרְקַע,**
פְּשִׁטָּא דְּמִבְּיָא וְקוֹרָא – מאחר ושנינו במשנתנו שדעת רבי מאיר שבשני
אילנות קנה קרקע, ממילא פשוט הוא שעליו להביא ביכורים ולקורא, ככל
פירוש שדהו, ומפני מה נשנו דברי רבי מאיר במסכת ביכורים שוב. **אֲלֵא**
שְׁמַע מִינֵהּ מִתְּחִיל הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֶף בְּלוֹקֶת פִּירוֹת מִן הַשּׁוּק – אלא
להשמיענו שדעת רבי מאיר שאף באילן אחד, ואף בקונה מן השוק, עליו
להביא ביכורים.
הגמרא מקשה איך יתכן לומר כן בדעת רבי מאיר, שהרי מן הפסוקים
מבואר לא כן. מקשה הגמרא: **וְהָא בְּתִיב (דברים ו ב) 'וְלִקְחֶתָּ מִרְאשֵׁית כָּל**
פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרִיא מֵאֲרֶזֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נתן לְךָ וְשִׁמְתָּ בִטָּנָה
וְתִלְכֶּתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שָׁם, ומשמע שאין
החיוב אלא על הפירות שגדלו 'בארצך'. מתרצת הגמרא: **הֲוָהּ לְמַעֲוֵי**
חֻצָּה לְאַרְצָא, שאין פירות חוץ לארץ חייבים בביכורים.
מקשה הגמרא: **וְהָא בְּתִיב (שמות כג ט) 'רִאשִׁית כְּבוֹדֵךָ אֲדַמְתֶּךָ תְּבִיא בֵּית ה'**
אֱלֹהֶיךָ' וגו', ומשמע שאין החיוב אלא על הפירות שגדלו 'באדמתך'.
מתרצת הגמרא: **לְמַעֲוֵי אֲדָמָה עֹבֵד בּוֹכְבִּים,** שאם יש לגוי קרקע בארץ
ישראל, וקנה הישראל מפירות אלו, אינו חייב להביא.
מקשה הגמרא: **וְהָא בְּתִיב (דברים כו י) 'עֲתָה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת רִאשִׁית פְּרִי**
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נתתָה לִי ה', וְהִנַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה'
אֱלֹהֶיךָ, ומשמע שאין החיוב אלא על הפירות 'אשר נתתה לי ה', ולא
שקנה מאחר. מתרצת הגמרא: **דִּיהֲבָתָ לִי זִוְיָ וְזִבְנִי כְּהוּ** – אין כוונת
התורה דווקא לפירות שגדלו ברושות, אלא שנתנם לו ה', על ידי שנתן לו
מעוֹת לקנותם בשוק.
רבה מקשה על דעת שמואל מברייתא, ודוחה את דבריו: **מִתְּחִיל רַבֵּה,** שנינו
בברייתא, **הַקּוֹנֶה אֵילָן אַחֵד בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ חֲבִירֵי, מִבְּיָא בִּיכּוּרִים מִפִּירוֹת אֵילָן**
זו, וְאֵינוֹ קוֹרָא, לְפִי שְׁלֹשׁ קֶנֶה קִרְקַע, דְּכִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, הרי לנו בפירוש
שדעת רבי מאיר שבאילן אחד שלא קנה את הקרקע שעמו, הרי הוא מביא
ואינו קורא, וכל שכן בקונה פירות מן השוק. מסיקה הגמרא: **הֵיכֵן תֵּבֵּא – אֵבָן**
פִּירְכָּא הִיא, ונדהו דברי שמואל.
במשנה ובברייתא נתבאר שאף באופן שלא קנה קרקע ודחינו, לרבנן בקונה
שני אילנות, ולרבי מאיר בקונה אילן אחד מכל מקום מביא ביכורים, אלא
שאינו קורא. הגמרא מבררת את טעם הדבר שחייבים בהבאה, על אף
שנתבאר שנתמעט מחיוב הבאה: **אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיָּקִים לְרַבִּי**
אֶלְעָזָר,

בְּסִיתָא – מין אילן יקר מאד הגדל בים.
הגמרא מביאה שיש שהוסיפו על שבעת מיני הארזים המנויים בפסוק,
אילנות אחרים: **אֵיכָא דְּאֶמְרֵי,** שהוסיפו חכמים על המנויים בפסוק את
הַעֲרוֹנִים עֲרֻמוֹנִים אֶלְמוֹנִים. מבאר הגמרא, **עֲרוֹנִים,** היינו עֲרֵי – אילן
שגדלים בו פירות הקרויים בייש. **עֲרֻמוֹנִים,** היינו דוֹלְבִי. **אֶלְמוֹנִים,** היינו
בְּסִיתָא – מין אילן יקר מאד הגדל בים.

משנה

המשנה מבאר את דין הקונה אילנות בשדה חבירו, מה דינו, והאם קנה
אף את הקרקע עמהם: **הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ בִּסְתָם, הֲרִי**
זָה לֹא קָנָה את הקרקע סביבות האילן, ואפילו לא תחת נוף האילן, אלא
את האילנות לבדם. **רַבִּי מֵאִיר אָמַר,** כיון שקנה שני אילנות, קָנָה אף את
הקרקע עמהם, שהקונה שני אילנות, הריהו נחשב בקונה שדה אילן,
שהקרקע טפילה לשני אילנות.
המשנה שבה לבאר את שאר דיני הקונה שני אילנות, לדעת תנא קמא: אם
הִגְדִּילוּ והתארכו ענפי האילן, שנמצא שהאילן מצל כעת על שטח רחב
יותר, והרי זה מוזק לבעל השדה, **לֹא יִשְׁפָּה** – אין יכול המוכר לקצוץ
ולקצר את הענפים, שכיון שאין לו קרקע לבעל האילנות, על ברחץ שיעבר
לו בעל השדה את שדהו לכל צרכי האילן. **וְהַעֲוִלָּה מִן הַנָּזֵעַ** – וכל הענפים
הצומחים מן הגזע, הרי הם שְׁלֹו – של בעל האילנות, שהרי מגוף האילן
שלו הם צמחו, **וְהַעֲוִלָּה מִן הַשָּׂרִישִׁים, שֶׁל בַּעַל הַקִּרְקַע, וְאִם מֵתוּ – יִבְשׁוּ**
הָאֵילָנוֹת, אֵין לוֹ קִרְקַע אפילו במקום האילנות עצמם, לשוב ולטעו
אחרים תחתיהם, שלא שיעבר לו המוכר את קרקעו אלא לצורך אילנות
אלו שמכר לו.
אמנם אם קָנָה שְׁלֹשָׁה אילנות בתוך שדה חבירו, קָנָה אף את הקרקע
סביבם. ולכך אם הִגְדִּילוּ והתארכו ענפי האילן, עד שיצאו חוץ לשיעור
הקרקע שקנה עמהם, והרי הצל מוזק לבעל השדה, **יִשְׁפָּה** – צריך הלוקח
לקוצצם, שלא יצאו חוץ לקרקע שלו, שלא שיעבר לו המוכר את שדהו
כלל. **וְהַעֲוִלָּה** – והענפים הצומחים בין מִן הַנָּזֵעַ וּמִן הַשָּׂרִישִׁים, הריהם שְׁלֹו,
כיון שאף אותו מקום שלו הוא. **וְאִם מֵתוּ – יִבְשׁוּ הָאֵילָנוֹת, יֵשׁ לוֹ קִרְקַע**
לִטַּע אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶם.

גמרא

הגמרא מביאה משנה במסכת ביכורים, בה נשנתה מחלוקתם של רבנן ורבי
מאיר שבמשנתנו, לגבי דין הבאת ביכורים: **תַּנֵּן הֵתָם,** במסכת ביכורים
(פ"א מ"א), **הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה שְׁלֹשׁ חֲבִירֵי, הִרְיָהּ מִבְּיָא בִּיכּוּרִים**
מִפִּירוֹת אֵילָנוֹת אלו, וְאֵינוֹ קוֹרָא את הפרשה שנצטוו המביא ביכורים
לקרוא, כיון שלא קנה את הקרקע, וממילא אין הפירות בכלל 'פְּרִי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נתתָה לִי' (דברים כו י), שהרי אינם פירות אדמתו. **רַבִּי מֵאִיר אָמַר,**
מִבְּיָא וְקוֹרָא.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

בתוכו. **וְלִשְׁנֵה אַחֲרֵת הָיָה הוֹפֵךְ אֶת הַשָּׁעַר לְמָקוֹם הַזֶּה** – ובשנה
שלאחר מכן, היה הופך את הענפים לצד השני, **וְזָרַע אֶת הַבּוֹר** – והיה זורע
כעת את הירוח שהיה בור מדרישה וזריעה בשנה הקודמת, **וְכָא מַעֲשֶׂה**
לְפָנֵי חֲכָמִים, וְהִתְרִירוּהוּ, כיון שיש בין האילנות מרחק רב של שש עשרה
אמות, מה שאין כן לו לא היה מוחך את הענפים, היו הענפים ממעטים
את השש עשרה אמה והיו השורות מצטרפים לכרם, וכדברי רב נחמן בשם
שמואל, שכל שיש ביניהם פחות משש עשרה אמה הרי הם מצטרפים.
אָמַר לִיה רִבּוֹס יוֹסֵף לֵאבִי, אָנָּה לֹא יִדְעָנָא – אין דעתי להלכה כמשנה זו,
אֲלֵא עֹבְדָא הָיָה

רבי יהודה מסייע ממעשה שהיה, לדעת תנא קמא: **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה,**
מַעֲשֶׂה בְּצִלְמוֹן בְּאֶחָד שְׁנַעֲטָה אֶת כְּרָמּוֹ שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה עַל שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה
– בין כל שורה ושורה היה מרחק של שש עשרה אמות, וְהָיָה הוֹפֵךְ שָׁעַר
שְׁתֵּי שוֹרוֹת לְצַד אֶחָד – והיה לוקח את הענפים של שתי שורות, והופכם
לצד אחד, כלומר, שאם היו שורות הגפנים ממזרח למערב, היה לוקח את
שיעור השורה הצפונית והופכה לדרום, ושל הדרומית והופכה לצפון, וכך
בכל הכרם, **וְזָרַע אֶת הַנֵּיז** – והיה זורע את החרישה הריקנית, כלומר, בין
שתי השורות שפינה מהם את הענפים והפכם לצד השני, שכעת נמצא שיש
ביניהם מרחק של שש עשרה אמה, מה שאין כן לו לא היה הופכם הרי
נמצא שהענפים ממעטים משש עשרה אמה, ונחשב כרם שאסור לטעו

בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" פה רשב"ם

כסיתא – אילן שגדל בים ויקר הרבה, וקורין קוריי"ל. ערי – אילן שגדילין בו ביי"ש, וקורין לדייר. ודולבי = קישטנייר. משנה הקונה שני אילנות – סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל, ואפילו מקום האילן. והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו, שכשישכש יעקרו וילך. קנה קרקע – דחשבי להו שדה האילן. הגדילו – הרחיבו הענפים הרבה. לא ישפה – לא יקצץ אותן בעל הקרקע, אף על פי שהצל רע לבית השלחן. דכין דאין לו קרקע לבעל האילנות, שהרי שעבר לו שדהו לצורך האילנות כל צרכן, שעל מנת כן לקחן. גזע – בגמרא מפרש. שלו – של בעל האילן, ומגזע אילנות קאתי. של בעל הקרקע – דכיון דמתחת לקרקע יוצא – ממקצוע גדל, אם מתו – יבשו. אין לו קרקע – לטעם אילן אחד במקומן. קנה קרקע – דחשבי שדה האילן. ובגמרא מפרש כמה יש לו קרקע, והיאך נטועים, דמטריפי. הגדילו – חוץ לקרקע שלהן. ישפה – המוכר. דכין דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח, והמוכר לא שעבר לו קרקע שלו – אינו מניח לבינס בשלו, מאחר שמזיקין לו. גמרא תנן התם – במסכת בכורים. ואינו קורא – לפי שלא קנה קרקע, ולא קרינא ביה "פרי האדמה אשר נתתה לי" (דברים כו). ולקמיה פריך. אם כן למא מביא? מביא וקורא – ורבי מאיר לטעמיה, דסבירא דאין קנה קרקע. אבל באילן אחד מודה. מחייב – להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן, ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא. והאי דקתני הקונה שני אילנות – משום רבנן נקט להו, דאילו רבי מאיר, אפילו באילן אחד, שאין לו קרקע, מביא וקורא. משנה יתירא – דף דבכורים, אלא שמע מינה מחייב היה רבי מאיר כו' – והכי קאמר: אפילו אם כדבריכם כן הוא, דשני אילנות אין להן קרקע – אפילו הכי מביא וקורא, דלא חיישין לקרקע גבי מקרא בכורים. והבית אשר תביא מארצך – אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא. והבית ארמתך – ראשית בכורי אדמתך תביא. למעוטי אדמת גוי – שאם יש לו לגוי קרקע בארץ ישראל, ולקח ממנו פירות – אין מביא מהן בכורים. וגראה בעיני דהכי גרסינן: והבית "אדמתך" שני פעמים כתיב "ראשית בכורי אדמתך", בספר "ואלה שמות" ב"ואלה המשפטים", ובי"ב תשא. וקמשני חד למעוטי אדמת גוי, וחד למעוטי אדמת גר. שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא. כדתנן במסכת בכורים (פרק ראשון משנה ד). שאין יכול לומר "אשר נשבע לאבותינו לתת לנו". ואתא האי קרא למעוטי, דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא. תיובתא – וכל הני קראי דלעיל מדרש בספרי, ובמסכת בכורים בפרק קמא.

מאי

"אדמתך" דרשין בפרק קמא דבכורים: הנוטע בתוך שלו והבריק לתוך של חבירו או לתוך של רבים – הרי זה אינו מביא, משום דכתיב "אדמתך" – עד שידו כל הגידולים מאדמתך. ודוקא לוקח פירות מביא וקורא לרבי מאיר, ולא ממכרין בשל חבירו. דכין דקנה מחבירו – חשיב "אדמתך". ועוד, לית לן למעוטי לוקח מגר, כיון דגר עצמו בר הבאה הוא, כדתנן (שם) פרק ראשון משנה ד): אלו מביאים ולא קורין, הגר מביא ואינו קורא, לפי שאינו יכול לומר "אשר נשבע לאבותינו לתת לנו". ומוכח הדין משנה לא היה מניח רבינו תם לגרם לברך ברכת הוימן, לפי שאינו יכול לומר "השחלת לאבותינו ארץ טובה", וקתני גמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר "אלהי אבות ישראל", וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר "אלהי אבותיכם", ואם היתה אמו מישראל אומר "אלהי אבותינו". ולרבינו יצחק נראה דשפיר מצי אמר גר "לאבותינו", ולא קיימא לן כהדיא משנה, אלא כרבי יהודה דפליג עלה, כדאייתא בירושלמי (בכורים פרק ראשון) דאמר, רבי בשם רבי יהודה: גר עצמו מביא וקורא. מאי טעמא – דאמר קרא (בראשית יז) "כי אב המון גוים נתתיך", לשעבר היה לא לראם, מכאן ואילך לכל גוים. רבי יוחנן על פי אמר: הלכך כרבי יהודה. עובדא אתא קומי רבי אבהו, ואורי כרבי יהודה. דאמר דאמר בפרק בתרא דמכות (נט, א) כיון דאשכח, דדביע למימר "אשר נשבע לאבותינו" ולא מצי אמר – אתי שפיר כרבי יהודה, וסמיך א"לתת לנו" דסיפיה דקרא. והא דאמר רבי יהודה בירושלמי דמביא וקורא – דוקא גר מבני קיני חותן משה, דמצי אמר "לתת לנו", שנטלו חלק בארץ, כדכתיב "וזה הטוב הוא אשר יטיב וגו' והטבנו לך" (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו, כדאמר בספרי. והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים: רבי יהודה אומר כל הגוים מביאים ואינם קורין, ובני קיני חותן משה מביאים וקורין. ורבינו תם אומר: דהדיא בירושלמי משבשתא היא, דהכי מצי למימר גר קורא אפילו מבני קיני? "אימינו אנוכ אבי דהיינו יעקב, ויורד מצרימה" ויורעו אותנו" ויוציאנו" והדיא דתוספתא מוקי באמו מישראל, דמצי אמר "לאבותינו", וכן "לתת לנו" אם הוא מבני קיני. ופליג אמתניתין דמסכת בכורים דקתני באמו מישראל מביא וקורא. ולרבינו יצחק נראה: דמתניתין נמי איירי בבני קיני, ולא פליג. משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר "לתת לנו", דהא אמו עצמה אינה קוראה, כדתנן במתניתין (בכורים פרק ראשון משנה ה) האשה השלחית והעבר וטומטום ואגרונוגוס אינן קורין, דלא נטלו חלק בארץ. דממעט להו בספרי מביא לפי פקודי' (במדבר כו) אף על פי שהיה להן חלק על ידי ירושה. כל שכן הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו. ההוא למעוטי אדמת גוי – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי איצטריך? הא לרבי מאיר יש קנן לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, דתנן (עבודה זרה כ, ב) אין משכירין בתים לגוי בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות. ומפרש בגמרא (שם כא, א) מאי ואין צריך לומר שדות – דמפקיע להו ממעשר נמי ונראה לרבינו יצחק: דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנן. מיהו, אומר רבינו שמשון בן אברהם: דהדיא דעבודה זרה (כא, א) יש לומר אפילו כמאן דאמר אין קנן, ושם מפרש.

ערמונים – מכאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קשטנייס, דהא בפרק "לולב הגזול" (סוכה לב, ב) אמר: "ענף עץ עבות" – שענפיו חופין את עצו, ואיזה (זה) הוי אומר זה הדס. ופריך: ואימא זיתים? בעינן "עבות" וליכא. ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קשטנייס – מאי פריך? הלא אינו "עץ עבות". ממאי מדקתני משנה יתירה – ואם תאמר, והא דתנא בסיפא במסכת בכורים (פרק ראשון משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו – מביא וקורא, רבי מאיר אומר: אפילו שנים. אמאי איצטריך הדיא משנה: כיון דלרבנן קונה קרקע – אם כן פשיטא דמביא וקורא ובי תימא, אידי דנקט רבי מאיר שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא – מכל מקום אמאי איצטריך דרבי רבי מאיר בסיפא, דקתני: רבי מאיר אומר אפילו שנים מביא וקורא? וכי תימא: אידי דתנא רבנן תנא נמי רבי מאיר – אם כן מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא? דלמא אידי דתנא רבנן תנא נמי רבי מאיר, דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא, דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דאי מחייב רבי מאיר בלוקח פירות מן השוק, בסיפא דקאמר רבי מאיר אפילו שנים – הוה ליה למימר: אפילו לקח פירות מן השוק ההוא למעוטי חוצה לארץ – והכי נמי דריש בפרק "ראשית הגז" (חולין קלו, א) "ארצך" – למעוטי חוצה לארץ. ותימה: אמאי איצטריך מיעוטא? הא אמר בסוף פרק קמא דקדושין (לו, ב) כל מצוה שהיא תלויה בארץ – אינה נהנית אלא בארץ יש מפרשים: משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב, דכתיב (שמות כג) "ראשית בכורי אדמתך וגו' את תבשל גדי בחלב אמו", ובמכלתא בהריא מקיש להו, וסלקא דעתך שידו נזהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ. דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה, דהתם גוף הפירות מחויבין בתרומה, דטבל גינהו ואסורין באכילה, ולכן חשבוין וזן תלוין בארץ. אבל בכורים – אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם. דאין נאסרין באכילה אף על פי שלא הפריש מהן בכורים. ועוד, מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי – מוכח שהחיוב תלוי בפירות, לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן. אבל בכורים – ודאי חובת הגוף גינהו, דעבודה זרה דילפנין מיניהו בקדושין (לו, א) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, ואפילו בעדן באילן מתחייב, כדתנן במסכת בכורים (פרק שלישי משנה א) כיצד מפרשין בכורים? יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר – קושרו בגמי, ואומר "הרי אלו בכורים". ואף על גב דאם אין לו ואינו חייב לקנות – מכל מקום חובת הגוף גינהו, כמו חובת ציצית, דאף על גב דאין חייב לקנות טלית כשאין לו – חשיב חובת הגוף. למעוטי אדמת גוי – רשב"ם גרס: והא תרי "אדמתך" כתיבי. ולפי שקשה לו איך "אדמתך" למה לי, מגיה הספרי: והא כתיבי תרי אדמתך? חד למעוטי אדמת גוי, וחד למעוטי אדמת גר. ובתנן דחק עצמו, דחד

דעתך שידו נזהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ. דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה, דהתם גוף הפירות מחויבין בתרומה, דטבל גינהו ואסורין באכילה, ולכן חשבוין וזן תלוין בארץ. אבל בכורים – אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם. דאין נאסרין באכילה אף על פי שלא הפריש מהן בכורים. ועוד, מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי – מוכח שהחיוב תלוי בפירות, לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן. אבל בכורים – ודאי חובת הגוף גינהו, דעבודה זרה דילפנין מיניהו בקדושין (לו, א) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, ואפילו בעדן באילן מתחייב, כדתנן במסכת בכורים (פרק שלישי משנה א) כיצד מפרשין בכורים? יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר – קושרו בגמי, ואומר "הרי אלו בכורים". ואף על גב דאם אין לו ואינו חייב לקנות – מכל מקום חובת הגוף גינהו, כמו חובת ציצית, דאף על גב דאין חייב לקנות טלית כשאין לו – חשיב חובת הגוף. למעוטי אדמת גוי – רשב"ם גרס: והא תרי "אדמתך" כתיבי. ולפי שקשה לו איך "אדמתך" למה לי, מגיה הספרי: והא כתיבי תרי אדמתך? חד למעוטי אדמת גוי, וחד למעוטי אדמת גר. ובתנן דחק עצמו, דחד דעתך שידו נזהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ. דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה, דהתם גוף הפירות מחויבין בתרומה, דטבל גינהו ואסורין באכילה, ולכן חשבוין וזן תלוין בארץ. אבל בכורים – אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם. דאין נאסרין באכילה אף על פי שלא הפריש מהן בכורים. ועוד, מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי – מוכח שהחיוב תלוי בפירות, לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן. אבל בכורים – ודאי חובת הגוף גינהו, דעבודה זרה דילפנין מיניהו בקדושין (לו, א) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, ואפילו בעדן באילן מתחייב, כדתנן במסכת בכורים (פרק שלישי משנה א) כיצד מפרשין בכורים? יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר – קושרו בגמי, ואומר "הרי אלו בכורים". ואף על גב דאם אין לו ואינו חייב לקנות – מכל מקום חובת הגוף גינהו, כמו חובת ציצית, דאף על גב דאין חייב לקנות טלית כשאין לו – חשיב חובת הגוף. למעוטי אדמת גוי – רשב"ם גרס: והא תרי "אדמתך" כתיבי. ולפי שקשה לו איך "אדמתך" למה לי, מגיה הספרי: והא כתיבי תרי אדמתך? חד למעוטי אדמת גוי, וחד למעוטי אדמת גר. ובתנן דחק עצמו, דחד

פ' ובא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רשב"ם תוספות

ודלמא לאו בכורים ניהו וקא מעייל חולין לעזרה – בכל מקום שיש כעין הקרבה, כי הכא, שיש הגשה או תנופה למאן דאמר. וכן בפרק "חורע" (חולין קל, ב) גבי חזה ושוק, דקאמר: אי מאבראי – "לפני ה'" כתיב, ואי מגואי – קא מעייל חולין בעזרה, ויש בהן תנופה. אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל – בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה, דאם לא כן לא ילבש כוון בגדי עזרה ויהי בעזרה, וגם ישראל לא יכנס בעזרה ועד: דקאמר "הקומץ רבה" (מנחות כא, ב): "אכלה" – שיאכלו עמה חולין ותורמה כדי שתהא נאכלת על השבע. **אלא** מעשר ראשון דלוי הוא – ואף על גב דדמאי אינו מחייב ליתנו מספק, משום דמצי אמר: אייתי ראיא דלא מתוקן הוא, ושקול. אומר רבינו שמשון בן אברהם: דלא דמי, והכא אין הכהן מוחזק יותר מן הלוי, ושל ישראל ממה נפשך אינם, דאם בכורים הם – דכהן הם, ואם לאו בכורים ניהו – אם כן מעשר ראשון הוא, והוי דלוי, ועוד: דמאי, דלא הוי אלא ספקא דרבנן – אין צריך לקיים מצות תנינה. **דמקדיש** להו – תורה דבפרק "התודה" (מנחות פ, ב) גבי תודה שנתערבה בתמורה, דמושי: דלמא לאו תודה היא, והוי לחם חולין בעזרה – ואמאי לא פריך: דלקדיש ליה על תנאי, שאם אינה תורה – קדיש הלחם לבדק הבית, או לדמי נסכים ויש לומר: דגבי תודה, כיון שעשה ארבעים חלות מארבעה מינים – מוכחא מעלת טובא שלשם מביאם, ולהכי אפילו הקדיש על תנאי – חשיבי חולין בעזרה, כיון שאין דרך לעשות משאר הקדש מה שעשה מזה. אבל הכא, בכורים כי מקדיש להו לדמי – לא מייחזי חולין בעזרה, אלא כשאר הקדש. שורר להביא הקדש בעזרה, כדאמר (תמיד כט, א, מדרות פרק שלשי משנה ח): גפן של חזב היתה שם, שכל מי שמתגרב גרגיר מביא ותולה בה. שאינו עושה בכורים, אלא הגשה אצל המזבח לרבנן, ואפילו לרבי אלעזר בן יעקב דמצינן תנופה – אין הוכחה כל כך מתנופה שלשם בכורים מביאן, ואפילו בקריאת הפסוקים אין הוכחה כל כך, אלא הוי בקורא בתורה, הואיל ואינו עושה בנוף הפירות כלום. **תרומה** לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא – והלא בפירוש הקונטרס, פירש דפליגי בתר דקסינדה עורא. אלא מדאורייתא נמי, כדאמר ב"ש מותרות" (יבמות פו, ב) דמפיק טעמא מקראי, והוי לרבי עקיבא דוקא ללוי, ולרבי אלעזר אף לכהן. אבל בתר קנסא – הוי לרבי עקיבא אף לכהן, ולרבי אלעזר בן עזריה דוקא לכהן, וזהו מצי לשנויי הכא אפילו כרבי עקיבא ובתר קנסא. אי נמי, שפירש עליה ממקום אחר על תנאי, שאם אינן בכורים – יהו פירות הללו מעשר, ואם הם בכורים – יתא מעשר של אלו בצפתם אם בדרומם. ומעשר עני שלחם יחיד ללוי עני, ואם מעשר שני – יעלה ואח"כ בירושלים. ובחד מהנך שנוי צריך לשנויי אליבא דרבי מאיר דמאי טעמא באילן אחד מביא ואינו קורא, דלדידיה ליכא למימר כרבי אלעזר בן עזריה, דבהדיא פליג עליה ב"ש מותרות" (שם). **כל** הראוי לבילה כו' – עיקר מלתא בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קג, ב) גבי "הרי עלי ששים ואחד" כדפירש הקונטרס. ואם תאמר: ומאי פריך התיב: וכי לא בלל מאי הוי? והתנן: אם לא בלל כשר. נהי דבלילה מערבא, מכל מקום לתתלה מצוה לבלול וטוב שיביאו בשני כלים, דיכול להביא בין בכלי אחד בין בשני כלים כמו שירצה, כיון דגדר סתם. דדוקא כי אמר "הרי עלי שני עשרונים" להביא בשני כלים "אחד" תנן הוה (קב, ב) דאם הביא בשני כלים פסול ואומר רבינו יצחק: דרך דרשים ואחד קאי אהך דקתי רישא: מתגרב אדם מנחה ששים עשרון ומביא בכלי אחד, ואם אמר "הרי עלי ששים ואחד", כלומר מנחה של ששים ואחד. דהשתא צריך להביא בכלי אחד, דכיון דאמר "מנחה" – לקרבן גדול קא ממון. **דעביד** להו כרבי יוסי בר תינא – פירוש: שלא עשה לקיחה והבאה כאחד. ואם תאמר: ומי דחקו לומר דעביד כרבי יוסי בר תינא? לימא דעביד כמותניתין, ששיגרם לגמרי ביד שליח, כדנתן במסכת בכורים (פרק ראשון משנה ה) דשליח מביא ואינו קורא ויש לומר: דהכי קאמר רבי מאיר מביא ואינו קורא, משמע שמביא הוא בעצמו, ולא שמשגרם ביד שליח. **בצרן** ושגרן ביד שליח ומת שליח לקרות "הנה הבאתי" וגו'. ומיהו, שליח עצמו לא בר קרייה הוא, כדתנן במסכת בכורים, שיהי בקרקע קדשו, והוא ליכא למיפטר דמהבאה דמי יפטר – שהרי בקרקע קדשו, כדתנן במסכת בכורים.

מאי טעמא דרבי מאיר באילן אחד, ומאי טעמא דרבנן בשני אילנות? אמר לו: דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלי בבית המדרש כדי לביישני? **אמר רבה:** מאי קושיא? **דלמא רבי מאיר באילן אחד ספקו מספקא ליה, ורבנן בשני אילנות ספקו מספקא להו – ומי מספקא ליה? והא קתני: לפי שלא קנה קרקע, דברי רבי מאיר – אימא: שפא לא קנה קרקע. – ולחוש דלמא לאו ביכורים ניהו, וקא מעייל חולין לעזרה – דמקדיש להו. – והא פני מיכלניהו – דפריך להו. – ודלמא לאו בכורים ניהו, וקא מפקע להו מתרומה ומעשר – דמפריש להו. בשלמא תרומה גדולה יהיב לה לכהן, מעשר שני נמי יהיב ליה לכהן, מעשר עני נמי יהיב ליה לכהן עני, אלא מעשר ראשון דלוי הוא, למאן יהיב ליה? – דיהיב ליה לכהן, פרי אלעזר בן עזריה; דתניא: תרומה גדולה לכהן, מעשר ראשון ללוי, דברי רבי עקיבא; רבי אלעזר בן עזריה אומר: מעשר ראשון אף לכהן. – ודלמא בכורים ניהו ובעו קרייה – קרייה לא מעעכת. – ולא? והאמר רבי ירמיה: כל הראוי לבילה – אין בילה מעעכת בו, ושאינו ראוי לבילה – בילה מעעכת בו – דעביד להו פריי יוסי בר תינא, דאמר: בצרן ושגרן ביד שליח, ומת שליח בדרך – מביא ואינו קורא; מאי טעמא? דכתיב: "ולקחת והבאת", עד**

מאי טעמא דרבי מאיר באילן אחד – כיון דאינו קורא, משום דכתיב "אשר תביא מארצך", למה מביא? הא מהבאה נמי ממועט ליה קרא **מספקא** להו – אי קנה קרקע מן הדין או לא. והאי דאמר לא קנה קרקע – היינו משום ידי המוכר על העליונה, דמספקא לא מפקין מיניה. **דלמא לאו בכורים ניהו** – דשמא לא קנה קרקע, וקמעיל חולין לעזרה. ודרשין ובספיר: "כי ירכוש ממך המקום וזבחת" (דברים יב) – ביריוק מקום אחר זבחת, ואי אתה זוכה בקירוב מקום חולין שלך. והוא הדין לכל הבאת חולין בעזרה שאסור. אי נמי – מדרבנן, דלמא איכא דחוי ליה דנהוג בון מנהג חולין כדנין, וסבור קדשים הן, הואיל ואיתניהו בעזרה, ואתי לולולי בקדשים. דמקדיש להו – על התנאי, אי הווי בכורים – שפיר, ואי לאו – ליקדשו לקנות בון קרבן. **הא בעי מיכלניהו** – לכהן, ושמא קדושת דמים יש בהן, ונהנה מן ההקדש, ומעל ומשני: דפריך להו – אחר שהניחם לפני המזבח והניח, וקא מפקע להו מתרומה כו' – ונמצא אוכל טבליים. אבל בכורים הוי חן בתרומה, דכתיב (דברים יב) "תרומת ירך" – אלו הבכורים. וכל שדהו יכול לעשות בכורים, כדתנן במסכת בכורים (פרק שני משנה ד). ומשי: דמפריש. למאן יהיב ליה – ואין לנו לעשות תקנה לגזול את הלויים. מעשר שני נמי – אם שנה ראשונה או שנה של מעשרת דואר. דיהיב ליה לכהן – דאיתור לא מצי אכיל ליה דלמא בכורים ניהו. מעשר עני נמי – אם שנת שלש היא. מעשר ראשון לכהן – ולא ללוי, כדמפרש בתבובות בפרק "האשה שנתארמלה", ומוקי לה לבתר דקסינדה עורא. ומשמע ליה לרבי אלעזר בן עזריה לויס דקרא – אף בחנים במשמע. דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כתנים לויים. ובעי קרייה – והיאך יאכל מהם בלא קרייה? **לא מעעכת** – כדאמרין בפרק בתרא דמסכת מכות. **כל הראוי לבילה** – במנחות. בפרק "המנחות" תנן: מתגרב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד. ואם אמר "הרי עלי ששים ואחד" – מביא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי אחד. ומפרישין טעמא מגומרא: משום דרשים בלללין ביחד יפה בלוג שמן, אבל ששים ואחד אי אפשר להבלל. ופירשין: וכי לא בלל נמי מאי הוי? והתנן: אם לא בלל כשר ומשני, אמר רבי ירמיה: כל הראוי לבילה, כגון ששים עשרון, אם לא בלל – כשר. אבל ששים ואחד, שאין ראוי לבילה – בילה מעעכת בו. כלומר, מה שאי אפשר להבלל מעעכת בו. דכיון דכתיב "ויצק עליה שמן", וצוה לבלול, דכתיב "בלולה" – שמע מינה שצוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בון מצות בלילה. וכשהוא מביא ששים ואחד – מנחה כזו לא צוה להביא, והרי הוא מביא מנחה. וזהו שנים כלום. דאיתא בלל. שכל דבר שצוה הקב"ה להביא – יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שצוה הכתוב, ולא בענין אחר. אבל מצות האמורות באותה מצוה, כגון תנופה בקרבן, בלילה במנחה – יש שמעכבין, אם גילה הכתוב לשנות עליו ולעכב, ויש שאין מעכבין. וגבי בכורים נמי – דחזו לקרייה בעינן, ואף על גב דאיכא מביאי בכורים שמביאין ולא קורין, במסכת בכורים (פרק ראשון משנה ד) – הני מילי כגון גר, דמעיקרא כי מיייתי על מנת שלא לקרות מיייתי להו, וכגון מחתך ועד חנוכה דמביא ואינו קורא, דכנפק לן מיקראי בספיר. אבל אהך בכורים, במיייתי להו מספקא – שמוא טעונין קרייה מן התורה, דשמן קנה קרקע, והלכך חזו לקרייה בעינן. **בצרן ושגרן ביד שליח** – או שמת שליח בדרך, שהשליח עצמו בצרן ומת בחצי הדרך, ומינה שליח אחר תחתיו עד לירושלים. או שהביאורו הבעלים עצמם משם ואילך. **מביא ואינו קורא** – אין הבעלים קורין, כדמפרש טעמא. ולקחת והבאת – דכתיב "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא", והאי "ולקחת" קאי יתירא הוא, דמצי למיכתב "והבאת מארצך". ודרשין ביה: מי שלוקח, דהיינו בוצר – הוא מביא, דבעינן הוציאה והבאה כולה עד לירושלים באדם אחד. הלכך, היכא דבצרן איהו והשליח הביאן – לא הויא לקיחה והבאה באחד אלא בשנים. וכן היכא דמית בדרך – לא הויא לקיחה וגמר הבאה באחד. אבל היכא דבצרן שליח והביא לירושלים – אז קורין הבעלים, דשלוהו של אדם כמותו ויכול לקרות "הנה הבאתי" וגו'. ומיהו, שליח עצמו לא בר קרייה הוא, כדתנן במסכת בכורים, שיהי בקרקע קדשו, והוא ליכא למיפטר דמהבאה דמי יפטר – שהרי בקרקע קדשו, כדתנן במסכת בכורים.

41 הגמרא מבררת איך יתכן להפריש תרומות ומעשרות מפירות אלו. מקשה
42 הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** – תירוץ הגמרא מובן לגבי תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, שִׁיְהִיב לָהּ
43 [-שנותן אותה] לְבָהֶן, שבין ביכורים ובין תרומה ניתנים לכהן, וכן אם
44 עומד בשנה ראשונה ושניה של שמיטה, שעליו להפריש **מַעֲשֵׂר שְׁנִי**, נְמִי
45 יְהִיב לִיה לְבָהֶן – גם יכול לתת לכהן, שיאכלם בירושלים, ואם עומד
46 בשנה השלישית, שבשנה זו, תחת מעשר שני עליו להפריש **מַעֲשֵׂר עֲנִי**, נְמִי
47 יְהִיב לִיה לְבָהֶן עֲנִי – גם יכול הוא לתת לכהן עני. **אִלָּא מַעֲשֵׂר רִאשֹׁן**
48 דְּלוֹי הוּא – אלא מעשר ראשון שעליו לתת ללווי, לְמָנָה יְהִיב לִיה – למי
49 יתנו, הרי שמא שייכים פירות אלו ללווי כדין מעשר ראשון, ואיך יתקנו
50 חכמים לתת ביכורים אלו לכהן, ונמצא גוזל את הלוויים.
51 מיישבת הגמרא: דִּיהִיב לִיה לְבָהֶן, וְקָדַעַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שאף
52 מעשר ראשון ניתן לכהן דווקא, ולא ללווי, מאחר שעזרא קנס את הלוויים,
53 כיון שלא עלו לארץ ישראל אלא הלוויים שקצצו בהונותיהם שלא היו
54 ראויים לעלות לדוכן. דְּתַנִּינָא – וכמו ששינוי בברייתא, תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
55 ניתנת לכהן, וּמַעֲשֵׂר רִאשֹׁן ניתן ללווי, דְּבַרְי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
56 עֲזַרְיָה אָמַר מַעֲשֵׂר רִאשֹׁן (אף) לְבָהֶן דווקא.
57 הגמרא מקשה איך יאכלו את הביכורים בלא קריאה. מקשה הגמרא:
58 וְדִלְמָא בְּבוּרִים נִינְהוּ – והרי שמא פירות אלו ביכורים הם, שקנה אף את
59 הקרקע, וממילא בְּעוּ קְרִיָּה – חייבים הם בקריאה, ואיך יאכל הכהן את
60 הפירות בלא קריאה. מתרצת הגמרא, קְרִיָּה לֹא מַעֲבָבַת – אין הקריאה
61 מעכבת את אכילת הפירות.
62 שואלת הגמרא: וְלֹא – וכי אף באופן זה שמחמת הספק אינו יכול לקרות,
63 אין הקריאה מעכבת, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹרְא לַגְבִּי דִּין מִנְחָה, כָּל הָרָאוּי לְבִילָה
64 אֵין בִּילָה מַעֲבָבַת בּוּ, וְשִׁאֲנוּ רָאוּי לְבִילָה בִּילָה מַעֲבָבַת בּוּ – שאף שאין
65 בלילת [-עירוב] המנחה עם הלוג שמן מעכבת, מכל מקום צריכה המנחה
66 להיות ראויה להיכלל, וכל שאינה ראויה להיכלל, הרי זה מעכב בה. ואם
67 כן יש להקשות שאף שאין הקריאה מעכבת בביכורים, מכל מקום באופן זה
68 שמחמת הספק אי אפשר לקרות, הרי זה צריך לעכב.
69 מיישבת הגמרא: אכן אין באפשרות הבעלים להביא את ספק ביכורים אלו
70 לבית המקדש, כיון שבאופן זה הרי הפירות מחויבים בקריאה, אלא מה
71 ששינוי במשנה ובברייתא לעיל (ע"א) שמביא ואינו קורא, היינו דְּעָבִיד לָהּ
72 כְּרַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא, דְּאָמַר בְּצֵרוֹ וְשִׁנְיָן בְּרִי שְׁלִיחַ – אם הבעלים בצרו
73 את הפירות, ושלחום ביד שליח, או אם בצר השליח את הפירות, וּמָת
74 שְׁלִיחַ בְּדִרְדֵּךְ, ומינה שליח אחר תחתיו להעלות את הפירות לירושלים, או
75 שהבעלים עצמם העלום, הריהו מְבִיא וְאִינוּ קוֹרֵא – אין הבעלים יכולים
76 לקרוא. מבארת הגמרא, מָאִי טַעְמָא, דְּכַתִּיב (דברים כו ב) וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית
77 כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֵא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמָתָּ בְּטָנָא
78 וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׂכַן שְׁמוֹ שָׁם וְהָיָה חֻלֵּיל הַפֶּסֶק
79 מיותרת היא, שהיה יכול הפסוק לומר וְהָבֵאתָ מֵאֶרֶץ,

1 מָאִי טַעְמָא דְּרַבִּי מָאִיר – מה טעמו של רבי מאיר בְּאִילָן אֶחָד, וּמָאִי
2 טַעְמָא דְּרַבִּינָן בְּשֵׁנִי אִילָנָה, שעל אף שלא קנה את הקרקע מכל מקום
3 מביא ביכורים, הרי מן אותו הפסוק שנתמעטו שאינם חייבים בקריאה,
4 נתמעטו גם שאין חייבים כלל בהבאה, וכלשון הפסוק (דברים כו ב) אֲשֶׁר
5 תִּבְרֵא מֵאֶרֶץךָ.
6 אָמַר לוֹ רבי אלעזר לרבי שמעון בן אליקים, דְּבַר שְׁהִירָאשׁוּנִים לֹא אָמְרוּ
7 בּוֹ טַעַם, תְּשַׁאֲלֵנִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כְּדִי לְבִיְיִשְׁנִי בְּרִבִּים, שיראו שאיני יודע
8 להשיבך.
9 רבה מיישב את טעמם של רבי מאיר וחכמים: אָמַר רַבָּה, מָאִי קוֹשְׁיָא –
10 מה הקושיא על רבי מאיר וחכמים, מפני מה נקטו שעל בעל האילן להביא
11 ביכורים, דְּלִמָּא רַבִּי מָאִיר בְּאִילָן אֶחָד סְפוּקִי מְסַפְקָא לִיה – שמא
12 מסתפק רבי מאיר באילן אחד, שמא כן קנה אף את הקרקע שעמה, וְכֵן
13 רַבִּינָן בְּשֵׁנִי אִילָנָה סְפוּקִי מְסַפְקָא לָהּ, ומכל מקום אמרו לעיל במשנתנו
14 (ע"א) שלא קנה קרקע, כיון שמחמת הספק יד הלוקח על התחתונה, שכלל
15 הוא ביידינו 'המוציא מחבירו עליו הראיה', ומכל מקום לגבי מצות ביכורים
16 מביא מן הספק.
17 מקשה הגמרא: וְמִי מְסַפְקָא לִיה – וכי ניתן לומר שרבי מאיר נסתפק בכך,
18 וְהָא קָתְנִי – והרי שנינו לעיל בברייתא (ע"א) 'מביא ואינו קורא לְפִי שְׁלֵא
19 קָנָה קְרָקַע' דְּבַרְי רַבִּי מָאִיר, ומשמע שדין ודאי הוא שלא קנה קרקע.
20 מתרצת הגמרא, אִימָא – אכן יש לתקן את דברי הברייתא, ולגרס 'מביא
21 ואינו קורא, שְׁמָא לֹא קָנָה קְרָקַע'.
22 הגמרא מקשה איך ניתן להביא ספק ביכורים לבית המקדש. מקשה הגמרא:
23 וְלִיחוּשׁ דְּדִלְמָא לֹא בִיכּוּרִים נִינְהוּ – והרי יש לחשוש שמא פירות אלו
24 אינם ביכורים, אלא סתם פירות חולין, וְקָא מַעֲיִיל חוּלִין לְעוֹרָה – ואם כן
25 נמצא שמכניס פירות חולין לעזרה, והרי זה אסור. מיישבת הגמרא:
26 דְּמַקְדִּישׁ לָהּ – אכן אין אפשרות להביא ביכורים אלו, אלא על ידי
27 שמקדישם על תנאי, אם פירות ביכורים הם הרי מצוה להביאם, ואם פירות
28 חולין הם, הריני מקדישם לקנות בדמיהם קרבן, שבאופן זה ממה נפשך
29 אינם פירות חולין ומותר להכניסם.
30 הגמרא מקשה שאם כן איך יאכלם הכהן. שואלת הגמרא: וְהָא בְּעִי
31 מִיכְלִינְהוּ – והרי על הכהן לאכול את הביכורים, ומאחר והוקדשו על
32 התנאי איך יאכלם, הרי על הצד שהוקדשו, אם אכלם הכהן נמצא שמעל
33 בהקדש. מיישבת הגמרא, דְּפָרִיק לָהּ – לאחר שהניחם והניף אותם, פודה
34 אותם הכהן, ויכול לאוכלם.
35 הגמרא מוסיפה לשאול איך ינהגו דיני תרומות ומעשרות של פירות אלו.
36 שואלת הגמרא: וְהָרִי דְּלִמָּא לֹא בְּבוּרִים נִינְהוּ – שמא אין פירות אלו
37 ביכורים, וְקָא מְסַפְקָא לָהּ מִתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר – ונמצא שאינו מפריש מהם
38 תרומות ומעשרות, כדן פירות חולין, ונמצא שאוכל הכהן טבלים. מיישבת
39 הגמרא: דְּמַפְרִישׁ לָהּ – אכן על הבעלים להפריש מן הפירות תרומות
40 ומעשרות.

אלא בא הפסוק ללמדנו שעד שתהא לקיחה והבאה באחד – שצריך
 שתהיה הביצירה וההבאה לירושלים על ידי אדם אחד, והא ליבא –
 וממילא אם הבעלים בצרו והשליח הביא, או שהשליח בצר ומת בדרך, אין
 לקיחה והבאה כאחד, ואין הבעלים יכולים לקרוא. ובאופן זה ניתן להביא
 את הספק ביכורים, שיבצרו הבעלים וימסרום לשליח, שבאופן זה אין חיוב
 קריאה כלל.
 הגמרא לעיל (פא:) נקטה בפשיטות שאין יכולים הבעלים לקרוא בהבאת
 ביכורים אלו, ומכאן זאת הקשטה שהקריאה תעכב. כעת מבררת הגמרא
 מפני מה אכן אין יכולים הבעלים לקרוא את פרשת הביכורים על הספק:
 אמר ליה רב אחא בריה [בנו] דרב אויבא לרב אשי, מכרי פסוקי ניהו
 – והרי פרשת הביכורים הם פסוקים מן התורה, ואם כן ליקרי – שיקראו
 הבעלים פסוקים אלו על הספק, כשם שהם מביאים את הביכורים על
 הספק, וממילא נמצא שעל הצד שביכורים הם, קיים מצותם.
 אמר ליה – השיב לו רב אשי, בעל האילנות אינו יכול לקרוא מספק, משום
 דמחוי בשקרא – שנראה כמשקר בקריאתו, כיון שקרא מחמת הבאת
 הביכורים, בעוד שיתכן שאין הפירות ביכורים כלל, כיון שלא קנה קרקע,
 וכתוב בתהילים (קא: ק) שאומר הקדוש ברוך הוא 'דובר שקרים לא יכון לנגד
 עיני'.
 טעם נוסף, מפני מה אין לקרוא פרשת ביכורים על הספק: רב משמשא
 בריה [בנו] דרב חייא אמר, דלמא אתי לאפקועיהו מתרומה ומעשר
 ודאים, וכשיחיו לו ביכורים כאלו יהיה סבור שדינם כביכורים ודאי,
 שפטורים מתרומות ומעשרות.
 שנינו במשנה: הגדילו לא יטפה בו' והעולה מן הגזע שלו, ומן השרשים
 של בעל הקרקע.
 במשנתנו התבאר שהקונה שני אילנות לא קנה קרקע עמהם, ולכן הענפים
 היוצאים מן גזע האילן בלבד שייכים לבעל האילן, מה שאין כן היוצאים
 מן השרשים שייכים לבעל הקרקע. מבררת הגמרא מה נחשב גזע, ומה
 נחשב שרשים: הוי דמי מן הגזע – מהו היוצא מן הגזע, ששייך לבעל
 האילן, והוי דמי מן השרשים – ומהו היוצא מן השרשים, ששייך לבעל
 הקרקע.
 מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן, כל שרואה פני חמה כלומר, כל האילן
 שעל פני הקרקע, והו מן הגזע, ושאינו רואה פני חמה, כלומר, החלק
 שתחת הקרקע, והו מן השרשים.
 שואלת הגמרא: וליחוש דלמא מסקא ארעא שירמון – אם אכן בדברייך
 שכל הענפים היוצאים מן החלק שרואה פני חמה, שייכים לבעל האילן ואף
 שסמוכים לקרקע, אם כן יש לחשוש שמא יקנה אדם אילן אחד מחבירו,
 ולאחר מכן יגבה קרקע השדה ויבסה את תחילת האילן בחול, ויהיו ענפי
 האילן נראים כשלשה אילנות נפרדים, ואמר ליה תלתא זבינת לי ואת
 לי ארעא – ויטען הלוקח שקנה שלשה אילנות ואת הקרקע שעמם. והלא
 לא יתכן שתקנו חכמים דבר שיכול לבוא ממנו הפסד למוכר, אלא היה
 להם לחכמים לתקן שעל הלוקח לקצוץ ענפים אלו היוצאים מן הגזע.
 משיבה הגמרא: אלא אמר רב נחמן, אכן כוונת המשנה שיקוץ הלוקח
 ענפים אלו, ששלו הם על מנת לקצוץ ולא להניחם שם. וכן אמר רבי

יוחנן ויקוץ.

הגמרא מביאה הלכה בענין הלוקח עץ דקל מחבירו, מה דין הענפים
 היוצאים מן הגזע: אמר רב נחמן, ויקוץ – קיבלנו מרביתנו, הלוקח
 מחבירו עץ דקל, שאינו קונה הקרקע שאצל האילן, אין לו גזע – אין
 הענפים היוצאים מן הגזע שייכים ללוקח, בשונה מקונה אילן אחד מחבירו,
 שמבואר במשנתנו לעיל (פא:) שהענפים היוצאים מן הגזע שייכים ללוקח.
 הגמרא עוברת לדון בביאור טעמו של רב נחמן: כבר רב זביד למימר – רב
 זביד היה סבור לבאר את טעמו של רב נחמן, שאין לו גזע לבעל דקל,
 משום דכיון דלמחפר ולשרש קאי, אסחי מפה דעתיה – שנאמר והדקל
 עומד להיעקר לאחר שתייבש, כיון שדרכו שאחר שמתייבש אין הוא חוזר
 לצמוח, ממילא הוא מסיח דעת מן הענפים היוצאים מן הגזע ואינו מתכוין
 לזכות בהם, שסבור הוא שמא יתייבש הדקל מהרה ולא יוציא כלום מן
 הגזע. ומה שאין כן שאר אילנות, שאם ראשם מתייבש ניתן לקצוץ למטה
 והריהם חוזרים וגדלים, אין הוא מסיח דעת.
 רב פפא דוחה את ביאורו של רב זביד: מתקיף לה רב פפא – הקשה רב
 פפא על רב זביד, והא קונה שני אילנות – והרי משנתנו לעיל (פא:) עוסקת
 באדם שקנה מחבירו שני אילנות מכל מין שהוא, ובכלל זה אף הקונה
 דקלים דלמחפר ולשרש קיימי – שלחפור ולעקור אותם הם עומדים
 לכשיתייבשו כיון שלא קנה הקרקע עמהם, ומכל מקום קנהי דיש לו גזע
 לבעל האילן, ועל כרחק שאין הוא מסיח דעתו משום כן מן היוצא מן הגזע.
 רב פפא מבאר את טעמו של רב נחמן באופן אחר: אלא אמר רב פפא,
 מפני מה אמר רב נחמן שאין לו גזע לבעל דקל, לפי שאין מוציא גזע –
 לפי שאין דרך הגזע של הדקל להוציא ענפים מן הגזע, אלא רק בראש
 הדקל, ומשום כן מסיח הלוקח דעתו מן הענפים, ואף אם אירע והוציא הגזע
 ענפים, אין הם שלו. וממילא אין להקשות שבמשנתנו משמע שבכל
 האילנות היוצא מן הגזע שייך לבעל האילן, כיון שלא דיברה משנתנו
 אלא באילנות שדרכם בכך.
 הגמרא שבה ליישב את משנתנו אף לדעת רב זביד. שואלת הגמרא: ולרב
 זביד קשיא מתניתין – לפי הנתבאר שלדעת רב זביד אף הדקל עשוי
 להוציא ענפים מן הגזע, אם כן שוב יש להקשות ממשנתנו שסתמה שכן
 הוא הדין בכל האילנות, שמשמע שאף בדקל היוצא מן הגזע שייך לבעל
 הדקל, ושלא כרב נחמן.
 מיישבת הגמרא: דזבין לחמש שנין – משנתנו עוסקת באופן שקנה הלוקח
 את האילנות, ושיעבד לו המוכר את הקרקע לחמש שנים, שאף אם ימות
 האילן בתוך שנים אלו, יוכל לחזור וליטע אחר במקומו, וממילא אין הוא
 מסיח דעת מן היוצא מן הגזע, כיון שבתוך זמן זה יכול האילן להוציא
 ענפים מן הגזע. מה שאין כן אם קנה דקל בלא לפרש, כיון שאם יתייבש
 מיד לאחר יום או יומיים, לא יהיה לו כלל ענפים, והיה מסיח דעתו מהם.
 שנינו במשנה: קנה שלשה קנה תרבע.
 שואלת הגמרא: וכן קנה קרקע קונה עמהם. משיבה הגמרא: אמר רבי חייא
 בר אבא אמר רבי יוחנן, הרי זה [הלוקח] קנה תחתיהן – את כל הקרקע
 שתחת עיקרי האילנות והענפים, וביניהן – וכן את הקרקע המגולה שבין
 ענפי אילן זה לענפי האילנות שאצלו, והוציא להן – ואת הקרקע שמסביב
 וחוצץ לכל האילנות

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מובא בכמה ספרים אשר השתתפות בפדיון הבן הוא במקום פ"ד תעניות. ושקיל וטרי בזה
 בשו"ת שם משמעון מהדו"ק חלק יו"ד סכ"ט (תוכנו: שזהו תקון לפגם חברית שדורש פ"ד תעניות). אבל
 לעי"ע לא מצאתי מקור לזה בספרי חסידות חב"ד, ובכל אופן גם ספרים הנ"ל ראויים לסמוך עליהם.

1 **בְּמִלּוֹא אוֹרָה וְסֵלֹ** – כשיעור הנצרך לאדם המלקט את הפירות שבענפים
2 החיצוניים, ולסל שבדור.
3 רבי אלעזר מקשה על רבי יוחנן: **מִתְקַן לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר** על רבי יוחנן, וכי
4 כך הוא הדין שמוכר בעל הקרקע לבעל האילנות אף את הקרקע שסביב
5 האילנות כשיעור אורה וסלו, כדי ללקט שם, **הֲרִי הִשְׁתָּא דִּרְפָּן אֵין לוֹ**
6 **(אוֹרָה וְסֵלֹ יֵשׁ לוֹ דִּרְפָּן אֵין לוֹ) דְּאֶרְעָא אַחֲרִיתִי הִיא** – הרי המוכר שלושה
7 אילנות לחבירו לא מכר לו דרך לעבור בשדהו, אלא יפרח באויר או יקנה
8 ממנו דרך, וכדעת חכמים לעיל (סד). שמאחר ומכר לו אילנות עם קרקע,
9 הרי נמצא שהאילנות בקרקע אחרת עומדים, ולא שיעבר כלל את שדהו
10 לאילנות, ואם כן, וכי קרקע סביב לאילנות בשיעור **אוֹרָה וְסֵלֹ יֵשׁ לוֹ**, הרי
11 דבר זה פחות נצרך לבעל האילנות מן הדרך ליכנס לשם, שהרי יכול הוא
12 לעלות באילן ללקט את הפירות, או ילקט מתחתיו.
13 רבי זירא מסיק הלכה מדברי רבי אלעזר: **אִמְר רַבִּי יוֹרְא, מְדַבְּרִי רַבִּינוּ** –
14 רבי אלעזר, שנקט בלשונו בטעם הדבר שדרך אין לו, 'דארעא אחריתי
15 היא', דהיינו שכיון שיש ללוקח קנין בקרקע, היא נחשבת כקרקע נפרדת,
16 **נִלְמָד שְׁלֹשָׁה הוּא דְאֵין לוֹ דִּרְפָּן, הָא שְׁנַיִם יֵשׁ לוֹ** – יש ללמוד שדווקא
17 המוכר לחבירו שלושה אילנות, שמכר הקרקע עמהם, אין ללוקח דרך
18 ליכנס שם, מה שאין כן בלוקח שני אילנות, יש ללוקח דרך ליכנס, **דְּאִמְר**
19 **לִיה הַלּוֹקַח לְמוֹכְר, בְּאֶרְעָא דִּירְפָּן קְרִימִי** – הרי האילנות בקרקע שלך
20 עומדים, ועל כרחך שיעברת את הקרקע עבור האילנות לקיימם שם, וודאי
21 אף לכך שיעברת את השדה, שאוכל ליכנס דרכה.
22 הגמרא מבררת האם ניתן לדייק מדברי רבי אלעזר שלא פסק הלכה
23 כשמואל רבו: **אִמְר לִיה רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק לְרַבָּא, לִימָא** – האם נאמר
24 **שְׂרָבִי אֶלְעָזָר לִית לִיה דְּשִׁמּוּאֵל רַבִּיה** – לא נקט להלכה כדברי שמואל
25 רבו, **דְּאִמְר שְׁמוּאֵל הִלְכָּה בְּרַבִּי עֲקִיבָא דְאִמְר מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר,**
26 והלוקח שלושה אילנות קנה אף דרך עמהם, ומתוך שהקשה רבי אלעזר על
27 רבי יוחנן שבשם שאין לו דרך כך אין לו אורה וסלו, מבואר שנקט להלכה
28 כחכמים שמוכר בעין רעה מוכר.
29 **אִמְר לִיה** רבא לרב נחמן בר יצחק, לעולם ניתן לומר שדעת רבי אלעזר
30 כשמואל רבו, שמוכר בעין יפה מוכר, וכדעת רבי עקיבא, אלא שמכל מקום
31 הקשה כן לרבי יוחנן, כיון **שֶׁלֹא מְתוּקָמָא מְתִינִיתִין בְּרַבִּי עֲקִיבָא** –
32 משמתינו מוכחת שאינה סוברת כרבי עקיבא אלא כחכמים, שמוכר בעין
33 רעה מוכר, ולכך הקשה שלדעת המשנה שלא קנה דרך, וכי אורה וסלו
34 קנה.
35 מבררת הגמרא: **מָמָא** – מהיכן מוכח משמתינו סוברת שבעין רעה מוכר,
36 וכחכמים. מבארת הגמרא, **מְדַקְתֵּנִי** – מתוך ששנינו במשתינו, שאם קנה
37 שלושה אילנות והגדילו האילנות לחוץ, **יִשְׁפָּח** – יכול המוכר לקוצצם,
38 שלא יצאו חוץ לקרקע של הלוקח. **וְאִי סִלְקָא דְעִתָּךְ רַבִּי עֲקִיבָא הִיא** –
39 ואם תעלה על דעתך לומר משמתינו סוברת כרבי עקיבא, אם כן **אִמָּא**
40 **יִשְׁפָּח** – מפני מה יכול המוכר לקוצצם, שלא יצאו חוץ לקרקע של הלוקח.
41 **הָאִמְר רַבִּי עֲקִיבָא מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר,** ואם כן ודאי נתן לו אף רשות
42 שיגדלו הענפים לתוך רשותו.
43 **אִמְר לִיה** רב נחמן בר יצחק לרבא, מנין לך שאין משתינו סוברת כדעת
44 רבי עקיבא, הרי יש לומר שאף לדעתו לא שיעבר המוכר את שדהו לכך,
45 **דְּאִמְר דְּאִמְר רַבִּי עֲקִיבָא גַּבִּי בּוֹד דְּדוֹת,** שמכר לו אף את הדרך, **דְּלֹא**
46 **מְכַחֲשִׁי אֶרְעָא** – כיון שלא הבור והדות ולא הדרך מכחישים ומפסידים את
47 שדהו, ולכך הוא מוכרם לו בעין יפה, מה שאין כן **גַּבִּי אֵילָן מִי שְׁמַעְתָּ לִיה**
48 – וכי שמעת שאף לגבי אילן מיעבר לו המוכר את שדהו כל כך, שיגדלו
49 הענפים לתוך שדהו, ונמצא מפסיד הרבה משדהו, כיון שהצל רע הוא
50 לשדה בית השלחקין, וכן לא יוכל לחרוש תחת הנוף של האילן מחמת גובה
51 המרדע ו–מקל' שמנהיג בו הבהמה. וראיה לדבר, שהרי **מִי לֹא מוֹדִי רַבִּי**
52 **עֲקִיבָא** לדין ששנינו במשנה לעיל (כו), **בְּאֵילָן חֲנוּטָה לְחוּץ שְׂדֵה חֲבִירוֹ,**
53 **שְׁקוּצִין מִלֵּא מְרַדַּע מַעַל גַּבִּי מַחְרִישָׁה** – שיכול בעל השדה לקצוץ את
54 הענפים המעכבים אותו מלחרוש את שדהו, וקוצץ כשיעור הגובה הנצרך
55 על מנת להגביה המרדע מעל גבי המחרישה כדי לחכות את הבהמה, ואם
56 כן הרי הוא הדין במוכר אילנות עם הקרקע לחבירו, שמאחר והאילנות
57 עומדים ברשות הלוקח, הרי זה נחשב שהענפים נוטים לחצר חבירו, ויכול
58 לקוצצם, וממילא שפיר ניתן להעמיד את הסיפא של משתינו אף כרבי
59 עקיבא, ואכן אין סובר רבי אלעזר כשמואל רבו, אלא נקט שהלכה

60 כחכמים, ולכך הקשה על רבי יוחנן שפסק שמקבל הלוקח אף 'אורה וסלו'.
61 הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדברי רבי חייא בר אבא: **תַּנְיָא בְּנוֹתִיה דְּרַבִּי**
62 **חֲזִיָּא בְּרַבָּא, הַקּוֹנֶה שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת מִחֲבִירוֹ, חֲרִי זֶה קָנָה תַּחְתִּיתָיו**
63 **וּבִנְיָתָיו, וְחוּצָה לָהֶן בְּמִלּוֹא אוֹרָה וְסֵלֹ**.
64 הגמרא עוברת לדין בגדר בעלות הלוקח על הקרקע שחוצה לה: **אִמְר**
65 **לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אוֹתָן אוֹרָה וְסֵלֹ שְׁחוּץ לֵאֵילָנוֹת,** שקנה הלוקח, **מִי**
66 **זוֹרְעָן,** האם הלוקח זורע שהרי שלו הן, או בעל השדה, שיש לומר שלא
67 שיעבר לו קרקע זו אלא לצורך לקיטת הפירות, ולכך יכול המוכר לזרוע
68 שם ובשעת לקיטת הפירות ידרוס בעל האילנות על הזרעים.
69 **אִמְר לִיה** – השיב לו רב יוסף לאבי, **תַּנְיָתוּךָ** – שנינו כבר דין זה במשנה
70 להלן (טז), לגבי אדם שהיתה לו גינה לפניו מגינתו של חבירו, ונתרצה
71 החיצון לתת לפנימי דרך בגינתו, **הַחִיצוֹן זוֹרַע אֶת הַדֶּרֶךְ,** שלא נתן לו
72 החיצון את הדרך אלא לצורך מעבר. וממילא אף בנידונו יש לומר כן,
73 שלא נתן לו את הקרקע שחוצה להן אלא לצורך לקיטת הפירות, ובעל
74 השדה יזרע קרקע זו ולא הלוקח.
75 אבי מבאר שיש לחלק בין הנידונים: **אִמְר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מִי דָּמִי** –
76 וכי דומה נידונו לדין המשנה, הרי **הָתָם** – שם במשנה לגבי שתי גינות זו
77 לפניו מזו, **לִית לִיה פְּסִידָא לְלוֹקְחָא** – אין ללוקח הפסד בכך שזרוע החיצון
78 את הדרך, כיון שיכול הוא לפסוע על גבי הזרעים, **אֲכַל הָכָא** – כאן,
79 בקרקע שחוץ לאילנות, **אִית לִיה פְּסִידָא לְלוֹקְחָא** – אם יזרע בעל השדה
80 את הקרקע, יהיה בכך הפסד ללוקח, **דְּאִמְר לִיה קְמִינַנְפִּי פִּירִי** – שאומר
81 לו בעל האילנות לבעל השדה, הפירות שיפלו על הזרעים, יטנפו ויפסדו
82 מחמת הזבל שמובלים את הזרעים.
83 אבי מסיים את דבריו: **הָא לֹא דְמִיָּא אֵלָא לְסִיפָא** – אין נידון זה דומה
84 לרישא של המשנה ושהובאה לעיל, אלא למה ששנינו בה בסיפא: **וְזֶה וְזֶה**
85 **אֵינָן רִשְׁאֵין לוֹזְרָעָה** – שאם נתנו הבית דין לפנימי דרך בצד השדה מדעת
86 שניהם, אין הלוקח והמוכר יכולים לזרוע בה, שסוף כל סוף הזרעים
87 מעכבים מעט את בעל הגינה הפנימית בהליכתו, וכל שכן בנידונו שנחשב
88 כאילו נתרצו שניהם, כיון שבסתמא המוכר שלושה אילנות מכר עמהם את
89 הקרקע שחוצה להן, ויכול הלוקח לעכב את המוכר מלזרוע סביב האילנות
90 שיש לו בזה הפסד מרובה.
91 הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדעת אביי: **תַּנְיָא בְּנוֹתִיה דְּרַבִּי, הַקּוֹנֶה**
92 **שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת מִחֲבִירוֹ חֲרִי זֶה קָנָה תַּחְתִּיתָיו וּבִנְיָתָיו, וְחוּצָה לָהֶן בְּמִלּוֹא**
93 **אוֹרָה וְסֵלֹ, וְזֶה וְזֶה** – הלוקח והמוכר **אֵינָן רִשְׁאֵין לוֹזְרָעָה,** כלומר את
94 הקרקע שחוצה להן.
95 טעם הדבר שהקונה שלושה אילנות קנה קרקע עמהם, משום ששלושה
96 אילנות חשובים 'שדה אילן' ובסתמא קונה אותן עם הקרקע. כעת מבררת
97 הגמרא באיזה מרחק נטועים האילנות אחד מן השני, שנחשבים כשדה
98 אילן. מבררת הגמרא: **נִכְמָה מֵרַחֵק זֶהָ בִּנְיָתָיו** – בין האילנות, שיהיו
99 נחשבים בכך כשדה אילן, שהרי אם הם נטועים קרוב מדי הרי הם כיער,
100 שעומדים הם להיעקר ואין חשובים כשדה אילן. וכן אם רחוקים הם יותר
101 מדי, אין הם מצטרפים כלל.
102 מבארת הגמרא: **(אִמְר) רַב יוֹסֵף אִמְר רַב יְהוּדָה אִמְר שְׁמוּאֵל,** כל
103 שהמרחק בין כל אילן לחבירו הינו **מֵאָרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת,**
104 דהיינו, לכל הפחות ארבע אמות חוץ מן עובי האילן, ועד שמונה אמות,
105 ולא עד בכלל, הרי הם מצטרפים וקנה קרקע עמהם.
106 הגמרא מביאה דעה נוספת בדעת שמואל: **רַבָּא אִמְר רַב נַחֲמָן אִמְר**
107 **שְׁמוּאֵל, מִשְׁמוֹנֶה וְעַד שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת,** דהיינו, לכל הפחות שמונה אמות
108 חוץ מן עובי האילן, ועד שש עשרה אמות, ולא עד בכלל, כשיעור זה הרי
109 הם מצטרפים וקנה קרקע עמהם.
110 הגמרא מביאה ראייה ממשנה לדעת רב נחמן: **אִמְר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף,**
111 **לֹא תַפְלוּן עֲלֵיהּ דְּרַב נַחֲמָן** – אל תחלוק על דעת רב נחמן, שאמר בשם
112 שמואל שש עשרה אמות הרי הם מצטרפים. **דְּתַנֵּן מְתוּנִיתִין בְּנוֹתִיה**
113 **–** שהרי שנינו במשנה במסכת כלאים (פ"ד מ"ט) כמותו. **דְּתַנֵּן, הַנּוֹטֵעַ אֶת**
114 **בְּרָמּוֹ שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַל שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה** – כרם שנטוע שורות שורות,
115 ובין כל שורה ושורה ישנו מרחק של שש עשרה אמות שלימות, **מוֹתֵר**
116 **לְהִבְיָא זֶרַע לְשֵׁם** – מותר לזרוע ביניהם, כיון שאין הגפנים מצטרפים
117 להיחשב כרם. מה שאין כן אם היה בין השורות פחות משש עשרה אמות.
118 אסור לזרוע ביניהם, כיון שנחשב שזרוע בכרם, והרי זה כלאים.

1 **בְּרִיָּה דְּרֵעָתָא** – אלא דעתי כמו שפסק רב יהודה להלכה במעשה שהיה
 2 בעיר של רועים, שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות ולא היה ביניהם מרחק
 3 שמונה אמות, וְאֵתוּ לְקַמְיָה דְּרַב יְהוּדָה – ובאו לפני רב יהודה לשאול
 4 האם קנה הלוקח גם את הקרקע, וְאָמַר לִיה רב יהודה למוכר, וְיָל חֵב לִיה
 5 בְּמִלָּא בְּקָר וּבְלִי – לך, תן ללוקח את הקרקע, אפילו אם אין בין האילנות
 6 אלא כשיעור הנצרך למעבר בקר וכליו, על מנת לחרוש את השדה.
 7 רב יוסף מסיים את דבריו, וְלֹא הָיָה יְדַעְנָא בְּמִלָּא בְּקָר וּבְלִי, בָּמָּה –
 8 ומתחילה לא הייתי יודע כמה הוא השיעור הנצרך עבור הבקר וכליו,
 9 שבאם יש שיעור זה בין האילנות קנה הקרקע, אמנם בִּין דְּשִׁמְעָתָהּ לְהָא
 10 דְּתָנִין – מאחר ששמעתי את מה ששינו בברייתא על המשנה ששינו לעיל
 11 (כו), לֹא יָפַע אָדָם אֵילָן בקצה שדהו כְּמוֹד לְשָׂדֶה חֲבִירוֹ, אֵלָּא אִם בֵּין
 12 הָרְחִיק מִמֶּנָּה אַרְבַּע אַמּוֹת, וְתָנִי עֲלָהּ – ושינו בברייתא בטעם דברי
 13 המשנה, אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁאֵמְרוּ שְׁצִירָה להרחיק משדה חבירו, הם בְּרִי
 14 עֲבוּדָתָה הֲבָרָה – כשיעור הנצרך עבור עבודת הכרם, שבשעה שחורש
 15 הקרקע סביב האילן לא תיכנס מחרשתו לתוך שדה חבירו, ומתוך כן אָמְיָנָא
 16 – אמרתי, שְׂמַע מִיָּנָה – יש להוכיח שבְּמִלָּא בְּקָר וּבְלִי, היינו אַרְבַּע
 17 אַמּוֹת. הרי שדעת רב יהודה שבאם יש בין האילנות שיעור ארבע אמות
 18 ומעלה, מצטרפים האילנות וקנה הלוקח את הקרקע, ודעתי כמותו להלכה.
 19 הגמרא מבררת מפני מה הקשה אביי על רב יוסף מן המשנה, בעוד שישנם
 20 תנאים במשנה הסוברים כמותו. מקשה הגמרא: וְכִּי יוֹסֵף מֵי לֹא תָנִין –
 21 וכי דבירי רב יוסף לא שנינו במשנה, [וְהָתָנִין] – והרי מצנינו גם תנאים,
 22 הסוברים כדבריו במשנה, שכן שנינו בסיפא של המשנה בכלאים, רַבִּי
 23 מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, הַנּוֹטֵעַ אֶת כֶּרְמוֹ שְׁמוֹנָה אַמּוֹת עַל שְׁמוֹנָה,
 24 מוֹתֵר לְהֵבִיא דָּרַע לָשֵׁם – מותר לזרוע ביניהם, כיון שאין הגפנים מצטרפים
 25 להיחשב כרם, ואם כן מה הקשה אביי לרב יוסף מן הרישא של המשנה.
 26 מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ הֵבִי מַעֲשֵׂה עֲדִיף – על אף שמצינו תנאים
 27 הסוברים כן, מכל מקום הקשה אביי לרב יוסף איך נחלק על הרישא, כיון
 28 ששם שנינו שחורו חכמים במעשה שהיה בצלמון שבמרחק שש עשרה
 29 אמה אין הגפנים מצטרפים, ומשמע שעד שש עשרה אמה הרי הם
 30 מצטרפים, וכלל הוא בדינו שעדיף כוחו של מעשה שהורו בו, לפסוק
 31 להלכה כמותו.
 32 הגמרא מבררת מניין לרב נחמן הסובר לעיל (פב) כדעת חכמים שעד שש
 33 עשרה אמה מצטרפים האילנות, שדעתם אף שצריך לכל הפחות שמונה
 34 אמות בין האילנות. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְרַב יוֹסֵף אֵלִיבָא דְּרַבִּי
 35 שְׁמַעוֹן – דעת רב יוסף הסובר להלכה כרבי שמעון מבוארת, שהרי שְׁמַעוֹן
 36 לִיה מְפוּזָרִין – שהרי השמיענו רבי שמעון את דעתו גם בכמה מרחק
 37 נחשבים האילנות למפוזרים, דהיינו שמונה אמות, וְשִׁמְעִין לִיה רְצוּפִין –
 38 וכן השמיענו את דעתו בכמה מרחק נחשבים האילנות צפופים מדי, דהיינו
 39 בפחות מארבע אמות.
 40 הגמרא מבארת היכן השמיענו כן רבי שמעון: דעתו של רבי שמעון לגבי
 41 מְפוּזָרִין, שמענו מֵהָא דְּמִתְרִין – מהסיפא של המשנה במסכת כלאים
 42 שהבאנו לעיל, שמונה אמות שם שדעת רבי מאיר ורבי שמעון שכרם הנוטע
 43 במרחק שמונה אמות אינו כרם, ומותר לזרוע שם. ודעת רבי שמעון לגבי
 44 רְצוּפִין – השיעור שנחשבים האילנות מדי צפופים, שמענו מדְּתָנִין – ממה
 45 ששינו במסכת כלאים (פ"ה מ"ב) בְּרַם הַנּוֹטֵעַ עַל פְּחוֹת מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת –
 46 כרם שאין בין שורות הגפנים מרחק ארבע אמות, אִינוּ בְּרַם, אלא יער,
 47 ומותר לזרוע בו זרעים אחרים. דְּבָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אף אם
 48 אין מרחק ארבע אמות בין הגפנים, הרי זה נחשב כְּבָרָם, וְיוֹאֵין אֶת
 49 הָאֲמָצְעִים בְּאֵילָן אֵינָן – ואף שהגפנים צפופים, מכל מקום כיון שחלק מן
 50 הגפנים עומדים להיעקר שהרי אין הדרך להשאירם באופן זה, ממיילא יש
 51 להחשיב כאילו נעקרו כבר הגפנים האמצעים, עד שנשארו רק הגפנים
 52 שבמרחק ארבע אמות, ושוב דינם ככרם.
 53 הגמרא מסיימת את קשייתה: אֵלָּא לְרַב נַחְמָן אֵלִיבָא דְּרַבִּין – אלא רב
 54 נחמן הסובר להלכה כחכמים, אכן דעת חכמים לגבי מְפוּזָרִין, שְׁמַעִין לִיה
 55 – השמיענו חכמים, ברישא של המשנה במסכת כלאים שהובאה לעיל
 56 בגמרא (פב), שבמרחק שש עשרה אמה אין הגפנים מצטרפים להיחשב כרם,
 57 אלא רְצוּפִין מִי שְׁמַעִין לִיה – דעת חכמים לגבי השיעור בו נחשבים הגפנים
 58 צפופים מדי, וכי שמענו, ואם כן מניין לרבי נחמן לומר שצריך לכל הפחות
 59 שמונה אמות, ושלא כדעת רבי שמעון הסובר שדי במרחק ארבע אמות.
 60 מתרצת הגמרא: סְבָרָא הוּא – מסביר נראה לומר שדעתם כן, שנראה

לומר שמוֹדֵלֵרְבִי שְׁמַעוֹן פְּלָנָא, לְרַבִּין נָמִי פְּלָנָא – שמתוך שרבי שמעון
 סובר שהשיעור מרחק הנצרך לכל הפחות שלא יחשבו רצופין, הינו חצי מן
 השיעור של מפוזרין, דהיינו מארבע עד שמונה, מסתבר שאף לחכמים
 השיעור של רצופין הינו חצי משיעור מפוזרין, דהיינו משמונה עד שש
 עשרה אמה.
 רבא חולק על דעת רב נחמן בשיטת חכמים, ומכריע ההלכה: אָמַר רַבָּא,
 הִלְכְּתָא – ההלכה היא ששיעור המרחק הנצרך על מנת להיחשב כרם,
 הינו מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת וְעַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת.
 הגמרא מביאה ברייתא מפורשת כדברי רבא: תַּנְיָא בְּרִיתָהּ דְּרַבָּא – שנינו
 בברייתא כדעת רבא, בְּמָה יָהוּ האילנות מְקוּרְבִין ויחשבו עדיין שדה אילן,
 אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכָמָּה יָהוּ מְרוּחָקִין ויחשבו עדיין שדה אילן, שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
 אַמּוֹת, כלומר, עד שש עשרה אמות, ולא עד בכלל. שבשיעור זה, הָרִי יָה
 ו-הלוקח] קָנָה את הקרקע שתחת וסביב האילנות, וכן אֶת הָאֵילָנוֹת
 הקטנים שְׂבִינֵיהֶן, לְפִיכָּה, כיון שקנה את הקרקע, אם יִבֶּשׁ הָאֵילָן או
 שְׂנִקְצִין בעודו חי, יֵשׁ לוֹ קֶרְקַע לשוב ולטע אילן אחר במקומו. מה שאין
 כן אם היה בין האילנות פְּחוֹת מִבְּרָא – פחות מארבע אמות, או יָתֵר עַל
 בְּרָא – יותר משש עשרה אמה, או שְׁלָקְחָן בְּהָא אַחֵר זֶה – או אפילו אם
 היה ביניהם כשיעור שנתבאר, אלא שקנה הלוקח את האילנות אחד אחר
 השני, הָרִי זֶה לֹא קָנָה, לֹא אֶת הַקֶּרְקַע, וְלֹא אֶת הָאֵילָנוֹת הקטנים
 שְׂבִינֵיהֶן, לְפִיכָּה, כיון שלא קנה את הקרקע, אם יִבֶּשׁ הָאֵילָן או נִקְצִין,
 אֵין לוֹ קֶרְקַע לשוב ולטע במקומו.
 הגמרא מבררת מהיכן מודדים את מרחק האילנות: בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, בְּשֵׁהוּא
 מוֹדֵד את הארבע אמות או שש עשרה אמות שבין האילנות, מִמְּקוֹם קֶצֶר
 הוּא מוֹדֵד – האם הוא מודד מגובה גזע האילן, ששם צר הוא, או שמה
 מִמְּקוֹם רָחֵב הוּא מוֹדֵד, דהיינו בסמוך לקרקע, ששם רחב הוא.
 הגמרא פושטת הספק: אָמַר לִיה רַב גְּבִיָּה מִבֵּי בְּתִיל ו-שם מקום לְרַב
 אֲשִׁי, תָּא שְׂמַע ממשנה לפשוט הספק, שממקום בינוני הוא מודד. דְּתָנִין –
 ששינו במסכת כלאים (פ"ה מ"א) הֲרִכּוּבָה שְׂנִקְצִין – גפן בחור וצעיר
 שהרכיבוהו על גפן זקן, אם בא למדוד ארבע אמות בינו לבין גפנים אחרים,
 כדי שיחשבו כרם, אִינוּ מוֹדֵד אֵלָּא מֵעֵיקַר הַשָּׁנִי – מן הפסק השני, כלומר
 לא מן הפסק התחתון שרחב הוא, ולא מן השלישי שצר מאוד, אלא מן השני
 שהוא בינוני. וממילא הוא דאחר אילנות, שאין מודד בסמוך לקרקע
 או מן הגובה, אלא ממקום הבינוני.
 ספק נוסף: בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, מִכָּר לוֹ שְׁלֹשָׁה בְּרִי אֵילָן – אדם שמכר לחבירו
 אילן אחד, שהיו בו שלשה ענפים מרוחקים, ולאחר מכן הוגבהה קרקע
 השדה, עד שנראים שלושת הענפים כשלשה אילנות נפרדים, ואף נשרשו
 בקרקע, מָהוּ – מה דינם, האם נחשבים כשלשה אילנות כיון שנשרשו
 בקרקע, וקנה את הקרקע כדין קונה שלושה אילנות, או שמה הולכים אחר
 עיקר האילן שאחד הוא, וממנו גדלים שלשתם.
 הגמרא פושטת הספק: אָמַר לִיה רַב גְּבִיָּה מִבֵּי בְּתִיל לְרַב אֲשִׁי, תָּא שְׂמַע
 ממשנה לפשוט הספק, דְּתָנִין – ששינו במשנה במסכת כלאים (שם מ"ב)
 הַמְּבָרֵךְ שְׁלֹשָׁה גִּפְנִים, דהיינו, שכופף שלשה גפנים אל הקרקע, וכיסה את
 אמצעיתם בקרקע כדי שישמשו, וכעת נראים כששה גפנים, וְעֵקְרָהֶן
 נִרְאִין, כלומר, שהשרישו בקרקע, רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמַר, אִם יֵשׁ
 בְּיָנֵיהֶן מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה אַמּוֹת, מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא אֵין
 מִצְטָרְפִין – ואם יש ביניהם פחות מארבע או יותר משמונה, אין הם
 מצטרפים. הרי שאף שבעיקרית אין הם אלא שלשה גפנים, מכל מקום
 אחר שהשרישו הרי הם נחשבים לששה, והוא הדין בשלשה בדי אילן,
 שקנה את הקרקע.
 הגמרא מסתפקת באופנים מסוימים, האם מצטרפים השלשה אילנות: בְּעֵי
 רַב פִּשְׁא, מִכָּר לוֹ שְׁנַיִם ו-שני אילנות] בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, ואילן אֶחָד עַל הַמְּצַר
 – על גבול שדהו, מָהוּ, האם אינם מצטרפים להיחשב שדה אילן, כיון
 שהאילן העומד על הגבול נחשב מופלג מן השנים ולא קנה את הקרקע, או
 שמה מצטרפים, וקנה הקרקע.
 ממשיכה הגמרא ומסתפקת: אם ננקוט בצד שקנה את הקרקע, עדיין יש
 להסתפק במכר לו שְׁנַיִם בְּתוֹךְ השדה שְׁלוֹ, וְאֶחָד בְּתוֹךְ שֵׁל חֲבִירוֹ –
 ואילן נוסף העומד בשדה חבירו, וקנה אותו המוכר עם הקרקע, וכעת מכר
 ללוקח אילן זה עם שני אילנות שבקצה שדהו, מָאִי, האם אף באופן זה
 מצטרפים הם, או שמה כיון שבשני שדות הם עומדים, אינם מצטרפים.
 מסיימת הגמרא: תִּיקָן – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) צג רשב"ם

1 **בדורא דרעותא** – בעיר של רועים. שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות, ולא היה
2 שמונה אמות ביניהן, ואמר ליה רב יהודה למוכר: זיל הב ליה ללוקח הקרקע, ואף
3 על גב דאין ביניהן אלא כמלא בקר וכליו. **ביון דשמעתא להא דתנן** – כלומר, כיון
4 דשמעתא לברייתא הנשנית על הא דתנן ב"לא יחפור": לא יטע אדם אילן בקצה
5 שדהו סמוך לשדה חבירו, כדי שלא תלך

6 מרירותו לחרוש אילן זה דרך שדה חבירו.
7 **וכרב יוסף מי לא תנן** – בתמיה, ואמאי
8 אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן,
9 דתנן כ"ז הכי גרסינן לה במסכת כלאים:
10 **רבי מאיר ורבי שמעון אוסרים אף הנוטע**
11 **ברמו על שמונה אמות מותר** – וסיפא דהך
12 דרבי יהודה היא. **אפילו הכי מעשה** –
13 דצלמון, רב. והלכך אמר ליה אביי: לא
14 תפלוג עליה דרב נחמן, דמעשה השנו
15 במשנה מסייעה. והדיא משנה עיקר טפי
16 מדרך דרבי שמעון, דסמכין אעובדא.
17 **וקמפרש גמרא: בשלמא לרב יוסף** – דאמר
18 מארבע ועד שמונה, וסבירא ליה כרבי
19 שמעון – שמעון דאיירי רבי שמעון
20 מתרייהו שיעורי כרב יוסף. **מפוזרין** –
21 שמונה אמות, דהיינו לכל היותר. **רצופין** –
22 ארבע אמות לכל הפחות. **אינו כרם** – אלא
23 יער, ומותר בכלאים. **רואין את האמצעיים**
24 **כו'** – דכל העומד ליעקר כעקור דמי,
25 וחומרא ליה גבי כלאים. **אלא לרב נחמן** –
26 דסבירא ליה שש עשרה, כרבנן. בשלמא
27 מפוזרין שש עשרה – שמעינן ליה ממעשה
28 דצלמון, ומשני: **סברא הוא** – דשמונה הוו
29 רצופין. מדלרבי שמעון הוי שיעורא דרצופים
30 פלגא דמפוזרין – לרבנן נמי פלגא דשש
31 עשרה הוי רצופין. **אמר רבא הלבאת**
32 **מארבע אמות** – כעובדא דרעותא. ועד שש
33 עשרה אמות – כעובדא דצלמון. וכולה
34 כרבנן קפסיק, דסבירא: במאי דפליגי –
35 פליגי, ובמאי דלא פליגי – לא פליגי. פליגי
36 בשמונה אמות מפוזרין דרבי שמעון ואמרי
37 שש עשרה, אבל ברצופין ארבע אמות –
38 מודו ליה. ולא נאמר: מדלרבי שמעון פלגא
39 – לרבנן נמי פלגא. **כמה יהו מקורבין כו'** –
40 נראה בעיני דהוא הדין למקדיש אילנות,
41 דאיכא נמי האי שיעורא. והך ברייתא דקתני
42 גבי הקדש: ממטע עשרה לבית סאה. בשילוח
43 "המוכר את הבית" (לעיל עב, א) – פליגא
44 אחר ברייתא, דלא שנו מוכר ממקדיש.
45 ורביא לדברי מלכותא דבבא בתרא (פרק
46 רביעי), דקתני בתרייהו: ממטע עשרה לבית
47 סאה. שש עשרה אמות – כלומר, עד שש
48 עשרה אמות, ולא שש עשרה בכלל. **ואת**
49 **האילנות** – קטנים. **לפיכך יבש האילן או**
50 **נקצין אין לו קרקע** – ליטע אחר במקומו.
51 **ממקום קצר** – מגובה גזע האילן הוא מודד

52 השש עשרה אמות והוארבע אמות. **או ממקום רוחב** –
53 הענפים, מקום רוחב – מקום הנופות, הענפים שמרחיבין אילן ואילך. **ולא נהירא. תא שמע** – דמן הבינוני הוא מודד.
54 **הרכובה שבגפן** – גפן בחור מרכיבין בגפן זקן. **כשהוא מודד** – ארבע אמות בינתיים, כדי שיהו שתיים כנגד שתיים ואחת
55 יוצאה זנב. **עיקר השני** – פקק השני, כדתינא: בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה. אבל לא מן העיקר הראשון שרחב יותר, ולא מן השלישי שקצר הרבה, אלא מן הבינוני.
56 והוא הדין לאילנות. **שלשה ברי אילן** – אילן אחד מכל לו, שיש לו שלש בדים מרוחקין זה מזה ארבע אמות, והעלה הקרקע שירטון, ונראין בשעת מכירה כשלשה אילנות.
57 מי אולנין בתר גוף האילן דלמיניה קא רבו – ואין לו קרקע, או דלמא כיון דנשרשו כל אחד בקרקע – קנה קרקע, ואף על גב דמיחבירי מתחת לקרקע. ואית דמוקמי לה
58 בשלושה אילנות ומכר לו בד כלל אחד. **ולא נהירא. דכיון דשריר לעצמו רוב כל בדי אילן ואילן** – שירי גם הקרקע לעצמו. **המכביר** – כופף אמצעיית הגפן בקרקע ונמטתו
59 בקרקע באמצעייתו, וכשנשרש באמצעייתו חותכין עיקר הראשון, ונעשו שתי גפנים. **שלש גפנים** – כשהוברכו בקרקע נעשו שש, והוי כרם, דבכל שש איכא שתיים כנגד שתיים
60 ואחת יוצאה זנב. והלכך נקט שלש, דאינו יכול למצוא חמש גפנים בפחות משלש, דשתי גפנים מוכרכות לא הוו אלא ארבע. **ועיקריהן נראין** – כלומר, שהשרישו. **מארבע**
61 **אמות ועד שמונה** – כרבי מאיר ורבי שמעון לעיל. **מצטרפין** – ואף על גב דכל שתי גפנים ינקי משורש אחד. והוא הדין לשלש בדי אילן, דקנה קרקע. **ואחד על המצר** –
62 מי הוויא הפלגה ולא מצטרף. דלא דמי לשדה האילן, ולא קנה קרקע. או דלמא קנה. **ואם תמצני לומר דקנה שתיים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו, מהו** – כגון שיש לו
63 שני אילנות בקצה שדהו, ויש לו עדיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו, ויש לו גם הקרקע עם האילן.

1 **זיל הב ליה כמלא בקר וכליו** – פירש הקונטרס: אי איכא כמלא בקר וכליו בין אילן
2 לאילן – זיל הב ליה ארעא. ולפירושו לא מייית רב יוסף ראיא אמאי דאקשי ליה
3 אביי. ויש ליישוב: דמייית סייעתא לריש מילתיה דרב יוסף, דמארבע אמות לא הוו רצופין,
4 ואם כן ריש מילתיה דרב נחמן משבשתא היא, ומדרישא ליתא – סיפא נמי ליתא. ועוד:
5 דעובדא דרב(י) יהודה כרבי שמעון אתא, ורבי
6 שמעון אית ליה מארבע ועד שמונה.
7 מסתבר ליה לאוקמה דאיתא כרבנן, ורבנן סביר
8 מארבע ועד שש עשרה, כדאמר בסמוך, דסבר
9 ליה: מדלרבי שמעון פלגא – לרבנן נמי פלגא.
10 ויש מפרשים: אי איכא לכל אילן כמלא בקר
11 וכליו, דהיינו שמונה אמות – תן לו קרקע, אבל
12 בטפי הוו מפורזים. ורב יוסף שמייע ליה בהדיא
13 מרב יהודה דלמעוטי יותר משמונה אמות אתא
14 שהן מפוזרין, ולא למעוטי פחות משמונה,
15 ולומר שהן רצופין. ולכל הפירושים כמלא בקר
16 וכליו לא נקטי אלא לשיעורא בעלמא, ולא
17 משום דצריך שיעור שיעבור לבקר וכליו, דהא
18 בדורא דרעותא בבבל הוה, ובבבל שיעור בקר
19 וכליו לא הוי אלא שתי אמות, כדאמר ב"לא
20 יחפור" (כו, א). ואף על גב דלענין הרחקה
21 משהו חבירו חלקנו בין בבל לארץ ישראל –
22 לענין רצופה דשמעתין אין חילוק, תדע, דאמר
23 רב נחמן אמר שמאל דפחות משמונה הוו
24 רצופין, ואילו לענין הרחקה לא בעינן אלא
25 ארבע אמות. כדאמר ב"לא יחפור". וקצת נ"ל
26 גמגומא אמאי נקט האי לישנא, **אפילו** הכי
27 מעשה רב – ואם תאמר: ממעשה אין להוכיח
28 כלום, דשמונה ביותר משמונה נמי הוי מתירין,
29 ונעשה שהיה כך היה: ויש לומר: דסברא הוא
30 דעל פי חכמים עשו, וכל מה שהיו יכולין
31 להתיר לו – התיר.
32 **כמה** יהו מרוחקים שש עשרה אמה הרי זה
33 קנה קרקע כו' – ותימיה: דגבי מכר
34 בשש עשרה לא חשיבי מפורזים, וקנה קרקע.
35 וגבי כלאים חשיבי מפורזים, דקתני לעיל: כרם
36 הנטוע על שש עשרה אמה – מותר להביא
37 זרע לשם וכו'. לומר: דגבי מכר מודדין אמות
38 מצומצמות, אבל אמות כלאים יד אמות
39 שוחקות, ואי אפשר שלא ידא יותר משש
40 עשרה, ולכך חשיבי מפורזים. והשתא הא
41 דקאמר לעיל מארבע ועד שמונה, וכן משמונה
42 ועד שש עשרה – הוי עד ועד בכלל.
43 **הרכובה** שבגפן כו' – לפירוש הקונטרס
44 דמפרש לשון הרכבה, קשה.
45 חדא: דבמשנת כלאים גרס הארובות. ועוד:
46 דלא איירי הדיא משנה בהרכבה כלל. ועוד:
47 דמאי נפקא מינה בהך הרכבה לענין כלאים?
48 ונראה דארכובה דהיינו הרכבה, כאדם הבורע
49 על ברכיו, כן כורעין הגפן בארץ כשהוא זקן
50 הרבה, ומכסיין אותו בקרקע באמצע כדי
51 שתשתרש. וקאמר דאין מודדין לענין כלאים
52 אלא מעיקר השני, ומדקט לשון עיקר – מוכח
53 שמודדין ממקום רוחב.

1 **רשות**
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53

צד בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רש"ם תוספות

רשות הרבים מהו שתפסיק – לאו ברוחב שש עשרה איירי, אף על פי שסתמו כך.
מכר את הקנה כו' – קנה היא ריאה עם הלב, ומספקא ליה לרבינו יצחק אם מכר הלב אם מכר ריאה, אם מכר ריאה אם מכר הלב. לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר – אומר רבינו תם: דרבא, דפסיק בפרק "הזהב" (בבא מציעא נ, ב): שותות קנה ומחזיר אותה – אתי שפיר כרב חסדא. ולא בעי למימר דקנה

בעל כרחו, אלא: רצה – קנה ומחזיר אונאה.
אלא שלא חש רבא לפרש "רצה", משום דקאי אמתניתין דהתם, דקתני: ידו על העליונה. ותניא כוותיה דרבא דקאי מיתיה התם – היינו מרבי יהודה הנשיא, דאמר: רצה – אומר "תן לי מקחי", ולא כרבי נתן. אף על גב דלכאורה משמע דהוי כרבי נתן, דנקט רבא ממש לישנא דנקט רבי נתן – מכל מקום רבא דהוי כרבי יהודה הנשיא, ו"קנה" דרבא לא הוי כ"קנה" דרבי נתן, ד"קנה" דרבא – אם רצה, ו"קנה" דרבי נתן – על כרחו. והא דאמר התם בטר הכי מתניתין: דלא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא כו', וקאמר רבה: לעולם רבי נתן, ותני נמי בברייתא: רצה. רבא אמר: לעולם כרבי יהודה הנשיא. מה שלא רצה רבא להעמיד כרבי נתן ותני רצה, אף על גב דרבא גופיה קאמר קנה ובעי למימר רצה – היינו משום דאידיו קאי אמתניתין, אבל רבי נתן דלא קאי אמתניתין – היה ליה לפרושי. אי

בְּעֵי רַב אִשִּׁי: בּוֹר מַהוּ שְׁתַּפְּסִיק? אִמַּת הַמַּיִם מַהוּ שְׁתַּפְּסִיק? רְשׁוֹת הָרָבִים מַהוּ? רִיבְנָא דִּידִיקְלָא מַהוּ? תִּיקוּ, בְּעָא מִינִיהּ הִלָּל מְרִבִּי: עָלָה אֲרוֹ בִּינִינָהּ, מַהוּ? – עָלָה, בְּרִשׁוּתָא דִּידִיהּ נֶפֶק – אֱלָא, הִיָּה אֲרוֹ בִּינִינָהּ מַהוּ? אִמַּר לִיהּ: קִנְהָ וְקִנְהָ, פִּיצֵד הֵן עוֹמְדִים? רַב אֲמַר: פְּשׁוּרָה, וְשִׁמְוָאֵל אֲמַר: פְּחִצּוּבָא. מֵאֵן דְּאֲמַר פְּשׁוּרָה, כָּל שֶׁכֶּן פְּחִצּוּבָא; וּמֵאֵן דְּאֲמַר פְּחִצּוּבָא, אֲבָל פְּשׁוּרָה – לֹא, מֵאִי מַעֲמָא? מִשּׁוּם דְּמִיּוֹדְרַע בִּינְתִּינָהּ. מִתְקִיף לָהּ רַב הַמְנוּנָא: וְלִמָּאֵן דְּאֲמַר פְּחִצּוּבָא, מֵאִי מַעֲמָא – דִּלָּא מִיּוֹדְרַע בִּינְתִּינָהּ? אֱלָא מַעֲתָהּ, וְכֵן לִיהּ תִּלְתָּ הֵינִי רִמְיִיתָא דִּלָּא מִיּוֹדְרַע בִּינְתִּינָהּ, הִכִּי נִמְי דִּישׁ לֹו קִרְקַע? – אִמַּר לִיהּ: הִנֵּךְ לֹא חֲשִׁיבִי, הִנֵּךְ חֲשִׁיבִי. מִשְׁנָה הַמוֹכֵר רִאשׁ בְּהֶמְהָ גִּפְהָ – לֹא מִכֵּר אֶת הָרִגְלִים, מִכֵּר אֶת הָרִגְלִים – לֹא מִכֵּר אֶת הָרִאשׁ. מִכֵּר אֶת הַקֶּנֶה – לֹא מִכֵּר אֶת הַקֶּבֶד, מִכֵּר אֶת הַקֶּבֶד – לֹא מִכֵּר אֶת הָרִאשׁ, אֲבָל בְּדֻקָּה, מִכֵּר אֶת הָרִאשׁ – מִכֵּר אֶת הָרִגְלִים, מִכֵּר אֶת הָרִגְלִים – לֹא מִכֵּר אֶת הָרִאשׁ, מִכֵּר אֶת הַקֶּנֶה – מִכֵּר אֶת הַקֶּבֶד, מִכֵּר אֶת הַקֶּבֶד – לֹא מִכֵּר אֶת הַקֶּנֶה. אֲרִבְעָ מִדּוֹת בְּמוֹכְרִין: מִכֵּר לֹו חֲמִין יָפוֹת וְנִמְצְאוּ רְעוֹת – הַלּוֹקֵחַ יִכּוֹל לַחְזוֹר בּוֹ; רְעוֹת וְנִמְצְאוּ יָפוֹת – מִכֵּר יִכּוֹל לַחְזוֹר בּוֹ; רְעוֹת וְנִמְצְאוּ רְעוֹת, יָפוֹת וְנִמְצְאוּ יָפוֹת – אֵין אֶחָד מֵהֶם יִכּוֹל לַחְזוֹר בּוֹ; שְׁחִמְתִּית וְנִמְצְאוּ לְבָנָהּ, לְבָנָהּ וְנִמְצְאוּ שְׁחִמְתִּית, עֲצִים שֶׁל יוֹת וְנִמְצְאוּ שֶׁל שְׁקִמָּה, שֶׁל שְׁקִמָּה וְנִמְצְאוּ שֶׁל יוֹת, יוֹן וְנִמְצְאוּ חוֹמִין, חוֹמִין וְנִמְצְאוּ יוֹן – שְׁנֵיהֶם יִכּוֹלִין לַחְזוֹר בָּהֶן. גִּמְרָא אֲמַר רַב חֲסִידָא: מִכֵּר לֹו שְׁוֵה חֲמִשׁ בְּשִׁשׁ, וְהוֹקֵף וְעָמַד עַל שְׁמֹנֶה, מִי נִתְאַנָּה? לֹוקֵחַ, לֹוקֵחַ יִכּוֹל לַחְזוֹר בּוֹ וְלֹא מוֹכֵר. מִשּׁוּם

דאמר

יכול לחזור בו, אין אחד מהן יכול לחזור בו, שניהן יכולין לחזור בהן – הרי ארבעה. והשתא מפרש ליה ואיל. ומנינא לא למעוטי מידי אתא, אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן, למה הן חלוקין זה מזה. מכר לו חטים יפות – התנה לו למכור חטים יפות ונמצאו רעות – אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור, שהרי חטין התנה לו למכור וחטין מכרו. ואי משום דרעות נינהו – אין זו אלא אונאה כגון אונאת שותות. ויכול לוקח לחזור שהרי נתאנה. אבל מוכר שלא נתאנה – לא יכול לחזור, אפילו אם הודיק השער, דבשעת מכירה לא נתאנה הוא, אלא לוקח, ותנן ב"הזהב" (בבא מציעא נא, א): מי שהוטל עליו אונאה – רצה אומר לו "תן לי מעותי" או "תן לי מה שאונתי". והכא נמי, מי שנתאנה יכול לחזור בו. ואף על גב דלית הלכתא כי ההיא משנה, דהא פסק רבא ב"הזהב" (שם נ, ב): שותות – קנה, ומחזיר אונאה, ואינו יכול לומר "תן לי מעותי". וההיא משנה מוקי לה רבא כרבי יהודה הנשיא, ואידו סבירא ליה כרבי נתן – אפילו הכי, הכא גבי יפות ונמצאו רעות כולי עלמא מודו דיכול לחזור, שהרי הסעוה ולא היה דעתו ליקח רעות. אבל גבי אונאת שותות, שקנה מה שרצה לקנות וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר – התם מחזיר אונאה. משום דכתב "אל תונן", אבל המקח קיים, כרבי נתן, וכדפסק רבא. רעות ונמצאו יפות – מוכר נתאנה, והלכך יכול לחזור. ולא לוקח, ואפילו אם הוול השער. אין אחד מהן יכול לחזור בו – ואפילו אם הוקר השער דנתאנה מוכר, או הוול השער ונתאנה הלוקח. דסלקא דעתך אמינא, דהיכא דהוול השער ורוצה לוקח לחזור – מצי טעין גבי רעות ונמצאו רעות: אני ליפות נתכוונתי, והאי דאמר לך "רעות" – לאו משום דנתרצית, אלא משום ד"רע רע יאמר הקונה", כדאמר בגמרא. וכן היכא דהוקר השער ורוצה מוכר לחזור, מצי טעין גבי יפות ונמצאו יפות: רעות הייתי סבור למכור, והאי דאמר "יפות" – משום ד"טוב טוב יאמר המוכר". דמדורע רע יאמר הלוקח – המוכר אומר טוב טוב. קא משמע לן דתרווייהו לא מצו דהרי, הואיל ונמצא כמו שאמר שניהן. והוא הדין במוכר סתם, שלא פירשו לא רעות ולא יפות – דאין אחד מהן יכול לחזור. שחמתי = אדומה, על שם חמה שמאדימתן. ונמצאת לבנה – שניהן טעו. דכיון דהתנה לו למכור שחמתי – חפץ היה לעכב הלבנה, וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתי. וכן כל הך דקתני ואיל, דהו שני מינן, ואיכא דניחא ליה בהאי ולא ניחא ליה בהאי, הלכך הוי מקח טעות. ושניהן נתאנו, הלכך שניהן חוזרין. ואף על פי ששוה יפה ממה שקנאו – מיהו אין חפצים במכירה זו לא לוקח ולא מוכר. אבל גבי חטין יפות ורעות – כולי עלמא ניחא להו כיפות ולא ברעות, ורצון המוכר לעכב היפות ולמכור הרעות. ודעת הלוקח כיפות ולא ברעות. יין ונמצא חומין – אין זה יפות ונמצאו רעות, ואיכא דניחא ליה בחמרא. כדמפרש בגמרא. גמרא אמר רב חסדא מבר לו שוה חמש בשש – שעתה נתאנה לוקח שעות יפות, שהרי שמש מעות שנתן לו למוכר לא היה לו ליתן כי אם חמש, דאני שוה אלא חמש. אבל שוה שש בחמש דלקמיה – הוי שותות מקח, שנתאנה המוכר מפשוט אחד שהוא חלק שש משוייו של מקח, ששוה ששה ובחמש מכרו, וקרי ליה רב חסדא אונאה. וקאמר בתרווייהו: שנתאנה יכול לחזור בו, דסבירא ליה כשמואל, דאמר בפרק "הזהב" (בבא מציעא מט, ב): אף שותות מעות שנינו, דלא שני אונאת שותות דמעות או אונאת שותות דמקח – דהויא אונאה, ויכול לחזור מי שנתאנה, כדתנן: מי שהוטל האונאה עליו – ידו על העליונה. ותניא כוותיה דשמואל ורב חסדא בפרק "הזהב" (שם): מי שהוטל עליו ידו על העליונה, רצה אומר לו "תן לי מעותי" או "תן לי מה שאונתי". מכר לו שוה שש בחמש – נתאנה מוכר, יד המוכר על העליונה, רצה אומר לו "תן לי מקחי" כו'. ומיהו, לית הלכתא כרב חסדא. אלא כרבא דפסק התם: הלכתא, שותות – קנה ומחזיר אונאה. ומיהו, רב חסדא סתם מתניתין דהתם סבירא ליה, דמי שהוטל עליו ידו על העליונה. ואתא למימר דהיכא דמכר לו שוה חמש בשש ונתאנה לוקח, והיה יכול לחזור בכדי שיראה לתגר או לקרובו, כדאמר בגמרא ב"הזהב" (שם): הוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על משנה, דהשתא לבסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משותות, דהוי ביטול מקח, ורוצה מוכר לחזור עתה, משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור, דעדיין לא הראה לתגר או לקרובו. והלכך, הואיל ובתוך כך נתאנה גם הוא – רוצה לחזור, שהרי עתה נתאנו שניהם – אפילו הכי אינו חוזר. דמי הוא שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה – לוקח, הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו. אבל לא מוכר, שהרי הוא היה המאנה וידו על התחתונה. ואף על פי שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא. משהו

דאמר

אמר ליה – השיב שמואל לרב המנונא, הנה לא חשיבי – אלו הסנאים
אינם חשובים, הנה חשיבי – ומה שאין כן האילנות חשובים, ואין מתרצה
המוכר לתת ללוקח אף את הקרקע אלא בצירוף שני הדברים, שקנה
אילנות חשובים, וגם שבין כה קשה לו לזרוע ביניהם.

משנה

משנתינו בחלקה הראשון מבארת את דין המוכר חלק מטוים מן הבהמה,
מה נמכר עמו. ובחלקה השני עוסקת בענייני אונאה ומקח טעות: המוכר
לחבירו ראש בהמה גסה, לא מכר עמו את הרגלים. וכן אם מכר את
הרגלים, לא מכר עמו את הראש. וכן מכר את הקנה – הריאה, לא
מכר עמו את הכבד. מכר את הכבד, לא מכר עמו את הקנה, כיון
שבבהמה גסה, הדרך למכור כל אחד מהם לבדו, שחשוב הוא.
אמנם אין הדין כן אלא במוכר בהמה גסה, אבל בקנה – אם מכר לחבירו
בהמה דקה, מכר את הראש, מכר אף את הרגלים, כיון שבבהמה דקה
אינה חשובה כל כך, והדרך למכור את הרגלים אגב הראש, שהרגלים
טפלים אל הראש. אמנם אם מכר את הרגלים, לא מכר עמו את הראש,
שהראש חשוב יותר מן הרגלים. וכן אם מכר את הקנה, מכר עמו אף את
הכבד, שטפל אל הקנה. אמנם אם מכר את הכבד, לא מכר את הקנה,
שחשוב יותר מן הכבד.
המשנה עוברת לעסוק באופני מכירה שונים, ומבארת מי יכול לחזור בו
מהמכירה באופן שהיה אונאה: ארבע מדות במוכרין – ארבעה דינים
חלוקים זה מזה מצינו במוכרים. מבארת המשנה: מכר לו חמין יפות – אם
התנה המוכר לתת ללוקח חמין יפות ונמצאו רעות, הלוקח יכול לחזור
בו, ולא המוכר. מכר לו חמין רעות, ונמצאו יפות – אם התנה המוכר
לתת ללוקח חמין רעות, ולבסוף נמצאו יפות, מוכר יכול לחזור בו, ולא
הלוקח.
ואם התנה המוכר לתת ללוקח חמין רעות, ונמצאו רעות, או יפות,
ונמצאו יפות, אין אחד מהם יכול לחזור בו, שהרי קיימו מה שהתנו
ביניהם.
ואם התנה המוכר לתת ללוקח שחקמית – חמין אדומות, ונמצאות לבנה
– ונמצאו החמין לבנות. או שהתנה המוכר לתת ללוקח לבנה, ונמצאות
שחקמית. וכן אם התנה המוכר לתת ללוקח עצים של זית, ונמצאו של
שקמה. או שהתנה המוכר לתת ללוקח עצים של שקמה, ונמצאו של זית.
וכן אם התנה המוכר לתת ללוקח זון, ונמצא חומין, או שהתנה המוכר
לתת ללוקח חומין, ונמצא זון, בכל אופנים אלו, שניהם יכולין לחזור
בהן, בין המוכר ובין הלוקח, ומשום ששניהם נתאנו, שהרי יש אדם הצריך
חמין אדומות ויש צריך לבנות, וממילא המוכר לא נתרצה למכור מין
זה, וכן הלוקח לא נתרצה בזה, ולכן שניהם יכולים לחזור בהם.

נמרא

הגמרא מביאה את דברי רב חסדא בענין אונאה, שמוכיח את דבריו
ממשנתינו: אמר רב חסדא, מכר לו שוה חמש בשש – אדם שהונה את
חבירו, ומכר לו חפץ ששוה חמש זוז, בשש זוז, ולאחר מכן, קודם שנתקיים
המקח, הוכר ונמך על שמונה – נתייקר מחיר החפץ, עד ששוה כעת
שמונה זוז, ושוב נמצא שנתאנה המוכר, ורוצה המוכר לחזור בו, שהרי כעת
שוה החפץ יותר מן המעות שקיבל. הדין הוא, שאין המוכר יכול לחזור בו,
שהרי מי נתאנה – מי הוא זה שנתאנה מתחילה, בשעת עשיית המקח,
הלוקח, ולכן לוקח בלבד יכול לחזור בו, ולא מוכר. וטעם הדבר, משום

הגמרא ממשיכה ומסתפקת על הצד שנקוט בספיקות דלעיל (ע"א)
שהאילנות מצטרפים, וקנה את הקרקע: בעי רב אשי, אם היה פור של
מים בין השלשה אילנות, מהו שתפסיק בין האילנות, ושוב לא יצטרפו
האילנות להיחשב שדה אילן. שאף אם ננקוט בספק לעיל (ע"א) שאם היה
אילן אחד עומד בשדה חבירו הרי הוא מצטרף לשנים האחרים, מכל מקום
במקרה זה שיש הפסק ממש ביניהם שמה אינם מצטרפים.
ואף אם נאמר שאין הבור מפסיק משום שאין המים נראים מבחוץ, עדיין יש
להסתפק במקרה שהיתה אמת המים עוברת בין האילנות, שהמים נראים,
מהו שתפסיק בין האילנות.
ואף אם נאמר שאין אמת המים מפסקת, עדיין יש להסתפק במקרה שהיתה
רשות הרבים עוברת בין האילנות, מהו – האם היא חשובה יותר, ומפסקת
בין האילנות. ואף אם נאמר שאין רשות הרבים מפסקת, עדיין יש להסתפק
במקרה שהיה ריבא דיקלי – הרכבה של דקלים רבים יחד, בין האילנות,
מהו – האם חשוב הדקל המורכב יותר להפסיק בין האילנות. מסיקה
הגמרא, תיקו – יעמוד שאלות אלו בספק, שלא נפשטו.
ספק נוסף: בעא מיניה הלל מרבי – שאל הלל את רבי, עלה ארי ביניהן
– אם גדל עץ ארוץ בין האילנות לאחר שקנאם, מהו, האם הארוץ מפסיק
ביניהם, ולא קנה את הקרקע. תמוהה הגמרא, עלה – וכי ניתן לומר
שהסתפק הלל במקרה שגדל הארוץ לאחר שקנה את האילנות, הרי אם כן
נמצא שברשותא דידה נפק – שגדל הארוץ בקרקע של הלוקח ושליו הוא,
מאחר ובשעת קניית האילנות לא היה שום הפסק ביניהם, וקנה את הקרקע.
הגמרא מיישבת את ספיקו של הלל: אלא כך שאל הלל את רבי, אדם
שקנה מחבירו שלשה אילנות, והיה ארוץ ביניהן, מהו – מה דינו, האם
נחשב הוא להפסק בין האילנות. אמר ליה רבי להלל, קנה וקנה – לא
נחשב הארוץ להפסק ביניהם, אלא אדרבה קנה את הקרקע ואף את הארוץ,
וכמו שנתבאר בברייתא לעיל (ע"א) שקנה אף את האילנות שביניהם.
הגמרא עוברת לדון באיזה אופן נטועים שלשה אילנות. מבררת הגמרא:
כיצד הן עומדים אותם שלשה אילנות, ששינוי לעיל (פא). במשנתינו שקנה
אף את הקרקע עמם. רב אמר, בשורה – באופן שהיו עומדים כמין שורה,
כלומר אחד אחר השני בשורה. ושמאל אמר, בחצובה – מין קנקן, שיש
לו שלשה רגלים, ורגל אחת עומדת כנגד האויר שבין השתיים.
מבארת הגמרא: מאן בשורה – רב שהעמיד את המשנה באופן
שנטועים האילנות כשורה, כל שכן בחצובה – ודאי הוא שאם עומדים
האילנות כמין קנקן, שקנה את הקרקע. ומאן דאמר בחצובה, אבל
בשורה לא – ומה שאין כן שמואל שהעמיד באופן שנטועים כקנקן, לדעתו
אם עומדים האילנות כשורה, לא קנה את הקרקע. מבררת הגמרא: מאי
מעמא – מה הטעם לומר כן, ומנין לנו שכך דעתם. מבארת הגמרא: משום
דמיודרע בינתייהו – משום שבאופן שנטועים כשורה אין שום מניעה
לזרוע ביניהם, וממילא לדעת שמואל באופן כזה לא מכר המוכר את
הקרקע. ורק באופן שנטועים כקנקן, שקשה לזרוע ביניהם, מוכר אף את
הקרקע עמם.
רב המנונא מקשה על שמואל מכח דין הברור לכל: מתקיף לה רב המנונא
– הקשה רב המנונא, ולמאן דאמר בחצובה – ולדעת שמואל שקנה רק
באופן שהיו נטועים כחצובה, מאי מעמא, דלא מיודרע בינתייהו – וכמו
שנתבאר טעמו, משום שבאופן זה קשה לזרוע ביניהם, אלא מעמא באופן
שובין ליה תלת היגי רומיתא שמכר לו שלשה סנאים או אטדים – מיני
קוצים קשים גדולים שנטועים כחצובה. דלא מיודרע בינתייהו, הכי נמי
דיש לו קרקע – וכי גם באופן זה קנה קרקע עמם, כיון שקשה למכור לזרוע
ביניהם. הרי ודאי אין לומר כן, כיון שאין הם אילנות העושים פירות.

לחזור בו אלא אותו שנתאנה תחילה.
 שנינו במשנה: שְׁחֵמְתִית וְנִמְצְאָת לִבְנָה כו' לבנה ונמצאת שחמתית.
 הגמרא מדייקת ממשנתנו מהו צבעה של החמה: אָמַר רַב פִּיפְא, מְדַקְתָּנִי
 – ממה שכתוב במשנה 'שחמתית ונמצאת לִבְנָה', שְׁמַע מִיָּנָה הָאִי שְׁמִשָּׁא
 סוּמְקָתִי הִיא – יש לנו ללמוד שהחמה אדומה היא, שהרי שתי מראות
 בלבד יש בחיטים, לבנות ואדומות, ומתוך ששנינו במשנה לבנה ושחמתית,
 הרי שאותם חטים אדומות הן הינן הקריות שחמתית, ועל שם החמה
 נקראות כן, משום שהן אדומות כמותה.
 הגמרא מביאה סיוע לדבריה מן המציאות: תָּדַע – ויש לך לדעת זאת אף
 מתוך דָּקָא סְמָקָא צִפְרָא וּפְנִיָּא – שמאדימה החמה בבוקר ובערב, וְהָאִי
 דְּלֹא קָא חוּיָנָן כּוּלִּיהּ יוֹמָא – ומה שבמשך כל היום אין נראית החמה
 כאדומה, נִהוּרִין הוּא דְּלֹא קָרִי – משום שאין מאור עינינו ברור כל כך,
 מחמת אור היום שמכסה את עינינו, ולכן בערב ובבוקר שהיום חשוך מעט,
 ניתן לראות את אדמומיתה.
 הגמרא מקשה על רב פפא מברייטא: מִיִּתְיָבִי, שנינו בברייטא בענין מראות
 הנגעים (שבועות א), בדרת עמוקה, כלומר, הבהרת שנאמרה בתורה צריכה
 להיראות כאילו היא עמוקה מן העור, וכן הוא אומר (ויקרא יג ז) וְיִרְאָה הַכֹּהֵן
 אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה מִרְאֵהוּ עֹמֵק מִן הָעוֹר וְגו', שכן הוא הדרך שהלכן נראה
 עמוק ליד השחור. ואין הכוונה שתהא הבהרת עמוקה ממש, אלא כְּמִרְאֵה
 חֲמָה עֹמֵקָה מִן הַצֵּל – כשם שהחמה מאירה עליו בתוך הבית
 נראה כעמוק מן הצל שאצלו, שחשוך יותר, כן הנגע צריך להיראות כאילו
 עמוק מן העור. מסיימת הגמרא את קושייתו: וְהִרִי הָתֵם לִבְנָה הוּא – והרי
 מראה הנגע לבן הוא, ומתוך שמדמה הברייטא את מראה החמה למראה
 הנגע, מבואר שאף החמה לבנה היא.
 מתרצת הגמרא: כוונת הברייטא כְּמִרְאֵה חֲמָה, וְלֹא כְּמִרְאֵה חֲמָה –
 מראה הנגע דומה מצד אחד למראה החמה, אמנם מצד שני אינו דומה לו.
 מבארת הגמרא: כְּמִרְאֵה חֲמָה – בכך שזה מראה הנגע למראה החמה,
 דְּעֹמֵקָה מִן הַצֵּל – שכשם שהחמה נראית כאילו עמוקה היא מן הצל, כן
 אף הנגע נראה כעמוק מן העור, וְלֹא כְּמִרְאֵה חֲמָה, דְּאִילוּ הָתֵם לִבְנָה וְהָאִי
 אֲדִים – אמנם בצבעו אין דומה הוא למראה החמה, שהיא אדומה והנגע
 לבן.
 מבררת הגמרא: וְלִמְאִי דְּפִלְקִי דְּעֵתִין מְעִיקְרָא – ולפי מה שהעלתה
 הגמרא על דעתה מתחילה, לומר שמוכח מברייטא זו שהחמה לבנה היא,
 יש להקשות איך יתכן לומר כן, וְהָאִי קָא סְמָקָא צִפְרָא וּפְנִיָּא – והרי החמה
 מאדימה בבוקר ובערב, הרי שאדומה היא.
 מתרצת הגמרא: כְּצִפְרָא – הסיבה שמאדמת בבוקר הינה מחמת דְּחִלְפָא
 אֲפִי ווּרְדִי דְּגֵן עֵדֶן – שעוברת היא אצל הוורדים האדומות שבגן עדן,
 המצוי במזרח, וּכְפְּנִיָּא – ובערב ששוקעת במערב, מאדמת משום דְּחִלְפָא
 אֲפִתְחָא דְּגֵי הַנֶּגֶם – שעוברת על פתחו של גיהנם, ומאדמת מכח האש.
 וְאִיכָא דְּאִמְרֵי אִיפְכָא – ויש שאמרו שמועה זו בהיפך, שבבוקר שהחמה
 עומדת במזרח ומאירה כנגדה, דהיינו שעמוד של אור יוצא לצד מערב
 ומכה כנגד הגיהנם, הרי היא מאדימה מחמתו. ובערב שחולפת במערב,
 והעמוד של אור הולך לצד מזרח, הרי הוא מכה בגן עדן, ומאדים מכח
 אדמומית הוורדים.
 שנינו במשנה: יֵין וְנִמְצָא חוּמִין, חומץ ונמצא יין, שְׁנֵיהֶן בְּלוּלִין לְחוּזֵר בְּהֵן.
 במשנתנו מבואר שחומץ ויין שני מינים הם, ולכן בין הלוקח ובין המוכר
 יכולים לחזור בהם, ושלא כדון חטים רעות ויפות. הגמרא מבררת האם
 משנתנו כדעת רבי בלבד היא: לִיכָא – האם נאמר שְׁמִתְנִיתִין רַבִּי הִיא
 וְלֹא רַבָּנָן – שמשנתנו כדעת רבי היא, ולא כדעת חכמים שבברייטא להלן,
 דְּתַנָּא – ששנינו בברייטא,

דְּאִמְרֵי לִיָּה הַלּוֹקֵחַ לְמוֹכֵר, הִרִי אִילוּ לֹא אוֹנִיתָן, לֹא הָיָה מִצִּית הַדֶּרֶךְ.
 כָּךְ – לולי שהיית מאנה אותי במקח זה, אף שהיה מחיר החפץ מתייקר
 לאחר מכן, לא היית יכול לחזור כך מן המקח, ואם כן הַשְׁתָּא דְּאוֹנִיתָן,
 מִצִּית הַדֶּרֶךְ כָּךְ – וכי עתה שפשעת והונית אותי, תרויח על ידי זה שתוכל
 לחזור כך, הרי אם כן נמצא חוטא נשכר, אלא ודאי לא ייפו חכמים אלא
 את כוחו של המתאנה שהרשות בידו לחזור בו, ולא ביד המאנה.
 הגמרא מביאה שבמשנתנו לעיל (פג) מבואר כדברי רב חסדא: וְתָנָא תוֹנָא
 – ואף התנא של משנתנו שנה כן, ששנינו במשנה, אם התנה המוכר לתת
 ללוקח חטים יפות, וְנִמְצָאוּ רְעוּת, לֹקֵחַ יָכוֹל לְחוּזֵר בּוֹ, וְלֹא מוֹכֵר, ואף
 שהוקרו החטים לבסוף, הרי לנו שבאופן שהלוקח נתאנה תחילה, אין יכול
 המוכר לחזור בו אף אם לבסוף נתאנה גם הוא.
 הגמרא מביאה את דברי רב חסדא באופן הפוך, שנתאנה המוכר: וְאִמְרֵי רַב
 חֲסִדָּא, מוֹכֵר לֹא שָׁוָה שֵׁשׁ בְּחֻמְשׁ – אדם שהונה את חבירו, ולקח ממנו חפץ
 שווה שש זה, ושילם עבורו חמש, ולאחר זמן רב הוּלָּו וְעָמְדוּ עַל שֵׁשׁ
 – הוול החפץ ועמד מחירו על שלוש זה, ושוב רוצה הלוקח לחזור בו, שהרי
 כעת שוה החפץ פחות מן המעות ששילם. הדין הוא, שאין הלוקח יכול
 לחזור בו, שהרי מִי נִתְאַנָּה – מי הוא זה שנתאנה מתחילה, בשעת עשיית
 המקח, המוֹכֵר, לִכְךָ המוֹכֵר בלבד יָכוֹל לְחוּזֵר בּוֹ, וְלֹא לֹקֵחַ. וטעם
 הדבר, משום דְּאִמְרֵי לִיָּה הַלּוֹקֵחַ לְמוֹכֵר, אִילוּ לֹא אוֹנִיתָן, לֹא הָיָה מִצִּית
 הַדֶּרֶךְ כָּךְ – לולי שהיית מאנה אותי במקח זה, אף שהיה מחיר החפץ נפחת
 לאחר מכן, לא היית יכול לחזור כך מן המקח, ואם כן, וכי הַשְׁתָּא מִצִּית
 הַדֶּרֶךְ כָּךְ – עתה שפשעת והונית אותי, תרויח על ידי זה שתוכל לחזור כך,
 הרי אם כן נמצא חוטא נשכר, אלא ודאי לא ייפו חכמים אלא את כוחו של
 המתאנה שהרשות בידו לחזור בו, ולא ביד המאנה.
 הגמרא מביאה שאף דברי חסדא אלו מבוארים במשנתנו לעיל (פג): וְתָנָא
 תוֹנָא – ואף התנא של משנתנו שנה כן, ששנינו במשנה, אם התנה המוכר
 לתת ללוקח חטים רעות, וְנִמְצָאוּ יָפוֹת, מוֹכֵר יָכוֹל לְחוּזֵר בּוֹ וְלֹא לֹקֵחַ,
 ואף שהוולו החטים לבסוף, הרי לנו שבאופן שהמוכר נתאנה תחילה, אין
 יכול הלוקח לחזור בו אף אם לבסוף נתאנה גם הוא.
 הגמרא מקשה מה השמיענו רב חסדא בדבריו, אחר שנתבאר שככל דברי
 רב חסדא מבואר במשנתנו. מקשה הגמרא: מִאי קָא מְשַׁמְעֵ לָן – מה
 השמיענו רב חסדא בדבריו, הרי מִתְנִיתִין הִיא – כדבריו מפורש במשנתנו.
 מיישבת הגמרא: אִי מִתְנִיתִין – אם היינו שונים את משנתנו בלבד, הָיָה
 אֲמִינָא, דְּלִמָּא דְּרַב חֲסִדָּא תְּנִיחֵיהּ מִצּוֹ הַדֶּרֶךְ כָּהוּ – היינו סבורים שמה
 באופנים שנקט רב חסדא, אין הדין כן, אלא שניהם, בין המוכר ובין הלוקח
 יכולים לחזור בהם, כיון שבתוך הזמן שיכל אחד מהם לחזור, התאנה גם
 השני, אף הוא יכול לחזור בו מאחר ולא נגמר המקח עדיין, וּמִתְנִיתִין (הא
 אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דסלקא דעתך אמינא) וְהִינֵנו
 מְשַׁמְעֵא – ודווקא במשנתנו שלא היתה האונאה במחיר, אלא במין, הדין
 הוא שרק המתאנה יכול לחזור בו, והטעם הוא כְּשֹׁשׁ דְּכִתִּיב (משל כ יד)
 'רַע רַע יֹאמֵר תִּקְוָה וְאֵל וְאֵל אֶזְרֵה לְהִלָּל', כלומר, דרך אדם הבא לקנות
 סחורת חבירו לומר על הסחורה שרעה היא, וממילא ברישא שסיכמו
 ביניהם שיקבל חטים יפות ונמצאו רעות, וכעת רוצה המוכר לחזור בו כיון
 שנתאנה הלוקח, יכול הלוקח לומר לו שכלל לא נתאנה שאף הוא לקח את
 החטים בחזקת רעות. וכן בסיפא שסיכמו ביניהם שיקבל חטים רעות
 ונמצאו יפות, וכעת רוצה הלוקח לחזור בו כיון שנתאנה המוכר, יכול
 המוכר לומר לו הרי אתה הלוקח בחזקת רעות לקחתם, ואף אני מודה לך
 שרעות הם, ולא נתאנית כלל. מה שאין כן באופן שנקט רב חסדא שהיתה
 אונאה בשווי, אין נאמן הלוקח לטעון שידע שאין כן השווי ואף על פי כן
 נתרצה, שאין דרך אדם לשלם יותר ממחיר החפץ. לִכְךָ השמיענו רב חסדא
 שאין הטעם במשנה משום 'רע רע יאמר הקונה', אלא משום שאין יכול

בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) צ"ט רשב"ם

דאמר ליה – לוקח למוכר. אי לא דאונתין – בשעת מכירה – היה מתקיים המקח, ולא מצית הדרת כר, ואף על פי שהוקר אחרי כן. והשתא מצית הדרת בתמיה, וכי בשביל שאונתני ויפיו חכמים את כחי לחזור אם ארצה, ונתנו ידי על העליונה, תחזור כר גם אתה כשהוקר לבסוף ותהי גם ירך על העליונה? אם כן מצינו חוטא נשכר ועמדו על שמונה – רבותא נקט ביטול מקח, והוא הדין דהוה מצי למימר: ועמדו על שבעה, דאיכא אונאת שתות מעות, וררצה גם מוכר לחזור. ותנא תונא – תנא דידן, כמו "אבונא" "אחונא". ולשון קצר הוא. יפות ונמצאו רעות – הרי נתאנה לוקח – לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר, אף על גב דהוקר. דלוקח רבותא איצטרך למתניה. שוה שש בחמש – שתות מוקח הוא. והוא הדין לשוה שבע בשש, דהוי שתות מעות. והוול – אחד זמן מרובה. וררצה לוקח לחזור, דהא אבתי לא נתקיים המקח, דהא מוכר לעולם חוזר, כדאמרין ב"חזק" (בבא מציעא נא, א). על שלש – הכי נמי הוי מצי למימר: על ארבע, דהוי ביטול מקח. הכי נרסין בספא כמו שכתוב בספרים: מאי קא משמע לן מתניתין היא אי מפתניתין הוה אמינא דרב חסדא תרייהו הדרי בהו ומתניתין היינו מעמא משום דרע רע יאמר הקונה – כלומר, דרב חסדא, דאיכא אונאה – תרייהו הדרי, והואיל ונתאנה המאנה לבסוף. בתוך זמן שהיה ממתאנה יכול לחזור. וכיון דלא נתקיים המקח לגמרי עד דנתאנה גם המאנה – תרייהו הדרי. ומתניתין – בדליכא אונאה כלל, אלא בשוייהן מוכר, ועבשיו טוען: איני חפץ באלו. הלכך, במכר יפות ונמצאו רעות – יכול לוקח לחזור בו, דאמר לו: יפות בקשתך, ומקודי טעות. אבל אם בא מוכר לחזור, ולומר: גם אני אחזור, שמקח טעות הוא – הלוקח אומר לו: אינו טעות, שאף אני בחזקת רעות לקחתים, ד"רע רע יאמר הקונה". וסיפא נמי, רעות ונמצאו יפות – המוכר חוזר, דאמר: טעיתי, ולא היה בדעתי למכור אלו. אבל אם לא הלוך

לחזור בעלילה זו מפני שהוולו חטין, וררצה לומר לו: אלו לא מכרת לי – אומר לו: בחזקת רעות לקחתם, ואני מודה לך. וכן פירש רבינו זקני מנחתו כבוד. ולי נראה דהכי מצי טעין ליה: אני לא הטעתך, דבחזקת יפות מכרתים לך, ד"טוב טוב יאמר המוכר" בשעת מכירה. אבל בגי אונאת שתות דרב חסדא, שאין אדם יודע שווי של מקח עד שיראה לתגר – התם ליכא למימר "רע רע יאמר הקונה" ויודע היה שקנאו ביוקר. דאי הוה יודע – אל הוה זבין אלא בשויין. דהוא נאמן לטעון: יודע הייתי שרעות הן, ואף על פי כן גמרתי בדעתי לקנותן, כדין ששוות הדמים – דעתי לקנותן. אבל בהא לא מדיקין, אי טעין: הייתי יודע דאיכא אונאה, וגמרתי בדעתי לקנותן. דהא ודאי לא עביד איניש. מדרתני לבנה שמע מינה – שחמתית – אדומה ולא שחורה. דהא שני מראות יש בחטין ולא יותר, לבנות ואדומות, ומדקרי לחדא לבנה ולאידך שחמתית – שמע מינה שחמתית אדומה, ועל שם חמה שהיא אדומה, קרי לחטין אדומות שחמתיות. נהורין דלא ברי – מאור עינינו אינו ברור כל כך, מתוך אור היום שמכחה עינינו. אבל צפרא ופניא, שהיו חשוך – ניכר אדמומית החמה. ורב פפא לפרש שמונתא ב, אמאי מקרי שחמתית. עמוק – הלכך נראה עמוק אצל השחור. לבן הוא – כדכתיב (ויקרא יג) "ואם בהרת לבנה היא". ומדמדמי ליה לחמה – שמע מינה לבנה היא. ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא – דהוה פרכינן לרב פפא מברייא דלבנה היא, אמאי לא הווי קשיא לן האי דסמקא צפרא ופניא? מה היינו יכולין לפרש אמאי סמקא, אם לבנה היא? כפניא – ששוקעת במערב – דחלפא אפתחא דגיהנם ומאדמת מכח אש גיהנם, בצפרא, דחלפא במזרח – אורורי דגן עדן שהוא במזרח, כדכתיב "גן עדן מקדם" (בראשית א). ואיכא דאמרי איפסא – בצפרא סמקא משום דעומדת במזרח, ומאידה החמה כנגדה במערב, ומאדמת מכח גיהנם שבמערב, לפי שעמוד של אור החמה מכח כנגד גיהנם. ומאידים החמה מכחו. כפניא דחלפא במערב, ועמוד שלה הולך לצד מזרח ומכח בגן עדן, ומאידים מכח אדמומית וורדי דגן עדן. לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן – דכיון דאמרי מין אחד הן – אין שניהן חזוקין, אלא המתאנה. דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות, רעות ונמצאו יפות.

דאמר ליה: אילו לא אונתין לא הוה מצית הדרת כר, השתא דאונתין מצית הדרת כר? ותנא תונא: יפות ונמצאו רעות – לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר. ואמר רב חסדא: מוכר לו שוה שש בחמש, והוולו ועמדו על שלש, מי נתאנה? מוכר, מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח, דאמר ליה: אילו לא אונתין לא הוה מצית הדרת כר, השתא מצית הדרת כר? ותנא תונא: רעות ונמצאו יפות – מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח. מאי קא משמע לן? מתניתין היא – אי מפתניתין הוה אמינא: דלמא דרב חסדא תרייהו מצו הדרי בהו, ומתניתין היא אתא לאשמעינן – דלוקח יכול לחזור בו, דסלקא דעתך אמינא משום דכתיב: "רע יאמר הקונה". "שחמתית ונמצאות לבנה" כו'. אמר רב פפא: מדרתני "לבנה", שמע מינה: האי שמשא סומקתי היא; תדע, דקא סמקא צפרא ופניא. והאי דלא קא חזינן פוליה יומא – נהורין הוא דלא ברי. מיתבי: "ומראה עמוק מן העור" – כמראה חמה עמוקה מן הצל, והתם לכן הוא – כמראה חמה, דעמוקה מן הצל, ולא כמראה חמה – דאילו התם לכן והכא אדום. ולמאי דסליק דעתין מעיקרא, הא קא סמקא צפרא ופניא – בצפרא – דחלפא אבי וורדי דגן עדן, בפניא – דחלפא אפתחא דגיהנם. ואיכא דאמרי איפסא. "גן ונמצא חומץ" – שניהן יכולין לחזור בהן. לימא, מתניתין רבי היא ולא רבנן? דתניא:

שוק רעות, ד"טוב טוב יאמר המוכר". אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקר דרב חסדא – לא שייך למימר הכי, ולכן יכול לחזור בו אפילו מוכר. משום דאמר לו מוכר: לא יפות, דמוכר מצי הדר ביה ולא לוקח אף על פי שהוולו – משום דאמר לו מוכר: לא נתאנתי, וידע הייתי שוק יפות אף על פי שהיית אומר דרעות הן, ד"רע רע יאמר הקונה". אבל מוכר לו שוה שש בחמש והוולו – יכול לחזור בו אפילו לוקח, דלא שייך למימר הכי. כן פירש הקונטרס בשם רש"י. ועוד פירש רבינו יצחק בענין אחר: דלרב חסדא מצו הדרי תרייהו. דמתניתין ליכא למשמע מידי, דאפשר דמתניתין איירי דלא הוקר ולא הוולו. וכי תימא: מאי קא משמע לן – איצטרך, סלקא דעתך אמינא דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח, שידע שוק רעות אף על פי שהמוכר אמר שוק יפות. ד"טוב טוב יאמר המוכר". וכענין זה יש לפרש סיפא.

האי שימשא סומקתי היא – פירוש הרב רבינו מנחם: דנפקא מינה לטורד מן האדום. בצפרא חלפא אבי וורדי דגן עדן – ומשמע דגן עדן במזרח הוא. ואפילו למאי דאמר איפסא – הוי במזרח, כדפירש הקונטרס. וכן משמע במדרש, דאריך כוש במזרחו של עולם, כדכתיב (בראשית א) "הוא הסובב את כל הארץ כוש" והוה תנור כוש מעדן – אם כן עומד במזרח מסתמא. והא דאמר בבראשית רבה בפרשה כ שרוח מזרחית קולטת, היא קלטה אדם הראשון, כדכתיב (שם) "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן", וגו', קלטה קין כדכתיב "וישב בארץ נוד קדמת עדן" – משמע דאדם הראשון וקין במזרחו של עולם היו, ושם אנו עומדים, אם כן גן עדן היה במערב העולם צריך לומר דמזרח דקרא היינו קדם של עולם שאלץ גן עדן, והיינו קדמת עדן – קדם העולם שאלץ גן עדן. והא דאמר בבראשית רבה שרוח מזרחי קולטת – היינו רוח מזרחי של עולם, ולא של גן עדן.

לאו דאונתין לא הדרת כר – ואם תאמרו: ביתר משותו, דקימא לן דבטל מקח, ואפילו המאנה יכול לחזור, אמאי לא אמר נמי התם "אי לאו דאונתין" כו' כמו בשותות? ויש לומר: לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי, וכאילו לא מוכר כלל, שאין ראוי מקח כזה להתקיים. ורבינו יצחק בן מרדכי פירש: דאפילו ביתר משותות אין המאנה חוזר בו, אלא כשהמתאנה תובע אונתו. כיון שנתובע יותר משותות, דהוי ביטול מקח – הוי מקח טעות, ויכול גם המאנה לחזור בו. אבל אם המתאנה אינו תובע אונתו, וררצה להחזיק המקח כמו שקנה – אין סברא שיוכל המאנה לחזור בו, דמצא אמר ליה: "אי לאו דאונתין" כו', כמו בשותות.

ותנא יפות ונמצאו רעות – שוה בשוה איירי. ומאי קא משמע לן – שיוכל לוקח לחזור בו ולא מוכר? פשיטא אלא הא קא משמע לן, דאפילו הוקר אחרי כן – אין המוכר יכול לחזור.

והוולו – ועמדו על שלש – הוה מצי למימר על ארבע, דהוי נמי ביטול מקח. אלא איירי דנקט לעיל שהוקר שנים, נקט נמי שהוולו שנים.

מאי קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין – דעל כרחך מתניתין להכי הוא דאמא. דאי לא הכי – מאי קא משמע לן? וכי תימא: אף על גב דלא קא משמע לן מידי – יש לו לשנות. הכי דיכתיב דקתני יפות ונמצאו יפות, ואף על גב דהוקר והוולו אלה פעמים – ברשות לוקח הוקר והוולו, שלגמרי נתקיים המקח לאלתר ויש לומר: דאי רישא חידוש הוה – ניהא הא דנקט סיפא, אף על גב דפשיטא, כדי למנות ארבע מדות. אבל אי ברישא נמי ליכא חידוש – אם כן בתנא חזירי במתניתין כל דין יפות ורעות.

אי ממתניתין דרב חסדא אמינא דרב חסדא תרייהו מצו הדרי בהו – בהוקר והוולו. ומתניתין היינו טעמא ביפות ונמצאו רעות, דלוקח מצי הדר ביה ולא מוכר אף על פי שהוקר, משום דאם בא מוכר לחזור אומר לו לוקח: לא נתאנתי. אף על פי שאמר יפות – יודע היה שוק רעות, ד"טוב טוב יאמר המוכר". אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקר דרב חסדא – לא שייך למימר הכי, ולכן יכול לחזור בו אפילו מוכר. וסיפא מתניתין, דרעות ונמצאו יפות, דמוכר מצי הדר ביה ולא לוקח אף על פי שהוולו – משום דאמר לו מוכר: לא נתאנתי, וידע הייתי שוק יפות אף על פי שהיית אומר דרעות הן, ד"רע רע יאמר הקונה". אבל מוכר לו שוה שש בחמש והוולו – יכול לחזור בו אפילו לוקח, דלא שייך למימר הכי. כן פירש הקונטרס בשם רש"י. ועוד פירש רבינו יצחק בענין אחר: דלרב חסדא מצו הדרי תרייהו. דמתניתין ליכא למשמע מידי, דאפשר דמתניתין איירי דלא הוקר ולא הוולו. וכי תימא: מאי קא משמע לן – איצטרך, סלקא דעתך אמינא דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח, שידע שוק רעות אף על פי שהמוכר אמר שוק יפות. ד"טוב טוב יאמר המוכר". וכענין זה יש לפרש סיפא.

האי שימשא סומקתי היא – פירוש הרב רבינו מנחם: דנפקא מינה לטורד מן האדום. בצפרא חלפא אבי וורדי דגן עדן – ומשמע דגן עדן במזרח הוא. ואפילו למאי דאמר איפסא – הוי במזרח, כדפירש הקונטרס. וכן משמע במדרש, דאריך כוש במזרחו של עולם, כדכתיב (בראשית א) "הוא הסובב את כל הארץ כוש" והוה תנור כוש מעדן – אם כן עומד במזרח מסתמא. והא דאמר בבראשית רבה בפרשה כ שרוח מזרחית קולטת, היא קלטה אדם הראשון, כדכתיב (שם) "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן", וגו', קלטה קין כדכתיב "וישב בארץ נוד קדמת עדן" – משמע דאדם הראשון וקין במזרחו של עולם היו, ושם אנו עומדים, אם כן גן עדן היה במערב העולם צריך לומר דמזרח דקרא היינו קדם של עולם שאלץ גן עדן, והיינו קדמת עדן – קדם העולם שאלץ גן עדן. והא דאמר בבראשית רבה שרוח מזרחי קולטת – היינו רוח מזרחי של עולם, ולא של גן עדן.

יי
מן

צח בבא בתרא. פרק חמישי – המוזכר את הספינה דף פר עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"ם תוספות

1 יין וחומץ – ואם תאמר: והא אמר לקמן ב"המוכר את הפירות" (צו, א.) הבודק את
2 החבית להיות מפרש עליה תרומה, ואחר כך נמצאת חומץ, כל שלשה ימים
3 (הראשונים) – והיא תרומה, מכאן ואילך – ספק. פירוש: שלא תהא תרומתו תרומה.
4 ואמאי? והא לרבנן אמרינן מין אחד הו' ויש לומר: דהתם טעמא משום דלא נתכוין
5 להפריש אלא יין, ונמצא חומץ, דהוי טעות.
6 אבל נתכוין להפריש חומץ – הוי תרומה. וכן
7 משמע בתוספתא לתרומה (פרק רביעי). אבל
8 קשה: דאמר ב"האשה רבה" (יבמות פט, א.)
9 התורם קישות ונמצאת מרה – תרומתו תרומה,
10 ויחזור ויתרום. וכן מן הטמא על הטהור אמר
11 התם דבשוגג תרומתו תרומה, אף על פי שטעה.
12 ושם פירשתי: **מדר** – והניח על גבי סימטא קנה
13 – כשהמוכר מדרד איירי, אף על פי שמשיבת
14 המוכר אינה מועלת ללוקח – הכא שאני,
15 כשמודד ומניח על גבי סימטא. אבל מדר לוקח
16 – פשיטא, ובהא לא הוה סלקא דעתין דאמר
17 רבי זירא: שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך
18 קופתו, אבל על גבי קרקע לא. אף על גב
19 דמשיכה מועלת בסימטא כאילו מושך ברשותו,
20 בלא משיכה מיהא לא קנה בסימטא.
21 **חצר** – השותפין קונין זה מזה – משמע מתוך
22 הלשון שהחצר קונה בלא זכית כליו, ומשמע
23 ליה דקנה אף בלא משיכה. **תא** שמע מדר
24 ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא – וקשה
25 לרבי אסי. ואם תאמר: דלמא בכליו של מוכר
26 איירי, ולא הניח על גבי סימטא, ומשום הכי לא
27 קנה וכי תימא: אי בכליו של מוכר – היכי
28 מהניא משיכה? דודאי מהניא, כמו שאפרש
29 לקמן. ונראה, דמדנקט "מדר ולא משך" –
30 משמע דלא מהני מידי אלא משיכה, ומדלא
31 קתני: מדר ולא הניח על גבי קרקע ולא משך.
32 **ואי** ברשות הרבים ממאן אגר – אבל בסימטא
33 מצי אגר מבני ההוא מבוי דפתוח להחאו
34 סימטא. **הכי** קאמר אי ברשות בעלים היא כו'
35 – כולה הוה מצי לאוקמה ברשות בעלים,
36 ולפרש: משך מרשות בעלים לסימטא, אלא דלא
37 הוה שייך לשון "משך", דהוה ליה למימר
38 "הוציאנו מרשות בעלים".
39 **כאן** ברשות הרבים כאן בסימטא – ואם
40 תאמר: אם כן, מאי "אפילו" ויש לומר
41 דהכי קאמר: לא מיבעיא בחצר של שניהם,
42 אלא אפילו בסימטא נמי קנה.

יין וחומץ מין אחד הוא, רבי אומר: שני מינין? – אפילו
תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי – אלא
לענין מעשר ותרומה, וכדרכי אלעאי; דאמר רבי אלעאי:
מנין לתורם מן הרעה על היפה שתורמתו תרומה?
שנאמר: "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו
ממנו", אם אינו קדוש – נשיאות חטא למה? מפאן
לתורם מן הרעה על היפה שתורמתו תרומה; אבל לענין
מקח וממכר, דכולי עלמא – איכא דניחא ליה בחמרא
ולא ניחא ליה בחלא, ואיכא דניחא ליה בחלא ולא
ניחא ליה בחמרא. משנה המוכר פירות לחבירו, משך
ולא מדר – קנה, מדר ולא משך – לא קנה; אם היה
פיקח – שוכר את מקומו, הלוקח פשתן מחבירו – הרי
זה לא קנה עד שישלמנו ממקום למקום, ואם
היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא – קנה. **גמרא**
אמר רבי אסי אומר רבי יוחנן: מדר והניח על גבי
סימטא – קנה. אומר לו רבי זירא לרבי אסי: שמא לא
שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו? – אומר ליה: דמי
האי מרבנן בדלא גמרי אינשי שמעתא, מדר לתוך קופתו
מימרא בעי? קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה? – תא
שמע, דאמר רבי ינאי אומר רבי: חצר השותפין – קונין
זה מזה; מאי לאו על גבי קרקע? – לא, לתוך קופתו.
רבי נמי מסתברא, דאמר רבי יעקב אומר רבי יוחנן: מדר
והניח על גבי סימטא – לא קנה; קשיין אהרדי אלא
לאו שמע מינה: כאן במודד לתוך קופתו, כאן במודד על
גבי קרקע, שמע מינה. תא שמע: מדר ולא משך – לא
קנה; מאי לאו בסימטא? – לא, ברשות הרבים. אי
הכי, אימא רישא: משך ולא מדר – קנה; משיכה
ברשות הרבים מי קניא? והא אבי רבא דאמר תרומה:
מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן,
משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהן, והנבחה
קונה בכל מקום – מאי משך נמי דקתני? ברשות הרבים בסימטא. אי הכי, אימא סיפא:
אם היה פיקח – שוכר את מקומו; ואי ברשות הרבים, ממאן אגר? – הכי קאמר: ואם
ברשות בעלים היא, אם היה פיקח – שוכר את מקומו. רב ושמואל דאמר תרומה:

מין אחד הוא – ואם תרם מזה על זה – תרומתו תרומה, דקרינא ביה "התרומות
ממנו" (בבמדר יח). וכן לענין הודאה ממין הטענה, דאם טענו יין וחומץ, והודה לו
באחד מהן – חייב שבועה על השני, דאיכא הודאה מקצת הטענה וממין הטענה.
לא תשא עליו חטא – אם תרמו חלב, כלומר, מן היפה. הא אם תרמו מן הרע
שבאותו המין – תשא חטא. שהתרומה
תקדש כמו שהיא רע, ואין תשאל להחליפה,
ולא לחזור ולתרום. נשיאות חטא למה –
הא לא עבר ולא מידי, ויחזור ויתרום מן
היפה אבל לענין מקח – שזה רוצה לקנות
יין או חומץ, אף על גב דמין אחד הוא – לא
קני, דאיכא דניחא ליה בטעם יין, ואיכא
דניחא ליה בטעם חומץ. ולא דמי לחטין יפות
ורעות. דהתם חד טעמא אית להו וחד שמא
אית להו, ומה ששאל מוכר לו, אלא שאינו
קצת. משנה המוכר פירות לחבירו –
ופסק לו הדמים בשער הידוע, כל איפה בכך
וכך, ומשך, כגון בסימטא ובחצר של שנין
קנה, ואף על פי שלא מדר. דמדידה לא
מעבבא, דאינה אלא גלויי מלתא בעלמא
כמה מוכר. אבל אם לא פסק, אף על פי
שמדר ומשך – לא קנה, כדאמרין בגמרא
דלא סבכא דעתיהו, שעדיין המוכר יכול
להעלות דמיהן כל מה שירצה, וזה יכול
לומר: לא אקנא אלא בזה. מדר ולא משך
לא קנה – וכגון שמדר בכליו של מוכר
והניח על גבי סימטא, אבל מדר ונתן לתוך
כליו של לוקח – קנה, כדאמר בגמרא. אם
היה פיקח – הלוקח. שוכר את מקומו –
אם ברשות בעלים הם, כדאמרין בגמרא.
ובשליפי רב רבי מוקי לה בגמרא, והלכך
קתני בהו משך, דאין דרכם בהגבהה. דלא
שייכא משיכה אלא במידי דלאו בה הגבהה
הוא, כדאמרין בגמרא. אבל הלוקח פשתן
– דהיינו שליפי זוטרי, כדאמרין בגמרא.
הרי זה לא קנה – במשיכה. עד שיפלוטנו
כו' – כלומר, שיגביהם ויטלם ממקומם
למקום אחר. ואורחא דמילתא נקט, דאין
דרך להגביה מקחו אלא כדי לטלו ולילך.
ואם הרי מחובר כו' – בגמרא מפרש לה.
גמרא מדר – בכליו של מוכר. והניח על
גבי סימטא קנה – הלוקח, כאילו הניחם
מוכר ברשותו של לוקח. וכגון שפסק
הדמים. וסימטא – אית דאמר: שביל של
יחידים. ואני שמעתי: כניסה בולטת מרשות
הרבים, ויש רשות לבני אדם להעמיד שם
חפצים שלהם, כחצר השותפים, דאינו עשוי
להילוך בני רשות הרבים. שמא לא שמעת
– כלומר, שמא לא שמעת מרבי יוחנן אלא
במודד והניח לתוך קופתו של לוקח, דקני ליה כליו בסימטא, שהרי יש לו רשות להניח שם כליו בחצר השותפין. אבל סימטא בלא כלי – לא קני, דלא משיכה איכא
ולא רשות המיוחדת ללוקח איכא. וכן כלי בלא סימטא לא קני, כגון כליו ברשות הרבים, דאין לו רשות להושיבם שם. מדר לתוך קופתו – בסימטא. מימרא בעי
בתמיה. הא אפילו ברשות מוכר קני ליה כליו ללוקח קיבלה מינה – רבי זירא מרבי אסי, או לא קיבלה מינה. תא שמע – דקיבלה מינה. **דאמר רבי ינאי** –
רבי של רבי יוחנן. **חצר השותפין** – והוא הדין לסימטא. קונין – מקח זה מזה, כדמפרש ואזיל. **מאי לאו על גבי קרקע** – כרבי אסי. אלמא קיבלה בתר ינאי, כי
שמעה מרבי ינאי. קשיין אהרדי – דרבי אסי ודרבי ינאי קשיין אהך דרבי יעקב. **אלא שמע מינה כו'** – רבי אסי אמת אמר שמע מרבי יוחנן קנה, וגם רבי יעקב
שמע לא קנה, כדאמר משמיה דרבי יוחנן. וכדמפרש: כאן במודד כו'. ורבי אסי טעה בפירוש שמעותו. ואיכא למימר דלא קיבלה. **תא שמע** – קשיא לרבי אסי, משום
הכי לא קיבלה. מדר ולא משך לא קנה – ובעל כרחך במדר והניח על גבי קרקע מיירי. דאי בתוך קופתו – קשיא לכולהו, בין לרבי ינאי בין לרבי יעקב בין לרבי
אסי. אלא בלא כלי מיירי, וקשיא לרבי אסי לבדו דאמר קנה, והכא קתני לא קנה. לא ברשות הרבים – ואפילו אם מדר לתוך קופתו נמי לא קנה, דאין כליו של
לוקח קונה לו ברשות הרבים, כדלקמן. **והאמר אביי ורבא כו'** – בפירקין לעיל (עו, ב) פרישת לה. מסירה – כגון בספינה ובהמה גסה. **אי הכי** – דלא בסימטא
מיירי אלא ברשות הרבים, אימא סיפא: אם היה פיקח שוכר את מקומו. ואי ברשות הרבים היא – ממאן אגר? אלא דאי בסימטא לא בחצר השותפין מיירי, דמיצי
אגר מבני ההוא מבוי הפתוח להודיא סימטא. **הכי קאמר ואי ברשות בעלים כו'** – דהאי דקתני "ואם היה פיקח" – מילתא באפי נפשה היא, לאשמעינן דיש מקום
שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקחו. ומשפטי קנייה בא להשמיענו, דמשיכה קונה. ושכירות מקום כהגבהה גבי פשתן.

בסימטא, אלא ודאי כוונתו היתה שקונה אפילו על קרקע הסימטא.
מסתפקת הגמרא: קִיבְּלָהּ מִיָּנִיה – האם קיבל רבי זירא את תשובת רבי אסי, שכן היא דעת רבי יוחנן, או לא קִיבְּלָהּ מִיָּנִיה.
תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יֵנָאי שְׂהִיד רבו של רבי יוחנן, כך אָמַר רַבִּי בְּחֶצֶר הַשּׁוֹתָפוֹת, קִוְּנוֹן השותפים חפצים זֶה מִזֶּה בקנין חצר. מֵאִי לָאוּ – האם אין הכוונה שאם אחד השותפים רוצה להקנות חפץ לשותפו, מניח את החפץ על גַּבִּי הַקֶּרֶקַע המשותפת וחבירו זוכה בו. ויש ללמוד מזה שהוא הדין לסימטא, שהיא רשות משותפת לכל הרוצה להשתמש בה להנחת חפציו, שיכול המוכר להניח את החפץ הנקנה על גבי קרקע הסימטא, וחבירו זוכה בו. ומסתבר שכאשר שמע רבי זירא את דברי רבי ינאי הסכים לתשובת רבי אסי, שדינו של רבי יוחנן עוסק אפילו בהניח על קרקע ולא רק בתוך קופתו של הלוקח.
דוחה הגמרא: לֹא, אף את הדין של רבי ינאי אפשר לבאר באופן שהמוכר נותן לְתוֹךְ קוֹפְתוֹ של הלוקח, ולא בהניח על גבי הקרקע. ומסייעת הגמרא לדחייה זו: הֲכִי נִמְי מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר, שרבי ינאי דיבר כשנתן לתוך קופתו של לוקח, דְּאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אם מִדֵּר, וְהִנֵּחַ עַל גַּבִּי קֶרֶקַע הַסִּימְטָא, לֹא קָנָה. ולכאורה קִשְׁיוֹן אֲהָרִיד – דינו של רבי יעקב בשם רבי יוחנן סותר את דינו של רבי אסי בשם רבי יוחנן, וכן את דינו של רבי ינאי, רבו של רבי יוחנן, אֵלֶּא לָאוּ שְׁמַע מִיָּנִיה – בהכרח מוכח מכך, שְׂכָאֵן – הדינים של רבי אסי ושל רבי ינאי עוסקים בְּמִוֹרֵד ונותן לְתוֹךְ קוֹפְתוֹ של לוקח, ולכן קנה, ואילו בְּאֵן – הדין של רבי יעקב בשם רבי יוחנן עוסק בְּמִוֹרֵד ונותן עַל גַּבִּי קֶרֶקַע, ולכן לא קנה. שְׁמַע מִיָּנִיה – מוכח מזה שרבי אסי טעה בפירוש הדין ששמע מרבי יוחנן, ורבי יוחנן דיבר בהניח לתוך קופתו של לוקח, ויש לומר שרבי זירא לא קיבל את תשובתו של רבי אסי.
הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רבי אסי, ומוכיחה מכך שרבי זירא לא קיבל: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנתנו, מִדֵּר וְלֹא מִשְׁך, לֹא קָנָה. והרי פשוט שמדובר באופן שמדד על גבי קרקע, שאילו מדד לקופתו של הלוקח אפילו רבי ינאי ורבי יעקב אמרו שקנה, וּמֵאִי לָאוּ – האם לא מדובר במשנה כשמדד בְּסִימְטָא, ואף שהניחם על גבי קרקע לא קנה, ושלא כרבי אסי האומר שבאופן כזה סובר רבי יוחנן שקנה, ואם כן מסתבר שרבי זירא לא קיבל את דבריו. דוחה הגמרא: לֹא – אין הכרח שמדובר בסימטא, אלא יש לבאר דין זה כשמדד ונתן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, ושם אפילו נתן לתוך קופתו של לוקח לא קנה, כיון שאין לו רשות להניח את קופתו שם.
מקשה הגמרא: אִי הֲכִי, שהמשנה עוסקת ברשות הרבים, אִימָא רִישָׁא, שם שנינו שאם מִשְׁך הלוקח את הפירות וְלֹא מִדֵּר, קָנָה, וקשה, מִשְׁכָּה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים מִי קָנָה – האם קונה, וְהָא אִמְרֵי וְרַבָּא דְאִמְרֵי תְרוּוּיָהוּ ו-שאמרו שניהם, קנין מִסְכָּה – שמחזיק הלוקח בחפץ על פי ציווי המוכר, קוֹנָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וכן בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶן, כיון שאין אפשרות לעשות שם קנין משיכה. וּמִשְׁכָּה קוֹנָה בְּסִימְטָא, וכן בְּחֶצֶר שְׂהִיָּא שֶׁל שְׁנֵיהֶן, ולא ברשות הרבים. וְקִנְיָן הִתְקַבְּלָה קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם. ועל כל פנים מבואר בדבריהם שמשכיה אינה מועילה ברשות הרבים ואין אפשר להעמיד את המשנה באופן שמשך את הפירות ברשות הרבים. מתרצת הגמרא: לעולם משנתנו עוסקת ברשות הרבים, וּמֵאִי מִשְׁך נִמְי דְקָתְנִי – ואף המשיכה שהתבאר במשנה שמועילה, היינו כשמשך את הפירות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים לְסִימְטָא, ששם מועילה משיכתו.
מקשה הגמרא: אִי הֲכִי, שמדובר במשנה ברשות הרבים, אִימָא סִיפָא, שם שנינו כר, אִם הִיא הלוקח בְּפִיָּתָה, שוֹכֵר אֵת מְקוֹמָה של הפירות וקונה אותם בקנין חצר, וְאִי מדובר שהפירות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, מִמָּאן אָנֹר – ממי יכול הלוקח לשכור את רשות הרבים, אלא ודאי מדובר בחצר השותפים, ושכר הלוקח את המקום מהמוכר, או שמדובר בסימטא, ושכר את מקום הנחת הפירות מבני המבוי הפתוח לסימטא זו. מתרצת הגמרא: לעולם רק הרישא עוסקת ברשות הרבים, ואילו הסיפא אינה עוסקת ברשות הרבים, והֲכִי קָאָמַר, וְאִם בְּרִשּׁוֹת עֲצֵלִים הִיא, ורוצה הלוקח לקנות מיד, אִם הִיא בְּפִיָּתָה, שוֹכֵר אֵת מְקוֹמָה מהמוכר וכשמניח שם את הפירות קונה אותם בקנין חצר.
הגמרא מבררת באילו מקומות נחשב הכלי של האדם כחצירו: רַב וְשְׂמוּאֵל דְאִמְרֵי תְרוּוּיָהוּ – שאמרו שניהם הלכה זו,

וְיִן וְחֻמְיָן, מִיֵּן אֲחֶד הוּא – יין, ויין שנעשה חומץ, הרי הם נחשבים כאותו המין, וניתן להפריש תרומה ומעשרות מאחד על חבירו. רַבִּי אֱלֵאָר, הרי הם נחשבים כשֵׁנִי מִיָּנִי. ואם כן משנתנו סוברת לכאורה כרבי ששני מינים הם, ולכן שניהם יכולים לחזור בהם, כיון שלא על דעת מין זה עשו המקח, מה שאין כן לדעת חכמים לכאורה חומץ ויין שונים לחישים יפות ורעות, שהמתאנה בלבד יכול לחזור בו.
דוחה הגמרא: אין הכרח להעמיד את משנתנו כרבי, שֶׁאִפִּילוּ תִּימָא רַבָּנָן – אפילו אם תאמר שמשנתנו סוברת כרבנן שמין אחד הם, יש לומר שְׁעָר – אֵלֶּא לָאוּ פְּלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְרַבִּי – שלא נחלקו רבנן על רבי אֵלֶּא לָאוּ לְעִנְיָן מַעְשֵׁר וְתְרוּמָה, שניתן להפריש מאחד מהם על חבירו, וְכִדְרֵבִי אֵלֶּאָר – ואף שהחומץ רע הוא מן היין, מכל מקום חל התרומה, וכדברי רבי אלעא, דְּאָמַר רַבִּי אֵלֶּאָר, מִנְיָן לְתוֹרֵם מִן הָרֶעָה עַל הַיָּסָה – מנין שאם תרם אדם מן הפירות הרעות על היפות, שְׁתְּרוּמָתוֹ תְרוּמָה, שְׁנֵאָמַר (במדבר יח לב) וְלֹא תִשָּׂאוּ עֲלֵיו חֲטָא בְּהִרְמִיכָם אֵת חֲלָבֹו מִמֶּנּוּ, כלומר, שאם תפרישו לתרומה את החלק המשובח, לא תשאו עליו חטא, ומכלל לאו אתה שומע הן, שאם יפריש מן הרע על היפה, ישא חטא. ומתוך כך יש ללמוד שחל שם תרומה על הרע, וממילא שוב אין לו תקנה להחליפה או לחזור ולתרום שנית, כיון שכבר חל שם תרומה על הרע, שֶׁאִם אֵינּוּ קוֹדְשִׁין, נְשִׂאוֹת חֲטָא לָמָּה – שאם תאמר שאין חל שם תרומה על הרע, אם כן מפני מה יעש על שהפריש, הרי לא עשה בהפרשתו כלום, וכעת ישוב ויתרום מן היפה. אלא מִכָּאֵן לְתוֹרֵם מִן הָרֶעָה עַל הַיָּסָה, שְׁתְּרוּמָתוֹ תְרוּמָה.
מסיימת הגמרא את דחייתה: אֵכָן לְעִנְיָן תְרוּמָה סוברים חכמים שיין וחומץ מין אחד הוא, אֲבָל לְעִנְיָן מְקַח וּמִכְבָּר, שהתנו על יין ונמצא חומץ, וכן להיפך, דְּכֹבֵלִי עֲלֵמָא – בין רבי ובין רבנן מודים שבטל המקח, כיון דְאִיכָא דְנִיחָא לִיה בְּחֶמְרָא וְלֹא נִיחָא לִיה בְּחֶלָא – שיש שנח לו בין ולא בחומץ, וְאִיכָא דְנִיחָא לִיה בְּחֶלָא וְלֹא נִיחָא לִיה בְּחֶמְרָא – ויש שנח לו בחומץ ולא בבין, ואף לדעת חכמים שמין אחד הם, מכל מקום טעמם שונה, ומשמשים הם לדברים שונים. מה שאין כן חיטים רעות ויפות שלשניהם שם אחד וטעם אחד, ומה שביקש הלוקח לקנות אכן קיבל, אלא שנתאנה מעט.
משנה
משנתנו עוסקת באדם הקונה פירות מחבירו, ומבארת ממתי אין המוכר והלוקח רשאים לחזור בהם: הַמוֹכֵר פִּירֹת לְחֶבְרֹו, אם מִשְׁך הקונה את הפירות, וְאֵף שְׁעָרִין לֹא מִדֵּר את כמותם, קָנָה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו מהמקח. אבל אם רק מִדֵּר המוכר את הפירות, וְלֹא מִשְׁך אותם הקונה, לֹא קָנָה. וְאִם הִיא הלוקח בְּפִיָּתָה, ורוצה לקנות את הפירות מיד, והפירות היו מונחים ברשות המוכר, הרי הוא שוֹכֵר מהמוכר אֵת מְקוֹמָה של הפירות, ונעשה המקום חצירו, וקונה הפירות בקנין חצר.
דין נוסף: הלוקח שֶׁשָׁתֵּן מִחֶבְרֹו, חָרִי וְהוּא – הלוקח לֹא קָנָה, עַד שִׁיטְלִלְהוֹן מְקוֹמָה לְמָקוֹם כְּדִי לִטְלוֹ לְבֵיתוֹ, ומתוך כך יגביהנו, ויקנה בהגבחה. וְאִם הִיא הפשתן מְחֻבָּר לְקֶרֶקַע, וְתִלַּשׁ הלוקח אפילו בְּכָל שְׂהוּא, קָנָה הלוקח את כל הפשתן.
גמרא
סוגיינו דנה האם 'קנין חצר' מועיל בסימטא: אָמַר רַבִּי אָסִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִדֵּר המוכר פירות ככליו, וְהִנֵּחַ אותם עַל גַּבִּי קֶרֶקַע הַסִּימְטָא ו-בניסה צדדית מרשות הרבים שאינה עשויה להילוך הרבים ויש רשות לבני אדם להניח שם את חפציהם, אף שזהו מקום השייך לכולם, מכל מקום המוכר מסתלק מזכותו בקרקע זו, והרי זה כאילו הניחם ברשות הלוקח, וקָנָה את הפירות בקנין חצר.
רבי זירא תמה על דין זה: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרְאָה לְרַבִּי אָסִי, שְׂמָא לֹא שְׁמַע רַבִּי ו-רבי אסין מרבי יוחנן דין זה, שהלוקח זכה בפירות, אֵלֶּא בְּמִוֹרֵד ונותן לְתוֹךְ קוֹפְתוֹ של הלוקח, שהכלי של הלוקח נחשב כחצירו וקונה לו, אבל אם הניחם על קרקע הסימטא אינה בחצירו ולא קונה. אָמַר לִיה רבי אסי לרבי זירא, דְּמִי הָאִי מִדְּבָרֵךְ בְּדִלָא גְּמָרִי אִנְשֵׁי שְׁמַעְתָּא – דומה תלמיד חכם זה כבני אדם שלא למדו מעולם, וכי באופן שְׂמָרֵד לְתוֹךְ קוֹפְתוֹ של לוקח שעומדת בסימטא, מִיָּבָרָא בְּעֵי – האם היה רבי יוחנן צריך להשימינו שקוננו, והלא כליו של קונה זוכים לו אפילו ברשות המוכר, וכל שכן

בְּלִיזָּה וְלֹא בְּלִיזָּה לֹא אֶת הַחֶפֶץ בְּכָל מְקוֹם
 שְׂמִיטָה מוֹנֵחַ, כְּסִימָטָה אוֹ רְשׁוּת שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְאִפְּלוּ בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, כִּי
 שְׂרָשָׁא לְהַנִּיחַ שֶׁם אֶת כְּלִי, הוֹנֵן מְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוֹת לְהַנִּיחַ
 שֶׁם אֶת כְּלִי. וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרֵי תַרְוִיחָהּ, כְּלִי שֶׁל
 אָדָם קוֹנֶה לוֹ אִפְּלוּ אִם הוּא מוֹנֵחַ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.
 אָמַר רַב כְּסָא, לֹא פְּלִיגִי – אֵין כָּאן מַחְלוקֶת בֵּין הָאֲמוּרָאִים, אֲלֵא כָּאן –
 רַב וְשְׂמֹאֵל שֶׁאֲמָרוּ שְׂכָלִי שֶׁל אָדָם אֵינוֹ קוֹנֶה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, הֵינְנוּ בְּרִשּׁוֹת
 הָרִבִּים מִמֶּשׁ, וְכָאן – רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שֶׁאֲמָרוּ שֶׁאִפְּלוּ בְּרִשּׁוֹת
 הָרִבִּים קוֹנֶה, כְּוֹנֵתָם שְׂקוֹנָה בְּסִימָטָה, וְאָמְרֵי קְרוּ לָהּ – וּמִדּוּעַ הֵם כִּינוּ אֶת
 הַסִּימָטָה 'רְשׁוֹת הָרִבִּים', מִפְּנֵי שֶׁאֵין הִיא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, שְׁהָיָה אֵין לָהּ
 מַחֲצוּת, וְהִיא דּוֹמָה יוֹתֵר לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים.
 מוֹכִיחָה זֹאת הַגְּמָרָא מִדְּבַרֵי רַבִּי יוֹחָנָן עֲצֻמוֹ: הֵכִי גַּמִּי מִקְּטִלְגָּרָא – כִּךְ גַּם
 מִסְתַּבֵּר, שֶׁאֵין כָּאן מַחְלוקֶת, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּלִיזָּה לֹא
 אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁשֵּׁשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהַנִּיחַוּ שֶׁם, וְיֵשׁ לְדִיִּיק שְׂרָבִי
 יוֹחָנָן עֲצֻמוֹ טוֹבֵר שֶׁרַק בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לוֹ לְלוֹקַח רְשׁוֹת לְהַנִּיחַ אֶת הַכְּלִי, כְּגוֹן
 בְּסִימָטָה אוֹ בְּרִשּׁוֹת הַמְשׁוֹתֶפֶת לְשְׁנֵיהֶם, אֵין – אֲכֵן יִכּוֹל הַכְּלִי לְשַׁמֵּשׁ
 כַּחֲצִירוֹ וְקוֹנֶה לוֹ, אֲבָל בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוֹת לְהַנִּיחַוּ, כְּגוֹן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
 לֹא – אֵין הַכְּלִי יִכּוֹל לְשַׁמֵּשׁ כַּחֲצִירוֹ, וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה שְׁהָיָה רַבִּי יוֹחָנָן עֲצֻמוֹ
 אָמַר שְׂכָלִי שֶׁל אָדָם קוֹנֵים לוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אֲלֵא וְדָאִי כְּוֹנֵתוֹ הִיתָה
 לְסִימָטָה, שְׁמַעַי מֵינָהּ – אֲכֵן מוֹכֵחַ מִכָּךְ שְׂרָבִי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ
 אֲמָרוּ אֶת דֵּינָם בְּסִימָטָה וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבַרֵי הָאֲמוּרָאִים מִבְּרִייתָא: תָּא שְׁמַע, שְׁנֵינוּ בְּבִרְיִיתָא,
 לִגְבִי כְּלִי שֶׁל אָדָם אֶחָד הַנִּמְצֵא בְּרִשּׁוֹת אָדָם אֶחָד, וְיֵשׁ פִּירוֹת בְּכָלִי, בְּאִיזָה
 אוֹפֵן הֵם נִחְשָׁבִים אֲצֵל בַּעַל הַכְּלִי, וּבְאִיזָה אוֹפֵן הֵם נִחְשָׁבִים אֲצֵל בַּעַל
 הַרְשׁוֹת, אֲרַבְּעָה מִדּוֹת – אַרְבַּע חִילוּקֵי דֵינִים יֵשׁ בְּמוֹכְרֵין וְקוֹנִים.
 דִּין רָאשׁוֹן: אִם הִיָּה כְּלִי הַמְּדָה שֶׁל אָדָם זֶר, וְשֶׁאֲלוּהוּ הַמוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה יַחַד,
 הַמוֹכֵר שֶׁאֲלוֹ לְצוּרֵךְ מִדִּידֵת הַפִּירוֹת וְהַלּוֹקַח שֶׁאֲלוֹ כְּדִי לְשַׁמּוֹר בּוֹ אֶת
 הַפִּירוֹת לְאַחַר הַמִּדִּידָה עַד שֶׁיַּעֲבִירֵם לְכָלִי, עַד וְ– כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְּמַלְּאָה
 הַמְּדָה, הִרִי הִיא מוֹשֵׁלֶת לְמוֹכְרָהּ, וְלִכֵּן גַּם הַפִּירוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ נִשְׁאָרִים
 בְּבַעֲלוֹתָהּ, וְאִם הִיָּה זֶה יֵין אוֹ שֶׁמֶן, וְנִשְׁפָּךְ, הַפִּסִּיד הַמוֹכֵר, וְכֵן יִכּוֹל כָּל אֶחָד

מֵהֶם לְחַזּוֹר בּוֹ. אֲךָ מִשְׁעָה שֶׁנִּתְּמַלְּאָה הַמְּדָה, מוֹשֵׁאֵל הַכְּלִי לְלוֹקַח, וְאֵין
 הֵם יִכּוֹלִים לְחַזּוֹר בָּהֶם, וְכֵן אִם נִשְׁפָּךְ הֵינְן אוֹ הַשֶּׁמֶן, הַפִּסִּיד הַלּוֹקַח. בְּמָה
 דְּבָרִים אֲמוּרִים – דִּין זֶה שֶׁאֲמָרְנוּ עוֹסֵק בְּמָה שֶׁאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶן, אֲלֵא
 שֶׁאֲלוֹ אוֹתָהּ מֵאֲדָם שְׁלִישִׁי.
 דִּין שְׁנִי: אֲכָל אִם הִיָּתָה הַמְּדָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן – שֶׁל הַמוֹכֵר אוֹ הַלּוֹקַח,
 רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן קִנָּה – כָּל כְּמוֹת שֶׁנִּבְנְסָתָה לְכָלִי הַמְּדָה, שִׁיבָתָה לְבַעַל הַכְּלִי,
 וְאִם כְּלִי הַמְּדָה שִׁיךְ לְלוֹקַח, זֹכֶה מִיד בְּכָל מָה שֶׁנִּבְנְסָה לְמִדָּה, אִפְּלוּ קוֹדֵם
 שֶׁהַתְּמַלָּא, וְאֵין הַמוֹכֵר יִכּוֹל לְחַזּוֹר בּוֹ. וְאִם כְּלִי הַמְּדָה שִׁיךְ לְמוֹכֵר, מֵה
 שֶׁנִּבְנְסָה לְתוֹכּוֹ עַדִּין שִׁיךְ לוֹ וְאֵין הַלּוֹקַח קוֹנֶה עַד שִׁימְשׁוּךְ. בְּמָה דְּבָרִים
 אֲמוּרִים, שֶׁהַפִּירוֹת שִׁיבִים לְבַעַל הַכְּלִי, כִּשְׁהַכְּלִי מוֹנֵחַ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְכֵן
 בְּחֶצֶר שֶׁאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶן, וְלֹא קִיבְלוּ רְשׁוֹת לְהַנִּיחַ שֶׁם בְּלִים לְמִדִּידֵת
 פִּירוֹת.
 דִּין שְׁלִישִׁי: אֲכָל אִם הַמְּדָה הַשִּׁיבָתָה לְלוֹקַח אוֹ לְמוֹכֵר נִמְצָאת בְּרִשּׁוֹת
 הַמוֹכֵר, לֹא קִנָּה הַלּוֹקַח עַד שִׁינְכִיחָהּ – אֶת הַמְּדָה עִם הַפִּירוֹת, שֶׁהַגְּבַהָה
 קוֹנֶה בְּכָל מְקוֹם (לְעֵיל פַּד), אוֹ עַד שִׁינְכִיחָהּ הַלּוֹקַח מְרִשּׁוֹתָיו שֶׁל מוֹכֵר
 וְיִמְשַׁכְנָה לְרִשּׁוֹתָיו אוֹ לְסִימָטָה.
 דִּין רְבִיעִי: אִם הִיָּתָה הַמְּדָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶם מוֹנֵחַת בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקַח, בִּינּוֹן
 שֶׁקָּבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמַכּוֹר אֶת הַפִּירוֹת וְקִבַּע אֶת הַמַּחִיר, קִנָּה הַלּוֹקַח, אִף
 אִם הַפִּירוֹת בְּכָלִי שֶׁל הַמוֹכֵר וְאֵין עַדִּין לֹא מִדְּדָם, מִפְּנֵי שֶׁחֲשִׁיבוֹת הַכְּלִי
 מִתְּבַטְּלִת לִגְבִי הַרְשׁוֹת שְׁבָה הוּא נִמְצָא, וְנִחְשָׁבִים הַפִּירוֹת בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקַח.
 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא אֶת הַדִּין הַרְבִּיעִי: אִם הִיוּ הַפִּירוֹת בְּרִשּׁוֹת הַלֵּךְ
 הַמּוֹפְקִים אֲצֵלּוֹ, כְּלוֹמֵר שֶׁהַמוֹכֵר הַפִּקֵּד אֲצֵל אָדָם אֶת פִּירוֹתָיו, וּמֵן
 הַסֵּתֵם הַקֶּנָה לוֹ הַנִּפְקֵד אֶת רְשׁוֹתָיו כְּדִי שִׁיכּוֹל לְמַדּוֹד וְלְמַכּוֹר שֶׁם אֶת
 פִּירוֹתָיו, לֹא קִנָּה הַלּוֹקַח עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו הַנִּפְקֵד לִיחִיד אֶת מְקוֹם הַפִּירוֹת
 לְלוֹקַח, אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר הַלּוֹקַח אֶת מְקוֹמָן שֶׁל הַפִּירוֹת מִהַנִּפְקֵד, וְעַל יְדֵי
 זֶה קוֹנֶה הַלּוֹקַח אֶת הַפִּירוֹת בְּקִנְיָן חֶצֶר.
 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: קִתְּנֵי מִיָּהָ – מְכַל מְקוֹם מְבֹאֵר בְּדִין הַשְּׁנִי שֶׁבְּבִרְיִיתָא,
 שֶׁאִם הִיָּתָה הַמְּדָה שֶׁל הַלּוֹקַח, רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן קִנָּה, וּמִדּוּבֵר בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
 וּבְחֶצֶר שֶׁאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶן,

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

במענה על מכתבו, בו כותב אשר הנהו מתעתד אי"ה לקבל סמיכה.

הנה יה"ר אשר יתבונן אליבא דנפש'י בהענין של סמיכה שהאדם מקבל כח התורה להורות ולהבדיל בין האסור וההותר, אסור וקשור בידי הקליפות שאין לזה עלי' עד עת קץ, והיתר ומותר שיוכל לעלות על ידי עבודת האדם וכמבואר בתניא, אשר התבוננות זו תעמידהו על הדרך הישר לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ולדון דין אמת לאמיתו, וכבר ידוע פסק המשנה היאך הדרך לבוא לזה שיראת השי"ת צ"ל קודמת לחכמתו, שאז דוקא חכמתו מתקיימת.

בודאי יש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות המאור שבתורה שהיא מאירה גם את לימוד הגולה שיהי' בנקל יותר לכוון ולכוונת נותן התורה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) ק"א רשב"ם תוספות

כליו של אדם – של לוקת. קונה לו – אם פסק דמים. בכל מקום – אפילו ברשות
מוכר. ובכן דאמר ליה בהדיא "קנה כליו", כדאמר לקמן בשמעתין. אבל בסתמא
מביעיל לו לקמן, ולא אפטיטא. חוץ מרשות הרבים – והוא הדין לאחר שאינה של
נשיה, כדומה לקמן בבביתא דארבע מדות. כאן **במקומא** – הא דריש לקיש ורבי
יוחנן. כל מקום שיש לו רשות – כגון

6 סִמְטָא וְחֹצֵר הַשׁוּתְפִין וְרִשׁוֹת מוֹכֵר, וּבִכּוּן
 7 דֹּאמֶר לִיה 'זוּל קִנְי' בְּדִלְקֻמָּן, דְּהֵינּוּ שׁ לֹ
 8 רִשׁוֹת. אִין לֹ רִשׁוֹת — כְּגוֹן רִשׁוֹת הָרַבִּים —
 9 לֹא. הָכִי גְרִיסִין בְּתוּסְפָּא: אַרְבַּע מִדּוֹת
 10 בְּמוֹכֵר עַד שֶׁלֹּא תִתְמַלְאָה מִדֵּה לְמוֹכֵר
 11 מִשְׁתַּנְמַלְאָה מִדֵּה לְלוֹקָה, בְּמֵה דְבָרִים
 12 אֲמוּרִים בְּמֵדָה שְׁאִינָה שֶׁל שְׁנִיחַ אַבֵּל אִם
 13 הֵיחָה מִדֵּה שֶׁל אַחַד מִתָּן רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קִנְיָה.
 14 בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים אִם בַּחֲצֵר
 15 שְׁאִינָה שֶׁל שְׁנִיחַ, אַבֵּל בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָה כִּיּוֹן
 16 שְׂקִיבֵל עֲלֵיו מוֹכֵר הֵיזָה קֵנָה. בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר
 17 לֹא קֵנָה עַד שֶׁיִּגְבִּיחַ אֵל שְׁיִצִּיגָא מִרְשׁוֹת
 18 הַבְּעֵלִים. בְּרִשׁוֹת זֶה הַמוֹפְקִין אֲצִלוֹ לֹא קֵנָה
 19 עַד שֶׁיִּקְבֵּל עֲלֵיו אֵד עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מִקְמוֹן —
 20 וּפִירוּשׁ אַרְבַּע מִדּוֹת בְּמוֹכֵרִים — לֹא אַרְבַּע
 21 רִשׁוֹת קַחֲשִׁי: רִשׁוֹת הָרַבִּים, רִשׁוֹת מוֹכֵר,
 22 רִשׁוֹת לּוֹקָה, רִשׁוֹת הַמוֹפְקִין אֲצִלוֹ. דִּהּא
 23 רִשׁוֹת מוֹכֵר וְרִשׁוֹת נִפְקֵךְ חֲדָא הוּא, דִּהּבֵּא
 24 וְהֵבֵא שִׁיךְ לְמִימֵר קִבְּלָה וְשִׁכִּירוֹת מִקּוֹם
 25 וְהוֹצֵאָה וְהִגְבַּהּ, דִּהּא תֵּנָן בְּמִתְנִיתִין גְּבִי
 26 רִשׁוֹת מוֹכֵר שִׁכִּירוֹת מִקּוֹם, דִּקְתָּנָ: וְאִם הִיָּה
 27 פִּיקַח שׁוֹכֵר אֶת מִקְמוֹ, וְאוֹקִימָנָא בְּרִשׁוֹת
 28 בְּעֵלִים, וְכִיּוֹן דִּדִּין שׁוֹה לִיבֵא אַרְבַּע מִדּוֹת.
 29 וְמֵה הֵן אַרְבַּע מִדּוֹת — אַרְבַּע חֻדְקִין שֶׁל
 30 דִּינִין שְׁחֻלּוֹן הֵן מוֹה, וְאִלּוּ הֵן: בְּמֵה שְׁאִינָה

של שניהן — ברשות הרבים ובחצוצה שאינה של שניהן, דאמרינן בה: עד ש
 נתמלאת המדה — למוכר, משנתמלאת המדה — ללוקח, הרי אחת. מדה של אחד
 מזה — ראשון ראשון קנה, הרי שתיים. רשות לוקח — מיד שקיבל מוכר קנה, הרי
 שלש. רשות מוכר ורשות נפקד, דקמפרש בהן דין הגבהה והוצאה קבלה ושכירות,
 הרי ארבע. וסמך מצאתי לו מדברי רבינו זקני מנחות כבוד. **עד שלא נתמלאת**
המדה למוכר — שאם נשפך היין או השמן, או אחר — למוכר, ויכול לחזור בה.
 דמוקי לה לקמיה במדה שהשאילו שניהן, הלכך כל זמן שלא נתמלאת המדה —
 הרי היא ברשות מוכר. **משנתמלאת הרי היא ברשות לוקח** — לקחתה ולטול
 בה מקחו עד שיצניענו או יניחנו בכליו. דלעתה כן השאילו להם, לזה למדידה
 ולזה להצניע את שלו. וכל זמן שעוסק במדידה למלואת המדה — הרי היא
 ברשות דמודד, והדינו מוכר, ואין הלוקח יכול לקנות בתוך כליו של מוכר כל
 זמן שלא משך אל שלא הגבית. משנתמלאת המדה — ללוקח, כדפרשית, שנעשו
 נעשית כליו של לוקח, דלעתה לו. וסבירא ליה: וסבירא ליה: תנא דכלאי של
 לוקח קונה ברשות הרבים כדמפרש ואזיל, ודלא כרב ושמואל, ומיהו, בסימטא
 ובחצר של שניהן מוקי לה לקמיה, דהתם קני כליו של לוקח. **במדה שאינה של**
כ"י — וכדפרש טעמא. **אבל אם היתה המדה של אחד מהם** — או של לוקח א
 של מוכר, אף על פי שנתמלאת המדה — הרי היא של מוכר, ולא קנה לוקח. ואין
 נמי בסימטא — לא קני לוקח, דהא אפילו ברשות לוקח נמי אמרינן קנה לוקח
 אף על גב דלא נתמלאת נמי. וראשון ראשון קנה. דדמי למשך אף על פי שלא
 דאמר חוץ מרשות הרבים. **ובחצר שאינה של שניהן** — ובגון שלא נתן בעל חצר
 מוכר — לא קנה לוקח, אף על פי שהמדה שלו. דכליו של לוקח ברשות מוכר
 להגבהה קונה בכל מקום, או עד שירציאנה מרשות של מוכר לרשות של לוקח, או
 כדאמרינן בכתובות (לא, א) גבי הדיה מגדר ויוצא, ולקמן בשמעתין (פו, א) מיייתי
 שכחיזי מאני דמוכר, וכל לוקח שכחיזי מאני דלוקח. **ברשות לוקח** — שהביא המוח
 תבואה זו קריה ליה בכך וכך לא טאה וטאה. **קנה לוקח** — מיד, אף על פי שלא
 ומיהו לקמיה מוקי לה במדה דלוקח, ולא גרע ממשך ולא מודד, דקתני מתניתין
 את רשותו לצורך פירותיו, למכור ולמודד פירותיו בביתו בדרך כל הנפקדים. **עד**
הוא שמ, או שישכור. והוא הדין נמי גבי רשות מוכר שיין קבלה ושכירות, והבא
 רוצה הוא לפנות את ביתו, הלכך קתני התם הגבהה והוצאה, דאינו חפץ להשאיל
 הראשון חכי נמי ישמור פקדונו של שני. ורובותא תנא הכא קבלה ושכירות, וכל
 לוקח — איבא לאמוכרו נמי בינאוי דמוכר

1 ככל מקום שיש לו רשות להניח – ואם תאמר: והא דאמר לעיל: מדר והניח על גבי
2 סימטא – קנה, ואוקימנא לתוך קופתו. משמע: דוקא מדר, אבל לא מדר – לא קנה
3 לו כליו ואומר רבינו יצחק: דבעי למימר "זיל קני", וכיון דמדד – כדאמר ליה "זיל קני"
4 דמי. והשתא ניהא, דצריכי הני תרי מילי דרבי יוחנן, ומיהו, והיא דלעיל דקאמר: אפילו

בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, וְאוֹקִימָנָא בְּסִמְטָא — תִּימָח
 לְמַאי אֵינְצִירִכָּא? וְהִשׁ לִמּוֹר: דְּשִׁמְנָא חֲדָא מְכַלֵּל
 חֲבֵרְתָּהּ אֲתַמּוּר.
 מִדּוֹת בְּמוֹכְרִים — פִּירֵשׁ רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל
 דָּאִין לִפְרֵשׁ אַרְבַּע רִשְׁוֹת, דְּהָא
 רִשׁוֹת מוֹכֵר וּנְפִקֵּד חֲדָא הִיא, דְּהִכָּא וְהִכָּא שִׁיךְ
 לְמִימֵר קְבֵלָה וְשִׁכִּירוֹת מְקוֹם הוֹצָאָה וְהוֹגְבָהּ.
 וְקִשְׁיָה לִפְרִישׁוֹ: דָּאִם כֵּן לִיעֲרִיבְנָהּ וְלִיתִינָהּ
 בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר וְרִשׁוֹת נְפִקֵּד — לֹא קָה עַד שְׁקֵבֵל
 עֲלֵיהּ, אִין גִּיבִיחָנָה, אִין יוֹצִיאָנָה, אִין יִשְׁכּוּר מְקוֹמוֹ
 וְעוֹר: דָּאִין גִּרָא שְׁתוּעֵלָה קְבֵלָה בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר,
 חֲדָא אֲדָם מְקַבֵּל רִשׁוֹתוֹ לֹאחִירָהּ עַל יַד עֲצֻמָּה,
 בִּרְתֵּנָן בְּפִרְקִי "חֲלוֹץ" (עִירּוּבִין עֵט, ב) דְּמוֹצָה לָחוֹץ
 עַל יַד בְּנוֹ וְכֹתוֹ הַגְדוּלִים, אֲבָל אַל עַל יַד בְּנוֹ
 וְכֹתוֹ הַקְטָנִים, מִפְּנֵי שִׁדּוּן כִּידוֹ וּמְכַל מְקוֹם אִין
 לִפְרֵשׁ חֲדָשִׁיב רִשְׁוֹת דְּלִמְאִי דְּבַעֵי לְמִימֵר
 הִשְׁתָּא דְּמִדָּה שֶׁל לֹקַח קֵנִי אֲפִילוּ בְּרִשׁוֹת
 הָרִבִּים, אִם שֶׁכֵּן בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר דָּקִי. דְּהָא לְבִסּוּק
 דְּמַסְקֵנָן בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים אִין קֵנָה — אֲפִילוּ הִכִּי
 מִיבְעִיא אִין לֹא קֵנָה בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר בְּלִיז שֶׁל לֹקַח
 אִין לֹא, וְאִם כֵּן מִיבְעִי לָן לְפִרְשֵׁי דְּהָא דְּקָאמְרָה
 בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר לֹא קֵנָה עַד שִׁיבִיחָנָה — דְּבִכְלוּ
 שֶׁל מוֹכֵר אִיירִי, וְכֵלְאֵא הִכִּי צִרִיךְ לְהִיזֵית כֵּן,
 לְקַמֵּן, כִּי אִמֹר דְּכִילוּ שֶׁל לֹקַח קֵנָה בְּרִשׁוֹת
 מוֹכֵר — אִם כֵּן חֲשִׁיב אֲלֵא רִשׁוֹת אַחֵר, כִּיֵּן
 דְּכִילוּ שֶׁל לֹקַח קֵנָה בְּכָל מְקוֹם, וְהִשְׁתָּא כֵּן

31 חילוק בין רשות הרבים לרשות מוכר. אלא דחשיב ארבע מדות וכלים: מדת סרסור,
32 ומדת מוכר, ומדת לוקח, ומדת נפקד. **הכ'** גרסינן בתוספתא (ריש פרק חמישי): ברשות
33 הלה הנפקדים אצלו — אל קנה עד שקיבל עליו, או עד שגיבנהו ורוצינהו, או שיכר
34 את מקומו. אבל לפי ספרים דגריס: עד שגיבנהו או עד שירצינהו — קשה, ליעריבנהו
35 וליתגינהו רשות מוכר בהדי נפקד והשתא משמע בדקבאלו לזכר ולז' לקונה. ואם
36 תאמא: בסוף פרק קמא דגיטין (א, א) דאמר: "מנה לי בידך תנאו ופליגין במעמד שלשתן"
37 קנה. ומה צריך מעמד שלשתן? אלא מוכח מהם "דיתן" כ"וכי דמי, דתנן (א, ב): האומר
38 "תן גז וזה לאשתך, ושטר שחרור זה לעבדך" — חזור בגט, ואינו חזר בשחרור, משום
39 "דיתן" כ"וכי". ואם כן, בלא מעמד שלשתן יקנה לו, כדאמר הכא ולמאי דפירש רבינו
40 הם דמעמד שלשתן קנה אפילו בעל כרחו של נפקד — אתי שפיר, ואיצטריך לכך מעמד
41 שלשתן. ולמאי דמפרש גמי רבינו תם, דלא אמרינן "תן" כ"וכי" אלא היכא דבשעה שנותן
42 לו אומר לו "תן", אבל אם כבר היה בידו לא אמרינן "תן" כ"וכי" — אתי שפיר. ועוד
43 יש לומר: דאדאן גמי נמי מעמד שלשתן, ואפילו אין הפקדון בין תנפיק. דנקי. דאי לא
44 מעמד שלשתן — איני יכול לזכות אלא בשחורו.

ל מוכר. **ראשון ראשון** — שנותנין לתוך המדה — קנה בעל המדה. שאם המדה לא פי שפסק הדימים — לא קנה עד שימשוך. דבכליו של מוכר ברשות הריבים, אי לזקק כל זמן שהפירות בכליו דמוכר, עד שישפכם לקרקע. ואם המדה לא לזקק, דתני מתניתין דקנה. דכליו של לזקק קונה לו. **ברשות האדם** — וקשיא למאן שו רשות למודד שם, דהיני דומיא דרשות הריבים. **אבל** — אם הוי מודדין ברשות קנה, ואף על פי שפסק מודד ומשך. דמשכיה לא מהניא בי מוכר עד שגיביה, ומטא, או שצריך יד למשה משלש ברשות הריבים סמוך לאיסקופת הבית וקבילה, מיהו. לקמן מוקי לה במדה דמוכר בי מוכר, ומדה דלוקק בי לוקק. דבי מוכר תבואותו למכור בבית לוקק. **כיון שקיבל עליו מוכר** — שנתרעה, ואמר לו "כל דדני ליה רשות, ואף על פי שהמדה של מוכר — דהכלי בעל טעל הצל השותף המופקד **אצל** — שהפקיד שם מוכר פירותיו, ומסתמא הקנה לו נפקד למפקד **שקיבל עליו** — נפקד במצות מפקד לייחד לו רשות ללוקק לקנות הפירות באשר ישיי הגבהה והוצאה, אלא נתא אורחא דמילתא קתני, דסתם מוכר כשמוכר לא להשיב רשותו. וגבי נפקד שייך קבלה ושכירות, דכי היכי שהיה נפקד של זה קנה הגבהה והוצאה. ולמאן דמוקי לקמן במדה דמוכר בי מוכר, ומאני דלוקק בי מופקד, והכלב לא קני לזקק בכליו ובנדי.

קב בבא בתרא. פרק חמישי – המוכר את הספינה דף פה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רשב"ם תוספות

כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא – אף על גב דברשות הרבים אמרין לעיל דלכולי עלמא לא קנה, התם היינו טעמא – משום דלא ניחא להו לבני רשות הרבים שניח כליו שם, דמאן פייס דומאן שביק? אבל ברשות מוכר מבעיא. דאף על גב דאמר רבי יוחנן דכל מקום שיש לו רשות להניחו קנה – דלמא לא אתא למעט אלא רשות הרבים, אבל מוכר – שמה משאל

לו מקום ללוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו. ואם תאמר: ואמאי לא פשיט מזה דאמר רבי יוחנן לעיל (פד, ב): מדר והניח על גבי סימטא – קנה. ואסיק לעיל: במודד לתוך קופתו. ודוקא בסימטא, אבל ברשות מוכר – לא ויש לומר: דרבי יוחנן דנקט סימטא – היינו משום דברשות מוכר מביעי ליה. וכן משמע בגיטין ב"הוורק" (עז, א) דקאמר אהא דתנן: זרקו לה לתוך חזקה או לתוך קלתה מגורשת. ודייק: אמאי מגורשת? כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמע מינה: כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומשני עלה רבי יוחנן: מקום חזקה קני לה, מקום קלתה קני לה. **בגון** שהיה בעלה מוכר קלתות – ואם תאמר: נתי דנותן לה רשות ומשאלה, מכל מקום הא בעי חזקה. כדאמרין ב"השואל" (בבא מציעא צט, ב): כשם שהקרקע קנהה בבספ בשטר ובחזקה כו' כך שכירות קרקע כו' ויתיר? רבינו יצחק כן אשר: דאף על גב דאין המקום קני לה, דכין דיש לה רשות להביא קלתה שם – קני לה קלתה. דכליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניח. כמו גבי סימטא, אף על פי שאין סימטא קני לו – מכל מקום הכלי עצמו קנה לו. **לא** בכליו דמוכר – משמע מהבא דמשיכה מועלת ללוקח בכליו של מוכר, דקתני דקנה כשמוציאה מרשותו. **בכליו** דמוכר אמאי קנה לוקח – דבי דהכי דכליו של לוקח לא מבטל אגב רשות מוכר – הכי נמי אית לן למימר דכליו של מוכר לא מבטל אגב רשות לוקח. והוי מצי לדחויי: אף על גב דכליו של לוקח לא בטל אגב רשות מוכר, כלי של מוכר בטל אגב רשות לוקח, דניחא ליה למוכר שיתבטל כליו אגב הרשות, שיהקיים המכת. **משך** המרין ופועלין – בגין. ולא גרסין "חמרי ופועלי" ביה, דאם כן הוה משמע דמיירי בחמרי ופועלי דלוקח, ולא יתכן, דאם כן בלא פירקן נמי. ואם תאמר: הא דבעי רבי אלעזר בפרק קמא דבבא מציעא (ט, א): האומר לחבירו "משוך בהמה זו וקני כלים שעליה" מהו, מי מהניא משיכה דבהמה לאקניי כלים שעליה או לא? תפשוט מהבא דלא מהניא, דקתני: שניהן יכולין לחזור בהן ויש לומר: דהבא כשמשך החמרים, אבל החמרים לא משך, אלא החמרים משכו את החמרים עמהן. אי נמי, התם דוקא מיבעי ליה, דאמר ליה שעל ידי משיכת בהמה יקנה הכלים. אבל הבא דלא מיירי בהכי, אלא דאמר ליה "זיל וקני" גרידא, ומשום הכי לא קנה תבואה במשיכת בהמה.

בין פסק עד שלא מדר בין מדר עד שלא פסק – ואפילו מדר ופסק נמי – שניין יכולין לחזור, כיון שעדיין לא פירקן. אלא נקט הכי משום דבעי לפלוגי בסיפא בין פסק עד שלא מדר, למדר עד שלא פסק.

מדר – אם באו לחזור קודם מדידה – יחזרו. דבמאי נקנה? לא משיכת תבואה יש, ולא רשות לוקח יש, דעודם על צוארם ולא הונחו לרשותו. שהרי לא פירקן, כדמוכר סיפא, דקתני בה פירקן – מכלל דרישא בלא פירקן. אלא הבננה בעלמא, שמשכן והכניס לתוך ביתו קתני. ודך משיכה לאו משיכה היא לקנות, שהרי האדם הוא מושך, ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות, עד שימשוך הפירות עצמן. בין מדר – דהונחו לרשותו. עד שלא פסק – אם באו לחזור קודם פיסוק – חזרין, אף על פי שהונחה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח. דלא קניא רשותו קודם פיסוק, ואפילו משיכה קודם פיסוק לא מהניא, כדמפרש לקמיה, דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח. שהמוכר – שמה יפסוק דמיהן יקריס יותר, או הלוקח – ישלם בול יותר. ומתניתין דקתני: משך ולא מדר קנה – כשפסק קודם משיכה. פירקן

מאי לאו רשות הרבים ממש – ואפילו הכי קתני דאם היתה מדה של אחד מוזן – ראשון ראשון קנה. אלמא: כליו של לוקח ברשות הרבים קונה, וקשיא למאן דאמר חוץ מרשות הרבים, ולרבי אבהו אמר רבי יוחנן. **אלא** דתרייתו – חצר השותפין. כליו של לוקח ברשות מוכר – בגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח, או מדר במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח, והביט של מוכר הוא. קנה לוקח – כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח. **אי לא קנה** – דרשות עיקר, והכלי בטל לגבי הרשות. תניתוה – משנה היא בגיטין, בפרק "הוורק" (עז, א). לתוך חזקה – כלומר, על בגדיה שהיא מלובשת. קלתה – סל שהנשים נותנות לתוכו מחטין וצינוריות. הרי זו מגורשת – דקונה לה קלתה ברשות המגרש. דמחו [לה] **מאה עובלי בעובלא** – כלומר, שדו בה נרגא, מאה הכאות במשקל ששמו עובלא, ששיבירו הטעם הזה. דבפרק "הוורק" פריכין: שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח? ומתריץ כל הני אמוראי התם, דלא תילף מינה. תלויה בה – ואינה נגדרת בקרקע. ולכך קונה לה קלתה, דדמי להגבהה שקונה בכל מקום. תלויה בה – היינו קשורה ותלויה. קשורה **אף על פי שאינה תלויה** – אלא נגדרת בקרקע וקשורה בה. ולא גרסינן: תלויה אף על פי שאינה קשורה. בין ירבותיה – ואף על פי שמונחת בקרקע – אין מקפיד על מקום מושב אשתו, ועד עכשיו היה אותו מקום קני לה. מוכר קלתות – לכך אינו מקפיד על מקומם, שיש לו בית לכך. כך פירשה רבינו מנחתו כבוד במסכת גיטין. **לא על מקום חזקה** – כשנגרין בגדיה על הקרקע. **אלא פשוט לה מאה** – דלא קנה. **מאי לאו בכליו דלוקח** – שמדור בו בבית מוכר, ואפילו הכי לא קנה לו כליו. ומשני: **לא בכליו דמוכר** – ומשום הכי לא קנה לוקח עד שיגביהה, דאבתי לא נפק מרשותיה דמוכר כלל. ומקשינן: מדידא בכליו דמוכר ב' – ולפי סדר התוספתא איכא לאקשיא הכי: ומדידא בכליו דמוכר רישא נמי בכליו דמוכר. **ואי בכליו דמוכר**

אמאי קנה לוקח – לדידך דאזולת בתר כלי, ולא מבטלת ליה אצל הרשות שהוא בתוכו – אם כן אמאי קנה לוקח בקבלת מוכר? הא אבתי לא נפק מרשותו דמוכר כלל אלא ודאי בתר רשות אולין ולא בתר כלי. והלכך, בי מוכר – הרי הוא של מוכר עד שיגביהה לוקח, לא שנא בכליו דלוקח ולא שנא בכליו דמוכר. ובי לוקח – קנה לוקח, ואפילו אי הוי בכליו דמוכר ומשני: סיפא אתאן כו'. **ומתמה: ומאי פסקא** – כי פסקת את הדבר כן, דלעולם בי מוכר אין מודדין כי אם בכליו דמוכר, ובי לוקח בכליו דלוקח? בתמייה. **ומשני: סתמא דמילתא כו'** – והיינו שתים מדות מארבע מדות של מוכרין. דהכי קאמר: ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה, משום דרך למדוד שם בכליו דמוכר. ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר, שהרי נתונים בכליו דלוקח. מצאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מנחתו כבוד כן. משך חמרי ופועלי ודכניס לוקח לתוך ביתו והתבואה על גבן. בין פסק עד שלא מדר רשות לוקח יש, ולא רשות לוקח יש, דעודם על צוארם ולא הונחו לרשותו. שהרי לא פירקן, כדמוכר סיפא, דקתני בה פירקן – מכלל דרישא בלא פירקן. אלא הבננה בעלמא, שמשכן והכניס לתוך ביתו קתני. ודך משיכה לאו משיכה היא לקנות, שהרי האדם הוא מושך, ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות, עד שימשוך הפירות עצמן. בין מדר – דהונחו לרשותו. עד שלא פסק – אם באו לחזור קודם פיסוק – חזרין, אף על פי שהונחה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח. דלא קניא רשותו קודם פיסוק, ואפילו משיכה קודם פיסוק לא מהניא, כדמפרש לקמיה, דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח. שהמוכר – שמה יפסוק דמיהן יקריס יותר, או הלוקח – ישלם בול יותר. ומתניתין דקתני: משך ולא מדר קנה – כשפסק קודם משיכה. פירקן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ו' יש אומרים שפיון שהדליק נר שבת חל עליו השבת ונאסר בעשיית מלאכה⁷⁵ אלא אם כן התנה שאינו מקבל
2 עליו שבת בהדלקה זו ועל פי זה נהגו הנשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן⁷⁶
3 שהדליקו בה הנרות ואינו מכבות אותה⁷⁷ שפבר חל עליהן שבת בגמר הדלקה זו אבל יכולות להדליק נרות
4 הרבה שפולן מצות הדלקה אחת הן ואין קבלת השבת חלה עד אחר גמר ההדלקה⁷⁸.
5 ויש חולקים על זה ואומרים שאין קבלת שבת תלויה כלל בהדלקת נרות אלא בהתחלת תפילת ערבית של שבת
6 שפיון שאמר הש"ץ ברכו הכל פורשים ממלאכתם וכן עיקר (ומפל מקום לדברי הכל צריך שיקבל שבת לאתרו
7 אחר ההדלקה כמו שנתפאר למעלה⁷⁹).
8 אבל המנהג הוא כסברא הראשונה שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת עליה בהדלקה זו⁸⁰ ולכן תתפלל מנחה

הלכתא רבתא

נח] ונאסר בעשיית מלאכה - והוא הדין שנאסר באכילה ושתייה עד שיקדש⁷⁵.
נח] משליכות לארץ הפתילה שבידן - ולא ימתינו עד שתכבה מאלה - כדי שלא יהא הפסק בין ההדלקה לברכה שלאחריה.
נח] ואינו מכבות אותה - ואפילו עדיין לא בירכה על הנרות - נהגו שלא לכבות הפתילה (הגפרור)⁷⁶.
נח] עד אחר גמר ההדלקה - היינו גמר הדלקת הנרות שעל השולחן שמברכת עליהם, אבל שאר הנרות צריכה להדליק קודם לכן, ואסור להדליקם לאחר גמר הדלקת הנרות שעל השולחן.
ס] עד אחר גמר ההדלקה - לפעמים יארע שאחר שהדליקה

כל הנרות נכבה נר אחד, הנה אם נכבה מפני שלא הדליקה אותו כראוי - היינו שלא המתינה עד שיאחז האור ברוב הפתילה מסתבר דזה כאילו לא הדליקה ומותר לחזור ולהדליקו אחרי שגמרה ההדלקה, אבל אם הודלק כראוי ומחמת איזה סיבה נכבה, אסור לה לחזור ולהדליקו אחרי שגמרה ההדלקה - אע"פ שלא בירכה עדיין, וצריך להזהיר הנשים על זה⁷⁷.
סא] עד אחר גמר ההדלקה - ולכן אם כבה הגפרור (או הנר ממנו מדליקים) בשעת ההדלקה - מותר להדליק גפרור חדש⁷⁸.
סב] בהדלקה זו - ומרגע זה נאסרת אפילו בעשיית שבותים דרבנן, אפילו שהוא קודם השקיעה⁸⁰.

צינונים והוספות

75) ע"ד מי שקיבל עליו שבת בתפילת ערבית מבעוד יום (סי' רעא ס"ט), או ע"י אמירה בואו ונקדש קידוש היום (שם סי"ד וקו"א סק"ה).
אמנם אשה שתיכף לאחר הדלקת נרות נזכרה שצריכה ליקח כדור לרפואה, וצריכה לשתות עמו מעט מים, מותרת לשתות מים בשיעור מועט הנצרך לנטילת הרפואה בלבד - באופן שלא צריכה לברך עליהם (ע"פ שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' יח).
76) ולכן יש לזהר גם שכאשר מדליקות הגפרור יניחו קופסת הגפרורים במקום בו רוצים להשאירה במשך השבת [עוד קודם ההדלקה].
ראה קיצור הלכות משוע"ר הערה 45 שלפי המנהג המבואר בסעיף הבא לברך לאחר ההדלקה, היה מקום לומר שלא מקבלת השבת עד הברכה, ומ"מ המנהג הרווח הוא, להשליך הגפרור מידן - בלי לכבותו.
77) קצות השולחן סי' עד בבדה"ש ס"ק יד.
ובשש"כ פמ"ג הערה קפד הסתפק האם חוזרת ומדליקה נר שכבה (כשלא המתינה להדליקו היטב) גם אם בירכה בינתיים. וראה עוד שם פמ"ג סט"ז שאם כבו הנרות אחר הדלקתה קודם הברכה - אז ידליק אחד מבני הבית שלא קיבל שבת - ויברך הוא, ואם כבה רק נר אחד ונשארו נרות דולקים יכולה האשה לברך על שאר הנרות, ואם כבו לאחר שבירכה - קודם השקיעה

ידיקים אחר ואין צריך לברך, ואם כבו לאחר השקיעה - מותר להשתמש בהם במוצאי שבת (שם פמ"ג סמ"ד), ונהגו להדליקם במוצאי שבת (קיצור דיני נש"ק ע' כה).
78) אבל אין להדליקו מנר שבת שכבר הודלק, אבל מותר להדליק את שאר נרות השבת - מנר שבת שכבר דולק.
79) סעיף ו. ונתבאר שם שהוא כעשר דקות.
80) דבסימן רסא בקו"א סק"ג חילק רבינו בין מי שמקבל על עצמו 'עיצומו של יום', לבין מי שמקבל על עצמו 'תוספת שבת' בלבד - והנפקא מינה להלכה לגבי האיסורים דרבנן שהותרו בין השמשות, ומותרים גם כן במי שלא קיבל על עצמו 'עיצומו של יום' אע"פ שקיבל על עצמו 'תוספת שבת', וקבלת תוספת שבת היא רק כשמפרש שמקבל על עצמו 'תוספת שבת' או תוספת שבת שחלה ממילא סמוך לשקיעה - כפי שנתבאר בסי' רסא על סעיף ג, אמנם הדלקת נרות דינה כמי שמקבל עליו שבת סתם ע"י תפילה עם הציבור ואסור בכל השבותים. ובקצות השולחן סי' עו בבדה"ש ס"ק יא הוכיח זאת מסעיף זה: וקב"ש שהאשה מקבלת בהדלקת הנרות הוי קבלת עיצומו של יום, דהא אסורה להתפלל מנחה אח"כ, ואם הוי רק קבלת תוס' שבת דאינו חמור מבין השמשות, היתה מותרת להתפלל מנחה אח"כ כמו בביה"ש . . . ותפלת מנחה קלה משבותין . . . וכ"כ מפורש בקו"א הנ"ל. עיי"ש.

- 1 תַּחֲלָה⁸⁰ אָבֵל שָׂאָר בְּנֵי הַבֵּית מוֹתְרִים בְּמִלְאָכָה עַד בְּרִכּוּס⁸¹ וְאֶפִּילוֹ אוֹתָהּ אִשָּׁה אִם הַתְּנִית תַּחֲלָה אֶפִּילוֹ בְּלִבָּהּ
- 2 שְׂאִינָהּ מִקְבֵּלֶת שֶׁבֶת בְּהַדְלָקָה זֶה מוֹעִיל לָהּ תִּנְאִי זֶה⁸² בְּמָקוֹם הַצּוֹרֵךְ⁸³ אָבֵל שְׂלֵא בְּמָקוֹם הַצּוֹרֵךְ אֵין לְסִמּוּךְ עַל
- 3 הַתִּנְאִי לִפִּי שֵׁשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין תִּנְאִי מוֹעִיל בְּלָל לִפִּי דַעַת הָאוֹמְרִים שֶׁקְבֵּלֶת שֶׁבֶת תְּלוּיָהּ בְּהַדְלָקָה נֵר שֶׁבֶת.
- 4 וְכָל זֶה בְּשִׁהְיַת הַנְּרוֹת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן⁸⁴ שֶׁהֵן עֵיקָר הַמִּצְוָה וּבִהֵן תְּלוּיָהּ קְבֵלֶת הַשֶּׁבֶת אָבֵל שְׂאִין הַנְּרוֹת שֶׁמְדַלֶּקֶת
- 5 בְּבֵית וּבְשָׂאָר חֲדָרִים אֵין קְבֵלֶת שֶׁבֶת תְּלוּיָהּ בִּהֵן לְדַבְרֵי הַכָּל וּמוֹתֵר לָהּ לַעֲשׂוֹת אַחֲרֶיהָ כָּל הַמִּלְאָכוֹת עַד שֶׁתְּדַלֶּק
- 6 נְרוֹת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן⁸⁵.
- 7 וְכָל זֶה בְּאִשָּׁה אָבֵל בְּאִישׁ הַמְּדַלֶּק אֵין בּוֹ שׁוּם מִנְהַג בְּלָל וּמַעֲמִידִין עַל עֵיקָר הַדִּין שְׂאִין קְבֵלֶת שֶׁבֶת תְּלוּיָהּ
- 8 בְּהַדְלָקָה נְרוֹת אֵלָּא בְּאִמִּירַת בְּרִכּוּס⁸⁶ וּמִכָּפֵל מָקוֹם טוֹב לְהַתְנִיחַ לְבַתְּחִלָּה:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סעיף ז

הלכתא רבנא

[סג] בתפלה מנחה תחלה - ובדיעבד כששכחה ולא התפללה מנחה תחלה - תתפלל לאחר ההדלקה⁸¹.
ואם רואה שאם תתפלל מנחה לא תוכל להדליק הנרות בזמנם, תתנה בהדלקתה שאינה מקבלת שבת בהדלקתה, ומיד תתפלל מנחה ותקבל עליה את השבת (תוך כעשר דקות)⁸².
[סד] מותרים במלאכה עד ברכו - אף שהאשה מדליקה נרות בשביל בעלה ושאר בני הבית, מכל מקום קבלת שבת שע"י ההדלקה חלה על האשה המדליקה בלבד⁸³ (וכן על הבנות המדליקות בברכה).
[סה] מועיל לה תנאי זה - בתנאי שתקבל שבת בתוך עשר דקות (אפילו הוא לאחר פלג המנחה), כמבואר בסעיף הקודם⁸⁴.

[סו] במקום הצורך - ואם היא צמאה הרבה לשתיית משקה חם, ומפחדת לשנות קודם ההדלקה שלא יעבור הזמן, ואחר ההדלקה כבר אסורה לשנות ללא קידוש, אולי הוי מקום הצורך - שיועיל לה תנאי כדי שתוכל לשנות⁸⁵.
[סז] הנרות שעל השלחן - לאו דוקא נרות שעל השלחן, אלא אפילו אין נרות על השלחן כלל, אלא עומדות סמוך לשלחן, כיון שהם הנרות של הסעודה שאוכלין אצלן - הן עיקר הנרות⁸⁶.
[סח] נרות שעל השלחן - ולכך יש להדליק קודם שאר הנרות, ורק לבסוף הנרות שעל השלחן⁸⁷.
[סט] אלא באמירת ברכו - וכן אינו צריך להתפלל מנחה קודם הדלקתו⁸⁸.

צינונים והוספות

כדלהלן סכ"ה.
84) ואם עשתה תנאי, ולא קיבלה עליה השבת בתוך כעשר דקות, צריכה לכבות את הנרות ולהשאיר נר אחד דולק, ולהדליק שאר הנרות בלא ברכה - כמבואר בסעיף הקודם.
85) קצות השלחן סי' עד בדה"ש ס"ק יז.
וראה בשו"ת דברי יציב ח"א סי' קכא, שיש מקום לומר שאין למסור הדבר לנשים שיבואו מזה למכשול בחילול ש"ק ח"ו, ואם נמסור לה לעשות תנאים יבואו ח"ו לקולות.
86) ומכל מקום, יש להקפיד לאכול לאורן, דאם לא כן הרי הם כנרות שבשאר החדרים, וכל זה מעיקר הדין, אמנם ראה מה שנתבאר לעיל על סעיף א שנוהגים להדליק לפחות חלק מהנרות שמברכים עליהם על השלחן ממש,
ובקצה"ש סי' עד בדה"ש ס"ק יד הביא מהזה"ק (שהובא בכף החיים) שלא יעמידו הנרות על השלחן אלא השלחן בצפון ומנורה כנגדו בדרום.
87) ויש נוהגים שבכדי שהברכה תחול על כל הנרות שבבית, שמדליקה את כל הנרות בבית (וכן אור החשמל שהוא האור הכי חשוב), ומיד לאחריהם מדליקה הנרות בלא הפסק (שו"ת אז נדברו ח"ג ס"ב, וח"ה ס"ה), ויש שנוהרו להדליק את אורות החשמל לאחר הדלקת הנרות (על ידי מי שלא קיבל עדיין שבת), כך שאפשר לברך על הנרות ללא חשש שהם מיותרים מפני אור החשמל (שש"כ פמ"ג סל"ד), אבל העולם לא נזהר בדברים אלו, ומדליקים נרות שבת בברכה, אפילו היה דולק אור החשמל מזמן (קיצור דיני נש"ק ע' כד).
88) שש"כ פמ"ג סכ"ו, וראה מה שהסתפק בזה בתהל"ד סק"ח.

81) הנה בקצות השלחן (סי' עד ס"ה) כתב שתתפלל ערבית שמים, אמנם בסי' עו בבדה"ש ס"ק יא משמע שכיון שאצלנו הוא רק מנהג לקבל שבת ע"י ההדלקה, אם כן הוא לא עדיף מקבלת שבת ע"י ברכו שמוותר להתפלל מנחה לאחריה, ולכן אף שיש להחמיר בעשיית שבותין, מכל מקום יכול להתפלל מנחה, ועוד שכן כתבו כמה מהאחרונים (תורת שבת ס"ק יט, שו"ת ארץ צבי סי' ס, שו"ת מנחת יצחק ח"ט ס"כ) שבדיעבד תתפלל מנחה לאחר ההדלקה.
82) וזהו רק באם רגילה להתפלל מנחה בכל יום, שאז נחשב שעושה התנאי לצורך, כן כתב בשו"ת דברי יציב ח"א סי' קכא (וכן התיר בשש"כ פמ"ג הערה קכח), והוסיף שם עוד (בשו"ת דברי יציב) שאולי יש תקנה טובה שתאמר פעם אחת לכל ימיה, ואולי בכל שנה, ותתנה שבכל פעם שלא תתפלל מנחה קודם ההדלקה תתפלל אחר ההדלקה.
ובאשל אברהם (בוטשאטש) סי' רסג מהדו"ב כתב שאם זכרה האשה בשעת הדלקת הנרות שעדיין לא התפללה מנחה הרי זה כהתנתה ותתפלל.
83) האשה מדליקה נרות בשליחותו של הבעל (קו"א סק"ב) ופוטרת בהדלקתה את כל בני הבית (להלן סעיף ט וסעיף טו) ואעפ"כ קבלת השבת חלה עליה בלבד, אמנם לגבי טלטול הנר יש אומרים שאף מי שלא קיבל השבת אסור לטלטל, וע' באורך במנחת שבת דאם אין בזה צורך גדול - ראוי להחמיר (בדה"ש סי' עד ס"ק טו), אמנם בתהל"ד סי"ב כתב על זה שלשיטת אדה"ז מותר לטלטל הנרות לאחר ההדלקה, וכן מנהג העולם לטלטלם ע"י מי שלא קיבל עליו את השבת - ולא שמע שיש מוחים בדבר. ויכולה האשה לבקש מבני הבית שיעשו מלאכה בשבילה

שולחן ערוך – הלכות תפלה

ז גם הש"ץ צריך לפסוע ג' פסיעות כשמתפלל בלחש אבל
כשחוזר התפלה בקול רם א"צ לחזור ולפסוע ג' פסיעות
מפני שסומך על הפסיעות שבסוף הקדיש שלם שתקנוהו חכמים
לש"ץ אחר כל תפלה אלא שמפסיקים בקריאת ספר תורה וסדר
קדושה והלל ואבינו מלכנו וכל כיוצא בהן שכולן לסדר התפלה
באים וקדיש שלאחריהם חוזר עיקר על תפלת י"ח ואם בא
לפסוע גם אחר תפלת י"ח אין למחות בידו.

ואם לא התפלל בלחש רק בקול רם צריך לפסוע ג' פסיעות אחר
תפלתו שבקול רם מלבד הפסיעות שאחר הקדיש:

ח כשהש"ץ חוזר התפלה אין צריך לומר יהיו לרצון בסוף
התפלה מפני שסומך על תתקבל צלותהוון שבסוף הקדיש.
ויש אומרים שצריך לומר יהיו לרצון בסוף התפלה ונוהגין
כסברא הראשונה ואעפ"כ טוב לחוש לסברא אחרונה:

חלק א סימן קכג דיני הכריעות בסיום י"ח ברכות טעפים דח:

א לאחר שסיימו הצבור תפלתם יחזור הש"ץ התפלה בקול רם
שאם יש מי שאינו יודע להתפלל ישמע כל התפלה מהש"ץ
ויוצא אבל הבקי אינו יוצא ידי חובתו בתפלת הש"ץ.

ואפילו מי שאינו בקי אינו יוצא אלא בצבור דהיינו שט' יהיו
שומעין ומכוונים לברכת הש"ץ ויענו אמן אחריו כמו שנתבאר
בסי' נ"ט:

ב ואינו יוצא אלא כשמבין בלשון הקודש אלא שאינו יודע
להתפלל אבל אם אינו מבין מה שהש"ץ אומר אינו יוצא
בשמיעה מהש"ץ אלא צריך להתפלל לעצמו בלשון שמבין כי
אף באמירה אינו יוצא אלא א"כ מבין (כמו שנתבאר בסימן
ס"ב) שהרי כשאנו מבין אינו מכוין אפילו באבות ומי שלא
כיון באבות לא יצא ידי חובתו כמו שנתבאר בסימן ק"א (לפיכך
חייב הוא ללמוד להבין פירוש התפלה ולפחות ברכת אבות)
וצריך אותו שיוצא בתפלת הש"ץ לכוין לכל מה שאומר הש"ץ
מראש עד סוף.

ואח"כ יפסע לאחוריו ג' פסיעות (כאדם שמתפלל לעצמו ולא
יפסיק ולא ישיח עד לאחר שיפסע) כדרך שאינו מפסיק ואינו
שח כשמתפלל הוא בעצמו עד לאחר שיפסע כמו שנתבאר
בסימן קכ"ב שהרי שמיעה זו עולה לו במקום תפלה (אלא
לענות דבר שבקדושה לבד יכול להפסיק קודם שפסע כמו
שנתבאר שם).

אבל קודם סיום שמיעת י"ח אפילו לדבר שבקדושה אינו מפסיק
אלא לענות אמן אחר ברכות הש"ץ שאמן הוא בכלל הברכה
כמו שיתבאר ואינו חשוב הפסק בתפלה אבל לא יאמר ברוך
הוא וברוך שמו שאין אומרים ברוך הוא וברוך שמו אלא
כשעומדים במקום שיותר להפסיק שם כמו שיתבאר.

וכן בכל מקום ששומע ברכה ומתכוין לצאת ידי חובתו
בשמיעתו כגון קידוש והבדלה וברכת הפירות והמצות לא יענה
ברוך הוא וברוך שמו שהרי שומע כעונה ואסור להפסיק באמצע

הברכה ואפשר שאפילו בדיעבד לא יצא ידי חובתו כיון
שמפסיק בין ה' למלכות בדבר שאינו מתיקון חכמים הרי זה
משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות וצריך להזהיר לרבים
שנכשלים בזה):

ג ש"ץ שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש והוא
צריך לעבור להם לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה
ומתפלל בקול רם לצבור וא"צ לחזור ולהתפלל בלחש לאחרים
מוציא לעצמו לא כ"ש ואין בזה משום המשמיע קולו בתפלתו
ה"ז מקטני אמנה כיון שעל ידי הדחק הוא עושה כן.

וכן אם הוא שעת הדחק שאי אפשר להתפלל בלחש תחלה כגון
שירא שמא יעבור זמן התפלה ולא יוכל לגמור כל י"ח ברכות
של חזרת התפלה תוך זמן התפלה יכול להתפלל מיד בקול רם
והצבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר האל הקדוש
וטוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמן אחר ברכת הש"ץ
אם יהיה לו שהות להתפלל אח"כ או שהתפלל כבר:

ד קהל שהתפללו בלחש וכולם בקיאים בתפלה אעפ"כ ירד
ש"ץ לפני התיבה ויחזור התפלה בקול רם כדי לקיים תקנת
חכמים שכשתקנו חכמים שיחזור ש"ץ התפלה לא הצריכו
לחפש בכל תפלה אחר כל איש ואיש שבבית הכנסת אם יש
שם מי שאינו בקי אם לאו אלא תקנו שיהיה ש"ץ חוזר התפלה
לעולם שמא יהיה פעם אחד בבית הכנסת מי שאינו בקי
ויוציאנו הש"ץ ידי חובתו.

וכן כל דבר הניתקן בשביל דבר אחר אין ענינו שלא נעשית
התקנה ההיא עד שיהיה שם אותו הדבר שנתקנה בשבילו רק
ענינו שנעשית התקנה ההיא עכ"פ גזירה שמא יהיה שם אותו
הדבר שנתקנה בשבילו (ואפילו אם בטלה הגזירה לגמרי לא
בטלה התקנה שנתקנה במנין חכמים עד שימנו מנין אחר
להתירה אע"פ שבטל הטעם שבגללו תיקנו כמו שיתבאר בסי'
ת"ר).

ועוד צריך הש"ץ לחזור התפלה כדי לומר קדושה בצבור:

ה כשסיימו הצבור להתפלל י"ח ויש יחידים שמאריכים
בתפלתם אין לש"ץ להמתין עליהם אפילו היו חשובי העיר
מפני טורח הצבור וכן אם היה מנין בבית הכנסת אין להמתין
על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא מפני כבוד צבור.

ועכשיו נהגו שהש"ץ ממתיק עד שייסיים האב בית דין את
תפלתו לפי שרוב האנשים מתפללין במרוצה ואם יחידים
מתפללים מלה במלה לא יוכלו לומר קדושה עם הצבור לכן
ממתינים לפיכך אם אין אב"ד בעיר ימתינו על המתפלל מלה
במלה אבל כשמאריך אין להמתין עליו.

ומי שצריך להאריך וירא שיתלוצצו עליו יכול לילך לאחוריו
בשעה שמתחיל הש"ץ אף על פי שעדיין לא גמר תפלתו ויחזור
למקומו ויגמור:

חלק א סימן קכד דין הנהגת ש"ץ ביי"ח ברכות
ודין עניית אמן טעפים א':

1 **תוכן הפרק:** ביאור דברי הזהר בטעם שרק ביום טוב
2 יש מצוה מיוחדת לשמח עניים ולא בשבת
3 [בפרק זה יבאר ענין אכילת יו"ט שיש בה "פרש" -
4 למרות שגם ביו"ט יש תוספת קדושה בעולם; אשר מזה
5 תובן עוד יותר ההפלאה דשבת, שאין בה "פרש" כלל].
6 רק ביו"ט כתיב פרש חגיכם, לפי שביו"ט יש בו
7 קצת בירור, שהרי הותרה בו מלאכת אוכל נפש
8 כאפיה ובישול כו', ואינו אסור רק קצירה וזריעה
9 וחרישה כו', ולפי שהותרו קצת מלאכות באוכל
10 נפש יש בו בירור ושייך פסולת.
11 אע"פ שגם ביום טוב ישנה "עליית העולמות"
12 (שמחת זה ישנה תוספת קדושה בעולם גם ביו"ט),
13 מכל מקום, אינה דומה לשבת.
14 דהנה איסור מלאכה דשבת (התעסקות בעניני
15 פרנסה וחול) הוא מצד "עליית העולמות", דכשם
16 שהחיות האלקית עולה לשרשה ומקורה, כך צריך
17 האדם להתעלות למעלה ממלאכה ועסק הפרנסה.
18 ונקודת ההבדל בין שבת ליו"ט באה לידי ביטוי
19 בכך שביו"ט הותרה מלאכת אוכל נפש, שמותר לתקן
20 מאכלים ביו"ט. שבהלכה זו בא לידי ביטוי התוכן
21 הרוחני שבקדושת יו"ט, וההבדל בינה לקדושת שבת.
22 דזה שמותר לתקן מאכלים בגשמיות מורה על
23 המצב הרוחני שקיים בעולם ביו"ט, היינו שלמרות
24 הארת קדושת יו"ט יש צורך עדיין "לתקן" את
25 המאכלים מבחינה רוחנית, כי גם לאחר "עליית"
26 העולמות ביו"ט עדיין נשארה בהם איזו בחינה של
27 "פרש" ופסולת שצריכה תיקון ו"בירור".
28 וזהו שנאמר "פרש חגיכם", שבחג (יו"ט) יש
29 "פרש", ורק בשבת אין "פרש" כלל.
30 והתקון הוא למחדי למסכני.
31 בזהר מבואר, שתיקון ה"פרש" דחגיכם הוא על
32 ידי "למחדי למסכני", שהאדם משמח עניים.
33 כי שעת שמחה היא לשמח את הכל, וכמ"ש
34 ושמחת בחגך אתה והלוי והגר כו'.
35 שהרי בחיוב שמחת יו"ט נכלל ג"כ החיוב
36 "להאכיל לגר ולאלמנה עם שאר העניים האומללים,
37 אבל מי שנוצל דלתות חצרו כו' ואינו מאכיל ומשקה
38 לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת

39 כרסו.. ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר וזריתי פרש
40 על פניכם פרש חגיכם".
41 ומשמעות הענין, שהחיוב לשתף עניים ומרי נפש
42 בשמחת יו"ט אינו דבר נוסף על חובת השמחה, אלא
43 זהו מעצם גדרה של שמחת יו"ט.
44 שהטעם הפנימי לכך הוא, כי דוקא שמחת יו"ט
45 (שהוא ענין אכילת סעודות יו"ט) באופן ד"לשמח את
46 הכל", היא המבטלת ו"מבררת" את ה"פרש" (הרוחני)
47 שבמאכלים.
48 כלומר:
49 מאחר שגם ביו"ט יש "עליית העולמות", הרי גם
50 מאכלי יום טוב הם בעיקרם מבוררים ועומדים (מחמת
51 קדושת יו"ט), ואין אכילת יו"ט לשם בירור המאכל;
52 אך מכל מקום נשאר מעט "פרש" גם במאכלי יום
53 טוב (כנ"ל), ותיקון "פרש" זה הוא על ידי "למחדי
54 למסכני" דוקא.
55 [נקודת ההסברה בזה:
56 ה"פרש" (הפסולת הרוחנית) שבמאכלים שהוא החלק
57 הרע שבהם שצריך תיקון, בא מחמת ירידת האור האלקי
58 על ידי צמצומים רבים. והנה שורש הצמצומים הוא
59 ממידת הדין שלמעלה, שהיא שורש ה"גבורות"
60 והצמצומים (דענין מידת הדין הוא שלא להשפיע כ"כ או
61 שלא להשפיע כלל, מפני שאין המקבל ראוי להשפעה,
62 והיינו ענין צמצום השפע).
63 ומזה מובן, שתיקון וביטול ה"פרש" מכל וכל הוא ע"י
64 ביטול ה"דינים" למעלה (שהרי הם שורש וסיבת ה"פרש"
65 למטה).
66 וזוהי השייכות בין שמחת יו"ט "לשמח את הכל"
67 לתיקון ה"פרש" שבמאכלים:
68 לפי שהשמחה היא בחינת המתקת הדינים.
69 ידוע הכלל ד"שמחה ממתקת דינים", כנראה
70 בחוש כאשר המלך בשמחה אין לפניו כל דין ועונש
71 ומוחל לכל המורדים בו, וכן באדם כשהוא שמח יאהב
72 גם את שונאיו".
73 וצריך לשמח את כולם שיהיו כולם נכללים
74 בבחינת שמחה, וכנודע ממי שהוא בשעת שמחה
75 שאז רוצה שיהיו כולם שמחים, שבוה נמתק הדין
76 מאחר שמשוה את כולם.

1 והטעם לכך שע"י השמחה נמתק הדין - כי מטבע
2 השמחה הוא, שכאשר אדם שמח הוא "משווה את
3 כולם" ואוהב אף את שונאיו, וכפי שאנו רואים
4 דכשאדם שמח הוא רוצה שהכל יהיו שמחים אתו ללא
5 הבדל (לא רק אנשים הקרובים אליו, אלא כל מי
6 שפוגש אותו בעת שמחתו הריהו משתף אותו
7 בשמחתו).

8 ולכן השמחה פועלת "המתקת הדינים", שהרי כל
9 ענין הדין הוא לדקדק אם ראויים לקבל השפע כו',
10 ואילו על ידי השמחה אין מדקדקים ומשווים את הכל.
11 וכן הוא גם לענין שמחת יו"ט, דכאשר יש שמחה
12 אמיתית באופן ד"לשמח את הכל", הרי זו האתערותא
13 דלתתא, הגורמת לכך, אשר מדה כנגד מדה, מתבטלים
14 ה"דינים" גם למעלה, ובמילא מתתקן גם ה"פרש"
15 למטה (שבא בסיבת ה"דינים").

16 אבל מאן דלא יחייב למסכני כו' אין הדין נמתק,
17 ונשאר ה"פרש".

18 ולכן העונש הוא מדה כנגד מדה, שנותנין לו הפרש
19 [וזריתי פרש על פניכם], כי הוא גרם שישאר
20 פסולת הפרש בעבור שלא המתיק הדין.
21 ונמצא, שהעונש ד"וזריתי פרש על פניכם" (כאשר
22 אין משמחים לב עניים ואומללים) הוא תוצאה ישירה
23 מה"חטא", בדרך מדה כנגד מדה.

24 דהיות שהאדם לא עשה את שלו לבטל את
25 ה"פרש" (על ידי האכלת עניים ומרי נפש), לפיכך
26 נמשך העלם והסתר זה (שזהו התוכן הרוחני של
27 ה"פרש" שבמאכלים) גם עליו, שמתרחק עוד יותר
28 מאלקות, שנעשה עוד יותר מוסתר ונעלם ממנו.

29 וזהו ביו"ט, אבל בשבת אע"ג דלא יחייב למסכני
30 אין עונשו רב, כי בשבת אין פרש כלל, לפי שהוא

31 רק בחינת המשכה שמלמעלה דלא יגורך רע כלל.
32 בזהר שם מבאר הטעם שלא מצינו בשבת עונש
33 גדול כ"כ אם אינו משמח עניים ומשתף אותם
34 בסעודתו (אף שכמובן גם בשבת יש חיוב לשמח
35 עניים ולהאכילם כו') - כי פרש שבתכם לא נאמר,
36 פירוש, שאין שום פרש בשבת, דבשבת "לא יגורך רע
37 כלל" כנ"ל, ולפיכך, גם אם אינו משמח עניים אין
38 עונשו רב כביו"ט (שבו, אם אינו משמח עניים ונשאר
39 ה"פרש" נענש ב"וזריתי פרש על פניכם") - מאחר
40 שבלאו הכי אין כאן "פרש", וכל ענין העונש בשבת
41 אינו אלא להמשיך חיות אלקית מלמעלה למטה,
42 כמבואר לעיל.

43 [אשר מכל זה מובן עוד יותר גודל ההפלאה דקדושת
44 שבת, הפועלת "עלי" בעינים גשמיים שבעולם, עד ש"אין
45 פרש כלל" במאכלי שבת, כן שאין צורך "לברר" המאכל,
46 וכל ענין אכילת שבת אינו אלא להמשיך חיות אלקית
47 בנפשו, כנ"ל בארוכה.

48 לסיכום:

49 יש ג' מדריגות כלליות ב"אכילה":

50 א) אכילת חול, שהיא לשם בירור הרע מהטוב (על ידי
51 שהאדם כובש את תאוותו ואוכל לשם שמים, כדי לעבוד
52 את ה' בכח האכילה ההיא).

53 ב) אכילת יום טוב, דאע"פ שאין צורך ב"בירור" כמו
54 בימות החול (מצד "עליית העולמות" ביום טוב) - מכל
55 מקום נשאר עדיין איזה "פרש", וביטולו הוא ע"י שמשתף
56 עניים בשמחתו.

57 ג) אכילת שבת, שבה אין שום "פרש" כלל במאכלים,
58 ועבודת האכילה אז היא רק כדי "להשביע" את נפשו
59 האלקית באור אלקי עליון ביותר].

ד"ה יגלה לך טעמיו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

5 שלא יוכר ביניהן כלל כנ"ל. אך הענין הוא משום דשרש
6 בחי' הדעת בקו האמצעי שמבריה לקצה העליון כו' שהוא
7 למעלה מהתחלקו' הקוין לימין ושמאל עדיין ע"כ הדעת
8 כולל חו"ג כא' להיותו למעלה משניהם, ולזה תלוי' שניהם

1 וביאור הדברי' הנה באמת יש להבין בשרש בחי' כח
2 הדעת איך ביכולתו לסבול דבר והיפוכו בטו"ר
3 כנ"ל, דלכאורה הרי טו"ר ב' הפכי' הם כאש ומים וכן
4 חו"ג, ואיך יכללו זע"ז ע"י הדעת להיו' מטוב רע כו' עד

כונה טובה בדבר רעה כמו ע"ד דוגמא אם כונתו באמת
להתייחר בצדקה ות"ת אם הוא בר דעת לא יטעה א"ע
וידוע היטב שאין דבר הטוב בזה כלל, משא"כ מי שאינו
בר דעת כ"כ לא יבחין בזה ויהי' כשר וישר בעיניו באמת
ולא ירגיש כלל ברע הגנוז בטוב שלו כי אין שוטה מרגיש
ויוסיף דעת יוסיף להרגיש כו', ונמצא ע"י הדעת יוכל
להיו' ב' הפכי' א' עיקר התערובת דטו"ר כנ"ל ועיקר
ההבדלה דטו"ר, וכל זה מצד שרשו למעלה מהתחלקו'
חו"ג כנ"ל ע"כ בכחו לעשו' דבר והיפוכו תערובת
והבדלה, ושניהם מכח א' באו אע"פ שהן דבר והיפוכו כו'
מאחר שהוא עצמו למעלה מחו"ג אין זה דבר והיפוכו
אצלו כלל אדרבה שניהם שוין, וזהו מפני שכח ההתכללו'
והתערובו' שיש בקו האמצעי עד שנק' תם ושלם להיותו
כלול מהכל ולא דבר א' לבד שאינו שלם מצד המנגדו
היינו מכח זה עצמו מה שנק' תם בשלימו' העליון
שלמעלה מחו"ג שלזה הוא העושה ההבדלה וכמ"ש אם
אין דעת אין הבדלה כנ"ל, וזהו שיעקב נק' תם מב' טעמים
הללו שהן ענין א' ממש וד"ל. ונמצא לפ"ז ענין קריאת
שם עץ הדעת שיודע את הטוב ואת הרע היינו שאינו
בבחי' קו א' לבד כענין התמימו' שלמטה מן הדעת הנ"ל
בתינוקו' וחסירי הדעת אלא מבחין ויודע כל תערובו'
והתכללו' טוב ברע ורע בטוב כנ"ל, ולהיפך ג"כ להבחין
ולהבדיל בין טו"ר בתכלית ההבדלה, וזהו עיקר הידיעה
שיודע טו"ר לברר ולהבדיל ביניהן והכל מכח א' בא מצד
שרש הדעת למעלה מהתחלקו' טו"ר כנ"ל וד"ל.

להבין מאמרד"ל מפני מה ת"ח - תקפ"ב

בדעת נוטה להימין או להשמאל או לכוללם יחד כמו חוט
המשקולת כידוע ומבואר במ"א באריכו', וזהו הטעם
שבכח הדעת לסבול ב' הפכי' דטו"ר או חו"ג ולהטו'
מדבר להיפוכו או לכוללם באופני' שונים עד אשר נראה
הרע לטוב והטוב לרע כנ"ל, כי קו האמצעי בכחו לחבר
ולעשו' התכללו' גמור בב' הקוין מצד שרשו שלמעלה
מהתחלקו' שלהם כו' והוא בחי' יעקב איש תם שכלול
מחו"ג כו', ואמנם מה שנק' ת"ם היפך התערובת טו"ר
דוקא כנ"ל היינו לפי שע"י בחי' הדעת דוקא נתברר ונבדל
התערוב' דטו"ר או חו"ג כו' עד שנק' ת"ם בבחי' השלימו'
העליון שלמעלה מחו"ג כו'.

וביאור הדבר הנה אנו רואי' שיעיקר ההבדלה בטו"ר הוא
ע"י הדעת דוקא ולכך קבעו הבדלה בחינון הדעת
שאם אין דעת אין הבדלה כלל בין טו"ר בין אור לחושך
כו' אלא בערבוביא המה כו', לפי שאנו רואי' בכל כשרון
המעשה טוב שאין לה כשרון השלם בתכלית ברור ונקי
מכל סיג ופסולת כמו תערובת שקר וכונה רעה וזרה כו'
לגמרי מכל וכל בלי טעות כלל רק ע"י הדעת מפני שהוא
הבוחר ומבחין היטב בהבדלת הרע מן הטוב בתכלית, וכל
שהוא בר דעת יותר יותר יבחין בכל תערובת רע גם דק
שבדקו' שבמעשה הטוב, ולהיפך כשאנו בר דעת כ"כ לא
יבחין כ"כ בדק שבדקו' הרע המעורב במעשה הטוב שלו,
וכן במעשה הרע ע"י הדעת יבדיל יותר כל בחי' הטוב
שיתערב ברע עד הדק שבדקו' עד שיהי' רע בתכלית
מובדל מן הטוב כו' דהיינו שלא יטעה א"ע לחשוב איזה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

במדת חסד נק' חסיד וחסדן ובהתלבשו במדת גבורה נק'
גבור כו' ודיין כו' (הגם שאין נעשה בו ית' שינוי באמת
חו"ו להיות במהות פרטי אלא שנראה כאילו הוא כן מצד
פעולתו וכמ"ש בפרדס ממשל המים שבזכויות שהגוון
נעשה בהם כפי הזכויות ואין השינוי קנוי בהם באמתת
כו' ע"ש בשער ד' פ"ד) אז מצד תואר זה אנו קורין לו ית'
ממש שנראה בו ית' התואר הנ"ל בשם משמות הנ"ל
המורים על תואר פרטי זה אל או אלקי' כו' ואין השם
להתואר ולהמדה אלא לו ית' מצד קנייתו תואר זה ומדה
זו כו' וכמו ההפרש בין חסיד לחסד, שהמדה נק' חסד
והאדם שקנה מדה זו נק' חסיד וכן ההפרש בין חכמה
לחכם שההשכלה נק' חכמה והאדם שקנה חכמ' נק' חכם
כו' ונמצא שם זה הוא להאדם ממש שאינו מהות חכמה

(ו) **ומ"מ** מובן היטב ג"כ איך שהוא ית' מצד עצמותו
ממש אין שום שם שיורה עליו כי אינו נתפס
בשום אות או מדה חו"ו כמ"ש כל המקובלים, ואע"פ
שאמרנו שאדרבה צריך לידע איך שהשמות הנ"ל מורים
על עצמותו ולא על המדות לבד, והמכוין לשמות הנ"ל על
המדות בעצמן הרי הוא כאילו מתפלל לאל שאינו אלוה
כלל כו', אבל הענין כדפרישית, שהרי נת' שהשמות מורים
על מדות פרטיים שם אל בחסד כו', והוא ית' לאו מכל
אינון מדות איהו כלל, א"כ א"א שיהי' לו ית' ממש שם
פרטי, אלא דהיינו דוקא מצד מהו"ע טרם שמתלבש
בספירותיו, אבל כשמתלבש בספירותיו ע"י שמצמצם אורו
הגדול ית' להתלבש בספי' חסד או גבורה כו', שנמצא
בהתלבשו בהן קנה לו שם ותואר פרטי כגון בהתלבשו

1 מצד שנעשה בו תואר זה של התלבשותו בחכמה כו',
2 וכמ"כ למעלה מצד התלבשות אורו הפשוט ית' להיות
3 חכם בחכמה אנו קורין לו שם מן השמות המורה על
4 החכמה והוא שם י"ה ומצד התלבשותו להיות חסיד בחסד
5 אנו קורין לו ית' שם אלוה כו', ונמצא שם זה אינו למדת
6 החכמה והחסד אלא למהו"ע ית', רק ששם זה נק' לו ית'
7 כאשר צמצם פשיטת אורו הגדול להתלבש בתואר פרטי
8 להיות חכם בחכמה כו', ואע"פ שצמצם עצמו הרי מ"מ

9 הוא ית' המלוכש במדת החסד הוא ממש אחדות פשוט
10 כמו שהוא קודם הצמצום אלא שנראה בו הצמצום לענין
11 ההנהגה וזהו לפי מעשי אני נק', אני ממש שהרי אני כמו
12 שאני הוא קודם ההתלבשות במדה זו כו' רק שמצד
13 ההתלבשות יכולים לקרוא לי שם אל או אלקים או הוי'
14 כו', משא"כ כשאנו מתלבש עדיין בספירותיו אין לו שם
15 ומדה שורה עליו משום דלאו מכל אינון מדות איהו כלל
16 וכו':

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **ומ"מ** אמר לו אע"פ שקראתי אותך אלקי' אלקיך אנוכי
2 אני על גבך, שבאמת לגבי אוא"ס אצי' ועשי' שוין
3 וכמ"ש כולם בחכ' עשית שגם החכ' נחשבת כעשי' גשמי'
4 לפניו ית', שהרי א"ק שגבוה הרבה מבחי' האצי', שאצי'
5 נחשב בכלליות העולמות רק בחי' אדם דעשי', וא"ק נק'
6 אדם דבריאה, ומ"מ א"ק הוא ג"כ רק אדם דבריאה, ולכן
7 הגם כי משה הי' נשמה דאצי' שלכן נק' אלקי', מ"מ אני
8 על גבך שהרי גם א"ק הוא רק אדם דבריאה אשר לגבי
9 א"ק נחשב האצי' רק בחי' אדם דעשי' לבד. ולכאן עדיין
10 צ"ל הלא א"ק בכלליות העולמות נחשב בחי' אדם דבריאה
11 שזהו כמו עולם הבריאה בפרטיות העולמות, וא"כ כמו
12 שאצי' מהוה ב"ע כמ"כ אצי' דכלליות מהוה בחי' ב"ע
13 דכלליות, וא"כ משה שהי' נשמה דאצי' בפרטיות העולמו'
14 אשר לכן נק' אלקי', וכמ"כ כאשר נדבר בכלליות העולמות
15 בהכרח לומר ששורש משה הוא מבחי' אצי' דכלליות,
16 וא"כ צ"ל מה"ע אני על גבך כו'. אך הענין יובן ע"פ מ"ש
17 בזהר"ק דט"ו ע"א שיש כדוגמת עתיק לעילא מן גלגלתא
18 דא"ק שבחי' זו נק' אצי' דכלליות, וא"כ אמר בחי' הא"ס
19 דסובב הכללי (המקיף ד' עולמו' אבי"ע דכלליות בשוה
20 והוא בחי' העיגול שלפני הקו) למשה שהי' מבחי' האצי'
21 אם כי קראתיך אלקי' להיותך מבחי' האצי' שנק' אלקי'
22 לגבי ב"ע, מ"מ אלקיך אנכי אני על גבך שהרי בחי'
23 העיגול סובב אצי' דכלליות ג"כ בשוה עם העשי'
24 דכלליות. וזהו הגם כי חלק מכבודו ליריאי פ"י שקאי על
25 נשמות דאצי' שנק' אלקות, ואמר ל' שחלק מכבודו, כי
26 כבוד הוא גימ' ל"ב והיינו בחי' ל"ב נתיבות חכ', ונודע
27 ממ"ש בת"ז שבאצי' מאיר בחי' חכ', ולכן נשמה דאצי'
28 להיות כי בכל עולם האצי' מאיר חכ' לכן על נשמה דאצי'

29 שייך לומר שחלק מכבודו היינו מבחי' ל"ב נ"ח שנק' כבוד
30 כו'. ומ"מ אלקיך אנכי אני על גבך שהרי העיגול מקיף את
31 כולם בשוה כנ"ל. וזהו שאה"כ הודו לאלקי האלקי' פי'
32 הגם כי משה נק' אלקי' וגם עוד איש האלקי', מ"מ אלקיך
33 אנכי וזהו הודו להקב"ה שהוא אלקי האלקי' היינו הגם
34 שקרא למשה אלקה כמ"ש ראה נתתיך אלקי' לפרעה מ"מ
35 אלקיך אנכי אני על גבך כו' וזהו הודו לאלקי האלקי' כו'.
36 ועיו"ל ביאור ענין נשמות דאצי' שנק' בשם אל כמו
37 קראו ליעקב אל, ומשה איש האלקי' ואלקי'
38 לפרעה, דהנה כתי' ואם זרוע כאל לך ובקול כמוהו תרעם
39 עדה נא גאון וגובה כו' (איוב מ' ט' יו"ד) פי' שבאה
40 המענה מאת ה' לאיוב מן הסערה אם זרוע כאל לך כו'
41 עדה נא גאון וגובה, דמשמע דזהו דבר שא"א בלתי לה'
42 לבדו, ואין לאדם כח בזה גם לצדיקי' מופלגי', וכענין
43 שנכנע יעקב לפני עשו, והלא אנו רואי' שצדיקי' יפילו
44 לרשעי' ע"י תפילתם. אך הענין הוא משום דשורש
45 הצדיקי' הוא מש' מ"ה דתיקון כידוע, ושורש הנפשות של
46 הרשעי' המה מבחי' התהו שנפלו בשבחה"כ כמ"ש הנפילי'
47 היו בארץ כו' המה הגבורי' אשר מעולם אנשי השם, פי'
48 מעולם הוא מעולם התהו שלפני בחי' התיקון וכמ"ש ואלה
49 המלכי' אשר מלכו כו' לפני מלך מלך לבנ"י, והן הן
50 תתקע"ד דורות שקדמו עד שלא הי' בחי' התיקון, והמה
51 העזי פנים ששתלן בכל דור ודור להתברר ע"י ש' מ"ה
52 דתיקון והוא ע"י הצדיקי' כו', ומאחר שבחי' התהו גבוה
53 הרבה מבחי' התיקון איך יהי' ביכולת הצדיקי' להשפילם,
54 וזהו שאמר ה' לאיוב עדה נא גאון וגובה, אחר שהם
55 למעלה ממך.

להבין בתוס' ביאור שרש נשמות דאצי' (ב)

ש"פ שמות, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

17 היא ב' ענינים הנ"ל כמשנת"ל פ"א, לזאת כל העבודה
18 והיגיעה דתפלה היא לבוא למדת האהבה:
19 קיצור והנה ודאי כן הוא שהיראה מוכרחת להיות בכאו"א.
20 אמנם לא זו היא ענין עבודה שבלב דתפלה,
21 דהיראה צ"ל בתמידות ובאה רק ע"י הזכרון שיזכור תמיד
22 בממה"מ הקב"ה ואין שהוא רואה במעשיו וכללות ענינה
23 הוא להיות סו"מ וע"ט בפו"מ, ויש בזה ג"כ התבוננות
24 והעמקת הדעת אבל הן בענינים כאלו שיכולים להיות
25 ולפעול גם שלא בשעת התפלה. והעיקר בזה הוא השקידה
26 (ומ"מ מוכשר יותר הזמן דתפלה) וקיצור ההתבוננות (והוא
27 ענין הזכרון הנ"ל) צ"ל תמיד. ונת' ענין יר"ע ויר"ת,
28 וההפך בין יר"ח ליר"א, ואין שבי"ר א"ש בחי' קטנות
29 וגדולות. ועבודה שבלב דתפלה שהו"ע התקשרות ודביקות
30 נפשו באלקות ובירור וזיכוך הנה"ב שהוא מ"ש וידעת היום
31 והשבות אל לבבך כו' זהו במדת האהבה דוקא. וע"כ כל
32 העבודה והיגיעה דתפלה היא לבוא למדת האהבה:

1 ויר"ע היא עצם בחי' הביטל בבחי' ביטל במציאות
2 הנמשכת מעצם האלקות דאיהו רב ושליט כו'
3 וכולא קמי' כלא חשיב כו', וכן מ"ש במ"א בהתבוננות
4 שהאוא"ס נמצא למטה כמו למעלה שהיראה הנמשכת מזה
5 (היינו מעצם האוא"ס ב"ה, לא מה שעומד עליו ורואה
6 ומביט כו' כ"א מה שהאוא"ס כמו שהוא בעצם ה"ה נמצא
7 למטה בבחי' גילוי ממש כמו שהוא כו' וכמ"ש במ"א) היא
8 בחי' יראה פנימית בבחי' ביטל במציאות ממש, ובד"כ
9 היראה הו"ע הביטל וכמו"כ מה שפועל בנה"ב הוא ג"כ
10 ענין הביטל שלו (לא ענין הזיכוך והבירור) ובד"כ הו"ע
11 הנחת עצמותו כו', רק דיר"ת דהיינו קבלת עול מלכות
12 שמים ויר"ח ויר"א הוא למטה במדר' (בענין ההתגלות)
13 מענין העבודה דתפלה שהיא לקשר ולדבק נפשו כו', ויר"ע
14 היא למעלה הרבה מהעבודה דתפלה הנ"ל. והתקשרות
15 ודביקות נפשו באלקות וכן הברור והזיכוך דנה"ב הוא ע"י
16 מדת האהבה דוקא. ולהיות שענין התפלה ועבודה שבלב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

11 ענין נדיבות, שהוא השפעה מרבה ובידור רב, אמנם כל
12 זה הם מעניני סעודה, אבל פרות הם מאכל של עדון
13 ותענוג שאינם מעניני סעודה כלל, וזה מורה על נדיבות
14 ביותר. ומרבה מדת הנדיבות דאברהם אבינו עליו השלום
15 בזה שנטע אשל, פחדס או פונדק, כלומר שעשה זה כמו
16 דבר המכריח, הינו דאין זה דבר של עדון ותענוג כי אם
17 שזהו כמו דבר הכרחי ממש, דזהו ההפך בין חסד
18 דאברהם שהוא חסד על פי התורה לחסד דישמעאל שהוא
19 חסד דמדות בני אדם, דהנה האדם בטבעו יש בו מדת
20 הטוב והחסד להתחסד עם זולתו, אשר בזה יבדל כללות

1 (ד) והנה ראיה לדבר³⁶ מהא"י דמצינו דאברהם אבינו
2 עליו השלום שהיה איש הטוב והחסד בעצם,
3 וכדאיתא בספרים³⁷ דאברהם אבינו עליו השלום היה נדיב
4 בממונו גופו ונפשו, שהיה נדיב בממונו והיה מאכיל
5 ומשקה לכל אפלו לערביים³⁸, וכמו שכתוב³⁹ ויטע אשל
6 בבאר שבע, ופרש רש"י⁴⁰: רב ושמואל, חד אמר פחדס
7 להביא ממנו פרות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק
8 ואכסניא ובו כל מיני פרות, דדבר זה מורה על הנדיבות
9 ביותר, דהנה זה מה שנתן להם לאכל ולשתות הוא ענין
10 החסד, וטוב המאכלים בבשר ויין כדאיתא במדרש⁴¹, הוא

(38) ראה ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד. ספרי עקב יא, י.

(39) וירא כא, לג.

(40) עה"פ. וראה גם סוטה י, א. ב"ר פנ"ד, ו.

(41) ב"ר פמ"ט, ד.

(36) בכ"ז – ראה סה"מ עטר"ת ע' סד. ועם הגהות והוספות –
סה"מ תרפ"ב ע' לב. תרפ"ה ע' מז ואילך. תרצ"ט ע' 14 ואילך. תש"ד
ע' 262. תש"ח ע' 48 ואילך. וראה המשך תער"ב ח"א ע' פא. ועוד.
(37) ארחות צדיקים שער יז. הובא באוה"ת וירא צ, ב. וראה גם
בארוכה סה"מ תרח"ץ ע' קכט ואילך.

1 מין המדבר ממין הפעלי חיים, דהפעלי חיים הרי כל ענינם
2 הוא רק לעצמם ולא לזולתם אפלו לולדותיהם (רק בהיותם
3 קטנים), ומין המדבר הוא נבדל בזה שבטבעו הוא מטיב
4 גם עם זולתו, והוא מצד עצם הטבע שלו, אמנם הוא רק
5 דלאחר שישיש לו כל המכרח לו לעצמו הנה מהמותרות שלו
6 הוא נותן גם לזולתו, ובזה יש פמה אפנים במדות בני אדם,
7 אבל החסד שעל פי התורה שהוא החסד דאברהם הוא
8 באפן אחר לגמרי, כמו שכתוב⁴² "משפט וצדקה ביעקב
9 אתה עשית", שהצדקה הוא על פי משפט, והינו ששופט
10 את עצמו פמה מגיע לעצמו, והשאר הוא נותן לצדקה, וגם
11 זה במשפט התורה דנתנית הצדקה יהיה מפני שזהו מצוה,
12 והינו דאין זה לפי שהוא בעל טובה וחסדן, כי אם לפי
13 שהוא צווי השם יתברך. וזהו ענין הנדיבות של אברהם,
14 דגם ענין הפרות בסעודה שהוא ענין עדין ותענוג, הנה לבד
15 זה שחשב זה להכרחיות (בשביל זולתו), הנה עוד זאת נמן
16 יגיעתו על זה כמו שכתוב "ויטע" כו', והגם דכל זה היה
17 בשביל פונה אלקית לפרסם אלקותו יתברך בעולם, כדכתיב
18 "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", ופרש רש"י⁴³: "על ידי

(42) תהלים צט, ד. וראה בכ"ז תו"א בשלח סג, ב. תו"ח שם רמד,
א ואילך. סה"מ תרמ"ג ע' מו. תרמ"ח ע' רא. תרנ"ה ע' כא ואילך.
תרע"ח ע' קצר. פרות ע' קלח. ד"ה שובה תר"ץ ספ"ג (סה"מ תר"ץ.
סה"מ קונטרסים ח"א עז, ב). ד"ה כי ביום הזה יכפר תש"א (סה"מ
קונטרסים ח"ב תמח, ב ואילך). סה"מ אידיש ע' 208. סה"מ תש"ב
ע' 53. אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קמד. שם ע' רסא.

19 אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלק"ה לכל
20 העולם, לאחר שאוכלים ושותים אמר להם ברכו למי
21 שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי
22 שאמר והיה העולם אכלתם⁴⁴, ובזה פרסם אלקותו יתברך
23 בעולם, אם כן הרי השפעת הטוב היה בשביל פונה אלקית,
24 הנה האמת הוא כן, דחסד דקדושה היא עצמה צבודה
25 אלקית, והינו דמה שנותנים צדקה ועושים חסד עם זולתו
26 אינו רק מפני מדת הטוב כי אם לפי שהוא צווי הו", אשר
27 קדשנו במצותיו ונצנו לעשות טוב וחסד במדות טובות,
28 אשר על ידי זה אנו הולכים בדרך יתברך, וכמאמר⁴⁵ "מה
29 הוא חנון ורחום אף אתה תהא רחום וחנון", והרי זה נדיבות
30 גדולה.
31 קצור. אברהם אבינו עליו השלום היה נדיב בממונו,
32 ויבאר דמין האנושי הוא רחמני בטבעו, דבעלי
33 חיים הם רק לעצמם, ויבאר מעלת הצדקה על פי התורה
34 מה שנותן לזולתו יותר מכמו שלוקח לעצמו, וחסד
35 דאברהם היה בשביל הצבודה לפרסם אלקותו יתברך
36 בעולם.

"ד כסלו תרפ"ט,

אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"י ע' לה.
(43) עה"פ. וראה גם סוטה י, סע"א ואילך.
(44) עכ"ל רש"י.

(45) ספרי עקב יא, כב. שבת קלג, ב. רמב"ם הל' דעות פ"א ה"ו.
שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ג.

לקוטי דיבורים

1 ח. כל נשמה טרם ירידתה משרשה ומקורה, למטה
2 - צריכה הכנה שנה אחת. נשמה חדשה צריכה הכנה של
3 שלש שנים.
4 ט. שלש שנים לפני לידתו של רבנו הזקן, ידע הבעל
5 שם טוב שנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה, אך מי
6 יזכה לנשמה חדשה זו - לא ידע, ויחפשה בהיכלות.
7 כשנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה, מעלימים
8 זאת אפילו ממלאכי מרום, שלא תשלוט בה עין קנאה.
9 הבעל שם טוב ידע מה זאת נשמה כפי שהיא למעלה,
10 הוא ידע גם איך הנשמה יורדת בהתלבשות למטה, אך
11 איך הוא עם נשמה חדשה - זאת רצה הבעל שם טוב
12 לדעת.
13 הבעל שם טוב ידע שבשנה זו תרד נשמה חדשה
14 לעולם הזה, אבל היכן ואצל מי - לא ידע.
15 אביו של רבנו הזקן, הצדיק ר' ברוך היה יהודי של
16 הבעל שם טוב, אחד מהצדיקים הנסתרים. תקופה היתה
17 אצל הצדיקים הנסתרים שאחד לא הכיר את השני,

18 ולאחר שהכירו זה את זה הזהירם מורנו הבעל שם טוב
19 באזהרה גדולה שלא להתגלות.
20 תלמידי הבעל שם טוב ידעו שהגאון ר' יוסף יצחק
21 הוא מה"חדר" של הבעל שם טוב אבל מר' ברוך לא ידע
22 אף אחד. הסבתא הרבנית רבקה - ידעה.
23 כשעברה שנה מהחתונה והרבנית רבקה עדיין לא
24 נפקדה, נסעו ר' ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, בחודש אלול,
25 אל הבעש"ט, לבקש את ברכתו שייפקדו בבן קיימא.
26 הבעל שם טוב ברכם והבטיח שבשנה החדשה,
27 תק"ה, יפקדו בעזה"י בבן חי וקיים.
28 את העובדה שהבן בו ברך מורנו הבעש"ט את הצדיק
29 ר' ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, יש לו שייכות וקשר
30 לנשמה החדשה שצריכה להיוולד בשנת תק"ה - העלימו
31 גם מהבעל שם טוב.
32 י. בראש השנה תק"ה, שינה מורנו הבעש"ט את
33 סדרו הנהוג בכל שנה. כידוע היה לו למורנו הבעל שם
34 טוב סדר מיוחד בהנהגותיו במשך השנה, בחול, בשבת

- 1 ובמועדים.
2 את הסדר של חודש תשרי התחיל מורנו הבעש"ט
3 מההכנה בחודש אלול בכלל וימי הסליחות בפרט. באותם
4 ארבעים הימים שמשה רבנו עליו השלום עלה השמימה
5 להתפלל על חטא העגל ולקבל את התורה, שבכך עורר
6 גילויין של י"ג מדות הרחמים - היתה עבודתו של מורנו
7 הבעל שם טוב בקו היראה. וממוצאי יום הכיפורים עד
8 אחרי שמחת תורה - היה קו השמחה בהתגלות בעבודתו
9 של מורנו הבעל שם טוב.
10 בסדר עבודתו של מורנו הבעל שם טוב בראש השנה
11 תק"ה, ראו תלמידיו הקדושים שינוי גדול בתפלת ערבית.
12 מורנו הבעל שם טוב היה בשמחה גדולה שנרגשה בידם.
- 13 בברכתו ברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו"; בדיבורי
14 התורה בשעת הסעודה, בסדר התקיעות ובתפלת
15 המוספים.
16 במוצאי יום הכיפורים תק"ה היה מורנו הבעל שם
17 טוב במצב רוח מרומם ומיוחד במינו שנמשך עד אחרי
18 שמחת תורה.
19 תלמידיו הקדושים הבינו שבחודש תשרי התחולל
20 דבר משמח ומיוחד במינו שגרם שמחה גדולה זו למורנו
21 הבעל שם טוב עד לשינוי סדר עבודתו בימים הנוראים,
22 שקו השמחה היה בהתגלות.
23 כולם רצו לדעת לשמחה מה זו עושה, אך לא עלתה
24 בידם.

ח"י אלול, ה'תש"ה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ס"ו - התרופה של הבעל-שם-טוב

- 1 גדולה הייתה הפתעתו של ר' ניסן לקרוא במכתבו של הבעל שם טוב פירוט רפואות ותרופות אשר
2 יש להשתמש בהן עבור מי שנפצע, כפי שנפצע הנסיך ראדזיוויל. הבעל שם טוב פירט בדיוק איך יוכנו
3 רפואות אלו ואיך הם יימסרו לשימושו של החולה.
4 האם לא הייתה זו הוכחה, אשר הבעל שם טוב ראה מראש את שִׁיקָה לנסיך ראדזיוויל, ואשר
5 רצה שר' ניסן יהיה השליח שעל ידו יקבל הנסיך את רפואתו?
6 ר' ניסן היה המום!
7 הבעל שם טוב לא הזכיר אמנם את שמו של הנסיך ראדזיוויל. אך הוא כתב בפירוט שכאשר ייתן
8 ר' ניסן לפצוע את הרפואה, והרפואה תביא את המזור המבורך, שלא יקבל מבעל הדבר כל גמול,
9 אפילו כאשר הלז יבקשו לקבל תגמול, אלא רק יבקשו להיות טוב ליהודים ולספק להם פרנסה.
10 בהמשך המכתב הורה הבעל שם טוב לר' ניסן כי אם ישאלוהו מניין הגיעו אליו תרופות אלו לא
11 יעשה סוד מכך שתרופות אלו מגיעים אליו מרבו - מייסדה של הדרך החדשה ביהדות - רבי ישראל
12 בעל שם טוב ממעז'יבוש.
13 במכתב הזכיר גם הבעל שם טוב לר' ניסן לא לשכוח לעשות את מה שהוא כבר ציווה לו בעל-פה
14 - לומר לידידו ומלווהו של הנסיך רדזיוויל, פייר לואי, שהינו יהודי.
15 לר' ניסן היה הכול נהיר כרגע. הוא ידע כעת בדיוק את אשר עליו לעשות: הוא החל תיכף ללכת
16 לכומר, אשר בביתו שכב הנסיך על ערש דווי, ולהציע את הרפואות אשר היו כבר מוכנות אצלו לפי
17 הוראותיו של הבעל שם טוב.
18 היה זה בדיוק ביום השני לפציעתו של הנסיך. מצבו הורע מרגע לרגע, חומו גבר, והוא שכב חסר
19 הכרה.

- 1 הרופא המלווה היה מיואש. הוא לא ראה שום סיכוי להצלת הנסיך ממוות. הרופאים מהסביבה
- 2 שאחריהם שלח להביא טרם הגיעו, והיה נראה כי כאשר יגיעו יהיה מאוחר מדי. ואפילו אם יגיעו
- 3 קודם לא יוכלו לעזור בשום אופן לנסיך הגוסס.
- 4 לפתע נראה ר' ניסן בבית הכומר. רק מראהו וצורת הילוכו - יהודי בקאפוטה ארוכה עם זקן ופאות
- 5 - משכו תשומת לב מהנאספים סביב הנסיך הפצוע.
- 6 הראשון שהבחין בר' ניסן היה פייר לואי, שהסתכל עליו בפליאה רבה, וגם בלא מעט בוז.
- 7 לא הייתה זו הפעם הראשונה שפייר לואי ראה יהודי עם הופעה יהודית. אך הייתה זו הפעם
- 8 הראשונה שהוא נפגש עם יהודי מסוגו של ר' ניסן פנים אל פנים.
- 9 לו לא היה שרוי בצער עקב מצבו הקריטי של הנסיך ראדזיוויל, הנאבק על חייו, היה אולי פייר
- 10 לואי מנסה להתלוצץ על חשבונו של ר' ניסן. אך עתה הביט בו ברוגזה, כאילו שואל אותו: "לשם מה
- 11 הגעת לכאן ללא שום הזמנה בשעה קריטית זו"?
- 12 אך ר' ניסן לא המתין שמישהו מהנוכחים ישאלנו אי אלו שאלות. וכיוון שפייר לואי היה הראשון
- 13 שבא לקראתו, הרי תיכף פנה אליו והבהיר לו את מטרת השליחות אשר לשמה בא:
- 14 "שמעתי על מצבו של הנסיך" אמר "ולכן באתי עם רפואות, אשר בטוח הנני אשר בעזרת השם
- 15 תבאנה את התועלת הרצויה".
- 16 לא היה חסר הרבה שפייער לואי יפרוץ בצחוק. השמעתם? הרופא כבר ביטל את כל התקוות
- 17 לרפואתו של הנסיך הפצוע, וכאן, מגיע "יהודון" ואומר שיש באמתחתו רפואה לנסיך הפצוע!
- 18 מלווהו הקרוב של הנסיך ראדזיוויל כבר עמד לצוות לר' ניסן להסתלק מה שיותר מהר מהמקום,
- 19 אך במקרה שמע הרופא את דברי ר' ניסן האומר, שיש לו רפואה עבור החולה, ובייאושו כי רב היה
- 20 להוט להיתפס בכל שביב תקווה.
- 21 "הבה נשמע מה יש לו לומר!" - התערב הרופא - "אין לנו מה להפסיד".
- 22 פייער לואי השאיר את ר' ניסן עם הרופא, והרופא החל לחקור את ר' ניסן מה יש לו להציע.
- 23 ר' ניסן הגיע עם הרפואות אודותם דיבר.
- 24 "הרשה לי לגשת אל החולה ואראה לך בעזרת ה' מה אפשר לעשות" - אמר ר' ניסן, בביטחון
- 25 מלא בהסתמכו על הבעל שם טוב.
- 26 במצוקתו, היה הרופא מוכן אף על פי כן, לנסות כל תרופה, והכניס את ר' ניסן לחדר בו שכב
- 27 הנסיך ראדזיוויל במצב שהוא קרוב יותר למוות מאשר לחיים.
- 28 בהתאם להוראתו של הבעל שם טוב מרח ר' ניסן את כל גופו של ראדזיוויל במשחה. כמו כן
- 29 הניח משחה מיוחדת על פצעו השותת דם של הנסיך, ולאחר מכן טָפַטְף לְפִי הנסיך טיפות אחדות.
- 30 לא עבר זמן רב, וכבר הורגש שינוי לטובה במצבו של הנסיך. וכעבור שעה נוספת פקח החולה
- 31 את עיניו, חומו החל לרדת, ופָּצְעוּ קָדָל לְדָמָם.
- 32 הרופא, וכל שאר הנוכחים אשר היו נוכחים ליד המיטה, כולל פייער לואי, נרגשים.
- 33 הם ראו דבר כזה שיכול להיחשב רק כמו נס.

- 1 "הוא יחיה!" הכריז הרופא בחדווה רבה, "המשבר חלף"!
- 2 "אני הייתי בטוח בזה תיכף כאשר הכנסתם אותי לנסיך" - אמר ר' ניסן בביטחון מלא.
- 3 "ובמה הייתם כל כך בטוחים"? - שאל הרופא, והביט בחסיד בהשתוממות.
- 4 "היות והרפואות ניתנו מרבי הקדוש והוא אשר ציווה לי להשתמש בהם" - היה מענהו של ר' ניסן.
- 5
- 6 "ומיהו רבך הקדוש שהינך מדבר אודותיו בכזו יראת כבוד"? - והפעם כבר היה זה פייר לואי
- 7 אשר שאל שאלה זו בנימה די ידידותית.
- 8 "שמו הוא רבי ישראל בעל שם טוב. הוא מייסדה של דרך חדשה בעבודת הבורא" - השיב ר' ניסן.
- 9
- 10 ר' ניסן כבר חש עצמו בנוח, ואמר לפייר לואי שברצונו לשוחח איתו, אך בארבע עיניים.
- 11 ופייר לואי הכניסו לחדר מיוחד.
- 12 "מקודם אמרתי לך, שכל מה שקרה כאן נובע מרבי הקדוש הבעל שם טוב" - החל ר' ניסן לשאת
- 13 את דברו -
- 14 "עתה ברצוני לומר לך - בשמו של רבי - שתדע שהינך יהודי ושמך היהודי הוא פסח צבי - שם
- 15 שניתן לך על שם סב אמך" -
- 16 הבעל שם טוב אף ציווה עלי לומר לך, "שעד עתה הלכת בדרך לא טובה, ומוכרח אתה לשוב
- 17 מיד לאלוקיך"!
- 18 ר' ניסן הלך לדרכו. ופייר לואי היה צריך עתה לעכל את כל אשר ראה ושמע.
- 19 ביום השלישי לקבלת התרופות - היה זה ערב שבת - היה כבר הנסיך ראדזיוויל די חזק כדי
- 20 להתיישב במקומו, ולאחר השבת נעמד אפילו על רגליו.
- 21 עתה שלח הנסיך לקרוא לר' ניסן, והחל לחקור אותו בפרוטרוט אודות הרפואות שבהן השתמש
- 22 וריפאו אותו באופן נפלא כל-כך.
- 23 הוא גם רצה לדעת יותר אודות הבעל-שם-טוב ועל הדרך החסידית החדשה.
- 24 על כל השאלות הללו ענה ר' ניסן תשובה ברורה.
- 25 "ולאיזה גמול מצפה אתה"? - רצה הנסיך ראדזיוויל לדעת.
- 26 "אינני חפץ בשום גמול" - אמר ר' ניסן - "כל שאני מבקש הוא שתיטיב עם היהודים ותיתן להם
- 27 את כל האפשרויות שתהיה להם פרנסה".
- 28 כעבור ימים מספר הבריא הנסיך ראדזיוויל לחלוטין והתאפשרה עזיבתו את הארקי, גם פייער לואי
- 29 הצטרף אליו.
- 30 לא חלף זמן רב ופייער לואי הגיע שוב להארקי, וניגש היישר לר' ניסן.
- 31 "מאז אותו יום שהלכתי מכאן" - אמר פייער לואי לר' ניסן - "לא מצאתי מנוח. לא יכולתי
- 32 להתקרב ולגעת במאכלי טריפה, ולא יכולתי להישאר בין גויים, לבי משכני לחיות בין יהודים. משהו
- 33 דחפני לשוב לאמונתי" -

- 1 "את כל זה גיליתי לנסיך ראדזיוויל", - המשיך פייער לואי לספר לר' ניסן - "והוא אמר לי, אשר
2 מבלי הבט שלא היה רוצה להיפרד ממני, סובר הוא, שצריך הנני לעשות כפי שאני חושב".
- 3 פייר לואי, או פסח צבי כפי שרצה להיקרא כעת בשמו היהודי, החליט כבר מה ברצונו לעשות,
4 הוא החליט להישאר בהארקי בין יהודים. בראש ובראשונה רצה הוא ללמוד יהדות. הוא חיפש
5 אברך למדן, אשר ידע גם שפות נוכריות, וְהֵלֵךְ נהיה רבו, כאשר הוא מתחיל ללמוד עימו מאל"ף בי"ת.
6 במשך שנה אחת ידע פסח צבי את כל הברכות, יכול היה להתפלל, וגם ללמוד חומש.
- 7 ימי הפסח קרבו ובהארקי נראה המחזה הבא:
- 8 בזמן שהיו צריכים לשאוב "מים שלנו" עבור המצות, הקדים רבה הישיש של הארקי, ר' נחמן
9 יצחק להיות מוכן, והפריץ היהודי ר' ליפע ברוך, אשר בזקנותו חזר בתשובה, רתם את מרכבתו ולקח
10 את הרב הישיש לנהר. גם פסח צבי ישב במרכבה ופניו נהרו מרוב שמחה על כך שהוא לוקח חלק
11 במצוה.
- 12 נעול במגפיו הגבוהים - אותם נעל בעבר בעת ה"ציד" - נכנס פסח צבי פייר לואי לתוך הנהר
13 בתמכו ברב הישיש, שהילך על "מעבורת" מיוחדת כדי להיות הראשון בשאיבת ה"מים שלנו" עבור
14 המצות.
- 15 הנסיך ראדזיוויל העניק לידידו פסח צבי את האחוזה ליד הארקי, וליהודים המקומיים העניק את
16 האדמה אשר עליה היו בנויים בתייהם.
- 17 עתה ידעו כל תושבי הארקי אודות הבעל-שם טוב והנוהים אחריו. ולכן, לא היו צריכים ר' ניסן
18 ואחרים לשמור בסוד את דבר היותם חסידים. וכך התגלו החסידים בהארקי.

אגרות קודש

- 1 [כ"ד תשרי פ"ד]
- 2 במענה על שאלת האשה . . . תי' תקבל על עצמה בלי"ע
3 להתעסק בטובת לומדי תורה, והיינו שתאפה ככר לחם או
4 חלת לחם בשביל תינוקות הלומדי' בחדר, (בכל שבוע ושבוע
5 דבר קצוב, בסכום אשר לא יכבד עלי' לפי מצבה בגשמיות)
6 ותקח על עצמה לעורר את הנשי' בדבר טבילת מצוה, ובכל
- 7 יום ועש"ק תתן איזה מטבע לצדקה, וכאשר יתאסף במשך ג'
8 חדשי' תמסור הכסף לכבודו, והוא יעשה בזה כפי אשר אצונו
9 אי"ה, ובעלה יקבל על עצמו שילך בכ"י לביהכ"נ להתפלל
10 ולשמוע איזה שיעור בלימוד, ויתעסק בגופו בהנוגע לתלמוד
11 תורה, והשי"ת ישמח לבבם בזרעא חייא וקיימא ופרנסה
12 טובה בריוח.

[אג"ק מוהריי"צ כרך א' עמ' רפ]

אגרות קודש

ק"ז

ב"ה, כ"ב מ"ח, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה חיים שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ב מ"ח, הנה ת"ח שעכ"פ כותב מהסדרים במשך חדש תשרי, אף כי בקיצור.

מזכיר במכתבו שסדר הלימודים הוא משעה 6:30 בקר עד 9:30 לילה, ואח"כ זמן ארוחת הערב עד 10:30. וצריך עיון בזה כי לכאורה אינו מתאים לשמירת בריאות התלמידים, כיון שנשאר לקשעה"מ שינה ברכת השחר וכו' שמונה שעות מצומצמות. וכבר ידוע עד כמה הקפיד כ"ק מו"ח אדמו"ר על שמירת בריאות התלמידים של תומכי תמימים ועאכו"כ בימינו אלה שעוד נחלש הדור בגשמיות, ובפרט באה"ק ת"ו. וכדאי שיתיעצו ביניהם ואולי גם עם רופא יר"ש היודע התנאים במקומם ומתאים לזה יסדרו הענינים.

נוסף על הנ"ל הרי לכאורה יש מקום לומר שכדאי להשאיר עכ"פ משך זמן קצר לרשות התלמידים למען יהי' מקום לתוספת מחול על הקדש מרצונם הטוב ולא בהכרח מסדרי הישיבה וקנאת סופרים תרבה חכמה.

לפלא שאין במכתב הנהלת הישיבה וגם לא במכתבו אודות הוספת תלמידים לזמן לימודים החדש. ובטח מתבוננים בהמצב באה"ק ת"ו שבעוד מועד צריך להבטיח (באווארענען זיך) בתלמידים כיון שמספר הישיבות הולך וגדול וכנראה שחוטפים תלמידים מכל הבא בידם.

מה שמסיים במכתבו הסיבה לחוסר המשמעת, הנה אף שאת"ל שהסיבה אמיתית אין זה משנה המצב, והרי ידוע שהמשמעת היא יסוד בהצלחה בלימוד ובהנהגה.

בחבילה בפ"ע נשלח לו מפתחות התורה אור שי"ל זה עתה ובטח יביא לו תועלת בעבודתו.

בברכת הצלחה המכחה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ג מ"ח, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ט מ"ח, שעורר תמי' בקריאתי בו שהוא בקפידא על כו', אשר אף שאמרו רז"ל שכחנים קפדנים הם, הנה נוסף על שלא דוקא במרז"ל זה צריך להתחיל העבודה בתור כהן, והרי כמה ענינים ישנם קודם לזה, הנה אפילו בענין זה עצמו למה לנצל קפדנות בנוגע לזולתו, כיון שהאדם קרוב יותר לעצמו, ובפרט כשהמדובר הוא לא על הזולת הרחוק אלא דוקא על הזולת שהוא המשלים ועושה מלא טוב היות, דוקא טוב.

ואולי זוכר עדיין מה שאמרתי לו בדבר פב"פ אשר ענין דשלוש בית נוגע גם לפרנסה, וכדבר משנה סוף עוקצין, ובלקו"ת סוף פרשת ברכה. ואם צריכים להשתדל - ע"פ תורה - בענינים הטבעים, שבהם תלוי הפרנסה, עאכו"כ שצריך להשתדל בענינים שעל פי תורה שבהם תלוי הפרנסה והאריכות בדבר הפשוט אך למותר, ולא באתי אלא להעיר ולהאיר אשר ענינים כאלו אף שבעיני בני אדם נראים שפעוטים וקטנים הן הם דוקא אבן הבוחן עד כמה פב"פ חסיד, וכמבואר ומובן מכמה שיחות הק'.

ויה"ר שבקרוב ממש יודיע שהתחיל לעבוד ע"ע בכיוון זה, ואז יזכה להודיע ג"כ שרואה הצלחה בעבודה זו.

בברכה לבשר טוב בכל האמור לעיל וגם ע"ד הרחבת הפרנסה.

א ויהיו חיי שרה מאה שנה ושבע שנים
 ב ומיתת שרה בקרית ארבע היא
 חברון בארעא דכנען ואמא
 אברהם למספדה לשרה
 ג ולמבכה: וקם אברהם מעל
 אפי מיתה ומלל עם בני חתאה
 למימר: ד דיר ותותב אנא
 עמכון הבו לי אחסנת קבורא
 עמכון ואקבר מימי מן קדמי:
 ה ואתיבו בני חתאה ית אברהם
 למימר לה: ו קבל מננא רבוננא
 רב קדם ?? את ביננא בשפר
 קברנא קבר ית מיתך אנש מננא
 ית קברה לא ימנע מנך מלמקבר
 מיתך: ז וקם אברהם וסגיד
 לעמא דארעא לבני חתאה:
 ח ומלל עמהון למימר אם אית
 רעוא בנפשכון למקבר ית מימי
 מן קדמי קבילו מני ובעו לי מן
 עפרון פר צוחר: ט ויתן לי ית
 מערת פפלתא די לה די בסטר

כג א ויהיו חיי שרה מאה שנה ושבע שנים
 שנה ושבע שנים שני חיי שרה: ב ותמת
 שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען
 ויבא אברהם לספד לשרה ולבכיתה: כס"י:
 ג ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל-בני
 חת לאמר: ד גר-ותושב אנכי עמכם תנו לי
 אחזת-קבר עמכם ואקברה מתי מלפני: כס"י:
 ה ויענו בני-חת את-אברהם לאמר לו:
 ושמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו
 במבחר קברינו קבר את-מתך איש ממונו
 את-קברו לא-יכלה ממוך מקבר מתך: כס"י:
 ו ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני-חת:
 ח וידבר אתם לאמר אם-יש את-נפשכם
 לקבר את-מתי מלפני שמעוני ופגעו-לי
 בעפרון בן-צחר: כס"י: ט ויתן לי את-מערת

רש"י

נשמתה ממנה ומתה: תורה ג (ד) גר-ותושב אנכי
 עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישבתי עמכם. ומדרש
 אגדה: אם תרצו, תריני גר, ואם לאו, אהיה
 תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקדוש ברוך
 הוא: "לורעד אתן את-הארץ הזאת": אחזת-קבר.
 אחזת קרקע לבית הקברות: תורה ה (ו) לא-
 יכלה. לא ימנע, כמו: (תהלים מ) "לא תכלא
 רחמיק", וכמו: (לעיל ח) "ויפלא הגשם": תורה ז
 (ח) נפשכם. רצונכם: ופגעו-לי. לשון בקשה,
 כמו: (רות א) "אל-תפגעו-בי": (ט) המכפלה.
 בית ועליה על גביו. דבר אחר: שפולה בזוגות
 (עירובין נג): בכסף מלא. אשלם כל שויה. וכן דוד
 אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף מלא":

(א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ושבע שנים
 ושבע שנים. לכה, נכתב "שנה" בכל כולו וכלל,
 לומר לה שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת
 כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה, שהרי אינה בת
 ענשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליפי:
 שני חיי שרה. פלן שוין לטובה: (ב) בקרית
 ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם: אחימן,
 ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר: על שם ד' זוגות
 שנקברו שם איש ואשתו: (ב"ר) אדם וחוה, אברהם
 ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם.
 מבאר שבע: לספד לשרה ולבכיתה. ונסמכה מיתת
 שרה לעקדת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקדה,
 שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה

חַקְלָהּ בְּכֶסֶף שָׁלִים יִתְּנֶינָה לִי
 בִּינְיוֹן לְאַחֲסֹנֶת קְבוּרָא:
 י וְעֶפְרוֹן יָתֵב בְּגוּ בְּנֵי חֲתָאָה
 וְאַתִּיב עֶפְרוֹן חֲתָאָה יֵת אֲבָרְהָם
 קָדָם בְּנֵי חֲתָאָה לְכָל עָלִי תִרְעַ
 קָרְתָּה לְמִימָר: יא לֹא רְבוּנִי
 קָבִיל מִנִּי חַקְלָא יִהְיִית לָךְ
 וּמַעֲרָא דִּי בָּהּ לָךְ יִהְיִיתָה לְעֵינֵי
 בְּנֵי עַמִּי יִהְיִיתָה לָךְ קָבֵר מִיתָךְ:
 יב וּסְגִיד אֲבָרְהָם קָדָם עָמָא
 דְּאַרְעָא: יג וּמִלִּיל עִם עֶפְרוֹן
 קָדָם עָמָא דְּאַרְעָא לְמִימָר בְּרִם
 אִם אֵת עֶבֶד לִי טִיבּוּ קָבֵל מִנִּי
 אֵתָן בְּכֶסֶף דְּמִי חַקְלָא סָב מִנִּי
 וְאַקְבֵּר יֵת מִיתִי תַּמָּן: יד וְאַתִּיב
 עֶפְרוֹן יֵת אֲבָרְהָם לְמִימָר לֵה:
 טו רְבוּנִי קָבֵל מִנִּי אַרְעָא שְׁוִיָּא
 אַרְבַּע מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף בִּינָא
 וּבִינָךְ מָה הִיא וְיֵת מִיתָךְ קָבֵר:
 טז וְקָבֵל אֲבָרְהָם מִן עֶפְרוֹן וְתַקַּל
 אֲבָרְהָם לְעֶפְרוֹן יֵת בְּכֶסֶף דְּמִלִּיל
 קָדָם בְּנֵי חֲתָאָה אַרְבַּע מָאָה
 סְלַעִין דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סְחוּרָא (נ"י
 דְּמִתְקַבֵּל סְחוּרָא) בְּכָל מְדִינָתָא:
 יז וְקָם חַקְל עֶפְרוֹן דִּי בְּכֶסֶף לְתָא

הַמְכַּפְּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצָּה שָׂדֶהוּ בְּכֶסֶף
 מֵלֹא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֹת-קָבֵר כִּסְי:
 י וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי
 אֶת-אַבְרָהָם בְּאַזְנֵי בְּנֵי-חֵת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-
 עִירוֹ לֵאמֹר כִּסְי: יא לֹא-אֲדֹנִי שְׁמַעְנִי הַשָּׂדֶה
 נִתְּתִי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ לְעֵינֵי
 בְּנֵי-עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קָבֵר מִתָּךְ כִּסְי: יב וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
 אֲבָרָהָם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ: יג וַיִּדְבֹּר אֶל-
 עֶפְרוֹן בְּאַזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם-אֶתָּה
 לוֹ שְׁמַעְנִי נִתְּתִי כֶסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי
 וְאַקְבֵּרָה אֶת-מִיתִי שְׂמָה כִּסְי: יד וַיַּעַן עֶפְרוֹן
 אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: טו אֲדֹנִי שְׁמַעְנִי אָרֶץ
 אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בִּינֵי וּבִינָךְ מַה-הִיא
 וְאֶת-מִתָּךְ קָבֵר כִּסְי: טז וַיִּשְׁמַע אֲבָרָהָם אֶל-
 עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אֲבָרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף
 אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאַזְנֵי בְּנֵי-חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל
 כֶּסֶף עֹבֵר לִסְחָר כִּסְי: ע"ב בַּחוּל שְׁנֵי י"ז וַיָּקָם | שָׂדֶה

רש"י

בִּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוּ מַה הִיא חֲשׂוּבָה, לְכָלוּם,
 אֵלֹא הֵנַח אֵת הַמָּכָר, (כ"ר) וְאֶת-מִתָּךְ קָבֵר:
 (טז) וַיִּשְׁקַל אֲבָרָהָם לְעֶפְרוֹן. (בַּכּוּרוֹת נ) חֶסֶר י"ו,
 לְפִי שֶׁאָמַר הִרְבֵּה וְאָפְלוּ מַעַט לֹא עָשָׂה, (ב"מ פז)
 שֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוֹלִים, קִנְטְרִין, שֶׁנֶּאֱמָר:
 "עוֹבֵר לִסְחָר", שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מְקוֹם, וְיֵשׁ
 מְקוֹם שֶׁשְׁקָלֵיהֶם גְּדוֹלִים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין, צִנְטִיָּאָרִ"ש
 בְּלַע"ז: (יז) וַיָּקָם שָׂדֶה עֶפְרוֹן. תְּקוּמָה הִיטָּה לוֹ,
 שֶׁיֵּצֵא מִיַּד הַדְּיוּט לִיד מְלָךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא:
 "וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ לְאַבְרָהָם"

(י) וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב. כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנוֹהוּ
 שׁוֹטֵר עָלֵיהֶם, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם שֶׁהִיָּה
 צָרִיךְ לוֹ, עָלָה לְגַדְלָה: לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ. שֶׁפֻּלְן
 בְּטָלוּ מִמְּלֹאכְתָּן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה: (יא) לֹא-
 אֲדֹנִי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים: נִתְּתִי לָךְ. הָרִי הִיא
 כְּמוֹ שֶׁנִּתְּתִיהָ לָךְ: תוֹרָה יב (יג) אֵךְ אִם-אֶתָּה לוֹ
 שְׁמַעְנִי. אֶתָּה אוֹמֵר לִי לִשְׁמַע לָךְ וְלִיקַח בְּחֻנָּם, אֲנִי
 אֵי אֶפְשִׁי בְּכֶךְ "אֵךְ אִם אֶתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי", הַלּוֹאִי
 וְתִשְׁמַעְנִי: נִתְּתִי. דּוּנִי"ש בְּלַע"ז, מוֹכֵן הוּא אֶצְלִי,
 וְהַלּוֹאִי נִתְּתִי לָךְ כְּבֹר: תוֹרָה יד (טו) בִּינִי וּבִינָךְ.

עֲפֹרֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפָּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא
הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל-גִּבְלוֹ סָבִיב רַש"י: יח לְאַבְרָהָם
לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי-חַת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-
עִירוֹ רַש"י: יט וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה
אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעֲרַת שָׂדֶה הַמִּכְפָּלָה עַל-פְּנֵי
מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ פְּנֵעִין: כ וַיָּקָם הַשָּׂדֶה
וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת-קָבַר
מֵאֵת בְּנֵי-חַת: ס כד א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים וַיְהִי בֶרֶךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל רַש"י:
כ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלַל
בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שִׁים-נָא יִדְךָ תַּחַת יָרְכִי רַש"י:
ג וַאֲשַׁבִּיעֲךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לִבְנֵי מִבְּנוֹת
הַפְּנֵעִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: ד כִּי אֶל-
אֶרְצִי וְאֶל-מִוְלָדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחַת אִשָּׁה לִבְנִי
לְיִצְחָק: ה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעָבֹד אוֹלִי לְאֶת-תַּאֲבָה
הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הֵהָשֵׁב
אֲשִׁיב אֶת-בְּנִךְ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאת מִשָּׁם:
ו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הִשְׁמַר לְךָ פֶּן-תִּשְׁיֵב

די קדם ממרא חקלא ומערתא די
בה וכל אילני די בחקלא די בכל
תחומה סחור סחור:
יח לְאַבְרָהָם לְזַכֵּינוּהִי לְעֵינֵי בְנֵי
חַתָּא בְּכָל עָלִי תַרְע קֶרְתָּה:
יט וְכַתֵּר בֶּן קָבַר אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה
אִתָּהּ בַּמַּעֲרַת חָקֵל כְּפִלְתָּא עַל
אִפִּי מִמְרָא הִיא חֲבֵרוֹן בְּאֶרְעָא
דְּכַנְעָן: כ וְקָם חָקֵלָא וּמַעֲרָתָא
דִּי בַה לְאַבְרָהָם לְאַחֲסִנַת קְבוּרָא
מִן בְּנֵי חַתָּא: א וְאַבְרָהָם סִיב
עַל בְּיוֹמִין וַיִּי בְרִיךְ יֵת אַבְרָהָם
בְּכָלֵא: ב וְאָמַר אַבְרָהָם לְעַבְדָּהּ
סָבָא דְבֵיתָהּ דְּשָׁלִיט בְּכָל דִּי לָהּ
שׁוּי כַעַן יִדְךָ תַּחֲזוּת יָרְכִי:
ג וְאַקְרִים עָלֶיךָ בְּמִימְרָא דִּי
אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא וְאֱלֹהָא דְאֶרְעָא
דְּלָא תִסָּב אִתָּתָא לְבָרִי מִבְּנֵי
כַנְעָנָי דִּי אָנָּה יִתֵּב בִּינֵיהוֹן:
ד אֱלֹהִין לְאֶרְעֵי וּלְזִלְדוּתֵי תִיזִיל
וְתִסָּב אִתָּתָא לְבָרִי לְיִצְחָק:
ה וְאָמַר לָהּ עַבְדָּא מָאִים לָא
תִיבִי אִתָּתָא לְמִיתִי בְּתָרִי לְאֶרְעָא
הָדָא הָאֲתָבָא אֲתִיב יֵת בְּרִיךְ
לְאֶרְעָא דִּי נִפְקֶתָא מִתְּמָן:
ו וְאָמַר לָהּ אַבְרָהָם אִסְתַּמַּר לָךְ
דִּילְמָא תִתִּיב יֵת בְּרִי לְתִמָּן: ז וַיִּי
אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא דִּי דְבָרְנִי מִבֵּית
אָבָא וּמֵאֶרֶע וּלְדוּתֵי וְדִי מִלָּל לִי

רש"י

יָרְכִי. (שבועות לח) לְפִי שֶׁהַנֶּשֶׁבַע צָרִיךְ שְׂיִטֵּל בְּיָדוֹ
חֲפֵץ שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן: סֶפֶר תּוֹרָה, או תְּפִלִּין,
וְהַמִּילָה הֵיטָה מִצְוָה רַאשׁוֹנָה לוֹ, וּבָאָה לוֹ עַל יְדֵי
צַעַר וְהֵיטָה חֲבִיבָה עָלָיו וְנִטְלָה. (וְרוּצָה לוֹמַר: מֵה
שֶׁלֹּא אָמַר 'תַּחַת יָרְכִי', וְהֵיטָה לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ הָעָבֶד

לְמִקְנָה וְגו'": (יח) בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ. בְּקִרְבֵּי
כָּלֶם וּבְמַעֲמַד כָּלֶם הִקְנֶהוּ לוֹ: תוֹרָה יט (א) בְּרִיךְ
אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל. "בְּכָל" עוֹלָה בְּגִימָטְרִיא 'בֶּן',
וּמֵאֲחֵר שֶׁהִיזָה לוֹ בֶּן, הִיזָה צָרִיךְ לְהַשְׁיֵאוֹ אִשָּׁה:
(ב) זָקֵן בֵּיתוֹ. לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק, נִקְוֶה זָקֵן: תַּחַת

אֶת־בְּנֵי שָׁמָּה: וַיְהִי | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
 לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר
 דִּבֶּר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתֶּן
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְּאָכּוֹ לִפְנֶיךָ
 וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם כִּסִּי: ח וְאִם־לֹא
 תֵּאָבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַיָּךְ וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי
 זֹאת רַק אֶת־בְּנֵי לֹא תֵּשֵׁב שָׁמָּה כִּסִּי: ט וַיֵּשֶׁם
 הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו
 וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: שְׁלִישִׁי וַיִּקַּח הָעֶבֶד
 עֲשָׂרָה גִּמְלִים מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל־טוֹב
 אֲדֹנָיו בִּידּוֹ וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ אֶל־אֲרָם נְהֲרִים אֶל־
 עִיר נַחֹר כִּסִּי: יא וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים מַחוּץ לָעִיר
 אֶל־בְּאֵר הַמַּיִם לָעֵת עָרֵב לָעֵת צֹאת
 הַשָּׁאֲבֹת כִּסִּי: יב וַיֹּאמֶר
 הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם: יג הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם

וְדִי קָיָם לִי לְמִימַר לְבָרֶךְ אֶתֶּן יְת
 אֲרַעֲא הָדָא הוּא יִשְׁלַח מִלְּאָכְהָ
 קְדָמָךְ וְתִסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִתְּמָן:
 ח וְאִם לֹא תִיבִי אֶתְתָּא לְמִיתִי
 בְּתַרְךָ וְתִהִי זִכָּא מִמוּמְתִי דָּא
 לְחוּד יְת בָּרִי לֹא תִתֵּב לְתִמָּן:
 ט וְשׁוּי עֲבָדָא יְת יְדֵה תַּחֲוֹת
 יִרְכָּא דְאַבְרָהָם רַבּוּנָה וְקָיָם לֵה
 עַל פְּתִגְמָא הָדִין: י וְדִבֵּר עֲבָדָא
 עֲשָׂרָא גִמְלִין מִגִּמְלֵי רַבּוּנָה וְאַזַּל
 וְכָל שְׁפָר רַבּוּנָה בִּידֵה וְקָם וְאַזַּל
 לְאֲרָם דִּי עַל פֶּרֶת לְקִרְתָּא דְנַחֹר:
 יא וְאֲשֶׁרִי גִמְלִיא מִבְּרָא לְקִרְתָּא
 לְבִאֲרָא דְמִיא לְעֵדֶן וּמִשָּׂא לְעֵדֶן
 דְנִפְקֵן מִלִּיתָא: יב וַאֲמַר יִי
 אֱלֹהֵה דְרַבּוּנִי אַבְרָהָם זִמִּין כְּעַן
 קְדָמִי יוֹמָא דִּין וְעֶבֶד טִיבּוֹ עִם
 רַבּוּנִי אַבְרָהָם: יג הָא אָנָּא קָאָם
 עַל עֵינָא דְמִיא וּבִנְתָּ אֲנָשִׁי קִרְתָּא
 הַשָּׁאֲבֹת כִּסִּי: יב וַיֹּאמֶר

רש"י

עֲלוּהִי, עֲלִיהוֹן, שָׁאִין נּוֹפֵל אֲצֶל דְּבוּר לְשׁוֹן לִי וְלוֹ
 וְלָהֶם, אֶלָּא: אֵלִי, אֵלִיו, אֵלֵיהֶם, וְתַרְגּוּם שְׁלָהֶם:
 'עֲמִי, עֲמִיחָ, עֲמִהוֹן', אָבֵל אֲצֶל אֲמִירָה נּוֹפֵל לְשׁוֹן
 'לִי, וְלוֹ וְלָהֶם: וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי. בֵּין הַבְּתָרִים:
 (ח) וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי וְגו'. וְקַח לוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת
 עֶגְר, אֶשְׁכַּל וּמִמָּרָא (קִידוּשִׁין סא): רַק אֶת־בְּנֵי וְגו'.
 'רַק', מַעוּט הוּא: בְּנֵי אֵינוֹ חוּזָר, אָבֵל יַעֲקֹב בֶּן
 בְּנֵי, סוּפוֹ לְחוּזָר: תּוֹרָה ט (י) מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו. (ב"ר)
 נִכְרִין הֵיוּ מִשָּׂאָר גִּמְלִים, שְׁהֵיוּ יוֹצְאִין זְמוּמִין
 מִפְּנֵי הַגִּזּוּל, שְׁלֹא יֵרְעוּ בְּשָׂדוֹת אַחֲרִים: וְכָל־טוֹב
 אֲדֹנָיו בִּידּוֹ. (ב"ר) שְׁטַר מִתְּנָה כְּתִב לִיצְחָק עַל
 כָּל אֲשֶׁר לוֹ, כְּדִי שִׁיקְפָצוּ לְשַׁלַּח לוֹ בְּתָם: אֲרָם־
 נְהֲרִים. בֵּין שְׁתֵּי נְהֲרוֹת יוֹשְׁבֹת: (יא) וַיִּבְרַךְ

בְּמִילְתּוֹ, לְפִי שְׁשָׁל אַבְרָהָם הֵיטָה רֹאשׁוֹנָה לוֹ
 קֹדֶם מִילַת הָעֶבֶד, וְקַל לְהַבִּין): תּוֹרָה ג (ז) ה'
 אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי. וְלֹא אָמַר:
 'וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ', וְלִמְעַלָּה אָמַר "וְאֲשַׁבִּיעַךְ וְגו'".
 אָמַר לוֹ: עֲכָשׁוּ הוּא "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ",
 שֶׁהִרְגִּילָתּוּ בְּפִי הַבְּרִיּוֹת, אָבֵל כְּשֶׁלָּקַחְנִי מִבֵּית אָבִי,
 הָיָה "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם" וְלֹא אֱלֹהֵי הָאָרֶץ, שְׁלֹא הָיָה
 בְּאֵי עוֹלָם מִכִּירִים בּוֹ וְשָׁמוֹ לֹא הָיָה רָגִיל בְּאָרֶץ:
 מִבֵּית אָבִי. מִחֶרֶן: וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי. מֵאוּר כְּשָׁדִים:
 וְאֲשֶׁר דִּבֶּר־לִי. לְצִרְכִּי, כְּמוֹ: "אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי", וְכֵן
 כָּל 'לִי, וְלוֹ וְלָהֶם' הַסְּמוּכִים אֲצֶל דְּבוּר, מִפְּרָשִׁים
 בְּלִשׁוֹן 'עַל', וְתַרְגּוּם שְׁלָהֶם (רַצּוֹנוֹ, שְׁדָרְךָ הַתַּרְגּוּם
 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמִ"ד בְּמִקּוֹם בְּעֶבְרִית, וְקַל לְהַבִּין) 'עָלַי,

וּבְנוֹת אֲנִשֵּׁי הָעִיר יֵצְאוּ לְשֹׂאב מַיִם: יד וְהָיָה
כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַפִּי-נָא
כִּדָּךְ וְאַשְׁתָּה וְאַמְרָה שְׁתֶּה וְגַם-גְּמֻלֶיךָ
אֲשַׁקֶּה אֹתָהּ הַכֹּחֶת לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וְכֵה אֲדַע
כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנִי כִס"י: טו וַיְהִי-הוּא
מִוֶּרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּקָה יֵצְאת אֲשֶׁר
יָלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן-מִלְכָּה אִשְׁתּוֹ נָחוֹר אַחֵי
אַבְרָהָם וְכֵהָ עַל-שְׂכָמָהּ: טז כְּתִיב וְהַנֶּעַר
קָרִי וְהַנֶּעֱרָה טַבַּת מִרְאֶה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ
לֹא יָדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעֵינָה וַתִּמְלֹא כֵדָה
וַתַּעַל כִס"י: יז וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר
הַגְּמִיאִנִי נָא מַעַט-מַיִם מִכֶּבֶדְךָ כִס"י: יח וַתֹּאמֶר
שְׁתֶּה אֲדֹנִי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד כֵּדָה עַל-יָדָהּ
וַתִּשְׁקָהּ כִס"י: יט וַתִּכַּל לְהִשְׁקָתָהּ וַתֹּאמֶר גַּם
לְגִמְלֶיךָ אֲשָׂאב עַד אִם-כָּלוּ לְשִׁתּוֹת כִס"י:
כ וַתִּמְהַר וַתַּעַר כֵּדָה אֶל-הַשִּׁקָּת וַתֵּרֶץ עוֹד
אֶל-הַבְּאֵר לְשֹׂאב וַתִּשְׁאֹב לְכָל-גְּמֻלָּיו כִס"י:

רש"י

לִקְרֹאתָהּ. לְפִי שְׂרָאָה שְׁעָלוּ הַמַּיִם לִקְרֹאתָהּ
(בראשית רבה): הַגְּמִיאִנִי נָא. לְשׁוֹן גְּמִיעָה,
הוֹמִי"ו בְּלַע"ז: (יח) וַתֵּרֶד כֵּדָה. מַעַל שְׂכָמָה:
(יט) עַד אִם-כָּלוּ. הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן
'אֲשֶׁר': אִם-כָּלוּ. תַּגְּמֵם אֲוִנְקָלוֹס: 'דִּי סַפְקוֹן' שְׁוֹ
הִיא גָּמַר שְׁתִּיתָן, כְּשֶׁשְׁתּוֹ דִּי סַפְקוֹן: (כ) וַתַּעַר.
לְשׁוֹן נְפִיעָה, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה 'הַמֶּעֱרָה
מִכְּלִי אֶל כְּלִי', וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ דּוּמָה: (תהלים קמא)
"אֵל תַּעַר נִפְשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמּוֹת
נִפְשׁוֹ": הַשִּׁקָּת. אֶבֶן חִלּוּלָה שְׁשׁוּתִים בֵּה הַגְּמֻלָּים:

הַגְּמֻלָּים. הַרְבִּיעִים: תוֹרָה יב (יד) אֹתָהּ הַכֹּחֶת.
רְאוּיָה הִיא לוֹ, שְׁתֵּהא גּוֹמְלֵת חֲסָדִים, וְכֵדָאִי הִיא
לִיכְנֵס בְּבִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּלְשׁוֹן 'הוֹכַחְתָּ', בְּרִרְתָּ,
אֶפְרוֹבִישׁ ט בְּלַע"ז: וְכֵה אֲדַע. לְשׁוֹן תַּחֲנֻנָּה,
'הוֹדַע לִי כֵה': כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד. אִם תִּהְיֶה
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְהוֹגֵנָתּ לוֹ, אֲדַע "כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד" (ב"ר):
תוֹרָה טו (טז) בְּתוֹלָה. מִמָּקוֹם בְּתוֹלִים (ב"ר): וְאִישׁ
לֹא יָדָעָהּ. שְׁלֹא כְּדָרְכָהּ, לְפִי שְׁבָנוֹת הַנִּכְרִים הִיוּ
מִשְׁמֵרוֹת מְקוֹם בְּתוֹלִיָּהוּן וּמִפְקִירוֹת עֲצָמָן מִמָּקוֹם
אַחֵר, הַעֲיִיד עַל זֶה שְׁנִקָּהּ מִכָּל: (יז) וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד

כא וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מַחְרִישׁ לִדְעַת
הֶהָצִלִּיחַ יְהוָה דְּרָכּוֹ אִם-לֹא כִסִּי: כב וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשָׂתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ גִּזְמָה
זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יָדָיָהּ
עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם כִּסִּי: כג וַיֹּאמֶר בֶּת-מִי אַתָּה
הַגִּידִי נָא לִי הֵיכָּן בֵּית-אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ
לָלִין כִּסִּי: כד וַתֹּאמֶר אֵלָיו בֶּת-בְּתוּאֵל אֲנֹכִי
בֶן-מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנַחוֹר כִּסִּי: כה וַתֹּאמֶר
אֵלָיו גַּם-תֵּבֶן גַּם-מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם-מָקוֹם
לָלוֹן כִּסִּי: כו וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה: רביעי
כו וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר
לֹא-עָזַב חֲסֵדּוֹ וְאַמְתּוֹ מֵעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בְּדֶרֶךְ

ומלת לכל גמלוהי: כא וגברא
שהי בה מסתפל שתיק למידע
האצלח יי ארחה אם לא:
כב והנה כד ספיקו גמליא
למשתי ונסיב גברא קדשא
דדהבא תקלא מתקלה ותרין
שירין על ידהא מתקל עשר
סלעין דדהבא מתקלהון:
כג ואמר בת מן את חוי כען לי
האית בית אבויך אתר פשר לנא
למבת: כד ואמרת לה בת בתואל
אנא בר מלכא דילידת לנחור:
כה ואמרת לה אף תבנא אף
פסתא סגי עמנא אף אתר פשר
למבת: כו וכרע גברא וסגיד
קדם יי: כז ואמר בריך יי אלהא
דרבונא אברהם די לא מנע
טיבותה וקושטה מן רבונא אנא

רש"י

לראות "ההצליח ה' דרכו". ואין לתרגם שתי,
שחרי אינו לשון שתיה, שאין אל"ף נופלת בלשון
שתיה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו: (לעיל
כ) "אמרי לי אחי הוא", וכמו: (לקמן כו) "וישאלו
אנשי המקום לאשתו": (כב) בקע. רמז לשקלי
ישראל, "בקע לגלגלת": ושני צמידים. רמז לשני
לוחות מצפדות: עשרה זהב משקלם. רמז
לעשרת הדברות שבהן: (כג) ויאמר בת-מי את.
לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו
של אברהם, שהצליח הקב"ה דרכו: ללין. לינה
אחת, 'לין' שם דבר, והיא אמרה "ללון", כמה
לינות: (כד) בת-בתואל. השיבתו על ראשון,
ראשון, ועל אחרון, אחרון: (כה) מספוא. כל
מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים:
תורה כו (כז) בדרה. דרך המזמן, דרך הישר,
באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל בי"ת ולמ"ד
וה"א המשמשים בראש התבה ונקודים בפתח,

(כא) משתאה. לשון שאיה, כמו: "שאו ערים",
(ישעיה ו) "תשא שמה": משתאה. משתומם
ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו
יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל
תתמה בתי"ו של משתאה, שאין לה תבה שתחלת
יסודה שיי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו
מפרידה בין שתי אותיות של עקר היסוד, כגון:
"משתאה, מגזרת שאה". "משתלל" (ישעיה נט)
מגזרת "שולל". (שם טז) "וישתומם", מגזרת
שמה. "וישתמר חקות עמרי" (מיכה ו) מגזרת
וישמר. אף כאן, משתאה, מגזרת תשא. וכשם
שאתה מוצא לשון משומם באדם, נבהל, ונאלם
ובעל מחשבות, כמו: (איוב יח) "על יומו נשמו
אחרונים", (ירמיה ב) "שמו שמים", (דניאל ד)
"אשתומם כשעה חדא", כך תפרש לשון שאיה
באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון
שהיה, "וגברא שהי", שוהה ועומד במקום אחד,

בִּאֲרוּחַ תִּקְנָא דְּרַבּוּנִי יְיָ בֵּית
אֲחוּהִי דְּרַבּוּנִי: כח וְהִטָּת
עוֹלָמְתָא וְחוּיָאָת לְבֵית אִמָּה
פְּתַגְמִיָּא הָאֲלִין: כט וְלִרְבָּקָה
אַחָא וּשְׁמָה לֶבֶן וְהִטָּת לֶבֶן לֹת
גְּבָרָא לְבָרָא לֹת עֵינָא: ל וְהִוָּה
כַּד חָזָא יְתָ קִדְשָׁא וְיֵת שִׁירָיָא עַל
יְדֵי אַחְתָּהּ וְכַד שָׁמַע יְתָ פְתַגְמִי
רְבָקָה אַחְתָּהּ לְמִימַר כְּדִין מְלִל
עָמִי גְּבָרָא וְאַתָּא לֹת גְּבָרָא וְהָא
קָאֵם עַלְוֵי גְּמֻלָּיָא עַל עֵינָא:
לא וְאָמַר עוֹל בְּרִיקָא דִּי לְמָא
אַתָּ קָאֵם גְּבָרָא וְאַנָּא פְּנִיתִי בֵּיתָא
וְאַתָּר כְּשֵׁר לְגְּמֻלָּיָא: לב וְעַל
גְּבָרָא לְבֵיתָא וּשְׂרָא גְּמֻלָּיָא וְיִהִב
תְּבָנָא וְכִסְתָּא לְגְּמֻלָּיָא וּמִיָּא
לְאַסְחָאָה רַגְלוֹהִי וְרַגְלֵי גְּבָרָיָא
דְּעָמָה: לג וְשׁוּיָאוֹ קְדָמוּהִי
לְמִיכָל וְאָמַר לָא אֵיכּוֹל עַד
דְּאַמְלִל פְּתַגְמִי וְאָמַר מְלִל:
לד וְאָמַר עֲבָדָא דְּאַבְרָהָם אָנָּא:
לה וַיֵּן כְּרִיף יְתָ רַבּוּנִי לְחֻדָּא
וְרָבָא וְיִהִב לָהּ עָאן וְתוֹרִין וְכִסְף
וְדִהִב וְעֲבָדִין וְאַמְהָן וְגִמְלִין
וְחִמְרִין: לו וּלְיִלִידַת שָׂרָה אֶתָּה
רַבּוּנִי בֵּר לְרַבּוּנִי בְּתֵר דְּסִיכָת

נִחְנִי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדָנִי כִּי: כח וְתָרִין
כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה וְתִגְדַּר לְבֵית אִמָּה בְּדִבְרִים
הָאֵלֶּה כִּי: כט וְלִרְבָּקָה אַח וּשְׁמוֹ לֶבֶן וַיִּרְץ לֶבֶן
אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין כִּי: ל וַיְהִי |
כִּרְאֹת אֶת־הַנָּזִם וְאֶת־הַצְּמִידִים עַל־יְדֵי אַחֲתוֹ
וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי רְבָקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה־
דִּבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד
עַל־הַגְּמֻלִּים עַל־הָעֵין כִּי: לא וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ
יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת
וּמִקּוֹם לְגְּמֻלִּים כִּי: לב וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה
וַיִּפְתַּח הַגְּמֻלִּים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לְגְּמֻלִּים
וַיִּמֵּם לְרֹחֶץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
אִתּוֹ כִּי: לג כְּתִיב וַיִּישֶׁם קָרִי וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר
וַיֹּאמֶר לָא אֲכַל עַד אִם־דִּבְרָתִי דִּבְרִי וַיֹּאמֶר
דִּבֶּר כִּי: לד וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנְכִי:
לה וַיְהִי־הָאֵל בֵּרֶךְ אֶת־אֲדָנִי מְאֹד וַיַּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לוֹ
צֹאן וּבָקָר וְכִסֶּף וְזָהָב וְעֲבָדָם וּשְׂפָחוֹת וּגְמֻלִּים
וְחִמְרִים: לו וְתִלְדַּ שָׂרָה אִשְׁתִּי אֲדָנִי בֵּן לְאֲדָנִי

רש"י

מִדְּבָרִים בְּדִבְרֵי הַפְּשׁוּט שְׁנוֹכַר כָּבֵד בְּמִקּוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא מְבָרֵר וְנוֹכַר בְּאִיזָה הוּא מְדַבֵּר: (כח) לְבֵית אִמָּה. דִּרְךְ הַנָּשִׁים הָיָה לְהִיט לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ לְמִלְאכְתָּן, וְאֵין הִפְתָּ מִגְּדַת אֶלָּא לְאִמָּה: (כט) וַיִּרְץ. לָמָּה רָץ וְעַל מָה רָץ?: (ל) וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת־הַנָּזִם. אָמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה', וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן: עַל־הַגְּמֻלִּים. לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ: (לעיל יח) "וְהוּא עֹמֵד עָלֵיהֶם", לְשִׁמְשָׁם: (לא) פְּנִיתִי הַבַּיִת. מַעֲבֹדַת אֱלִילִים (ב"ר): (לב) וַיִּפְתַּח. הִתִּיר זָמָם שְׁלָהֶם, שֶׁהָיָה סוּתָם אֶת פִּיהֶם שְׁלָא יִרְעוּ בְּדִרְךְ בְּשִׁדּוֹת אַחֲרִים (ב"ר): (לג) עַד אִם־דִּבְרָתִי. הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר' וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ: (לִקְמָן מֵט) "עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה", וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֻקְמֵינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּד' לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֶחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם': תוֹרָה לֵד (לו) וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ. שֹׁטֵר

אחרי וקנתה ויתן לו את כל אשר לו כס"י:
 וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני
 מבנות הפנעני אשר אנכי ישב בארצו כס"י:
 אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי
 ולקחת אשה לבני: לט ואמר אל אדני אלי
 לא תלך האשה אחרי כס"י: מ ויאמר אלי יהוה
 אשר היתה לבתי לפניו ישלח מלאכו אתך
 והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי
 ומבית אבי: מא אז תנקה מאלתי כי תבוא
 אל משפחתי ואם לא יתנו לך והיית נקי
 מאלתי: מב ואבא היום אל העין ואמר יהוה
 אלהי אדני אברהם אם ישך נא מצליח דרכי
 אשר אנכי הלך עליה כס"י: מג הנה אנכי נצב
 על עין המים והיה העלמה היצאת לשאב
 ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מבודך:
 מד ואמרה אלי גם אתה שתה וגם לגמליך
 אשאב הוא האשה אשר הכיח יהוה לבן
 אדני כס"י: מה אני טרם אכלה לדבר אל לבי

ויהב לה ית כל דילה: לו וקנים
 עלי רבוני למימר לא תסב אתתא
 לברי מבנת פנענאי די אנא יתב
 בארעה: לח אלהן לבית אבא
 תזיל ולזרעיתי ותסב אתתא
 לברי: לט ואמרית לרבוני מאים
 לא תיתי אתתא בברי: מ ואמר
 לי יי די פלחית קדמוהי ישלח
 מלאכה עמך ויצלח ארחד ותסב
 אתתא לברי מזרעיתי ומבית
 אבא: מא בכך תהי זפי (נ"י זפא)
 ממומתי ארי תהך לזרעיתי ואם
 לא יתנון לך ותהי זפי ממומתי:
 מב ואתית (נ"י ואתיתי) יומא דין
 לעינא ואמרית יי אלהא דרבוני
 אברהם אם אית כען רעוא קדמך
 לאצלהא ארחי די אנא אציל
 עלה: מג הא אנא קאם על עינא
 דמיא ויהי עולמתא דתפוק
 לממלי ואימר לה אשקיני כען
 זעיר מיא מקולתיך: מד ותימר
 לי אף את אשת ואף לגמליך
 אמלי היא אתתא דזמין יי לבר
 רבוני: מה אנא עד לא שיעיתי
 למללא בלבי והא רבקה נפקת
 וקולתה על כתפה ונחתת לעינא

רש"י

אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום
 מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה
 בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:
 תורה מג (מד) גם אתה. גם, לרבות אנשים שעמו:
 הכיח. בור והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא,
 ברור דבר: (מה) טרם אכלה. טרם שאני מכלה,
 וכן כל לשון הנה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר
 כמו: "טרם פליתי" ופעמים שמדבר בלשון עתיד.
 כמו: (איוב א) "כי אמר איוב", הרי לשון עבר,

המתנה הראה להם: (לז) לא תקח אשה לבני
 מבנות הפנעני. אם לא תלך תחלה אל בית אבי,
 ולא תאכה לקחת אחריך: תורה לח (לט) אלי
 לא תלך האשה. 'אלי' כתיב, בת היתה לו
 לאליעזר, והיה מחזר למצא עלה שיאמר לו
 אברהם לפנות אליו ולהשיאו בתו. אמר לו
 אברהם: 'בני ברוך, ואתה ארור, ואין ארור מדבק
 בברוך': תורה מ (מב) ואבא היום. היום יצאתי
 והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי

והנה רבקה יצאת וכדה על-שכמה ותדר
העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא רש"י:
מו ותמהר ותדר כדה מעליה ותאמר שתה
וגם-גמליך אשקה ואשת וגם הגמלים
השקתה: מו ואשאל אותה ואמר בת-מי את
ותאמר בת-בתואל בן-נחור אשר ילדה-לו
מלכה ואשם הנזם על-אפה והצמידים על-
ידיה רש"י: מח ואקד ואשתחוו ליהוה ואברך
את-יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני
בדרך אמת לקחת את-בת-אחי אדני לבנו:
מט ועתה אם-ישכם עשום חסד ואמת את-
אדני הגידו לי ואם-לא הגידו לי ואפנה
על-ימין או על-שמאל רש"י: נ ויען לבן ובתואל
ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא נוכל דבר
אליך רע או-טוב רש"י: נא הנה-רבקה לפניך
קח ולך ותהי אשה לבן-אדניך כאשר דבר
יהוה: נב ויהי כאשר שמע עבד אברהם
את-דבריהם וישתחו ארצה ליהוה רש"י: חמישי
נג ויוצא העבד כלי-כסף וכלי זהב ובגדים

רש"י

ומלת ואמרית לה אשקיני כען:
מו ואחיאצא ואחיתת קולתה
מנה ואמרת אשת ואף גמלך
אשקי ושתיתי ואף גמליא
אשקיאצא: מו ושאיילית ותה
ואמרית בת מן את ואמרת בת
בתואל בר נחור דילידת לה
מלכה ושיתי קדשא על אפה
ושיריא על ידהא: מח וכרעית
וסגדית קדם יי וברכית ית יי
אלהה דרבוני אברהם דדברני
באורח קשוט למיסב ית בת
אחיה דרבוני לברה: מט וכען
אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט
עם רבוני חוו לי ואם לא חוו לי
ואתפני על ימינא או על
שמאלא: נ ואתיב לבן ובתואל
ואמרו מן קדם יי נפק פתגמא
לית אנחנא יכלין למללא עמוך
ביש או טב: נא הא רבקה קדמוך
דבר ואיזיל ותהי אתתא לבר
רבוך כמא די מלל יי: נב והוה
כד שמע עבדא דאברהם ית
פתגמיהון וסגד על ארעא קדם
יי: נג ואפק עבדא מגין דכסף
ומגין דדהב ולבושין ויהב
לרבקה ומגדנין ויהב לאחיהא

(ב"ר): (נ) ויען לבן ובתואל. רשע היה וקפץ
להשיב לפני אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן
בדבר הזה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי
תשובת דבר הגון, לפי שנוכח שמה' יצא הדבר,
לפי דבריה, שזמנה לה (ב"ר): תורה נא
(נב) וישתחו ארצה. מכאן שמוזרים על בשורה
טובה (ב"ר): (נג) ומגדנת. לשון מגדים, שהביא
עמו מיני פרות של ארץ ישראל:

"ככה יעשה איוב", הרי לשון עתיד, ופרוש שניהם
לשון הנה, פי אומר היה איוב: 'אולי חטאו בני
וגו', והנה עושה כף: תורה מו (מז) ואשאל.
ואשם. שנה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר
כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו:
'היאך נתת לה וצדן אינך יודע מי היא'? תורה מח
(מט) על-ימין. מבנות ישמעאל: על-שמאל.
מבנות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם

וַיִּתֵּן לְרִבְקָה וּמִגְדָּנָתָה נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּהּ כִּסִּי:
 נד וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ
 וַיְלִינוּ וַיִּקְוֻמוּ בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאִדְנִי כִסִּי:
 נה וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב כְּתִיב הַנַּעֲרָה
 אֶתְנוּ יָמִים אִם אוֹ עֲשׂוֹר אַחֵר תִּלְךְ כִּסִּי: נו וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל-תַּאֲחֶרֹּו אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרַכִּי
 שְׁלַחֲנִי וְאֵלְכָה לְאִדְנִי: נז וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא
 כְּתִיב לַנַּעֲרָה קְרִי לַנַּעֲרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת-פִּיהָ כִּסִּי:
 נח וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלִכִי עִם-
 הָאִישׁ הַזֶּה וּתֹאמַר אֵלָּךְ כִּסִּי: נט וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-
 רִבְקָה אֶחָתָם וְאֶת-מִנְקָתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אֲבִיהָ
 וְאֶת-אֲנָשָׁיו: ס וַיְבָרְכוּ אֶת-רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ
 אַחֲתָנוּ אַתְּ הִי לְאֵלֶּפֶי רַבְּבָה וַיִּירָשׁ זֶרְעֶךָ אֶת
 שַׁעַר שְׁנָאִיו כִּסִּי: סא וְתָקַם רִבְקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ
 וְתִרְכַּבְנָה עַל-הַגְּמֵלִים וּתְלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ
 וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רִבְקָה וַיֵּלֶךְ: סב וַיִּצְחָק בָּא
 מִבּוֹא בָּאֵר לְחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ

וּלְאִמָּה: נד וַאֲכָלוּ וּשְׁתִּיאוּ הוּא
 וְגוֹבְרִיָּא דִּי עֲמָה וּבְתוֹ וְקִמּוּ
 בַּצִּפְרָא וַאֲמַר שְׁלַחֲנִי לְוֹת רַבּוּנִי:
 נה וַאֲמַר אָחֻוּהָא וְאִמָּהּ תְּתִיב
 עוֹלָמְתָא עֲמָנָא עֵדֶן בְּעֵדֶן אוֹ
 עֶסְרָא יִרְחִין בְּתַר כֵּן תִּיזִיל:
 נו וַאֲמַר לְהוֹן לֹא תַאֲחֶרֹּון יְתִי וַיִּי
 אֶצְלַח אֶרְחִי שְׁלַחֲנִי וְאִיְהוּ לְוֹת
 רַבּוּנִי: נז וַאֲמַרְוּ נִקְרִי לְעוֹלָמְתָא
 וְנִשְׁמַע מַה דְּהִיא אֶמְרָה:
 נח וַיִּקְרוּ לְרִבְקָה וַאֲמַרְוּ לָהּ
 הַתִּיזִילִי עִם גְּבָרָא הָדִין וְאֶמְרַת
 אִיזִיל: נט וַשְׁלַחוּ יְת רִבְקָה
 אַחְתָּהּוֹן וְיֵת מִנְקָתָהּ וְיֵת עֶבְדָּא
 דְּאֲבִרָהֶם וְיֵת גְּבִרְוִהִי: ס וּבְרִיכוּ
 יְת רִבְקָה וַאֲמַרְוּ לָהּ אַחְתָּנָא אַתְּ
 הוּי לְאֵלֶפֶין וּלְרַבּוֹן וְיִרְתּוֹן בְּנִיכִי
 יְת קִרְוִי סְנֵאִיְהוֹן: סא וְקִמַּת
 רִבְקָה וְעוֹלָמְתָּהּא וּרְכִיבָא עַל
 גְּמֵלִיא וְאֶזְלָא בְּתַר גְּבָרָא
 וּדְבַר עֶבְדָּא יְת רִבְקָה וְאֶזְלָ:
 סב וַיִּצְחָק אֶתָּא מִמְּתוּהִי (נִי) עַל
 בְּמִתּוּהִי) מִבְּרִיא דְּמִלְאָךְ קִימָא
 אַתְחִזִּי עֲלָהּ וְהוּא יְתִב בְּאֶרַע

רש"י

הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדְּעֻתָּה (ב"ר): (נח) וּתֹאמַר אֵלָּךְ.
 מַעֲצָמִי, וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים: תוֹרָה נט (ס) אַתְּ
 הִי לְאֵלֶפֶי רַבְּבָה. אַתְּ וְזֶרְעֶךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרִכָּה,
 שְׁנֵאמַר לְאֲבִרָהֶם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבֵּה אֲרֻבָּה אַתְּ
 זֶרְעֶךָ וְגו'"; יְהִי רְצוֹן שְׁיִהְיָ אוֹתוֹ הַזֶּרַע מִמֶּךָ וְלֹא
 מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת: תוֹרָה סא (סב) מִבּוֹא בָּאֵר לְחֵי
 רֹאִי. שֶׁהָלַךְ לְהִבְיָא הַגֵּר לְאֲבִרָהֶם אָבִיו שְׁיִשְׁאַנָּה
 (בְּרֵאשִׁית רַבָּה): יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. קָרוֹב לְאוֹתוֹ
 בָּאֵר, שְׁנֵאמַר: (לְעִיל כ) "וַיִּסַּע מִשָּׁם אֲבִרָהֶם אֲרָצָה

(נד) וַיְלִינוּ. כָּל לֵינָה שְׁבִמְקָרָא לֵינָת לִינָה אַחֵד:
 (נה) וַיֹּאמֶר אָחֻיָּה וְאִמָּהּ. וּבִתּוּאֵל הֵיכָן הִיָּה?
 הוּא הִיָּה רוֹצֵה לְעַכֵּב, וּבָא מִלְאָךְ וְהִמִּיתוּ: יָמִים.
 שְׁנָה, כְּמוֹ: (וִיקָרָא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ", שְׁכַף
 נִוְתָּנִין לְבִתּוּלָהּ, זְמַן י"ב חֳדָשׁ לְפָרָגָס אֶת עֲצָמָהּ
 בְּתַכְשִׁיטִים (כְּתוּבוֹת נז): אוֹ עֲשׂוֹר. י' חֳדָשִׁים, וְאִם
 תֹּאמַר יָמִים מִמֶּשׁ, אֵין דֶּרֶךְ הַמִּבְקָשִׁים לְבִקֵּשׁ דְּבַר
 מוּעָט, וְאִם לֹא תִרְצֶה - 'תֵּן לָנוּ מְרִבָּה מְזָה': תוֹרָה
 נו (נז) וְנִשְׁאַלָה אֶת-פִּיהָ. מִכָּאן שְׁאִין מִשִּׂיאִין אֶת

הַנֶּגֶב כִּשׁ״י: סג וַיֵּצֵא יִצְחָק לִשְׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת
 עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גִמְלִים בָּאִים כִּשׁ״י:
 סד וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל כִּשׁ״י: סה וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד
 מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה הַהֶלֶךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרֹאתָנוּ
 וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצִּעִיף
 וַתִּתְּכֶם כִּשׁ״י: סו וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיִּצְחָק אֵת כָּל-
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה כִּשׁ״י: סז וַיָּבֹאֶה יִצְחָק
 הָאֱהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רִבְקָה וַתְּהִי-לוֹ
 לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיֵּנָחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ כִּשׁ״י: פ
 שְׁשִׁי כה א וַיִּסְּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַיִּשְׁמָה
 קְטוֹרֶה כִּשׁ״י: ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרֹן וְאֶת-יִקְשָׁן
 וְאֶת-מֶדֶן וְאֶת-מֶדִין וְאֶת-יִשְׂבָּק וְאֶת-שְׁוֹחַ:
 ג וַיִּקְשֵׁן יָלֵד אֶת-שָׁבָא וְאֶת-דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ

דְּרוֹמָא: סג וּנְפִיק יִצְחָק לְצִלְאָה
 בְּחֻקְלָא לְמִפְנֵי רִמְשָׁא וַיִּזְקֶף
 עֵינוֹהִי וַיַּחֲזֵא וְהָא גִמְלִיָּא אָתָּן:
 סד וַיִּזְקַף רִבְקָה יָת עֵינֶיהָ וַיַּחֲזֵא
 יָת יִצְחָק וַתִּתְּכֶם מֵעַל גִּמְלָא:
 סה וַתֹּאמֶר לְעֶבְדָּא מִן גִּבְרָא
 דִּיכִי דִמְהִלֵּךְ בְּחֻקְלָא לִקְדָּמוֹתָנָא
 וַתֹּאמֶר עֶבְדָּא הוּא רַבּוּנִי וַיִּנְסִיבַת
 עֵיפָא וַתִּתְּכֶם: סו וַאֲשֶׁתֵּעִי
 עֶבְדָּא לִיִּצְחָק יָת כָּל פְּתִגְמִיָּא דִּי
 עֶבֶד: סז וַאֲעֲלֶה יִצְחָק לְמִשְׁכְּנָא
 וַיַּחֲזֵא וְהָא תִּקְנִין עֹבְדֵהָא פְּעוּבְדִי
 שָׂרָה אִמָּה וַיִּנְסִיב יָת רִבְקָה וַתְּהִי
 לָהּ לְאִנְתּוֹ וַיִּרְחִימָהּ וַתִּתְּנָהּ
 יִצְחָק בְּתֵר דְּמִיתַת אִמָּה:
 א וַאֲוִסִּיף אַבְרָהָם וַיִּנְסִיב אֶתְתָּא
 וַיִּשְׁמָה קְטוֹרֶה: ב וַיִּלְדִּית לָהּ יָת
 זִמְרֹן וַיָּת יִקְשָׁן וַיָּת מֶדֶן וַיָּת מֶדֶן
 וַיָּת יִשְׂבָּק וַיָּת שְׁוֹחַ: ג וַיִּקְשָׁן
 אוֹלִיד יָת שָׁבָא וַיָּת דָּדָן וּבְנֵי דָדָן
 הָיוּ לְמִשְׁיִרְדָּן וּלְשִׁכְוִינִין וּלְנִגְנוֹן:

רש"י

היא שרה אמו, כלומר ונעשית דגמת שרה אמו,
 שכל זמן ששרה קימת, היה גר דלוק מערב שבת
 לערב שבת, ובכרחה מצויה בעסה וענן קשור על
 האהל, ומשמתה פסקו, וכשפאת רבקה חזרו
 (בראשית רבה): אחרי אמו. דרך ארץ, כל זמן
 שאמו של אדם קימת, פרוץ הוא אצלם, ומשמתה
 הוא מתנחם באשתו: (א) קטורה. (ב"ר) זו הקר,
 ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה כקטרת,
 ושקשרה פתחה, שלא נדווגה לאדם מיום שפרשה
 מאברהם: תורה ב (ג) אשורם ולטושם. שם ראשי
 אמות (ב"ר). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו
 על לשון המקרא, שפרש למשירין לשון מנחה.
 ואם תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית,
 הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף והוסיפו אל"ף
 בראשם, כמו: "חומת אנה", שהוא מן "נכה

הנגב וישב בין קדש ובין שור", ושם היה הבאר,
 שנאמר: "הנה בין קדש ובין ברד": (סג) לשונות.
 (ב"ר) לשון תפלה, כמו: (תהלים קב) "ישפך שיחו":
 (סד) ותרא את-יצחק. ראתה אותו הדור ותוהא
 (ספרים אחרים: ותמהה) מפניו (ב"ר): ותפל.
 השמיטה עצמה לארץ, כתרגומו: 'ואתרכינת',
 השתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו:
 "הטינא כדף", ארכיני, (שמואל ב כב) "ויט
 שמים", 'וארכין', לשון מוטה לארץ, ודומה לו:
 (תהלים לו) "כי יפל לא יוטל", כלומר אם יטה
 לארץ, לא יגיע עד הקרקע: (סה) ותתכס. לשון
 ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר": (סו) ויספר
 העבד. (ב"ר) גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו
 הארץ וישנודמנה לו רבקה בתפלתו:
 (סז) האהלה שרה אמו. 'ויביאה האהלה', והרי

אֲשׁוּרִים וְלָטוּשִׁים וְלְאֲמִים כס"י: ד וּבְנֵי מִדְיָן
 עִיפָה וְעֶפֶר וַחֲנֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה
 בְּנֵי קְטוּרָה: ה וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
 לְיִצְחָק כס"י: ו וּלְבָנָי הַפִּילֹגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם
 נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַח־ם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ
 בְּעוֹדָנּוּ חִי קָדְמָה אֶל־אֶרֶץ קָדִם כס"י: ז וְאֵלֶּה
 יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חִי מֵאֵת שְׁנָה
 וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים כס"י: ח וַיָּגֹעַ וַיָּמָת
 אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַ וַיֵּאסֹף
 אֶל־עַמּוּי: ט וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנָיו
 אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שֵׂדֶה עֶפְרֹן בֶּן־צִחֹר
 הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִמְרָא כס"י: י הַשֵּׂדֶה
 אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שְׂמָה קָבֵר
 אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: יא וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת
 אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב
 יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רְאִי כס"י: פ שְׁבִיעִי יב וְאֵלֶּה
 תְּלֻדֹת יִשְׁמַעְאֵל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרַיִת שְׁפַחַת שָׂרָה

רע"י

פִּלְגִּישִׁים, בְּלֹא כְתֻבָּה, כְּדֹאמְרִינָן בְּסִנְהֶדְרִין (דף כא)
 בְּנָשִׁים וּפִילֹגְשִׁים דְּדוֹר: נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת. פֶּרֶשׁוּ
 רַבּוּתֵינוּ: שֵׁם טְמֵאָה מִסֵּר לָהֶם (שם צא). דָּבָר אַחֵר:
 מֵה שֶׁנֶּתַן לוֹ עַל אֹדוֹת שָׂרָה וְשֶׁאֵר מִתְּנֹת שֶׁנֶּתְנוּ
 לוֹ, הַכֹּל נָתַן לָהֶם, שְׁלֹא רָצָה לְהִנּוֹת מֵהֶם:
 (ז) מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים. בֶּן
 ק' בְּכָן ע', וּבֶן ע' בְּכָן ה' בְּלֹא חֲטָא: תוֹרָה ח
 (ט) יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל. (ב"ר) מִכָּאן שֶׁעָשָׂה
 יִשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיף אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא
 שִׁיבָה טוֹבָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאַבְרָהָם: תוֹרָה י (יא) וַיְהִי
 אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ וְגו'.

רַגְלִים", וּכְמוֹ "אֲסוּדָּה שְׁמֹן", שֶׁהוּא מִן "וִרְחֻצָּה
 וְסִכְתָּ": וְלָטוּשִׁים. הֵם בְּעָלֵי אֶהָלִים הַמִּתְפַּזְּרִים
 אָנָּה וְאָנָּה וְנוֹסְעִים אִישׁ בְּאֶהָלֵי אֶפְרֹדוֹ, וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר: (שְׁמוּאֵל א ל) "וְהָיָה נְטוּשִׁים עַל־פְּנֵי כָּל־
 הָאָרֶץ", שֶׁכֵּן לִמְ"ד וְנו"ן מִתְחַלְּפוֹת זוּ בְּזוֹ: תוֹרָה ד
 (ה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם וְגו'. אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה: 'בְּרַפְתָּ
 דְּאֵתִיקִי' נָתַן לוֹ, שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְאַבְרָהָם: "וְהָיָה בְּרַכָּה", הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת בִּידָךְ
 לְבָרֶךְ אֶת מִי שֶׁתִּרְצֶה, וְאַבְרָהָם מְסַר לְיִצְחָק:
 (ו) הַפִּלְגִּישִׁים. (ב"ר) חֲסֵר כְּתִיב, שְׁלֹא הָיְתָה אֵלָּא
 פִּלְגִּישׁ אַחַת, הִיא הָגָר, הִיא קְטוּרָה. נָשִׁים, בְּכְתֻבָּה,

לְאַבְרָהָם: יג וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל
 בְּשֵׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִית וְקָדָר
 וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: יד וּמִשְׁמַע וְדוּמָה
 וּמִשָּׂא: טו חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נָפִישׁ וְקִדְמָה:
 מִפְטִיר טז אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם
 בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירָתָם שְׁנִים-עָשָׂר נְשִׂאִים
 לְאִמָּתָם: יז וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת
 שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגֹעַ וַיָּמָת
 וַיֵּאסֹף אֶל-עַמּוּי: יח וַיִּשְׁכְּנוּ מַחֲוִילָה עַד-
 שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה
 עַל-פְּנֵי כָל-אֲחָיו נָפַל: יט פַּפֵּה

ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

רש"י

אֲבִלִים. (סוטה יד) דָּבָר אַחֵר: אֵף עַל פִּי שְׁמֹסֵר
 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרִכוֹת לְאַבְרָהָם, נִתְיָרָא
 לְבָרֵךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֲשׂו יוֹצֵא מִמֶּנּוּ.
 אָמַר: 'בָּא בַעַל הַבְּרִכוֹת וַיְבָרֵךְ אֶת אֲשֶׁר יִיטֵב
 בְּעֵינָיו, וּבָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיְבָרֵכוּ: תוֹרָה יב
 (יג) בְּשֵׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם. סֵדֶר לְדֹתָן זֶה אַחֵר זֶה:
 תוֹרָה יד (טז) בְּחֲצִירֵיהֶם. כְּרִים שְׂאִין לָהֶם חוֹמָה,
 וְתִרְגוּמוֹ בְּפִצְחִיהוֹן, שֶׁהֵם מְפַצְּחִים, לְשׁוֹן פְּתִיחָה,
 כְּמוֹ: (תהלים צח) "פִּצְחוּ וְרִנְנוּ": (יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי
 חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו'. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא: לָמָּה
 נִמְנָו שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כִּדִּי לִיחֹס בָּהֶם שְׁנוֹתָיו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי-נֶגַעַם, וְכָל-נִתְיִבְתִּיהָ שְׁלֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת חיי שרה במלכים א פרק א

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַיָּמִים וַיִּכְסֶּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקֹשׁוּ לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמֻּדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶה לוֹ סִכְנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקוֹ וְחָם לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקֹשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּצְאוּ אֶת־אֲבִישָׁג הַשְּׁוֹנִמִית וַיָּבִאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וְתִהְיֶה לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: ה וְאֹדְנֵיהָ בִן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֶךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: ו וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עֹשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תֵּאֵר מְאֹד וְאִתּוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אֲבִשָּׁלוֹם: ז וַיְהִי דִבְרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֹדְנֵיהָ: ח וַצִּדֹּק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֹדְנֵיהָ: ט וַיִּזְבַּח אֹדְנֵיהָ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֵצֶל עֵין רֶגֶל וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת־נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מָלַךְ אֹדְנֵיהָ בֶן־חַגִּית וְאֹדְנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: יב וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךָ נָא עֲצָה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשְׁךָ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבֹאִי אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתִּי אֵלָיו הֲלֹא־אַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מָלַךְ אֹדְנֵיהָ: יד הִנֵּה עוֹדָךְ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבִיא אַחֲרֶיךָ וּמִלֵּאתִי אֶת־דִּבְרֶיךָ: טו וּתָבֹא בֶת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וַאֲבִישָׁג הַשְּׁוֹנִמִית מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וְתִקַּד בֶּת־שֶׁבַע וְתִשָּׁתְּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ:

י וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹתְךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעַת: יט וַיִּזְכַּח שׁוֹר וּמָרִיא־וֹצֵאן לָרֶבֶת וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיוֹאָב שֶׁר הַצָּבָא וּלְשֹׁלֹמֹה עֲבָדָיו לֹא קָרָא: כ וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֶיךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כא וְהָיָה כַּשֶּׁכֶּב אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ עִם־אַבְתָּיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: כב וְהִנֵּה עֹדֶנָּה מִדְּבַרְתָּ עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: כג וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיֵּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל־אִפּוֹ אֶרְצָה: כד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כה כִּי ׀ יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְכַּח שׁוֹר וּמָרִיא־וֹצֵאן לָרֶבֶת וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנֶּגֶם אֹכְלִים וְשֹׂתִים לִפְנֵיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ וְלַצֹּדֵק הַכֹּהֵן וּלְבָנֵיהוּ בְּנֵי־הַיְּהוּדָע וּלְשֹׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נָתַתָּ הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֲבָדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבֵת־שֹׁבַע וְתֵבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כט וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: ׀ פִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַּחְתָּי כִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לא וַתִּקְדּוּ בַת־שֹׁבַע אֲפִים אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְשִׁים, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כָשֶׁם קִדְּשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ג', שְׁעָה 12 בְּצֹהֲרִים, 15 דְּקוֹת, 9 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ כֶּסֶל, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרְבִיעִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ט חשון והמוסגר בו.

בבקשתו יזכירוהו ואת כל ב"ב שיחיו בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע לשנת הצלחה, שאחד העניינים בזה הוא שגם כל יומא ויומא עביד עבידתי' עבידתי' של יום
המתאים ועבידתי' של האדם מיוחד זה, שאין היכולת - ובמילא גם הנדרש העבידתי' - של כאו"א שוין.

בטח ידוע לו פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, ומועתק גם בלוח היום יום, אשר ככל גודל ערך ענין אפיית
לחם, אשר לחם לבב אנוש (אפילו אנוש) יסעד, היה הרי מי שביכולתו להיות נוקב מרגליות ואב"ט אינו
יוצא כלל ידי חובתו ע"י העסק באפיית לחם.

וכתב זה במכתב לאחד מהתמימים, מענה על שהודיעו שקבע שיעורים בנגלה כו' וכו'.

ומזה פשוטה ההוראה לכאו"א מאתנו וגם הוא בכלל, אשר ככל שיעריכו הערכה אמיתית עבודתו
בהחזקת היהדות בכלל, אינו יוצא בה ידי חובתו כלל וכלל, כיון שזכה להתגדל בבית חסידותי דחסידות
חב"ד, וגם טעם במדה ידועה ואולי גם במדה חשובה מתורת חסידות זו הדרכותי' ומנהגי' אשר מהיסודות
שלה הם הפצת (דוקא) המעיינות חוצה (דוקא), וכבר ידועה שיטת חסידות חב"ד, שכל ענין צריך להעשות
באופן שיוקלט בפנימיות, וברובא דרובא בקראי הנכתב על ידו במכ"ע, עדיין לא מצאתי שמתעסק הוא
במילוי תפקידו הפנימי והנפשי הנ"ל.

מובן שאין כוונתי בדוקא שינצל המכ"ע בכיוון זה, כי הרבה דרכים לעבודה זו, ועל האדם העובד
לבחור בדרך הכי יעילה ובת קיימא, ורצוני בהנ"ל רק לאמר שלא שמעתי שמנצל כשרונותיו בהאופנים
אחרים, וגם במאמריו הנ"ל לא נצלו לע"ע בהפצת המעיינות חוצה, ומובטחני שבהתבוננות אפילו קלה
ימצא כמה אופנים לפעול בכשרונותיו דוקא בענין זה, וע"ד דרשת רז"ל כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך
אלא מחונך, ממה שחונך.

ויה"ר שיתבונן בזה בהקדם, ובמילא יתחיל בזה בהקדם ויהי' בהצלחה, ובמדתו של הקב"ה שהיא
מדה כנגד מדה יוסיף זה בקבלתם הוא וזוגתו שיחיו רוב נחת חסידותי מכל יו"ח וגם מעצמם.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:04	5:59	8:10	8:07	8:42	8:40	9:37	9:34	16:46	16:50	17:11	17:15	16:27	17:21
חיפה (ח)	6:06	6:00	8:11	8:08	8:43	8:40	9:37	9:34	16:43	16:47	17:08	17:12	16:13	17:18
ירושלים (ח)	6:01	5:56	8:09	8:06	8:40	8:37	9:35	9:32	16:45	16:49	17:10	17:14	16:06	17:18
תל אביב (ח)	6:06	6:01	8:11	8:08	8:44	8:41	9:38	9:35	16:44	16:48	17:09	17:13	16:25	17:20
אוסטריה וינה (ח)	6:56	6:47	8:39	8:39	9:15	9:10	9:59	10:03	16:21	16:29	16:53	17:00	16:05	17:07
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:57	6:03	8:59	8:57	9:31	9:29	10:41	10:42	20:12	20:05	20:40	20:33	19:53	20:53
אוקראינה אודסה (ח)	6:55	6:46	8:39	8:44	9:11	9:16	10:04	10:01	16:28	16:35	17:05	17:05	16:11	17:03
אוק. דנייפרוטרובסק (ח)	6:43	6:33	8:24	8:29	8:56	9:01	9:49	9:45	16:05	16:13	16:37	16:44	15:48	16:41
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:15	7:05	8:52	8:58	9:25	9:30	10:17	10:13	16:24	16:32	17:05	17:05	16:07	17:01
אוקראינה קייב (ח)	7:07	6:57	8:45	8:51	9:17	9:22	10:09	10:05	16:17	16:25	16:50	16:58	16:00	16:54
אוקראינה דונייצק (ח)	6:30	6:21	8:13	8:17	8:44	8:49	9:37	9:34	15:56	16:04	16:28	16:35	15:39	16:32
איטליה מילאנו (ח)	7:18	7:09	9:04	9:08	9:36	9:40	10:29	10:26	16:57	17:04	17:27	17:34	16:40	17:41
אקוואדור קיטו (ח)	5:47	5:46	8:20	8:21	8:50	8:51	9:53	9:53	18:10	18:09	18:32	18:31	17:52	18:36
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:38	5:43	8:36	8:34	9:08	9:06	10:18	10:17	19:38	19:32	20:05	19:58	19:19	20:17
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:11	6:17	9:20	9:18	9:51	9:48	11:04	11:02	20:48	20:41	21:18	21:10	20:29	21:22
ארה"ב בולטימור (ח)	6:47	6:40	8:40	8:44	9:13	9:17	10:05	10:08	16:55	17:00	17:22	17:27	16:38	17:26
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:38	6:31	8:35	8:31	9:03	9:07	9:55	9:58	16:42	16:48	17:10	17:16	16:25	17:22
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:39	6:32	8:32	8:35	9:04	9:08	9:56	9:59	16:42	16:47	17:10	17:15	16:25	17:22
ארה"ב דטרויט (ח)	7:18	7:11	9:09	9:14	9:41	9:45	10:33	10:36	17:15	17:21	17:44	17:49	16:58	17:56
ארה"ב היוסטן (ח)	6:42	6:38	8:47	8:50	9:19	9:22	10:14	10:17	17:29	17:32	17:54	17:57	17:11	18:03
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:21	6:15	8:22	8:25	8:54	8:57	9:48	9:50	16:54	16:58	17:19	17:23	16:36	17:29
ארה"ב מיאמי (ח)	6:36	6:31	8:43	8:46	9:16	9:18	10:12	10:14	17:35	17:37	17:58	18:01	17:17	18:08
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:37	6:30	8:28	8:32	9:00	9:04	9:52	9:55	16:35	16:41	17:03	17:09	16:18	17:17
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:34	6:27	8:27	8:31	8:58	9:02	9:50	9:53	16:35	16:41	17:04	17:09	16:18	17:14
בוליביה לא פאס (ח)	5:41	5:43	8:29	8:28	8:58	8:57	10:04	10:04	18:53	18:50	19:16	19:13	18:35	19:20
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:55	7:45	9:31	9:36	10:03	10:09	10:51	10:55	16:57	17:06	17:31	17:40	16:41	17:49
בלגיה בריסל (ח)	7:53	7:43	9:30	9:36	10:02	10:08	10:50	10:54	17:00	17:09	17:34	17:42	16:44	17:50
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:21	7:09	8:51	8:57	9:22	9:29	10:08	10:12	15:59	16:09	16:36	16:45	15:42	16:40
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:09	5:12	7:58	7:57	8:29	8:28	9:36	9:36	18:33	18:29	18:57	18:53	18:14	19:05
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	4:56	4:59	7:44	7:43	8:16	8:15	9:23	9:22	18:19	18:15	18:42	18:38	18:00	18:50
בריטניה לונדון (ח)	7:13	7:02	8:49	8:55	9:21	9:27	10:09	10:12	16:16	16:25	16:50	16:59	16:00	17:06
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:29	7:18	9:01	9:07	9:33	9:39	10:19	10:24	16:17	16:27	17:02	17:02	16:00	17:10
גרמניה ברלין (ח)	7:23	7:12	8:57	9:03	9:29	9:35	10:16	10:20	16:18	16:27	17:01	17:01	16:01	16:57
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:32	7:22	9:12	9:17	9:44	9:49	10:32	10:36	16:47	16:55	17:20	17:27	16:30	17:24
הודו בומביי (ח)	6:43	6:40	8:56	8:58	9:29	9:31	10:27	10:28	18:03	18:04	18:26	18:27	17:45	18:30
הודו פונה (ח)	6:37	6:34	8:52	8:54	9:24	9:26	10:22	10:23	18:01	18:03	18:24	18:25	17:43	18:28
הונגריה בודפשט (ח)	6:44	6:35	8:27	8:32	8:59	9:04	9:48	9:52	16:12	16:19	16:43	16:50	15:55	16:47
טורקיה איסטנבול (ח)	6:48	6:40	8:40	8:44	9:12	9:16	10:04	10:07	16:49	16:55	17:17	17:22	16:32	17:21
יוון אתונה (ח)	7:02	6:55	8:58	9:01	9:30	9:33	10:23	10:25	17:17	17:22	17:44	17:49	17:00	17:48
מולדובה קישינב (ח)	7:04	6:55	8:47	8:52	9:20	9:24	10:09	10:13	16:33	16:40	17:04	17:11	16:16	17:08

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:33	6:36	8:55	8:57	9:25	9:27	10:23	10:25	18:07	18:06	18:30	18:28	17:48	18:32
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	5:01	4:54	8:02	7:59	8:35	8:32	9:48	9:46	19:26	19:34	19:56	20:05	19:16	20:09
נפאל קטמנדו (ח)	6:13	6:18	8:28	8:30	8:58	9:01	9:55	9:57	17:21	17:18	17:45	17:42	17:01	17:46
סינגפור סינגפור (ח)	6:44	6:45	9:11	9:12	9:44	9:45	10:45	10:46	18:53	18:53	19:14	19:15	18:35	19:19
פולין ורשא (ח)	6:40	6:50	8:26	8:32	8:58	9:03	9:45	9:49	15:59	15:49	16:33	16:24	15:33	16:28
פרו לימה (ח)	5:32	5:31	8:07	8:07	8:40	8:40	9:44	9:44	18:12	18:15	18:35	18:37	17:56	18:41
צרפת ליון (ח)	7:27	7:35	9:22	9:26	9:53	9:58	10:44	10:47	17:22	17:15	17:51	17:45	16:58	17:58
צרפת פריז (ח)	7:45	7:54	9:36	9:41	10:07	10:12	10:56	11:00	17:23	17:15	17:55	17:48	16:59	18:02
קולומביה בוגוטה (ח)	5:34	5:35	8:05	8:06	8:35	8:36	9:37	9:38	17:46	17:46	18:08	18:08	17:28	18:12
קנדה טורונטו (ח)	6:59	7:07	8:56	9:00	9:28	9:32	10:19	10:22	17:03	16:57	17:32	17:26	16:40	17:38
קנדה מונטריאול (ח)	6:40	6:49	8:35	8:40	9:07	9:11	9:57	10:00	16:35	16:28	17:05	16:58	16:11	17:12
קפריסין לרנקה (ח)	6:12	6:18	8:15	8:18	8:48	8:52	9:42	9:44	16:46	16:42	17:12	17:08	16:24	17:12
רוסיה מוסקבה (ח)	7:45	7:57	9:26	9:32	9:57	10:03	10:42	10:47	16:41	16:30	17:18	17:08	16:14	17:25
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:12	7:21	9:04	9:09	9:36	9:41	10:26	10:29	16:57	16:50	17:28	17:21	16:33	17:25
שווייץ ציריך (ח)	7:15	7:24	9:09	9:14	9:40	9:45	10:30	10:33	17:04	16:56	17:34	17:27	16:39	17:40
תאילנד בנגקוק (ח)	6:12	6:14	8:32	8:34	9:05	9:06	10:04	10:05	17:51	17:50	18:13	18:12	17:32	18:16

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il